การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

โดย

นางจาตุพร อยู่ศิริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

โดย

นางจาตุพร อยู่ศิริ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2552

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE DEVELOPMENT OF LEARNING OUTCOMES AND DISCOVERY LEARNING PROCESS (DLP) ON THE SIMPLE KNOWLEDGE OF ECONOMICS OF MATHAYOMSUKSA ONE STUDENTS TAUGHT BY TRISIKKA PRINCIPLE

By

Chatuphon Yoosiri

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF EDUCATION

Department of Curriculum and Instruction

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2009

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ” เสนอโดย นางจาตุพร อยู่ศิริ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

…….....

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ชินะตังกูร)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์อนงค์พร สมานชาติ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิณ ศิริสัมพันธ์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ลัดดา สุวรรณกุล)

...../...../.....

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์อนงค์พร สมานชาติ)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์)

...../...../.....

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา)

...../...../.....

49262304 : สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
คำสำคัญ : ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ / การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา / กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

จาตุพร อยู่ศิริ : การพัฒนาผลการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รศ.อนงค์พร สมานชาติ , ผศ.ดร.มาเรียม นิลพันธุ์ และ ผศ.ดร.นรินทร์ สังข์รักษา. 341 หน้า

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 2) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในด้านบรรยากาศ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 33 คน ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ 2) แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ 3) แบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ 4) แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) ผลการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้าน ส.สงสัย และ ส.สังเกต อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนด้าน ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล อยู่ในระดับดี และด้าน ส.สำรวจ อยู่ในระดับดีเป็นลำดับแรก ส่วนด้าน ส.สังเกต อยู่ในระดับพอใช้เป็นลำดับต่ำสุด

3. ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยรวม พบว่ามีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสามารถเรียงตามลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยมีความคิดเห็นว่า ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน อยู่ในระดับสูงสุด และมีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียนอยู่ในระดับต่ำสุด 2 ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้โดยมีความคิดเห็นว่า สามารถนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับสูงสุด และรู้จักค้นคว้าจากแหล่งต่างๆ และสรุปความรู้ที่ได้ด้วยตนเองอยู่ในระดับต่ำสุด 3 ด้านบรรยากาศการเรียนรู้โดยมีความคิดเห็นว่า ครูมีสื่อการสอนที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม มีความหลากหลาย ทำให้รู้สึกสนุกอยู่ในระดับสูงสุด และการจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับต่ำสุด

49262304 : MAJOR : TEACHING SOCIAL STUDIES
KEY WORD : SIMPLE KNOWLEDGE OF ECONOMICS/LEARNING MANAGEMENT OF TRISIKKA PRINCIPLE/DISCOVERY LEARNING PROCESS
CHATUPHON YOUSIRI : THE DEVELOPMENT OF LEARNING OUTCOMES AND DISCOVERY LEARNING PROCESS (DLP) ON THE SIMPLE KNOWLEDGE OF ECONOMICS OF MATHAYOMSUKSA ONE STUDENTS TAUGHT BY TRISIKKA PRINCIPLE. THESIS ADVISORS : ASSOC.PROF.ANONGPORN SMANCHAT,Ms.,ASST.PROF.MAREAM NILLAPUN,Ed.D.,AND ASST.PROF.NARIN SOONGRUGSA,Ed.D. 341 pp.

The purposes of this research were to : 1) compare the learning outcomes about the simple knowledge of economics of the Mathayomsuksa one students before and after the participation in the learning activities organized along with the concept of Trisikka principle, 2) examine the Mathayomsuksa one students'discovery learning process (DLP) during the period of participation in the learning activities organized along with the concept of Trisikka principle and 3) study the Mathayomsuksa one students'opinions about the learning activities organized along with the concept of Trisikka principle especially in the aspects of learning atmosphere, learning activities and the usefulness of this particular learning activities. The sample of this research consisted of 33 Mathayomsuksa one students studying in the second semester during the academic year 2009 in Wat Kampaeng School, located in the district of Bang Khun Thian Office, Bangkok. The instruments employed to collect data were : 1) a lesson plan of simple knowledge of economics, 2) an learning outcome test of the simple knowledge of economics, 3) an assessment form of learning behaviors evaluated along with the guidelines of the discovery learning process (DLP), and 4) a questionnaire inquiring the students' opinions about the learning activities organized along with the concept of Trisikka principle. The collected data were analyzed by the statistical means of percentage, mean, standard deviation, t-test dependent and content analysis.

The findings were as follow :

1. The learning outcome about the simple knowledge of economics of the Mathayomsuksa one students gained after the participation in the learning activities organized along with the concept of Trisikka principle was found significantly higher at the level of .05.
2. The Mathayomsuksa one students' discovery learning process (DLP) particular in the 7 Skills was, overall, found at the high level whereas the Skills of the enthusiastic behavior and the observation were found at the average level ; the Skills of the survey, the tactility, the inquiry, the accumulation, and the conclusion were found at the high level whereas the Skill of the survey was found the highest but the Skill of the observation was found average at the lowest.
3. The Mathayomsuksa one students' opinions about the learning activities organized along with the concept of Trisikka principle were, overall, found highly positive in every aspect. The aspect of learning activities was revealed at the highest level whereas the particular opinion about the teacher's offering students opportunities to express their opinions was revealed at the highest but the participation to conclude the lesson was revealed at the lowest in this aspect. Furthermore, the aspect of usefulness of the learning activities was revealed lower than the aspect of learning activities whereas the application of the knowledge into daily life was revealed at the highest level but the ability to search and summarize knowledge on their own was revealed at the lowest in this aspect. Finally, the aspect of learning atmosphere was revealed at the lowest level whereas the teaching aids were revealed to be adequate to enhance joyful lessons at the highest level but the classroom management was revealed to be proper to the learning activities at the lowest in this aspect.

Department of Curriculum and Instruction, Graduate School, Graduate School, Silpakorn University Academic Year 2009
Student's signature .....
Thesis Advisors' signature 1. ..... 2. ..... 3. .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ อนงค์พร สมานชาติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มาเรียม นิลพันธุ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นรินทร์ สังข์รักษา ซึ่งเป็นผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ และให้คำปรึกษาที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการทำวิทยานิพนธ์ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย รวมทั้ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิณ ศิริสัมพันธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ลัดดา สุวรรณกุล ซึ่งเป็นประธานกรรมการ และผู้ทรงคุณวุฒิตามลำดับ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความเมตตากรุณาของท่านเป็นอย่างสูง

นมัสการกราบขอบพระคุณท่านพระมหาประกิต ฐิตสีโล วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่ได้ให้สาระความรู้ แนวคิด และความกระจ่างเกี่ยวกับหลักไตรสิกขา และอริยมรรค เป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ และให้ความอนุเคราะห์ในการยืมหนังสือพุทธธรรม แผ่นCD เพื่อศึกษาความรู้เพิ่มเติมในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา รวมทั้ง นางธิติยา จันทพลาบูลย์ ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร และ นางบุญปลูก เนินกลาง ครูเชี่ยวชาญ โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญที่เมตตากรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ และตรวจสอบแก้ไขเครื่องมือ ทำให้การวิจัยลุล่วงด้วยดี ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการทดลองงานวิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการโรงเรียนวัดกำแพง รองผู้อำนวยการทุกฝ่าย และคณะครูทุกท่านที่อำนวยความสะดวก และให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ และขอขอบใจนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ ปีที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ที่ให้ความร่วมมือด้วยดีในการวิจัยครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ และทุกคนในครอบครัว ที่รักและห่วงใย เป็นกำลังใจ กำลังทรัพย์ ให้การสนับสนุนช่วยเหลือเกื้อกูลที่ดีแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

คุณค่าและประโยชน์ใดๆ ที่พึงมีจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณบิดา มารดา คณะครู - อาจารย์ทุกท่านที่ได้อบรมสั่งสอน และประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ผู้วิจัยจนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ง

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ฉ

สารบัญตาราง ..... ญ

สารบัญแผนภูมิ ..... ฏ

บทที่

1 บทนำ 1

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย 15

วัตถุประสงค์การวิจัย 16

คำถามการวิจัย 16

สมมติฐานการวิจัย 16

ขอบเขตการวิจัย 17

นิยามศัพท์เฉพาะ 17

2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง 20

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 20

หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 32

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาเศรษฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ 38

ความหมายและลักษณะของเศรษฐศาสตร์..... 38

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ 46

ลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ..... 46

บทที่ หน้า

ปรัชญาพื้นฐานตามแนวพุทธ 49
การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 52
ความหมายของไตรสิกขา 52
มรรคและไตรสิกขา 52
กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์
ตามหลักไตรสิกขา 56
การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 62
กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING
PROCESS) ……..... 79
การวัดและประเมินผล 101
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 108
3 วิธีการดำเนินการวิจัย 116
วิธีการและขั้นตอนการวิจัย 117
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 118
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย 119
การเก็บรวบรวมข้อมูล 135
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล 137
สรุปวิธีดำเนินการวิจัย 138
4 การวิเคราะห์ข้อมูล 139
ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ 139
ตอนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ 143
ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้
ตามหลักไตรสิกขา..... 145
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ 148
สรุปผลการวิจัย 149
การอภิปรายผล 150

บทที่ หน้า
ข้อเสนอแนะ 155
ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 155
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 156
บรรณานุกรม 157
ภาคผนวก 163
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย 164
ภาคผนวก ข การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 166
ภาคผนวก ค ผลการวิเคราะห์ข้อมูล 189
ภาคผนวก ง เครื่องมือการวิจัย 197
ประวัติผู้วิจัย 341

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง		
1	สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	13
2	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ส. 3.1	28
3	มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ส.3.2	30
4	การแบ่งหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์	37
5	การแบ่งเนื้อหาสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	37
6	ขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขา	75
7	แสดงบทบาทของผู้สนับสนุนการเรียนรู้	91
8	แสดงข้อพึงปฏิบัติสำหรับผู้สนับสนุน (บทบาท) การเรียนรู้แบบ DLP	92
9	รูปแบบการทดลองแบบ The One – Grop Pretest – Posttest Design	118
10	การแบ่งเนื้อหา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์.....	120
11	วิเคราะห์ข้อสอบปรนัย เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	125
12	การสรุปวิธีดำเนินการวิจัย	138
13	ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนรวมผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ก่อนเรียน และหลังเรียน	140
14	คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐาน ทางเศรษฐศาสตร์	141
15	สรุปผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 – 6	143
16	วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ	146

ตาราง		หน้า
17	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน	167
18	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน	169
19	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน	179
20	ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน	183
21	แสดงค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบจำนวน 60 ข้อ	184
22	แสดงค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ	187
23	คะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (แบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ	190
24	ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	191
25	ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7.)	195
26	วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ	196
27	แบบบันทึกคะแนนการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	338

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่		หน้า
1	กรอบแนวคิดการวิจัย	15
2	กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา	57
3	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอริยสัจ 4 กับไตรสิกขา	58
4	ขั้นการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา	65
5	การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา	67
6	แผนภูมิแสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา	70
7	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา	74
8	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยเน้นมรรคมีองค์แปด บูรณาการกับทักษะ 7 ส.	78
9	รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง	96
10	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบ DLP	99
11	แผนงานการประเมินผลตามสภาพจริง	107
12	สรุปขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	124
13	สรุปการสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้	130
14	สรุปขั้นตอนการจัดทำแบบประเมินกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	132
15	สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน	134
16	สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	136

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ทิศทางการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา และอัญเชิญปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อมุ่งสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจากคนเป็นทั้งเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาขณะเดียวกันเป็นผู้ขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้ และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียบพร้อมทั้งด้าน คุณธรรม และความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รอบคอบ และระมัดระวัง ด้วยจิตสำนึกในศีลธรรม และคุณธรรม ทำให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และสามารถตัดสินใจโดยใช้หลักความพอประมาณในการดำเนินชีวิตอย่างมีจริยธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร อันจะเป็นภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ให้คนพร้อมเผชิญต่อการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี และมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และสังคม อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น และสังคมที่สงบสันติสุข ขณะเดียวกันเป็นพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจให้มีคุณภาพ มีเสถียรภาพ และเป็นธรรม รวมทั้งการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้เป็นฐานการดำรงชีวิต และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน นำไปสู่สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554 : 47) ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขโดยใช้หลักการจัดการศึกษาที่นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ การจัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัด โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการ การคิด การจัดการ และเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และ

คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด อีกทั้งให้ประเมินนักเรียนโดยพิจารณาจากการพัฒนาการของนักเรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม การทดสอบควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 : 5 - 14) กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ต้องการคุณภาพนักเรียนให้มีความรู้ และทักษะทางสังคมที่ทำให้นักเรียนมีคุณภาพโดยการพัฒนาตนเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาที่ตนนับถือ มีค่านิยมอันพึงประสงค์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 4 - 9) โดยเฉพาะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาหนึ่งที่สามารถพัฒนาคน โดยเฉพาะพัฒนาคนให้เป็นพลเมืองดีของประเทศ และมีคุณลักษณะที่จะอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นและสืบทอดความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติได้ เพราะวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสถาบันทางสังคม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ การแก้ปัญหาและการปฏิบัติตนในสังคมของมนุษย์ เพื่อให้มนุษย์มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างชีวิตให้ดี และมีความสุขที่สุด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ 2543 : 6)

ในห้วงเวลาที่เมืองไทยกำลังมีการปฏิรูปการศึกษา โดยตระหนักถึงการพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีนี้ น่าจะได้มีการหยิบยกกระบวนการการสอนเด็กในแนวพุทธศาสนาขึ้นมาพิจารณาเนื่องจากพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้คุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างสูงสุด การเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีเน้นคนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการพัฒนาคน ทั้งในลักษณะที่เป็นปัจเจกชน (คือคนแต่ละคน) และการพัฒนากลุ่มคน ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ เมื่อคนมีความสำคัญที่สุดของการเรียนรู้ วิธีการฝึกฝนอบรมจึงเป็นการพัฒนาทุกองค์ประกอบของความเป็นคน (อนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ 2543 : 18) ด้วยการพัฒนาในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นที่ตัวบุคคลเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฝึกปฏิบัติลดความเห็นแก่ตัว และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยสันติ การฝึกฝน และพัฒนาเด็กตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้เน้นกัลยาณมิตรเป็นสำคัญ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ตลอดจน ครู- อาจารย์ ตามนัยของพุทธศาสนาจึงต้องเป็นกัลยาณมิตรของเด็กอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นพฤติกรรมที่หยั่งลึกลงในจิตสำนึกสู่จิตใต้สำนึกอย่างแนบแน่น (สถาบันราชภัฏนครราชสีมา สีมาจารย์ วารสารวิชาการ 2543 : 20) ไตรสิกขา คือ การฝึกหัดอบรมกาย วาจา และจิตของมนุษย์ให้สามารถค้นพบและควบคุมตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้ปัญญาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนและเกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ตามหลักการศึกษา 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดย สุมน อมรวิวัฒน์ ได้สรุปกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาว่า “...การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการ และปัจจัยยาการที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะทุกองค์ประกอบ

คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นั้นอยู่ในองค์รวมของมรรคมีองค์แปดมีลักษณะผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้น และในด้านที่ต้องเจริญงอกงาม ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้" หลักการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาจึงมีความสมบูรณ์ที่ผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคน และถือว่าผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิต และปัญญา การเรียนการสอนตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา จึงมิใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านปริยัติเท่านั้น หากแต่เน้นการฝึกหัดอบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ประเมินผลของการปฏิบัตินั้นด้วย (ปฏิเวธ) (สุมน อมรวิวัฒน์ 2542 : 4)

จากความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทของโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จากรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา รอบสอง เมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ - 2 มีนาคม 2549 พบว่า มาตรฐานที่ 4 ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรอง และมีวิสัยทัศน์ ได้คะแนน 2.93 คะแนน และมีผลการจัดการศึกษาที่ไม่ได้มาตรฐานคุณภาพ สมศ. จำนวน 1 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 5 ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร ได้คะแนน 1.99 คะแนน ซึ่ง สมศ. มีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ดังนี้ สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูได้ค้นคว้าเพื่อให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วตลอดเวลา และยังต้องพัฒนาเทคนิคการสอน พัฒนาเทคนิคการประเมินผลการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับสภาพการจัดการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน และอิงพัฒนาการของผู้เรียน และพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพโดยเฉพาะในช่วงชั้นที่ 3 และในการนิเทศการสอนของครูควรเพิ่มเติมให้หัวหน้าสาระได้นิเทศในสาระของตนเองด้วยเพื่อเน้นการพัฒนาทางด้านวิชาการให้มากขึ้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ. 2549 : 2-3) ด้านผลการเรียนวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ระหว่างปี 2549 – 2551 โดยปี 2549 มี 2 ห้องเรียน คือ ม.1/1 – ม.1/2 ปี 2550 มี 3 ห้องเรียน คือ ม. 1/1 – ม. 1/3 และปี 2551 มี 4 ห้องเรียน คือ ม. 1/1 – ม. 1/4 พบว่า นักเรียนมีผลการเรียนรู้ระหว่างร้อยละ 62 – 67 ซึ่งมีผลการเรียนต่ำเมื่อเทียบกับเป้าหมายซึ่งกำหนดไว้ร้อยละ 70 สาเหตุของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 3 คน ได้ข้อสรุปว่า สาเหตุมาจากหลายประเด็น เช่น ด้านตัวครู ครูขาดการพัฒนาเทคนิคการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการสอนแบบบรรยายมากเกินไป ไม่นำเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาใช้ ทำให้การสอนของครูขาดความเหมาะสมกับทั้งเนื้อหาและตัวนักเรียน การจัดกิจกรรมไม่หลากหลาย ขาดความยืดหยุ่น ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

ทางสังคมของนักเรียน ส่วนด้านผู้เรียนก็ขาดความสนใจ และไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบกับสื่อการสอนมีน้อย ไม่เร้าความสนใจ และนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดความรับผิดชอบในการเรียน เช่น ไม่นำอุปกรณ์การเรียนมาเรียน ส่งงานไม่ตรงเวลา การทำงานไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย เข้าเรียนช้า ฯลฯ และจากรายงานการประเมินตนเอง (Self – Assessment Report : SAR) ประจำปีการศึกษา 2550 พบว่า มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานที่ 1 นักเรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ที่ 1.5 เรื่องความประหยัดมีจุดด้อย คือ ผู้เรียนบางส่วนมีพฤติกรรมการเลือกซื้อสิ่งของและใช้สิ่งของอย่างไม่คุ้มค่า เช่น พฤติกรรมเลือกซื้อขนมโดยต้องการของเล่นที่มากับขนมนั้นๆ และเมื่อได้ของเล่นตามต้องการก็จะเทขนมทิ้งขยะ อย่างไม่เห็นคุณค่าของความประหยัด และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนในช่วงชั้นที่ 3 พบว่า นักเรียนบางส่วนมีค่านิยมในการอุปโภค บริโภค สิ่งของที่ไม่ถูกต้อง ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ตามกระแสแฟชั่น เช่น การใช้เครื่องสำอาง โทรศัพท์มือถือ เครื่องประดับ ฯลฯ ซื้อเครื่องดื่มบำรุงกำลัง น้ำอัดลม แทนที่จะเป็นนม หรือน้ำผลไม้ที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย แสดงว่านักเรียนเหล่านั้นไม่ได้นำความรู้ที่เรียนมาเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาและอธิบายเรื่องกิจกรรม และความสัมพันธ์ของคนในด้านการเลือกใช้ทรัพยากรในการผลิต การกระจายสินค้าและบริการที่ผลิตได้ไปสู่ผู้บริโภค รวมทั้งผู้ใช้บริการอย่างมีประสิทธิภาพและสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ให้ดีที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ภายใต้ทรัพยากรอันจำกัดไม่เพียงพอจะสนองความต้องการทุกอย่างของทุกคนได้ (scarcity) ทำให้คนเราจะต้องตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุดในการจัดสรรการใช้ทรัพยากร การศึกษาเศรษฐศาสตร์ จะทำให้นักเรียนเข้าใจและรู้จักปรับปรุง การประกอบอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น สิ่งสำคัญพื้นฐาน คือ คนเราจะต้องมีอาหาร ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ยารักษาโรค และปัจจัยอื่นๆ จึงจะมีชีวิต และสนองความต้องการของตนเองให้มีความสุขได้ซึ่งนักเรียนยังต้องพึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องเรียนรู้ว่าจะรู้จักใช้เงิน ใช้ทรัพยากรที่พ่อ แม่ ผู้ปกครองหามาให้และใช้เวลาที่มีอย่างไร แต่เมื่อนักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ต้องเผชิญกับปัญหาว่าจะเลือกประกอบอาชีพอย่างไรจึงจะได้ประโยชน์ที่สุด จะออมและบริโภคอย่างไร จึงจะสนองความต้องการในชีวิตของตัวเอง และครอบครัวในขั้นตอนต่างๆ ของชีวิตได้ดีที่สุด การมีความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์จะทำให้นักเรียนรู้จักหาทางเลือกในการใช้ทรัพยากร แรงงาน เวลา อย่างมีเหตุผล และมีเป้าหมายมากขึ้น รู้จักการเลือกใช้ทรัพยากร รู้จักการผลิต การบริโภค การออม และการลงทุนเป็นต้น อย่างเหมาะสมมากขึ้น เป็นแนวทางในการช่วยป้องกันหรือแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่คนเราแต่ละคน และสังคมโดยส่วนรวมต้องเผชิญได้อย่างมีเหตุผล มีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อตัวเราเอง และส่วนรวม การมีความรู้ทางเศรษฐศาสตร์อย่างถูกต้องมุ่งจะแก้ไขปัญหาความขาดแคลน ความขัดสนเดือดร้อน และเพื่อช่วยกันพัฒนาเศรษฐกิจของทั้งประเทศให้ช่วยตอบสนองความต้องการของ

คนส่วนใหญ่ในสังคมให้ได้มากที่สุด และดีที่สุด และในอนาคตจะทำให้รู้จักเสนอแนะผลักดันให้รัฐบาลดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจส่วนรวมของชาติไปในทางที่จะช่วยทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้นมากกว่าที่เป็นอยู่ มีบทบาทแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ และเสนอแนะในฐานะของสมาชิกในสังคม

สภาพปัจจุบันโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานครได้เข้าร่วมโครงการวิถีพุทธ วิถีธรรม โดยร่วมมือกันในหลายฝ่ายทั้งโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ก้าวเข้ามามีบทบาทในการดึงนักเรียนให้เห็นความสำคัญของหลักธรรม และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในหลักการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนา กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานดำเนินชีวิต ลักษณะของโรงเรียนวิถีพุทธจะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้านเพื่อเกื้อหนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการให้เกิดความงอกงามตามหลักธรรมอันเป็นหลักใหญ่ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา

จากปัญหาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว วิธีการหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ คือ การปรับปรุงวิธีสอนให้เหมาะสม แต่เนื่องจากวิธีการสอนมีมากมายหลายวิธี แต่ละวิธีมีส่วนดีแตกต่างกันไม่มีวิธีสอนใดเหมาะสมกับเนื้อหา และความมุ่งหมายทุกชนิด ครูผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณของตนในการเลือกใช้ให้เหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน 2545 ก : 12) โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา และวัยของผู้เรียนเป็นสำคัญ ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อนำมาใช้พัฒนาผลการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของนักเรียนที่เรียนวิชาสังคมศึกษาเรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ให้สูงขึ้น นอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขายังเป็นการสนองนโยบายโรงเรียนวิถีพุทธที่นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาปรับใช้ในการเรียนการสอน คือ หลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้นำความรู้มาปฏิบัติเป็นกระบวนการการเรียนการสอนที่สอนให้นักเรียนพัฒนาตนโดยการค้นคว้า วิเคราะห์ตนเอง เน้นที่การฝึกปฏิบัติตนก่อนเป็นลำดับและต่อเนื่องจนบรรลุจุดประสงค์ (สุมน อมรวิวัฒน์ 2530 : 40 – 41) เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติทั้งทางกาย วาจา และใจอย่างระมัดระวัง ต่อจากนั้นให้นักเรียนได้พิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจของตนเองได้ (ดุษฎี สีตลวรางค์ 2542 : 3) ซึ่งถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย ทางวาจา ความคิดจิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติ และมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัด อบรมตน ด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา (กรมวิชาการ 2535 :168–174) ซึ่งการจัดการเรียนรู้

ตามหลักไตรสิกขาสามารถตอบสนองนโยบายของกรุงเทพมหานครได้ตามมาตรฐานการศึกษาของกรุงเทพมหานครที่กำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 6 ความว่า “....นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง...” โดยครูผู้สอนจะต้องปลุกเร้า และเสริมแรงผู้เรียนในทุกกิจกรรม ให้เกิดการค้นพบ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง รวมทั้งการทำงานเป็นทีม ปลูกฝังการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น เปิดประตูให้ผู้เรียนมีการประเมินและปรับปรุงตนเอง ยอมรับผู้อื่น สร้างจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ ครูผู้สอนจะต้องบ่มเพาะทักษะ 7 ส. ตามนโยบายของกรุงเทพมหานคร อันประกอบด้วย สงสัย สังเกต สัมผัส สำรวจ สืบค้น สั่งสม และสรุปผล จัดเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบค้นพบ หรือ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS) ได้รับการคิดค้นโดยบริษัทรักลูก ดิสคัฟเวอร์รี่ เลิร์นนิ่ง จำกัด (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร 2551 : 23 – 26)

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาพุทธธรรม (พระธรรมปิฎก ; ป.อ. ปยุตฺโต 2538 : 914 - 915) เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาดังนี้ ไตรสิกขา แปลว่าสิกขา 3 คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียก การฝึก ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงาม สิกขา 3 ประกอบด้วย อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ซึ่งมักเรียกกันให้ง่ายๆ สะดวกๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา 1) ศีล คือการฝึกความประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ เข้ามาโดยสาระก็คือ การดำรงตนด้วยดีในสังคม รักษาระเบียบวินัย ปฏิบัติหน้าที่ และความรับผิดชอบทางสังคมให้ถูกต้อง มีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีงามเกื้อกูลเป็นประโยชน์ ช่วยรักษาและส่งเสริมสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะในทางสังคมให้อยู่ในภาวะเอื้ออำนวยแก่การที่ทุกๆ คนจะสามารถดำเนินชีวิตที่ดีงามหรือปฏิบัติตามมรรคกันได้ด้วยดี ศีลพื้นฐาน คือ ศีลที่เป็นหลักกลางซึ่งเป็นความหมายของสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ ที่เป็นองค์ของมรรค ได้แก่ การพูด การกระทำ การประกอบอาชีพอย่างใดก็ตามที่ประกอบด้วยเจตนา ซึ่งปราศจากความทุจริต หรือคิดเบียดเบียน ครอบคลุมถึงสุจริตที่เป็นคู่กันด้วย ศีลพื้นฐานเป็นศีลสำหรับคนทั่วไปนำมาปฏิบัติเป็นการกำหนดอย่างต่ำที่สุดในทางความประพฤติของมนุษย์ เท่าที่จำเป็นพอที่จะให้สังคมมนุษย์อยู่กันโดยปกติสุขและแต่ละคนมีชีวิตที่ไม่เป็นโทษภัย ซึ่งนิยมเรียกกันเป็นสามัญว่า ศีล 5 2) สมาธิ คือการฝึกปรือในด้านคุณภาพ และสมรรถภาพของจิต ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาว่าโดยสาระก็คือ การฝึกให้มีจิตเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนได้ดี มีสมาธิ มีกำลังใจสูง ให้เป็นจิตที่สงบ ผ่องใส เป็นสุข บริสุทธิ์ ปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมอง อยู่ในสภาพเหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด โดยเฉพาะการใช้ปัญญาอย่างลึกซึ้งและตรงตามความเป็นจริง ระดับของการฝึกสมาธิสำหรับคนทั่วไป คือ ขณิกสมาธิ สมาธิชั่วขณะ (momentary concentration) เป็นสมาธิขั้นต้น ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี

และจะใช้เป็นจุดตั้งต้นในการเจริญวิปัสสนาก็ได้ 3) ปัญญา คือ การฝึกปรือปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง จนถึงความหลุดพ้น มีจิตใจเป็นอิสระ ผ่องใส เบิกบาน โดยสมบูรณ์ ได้แก่ รวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ สองอย่างแรกเข้ามา ว่าโดยสาระก็คือการฝึกอบรมให้เกิดปัญญาบริสุทธิ์ที่รู้แจ้งชัดตรงตามสภาพความเป็นจริง ไม่เป็นความรู้ความคิดความเข้าใจที่บิดเบือนเคลือบคลุม เพราะอิทธิพลของกิเลส มีอวิชชา และตัณหาเป็นผู้นำที่ครอบงำจิตใจอยู่ การฝึกปัญญาเช่นนี้ต้องอาศัยการฝึกจิตให้บริสุทธิ์ผ่องใสเป็นพื้นฐาน แต่ในเวลาเดียวกันเมื่อปัญญาที่บริสุทธิ์รู้เห็นตามเป็นจริงนี้เกิดขึ้นแล้ว ก็กลับช่วยให้จิตนั้นสงบ มั่นคง บริสุทธิ์ ผ่องใสอย่างแน่นอน ยิ่งขึ้น และส่งผลออกไปในการดำเนินชีวิตทำกิจทั้งหลายในทางที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สุข อย่างแท้จริง ในระดับโลกียสัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็น ความเชื่อ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลก และชีวิตที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดี เป็นไปตามคลองธรรม หรือสอดคล้องกับศีลธรรม สัมมาสังกัปปะ : ความดำริชอบ ในขั้นโลกียะสัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ หรือความนึกคิดในทางที่ถูกต้องตรงข้ามกับดำริผิดที่เรียกว่า มิจฉาสังกัปปะ ซึ่งมี 3 อย่าง คือ ดำริที่เกี่ยวข้องกับกาม ความดำริที่ประกอบด้วยความเคียดแค้นชิงชัง ความดำริในทางที่จะเบียดเบียน

ผู้วิจัยได้จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อม ทบทวนความรู้เดิม สร้างความสนใจให้แก่นักเรียนใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังเกต ส.สงสัย 2) ขั้นสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1 ขั้นการฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา) เป็นการเตรียมความพร้อมของจิต ได้แก่ การรวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ เหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สัมผัส 2.2 ขั้นการศึกษา (ศีล : สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ , สมาธิ : สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ , ปัญญา : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ) ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สำรวจ ส.สืบค้น 2.3 ขั้นผลของการศึกษา ได้แก่ การนำเสนอผลงาน ผลงานกลุ่ม การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด ซึ่งนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการทำกิจกรรม ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล 3) ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนโดยวัดการประเมินตามสภาพจริง ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ประยุกต์มาจากหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ซึ่งได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการศึกษามาก การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ และพัฒนาทางกาย วาจา และปัญญากับสิ่งที่เรียนเพื่อพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณโทษ ตามความจำเป็นจริง ด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติต่อไป ไตรสิกขา ก็คือการพัฒนามนุษย์ให้ดำเนินชีวิตดีงามถูกต้องทำให้มีวิถีชีวิตที่เป็นมรรค ส่วนมรรคซึ่งแปลว่าทาง คือทางดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตที่ถูกต้องดีงามของมนุษย์ ก็ต้องเป็นวิถีชีวิตแห่งการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาตน คือ สิกขา มรรคกับสิกขาจึงประสานเป็นอันเดียวกัน กล่าวคือ ด้านศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ นี่คือการใช้กาย และวาจาให้ถูกต้องดีงามทั้งในการกระทำทั่วไป ในการสื่อสารสัมพันธ์ และในการเลี้ยงชีพให้ถูกต้อง ด้านจิตใจมีมากมาย แต่ตัวนำสำคัญมี 3 อย่างคือ ต้องมีความเพียรพยายาม เรียกว่า สัมมาวายามะ ต้องมีสติเป็นตัวคอยจับคอยกำหนดให้ทำงานได้ และเป็นตัวเตือนให้ไม่เผลอพลาด และให้เดินหน้าตลอดเวลา เรียกว่า สัมมาสติ กับทั้งต้องมีสมาธิ ให้จิตแน่วแน่ มีความสงบ ดำเนินไปอย่างมั่นคง เรียกว่า สัมมาสมาธิ ด้านปัญญา แยกเป็น 2 อย่าง คือ สัมมาทิฏฐิ มีความเห็นความเข้าใจถูกต้อง และสัมมาสังกัปปะ ดำริถูกต้อง คือ วางแนวทางความคิดที่จะนำชีวิตไปในทางที่ถูกต้อง ทั้งนี้มีนักการศึกษา และนักวิชาการหลายท่านได้อธิบาย และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้คือ

สุมน อมรวิวัฒน์ (2513 : 47 -48) กล่าวถึงการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นการสอนที่เชื่อว่าคนที่มีปัญญา และเกิดปัญญาวิสุทธิขึ้นนั้นต้องเกิดจากมีกำลัง (พละ) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ไม่หวั่นไหว ซัดส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบ มีระเบียบวินัย (ศีล) นั่นคือ ถ้านักเรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิดคมกล้า สามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเอง ประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น และได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบไตรสิกขาโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่นักเรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกาย และวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่นักเรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่นนอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรองวิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง นักเรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ (ปลิโพธิ)

ออกจากความคิด จิตใจ ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่นักเรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ ทำความเข้าใจปัญหาแก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

ดุษฎี สีตลวรางค์ (2524 : 3) ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนแบบไตรสิกขาไว้ 3 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม กรอบของศีลธรรม ทั้งนี้โดยการควบคุมตนเอง เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น ขั้นที่ 2 จิตสิกขา คือ การฝึกจิตใจให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่ว จิตที่ฝึกดีแล้วจะสามารถพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง มีความมั่นคง ผ่องใส มีสมาธิ และศีลมั่นคงขึ้น ขั้นที่ 3 ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิด (โดยสรุปคือขันธ์ 5) ของตนเองในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่าต่างก็ไม่เที่ยง ทนทานอยู่ไม่ได้ ไม่มีตัวตนสำหรับการยึดมั่น แล้วนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์โดยไม่ก่อทุกข์ หรือเบียดเบียนตนเอง หรือผู้อื่น ถ้ามีปัญญาแล้วสมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้นตามลำดับแห่งปัญญานั้น

กรมวิชาการ (2546 : 175) ได้นำเสนอวิธีสอนแบบไตรสิกขา ไว้ดังนี้ ขั้นที่ 1 (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกาย และวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียน ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจ ความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากการคิด และจิตใจ ขั้นที่ 3 ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นที่นักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจที่แน่วแน่ ทำความเข้าใจในปัญหา การหาสาเหตุปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจ และแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ (2546 : 8-10) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่าเป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัม-พุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติทาง กาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติตนต่อสถานการณ์นั้นจนกำหนดควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ และเกิดปัญญาในตนได้ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควรทำให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มี 3 ขั้น ดังต่อไปนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นนำ 1.1 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยให้นักเรียนจับฉลาก และให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ และผู้รายงาน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายถึงหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มแต่ละตำแหน่งให้ฟัง และปฏิบัติ และเมื่อเปลี่ยนบทเรียนใหม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งสมาชิกในกลุ่มทุกครั้ง 1.2 ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้มและทักทายกันด้วยไมตรีจิต ด้วยการสนทนา และนำสื่อต่างๆ เช่น ข่าว รูปภาพ หรือนิทานเพื่อ

กระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจตอบสนองต่อการใฝ่เรียน ขั้นที่ 2 ขั้นสอน นำหลักไตรสิกขามาเป็นกระบวนการสอน ดังนี้ 2.1 อธิสีลสิกขา คือ ครูกำหนดสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมเพื่อให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติโดยพิจารณาตามหลักอริยมรรคข้อสัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ และสัมมากัมมันตะ ว่า ถูก-ผิด ตามหลักการเหล่านั้นหรือไม่ โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 1 2.2 อธิจิตตสิกขา คือ การที่ครูให้นักเรียนฝึกอบรมจิตของตนเองจนจิตสงบไม่ฟุ้งซ่าน สามารถนำความสงบที่เกิดจากสมาธิไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ 2.3 อธิปัญญาสิกขา 2.3.1 นักเรียนเปรียบเทียบพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงหรือกระทำในขั้นอธิสีลสิกขาว่าแตกต่างกันอย่างไร โดยนำปัญญาที่เกิดจากการทำสมาธิมาพิจารณาตามหลักอริยมรรคข้อสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ว่าผลที่เกิดขึ้นในใจของตนขณะตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ในการกระทำหรือเลือกกระทำ และสามารถสืบสาวสาเหตุปัจจัยของการเกิดว่าสิ่งทั้งหลายตามอริยสัจ 4 ว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นไม่เที่ยงตามหลักของไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) จนสามารถควบคุมตนเองในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และใจของตนได้อย่างสมเหตุสมผล โดยบันทึกลงในบัตรกำหนดงาน บัตรบันทึกรายการรายบุคคล บัตรบันทึกรายการกลุ่ม สิ่งที่ครูกำหนดเป็นกรณีศึกษา ซึ่งอาจเป็นข่าว รูปภาพ นิทาน หรือกรณีตัวอย่าง เอกสารประกอบการเรียนสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนศึกษา และคิดเพื่อแสวงหาคำตอบ และแบบประเมินพฤติกรรมตนเอง โดยให้นักเรียนแต่ละคนในแต่ละกลุ่มนำปัญญาที่ได้มาศึกษาในสิ่งที่ครูกำหนดเพื่อตอบคำถาม โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 3 หลังจากนั้นให้ร่วมกันอภิปรายภายในกลุ่มในประเด็นเดิมโดยใช้ความคิดเห็นของตนที่บันทึกไว้สรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม และให้เลขานุการบันทึกลงในบัตรรายการกลุ่ม 2.4 ขั้นนำเสนอผลอภิปราย ให้ตัวแทนของกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นผู้รายงานออกมารายงาน และแนวปฏิบัติของกลุ่มครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทางเลือก และแนวปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น 2.5 ขั้นสรุป 2.5.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยครูจะเพิ่มเติมส่วนที่ยังบกพร่องให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น 2.5.2 ครูให้นักเรียนตอบคำถาม โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 4 ขั้นที่ 3 ขั้นกระบวนการวัดและประเมินผล 3.1 ครูให้นักเรียนประเมินพฤติกรรมของตนเองว่าตนเองเป็นอย่างไร รู้อะไรบ้าง อะไรที่อยากรู้เพิ่มเติม ต้องแก้ไขพฤติกรรมของตนในเรื่องใดบ้าง ลงในแบบประเมินพฤติกรรมตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น 3.2 ครูวัดและประเมินผลโดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 1 – 4 และแบบประเมินพฤติกรรมตนเอง

สุนีย์ ผจญศิลป์ (2546 : 19) กำหนดขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขา 5 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนครูให้ผู้เรียนดูรูปภาพ ข่าว หรือหัวข้อข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในขอบข่ายเนื้อหาที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่จะให้ต่อไป ขั้นที่ 2 ขั้นศีลสิกขา ครูกำหนดสถานการณ์ให้ และ

เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิดหลักศีลธรรม หรือถูกหลักศีลธรรม ขั้นที่ 3 ขั้นจิตสิกขา หรือการทำสมาธิ การนำจิตที่ฝึกฝนจนสงบแล้วในขั้นต้นมาควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจเพื่อระลึกแน่วแน่ที่จุดเดียวจนจิตสงบผ่องใสปราศจากสิ่งรบกวน หรือทำให้เศร้าหมอง และจิตใจอยู่ในสภาพพร้อมเหมาะสมกับการใช้งานมากที่สุดโดยผู้สอนให้หลักในการฝึกสมาธิ 2 ขั้น ตามลำดับดังนี้ (1) ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้าย หงายมือขวาทับมือซ้ายตั้งกายตรงแต่ไม่เกร็งตัว (2) หลับตาหรือเพ่งมองรูปภาพที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จิตใจจดจ่อเกี่ยวกับเรื่องนั้นเพียงเรื่องเดียวกำหนดลมหายใจเข้า-ออก แล้วกล่าวภาวนาสั้นๆ เกี่ยวกับภาพที่เพ่งมองหรือสถานการณ์นั้น 5 นาที เมื่อทดสอบได้แล้วว่านักเรียนมีสมาธิให้นักเรียนออกจากสมาธิได้ ขั้นที่ 4 ขั้นปัญญาสิกขา การกำหนดพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในใจของตนในการเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติได้อย่างสมเหตุสมผลโดยการปฏิบัติตามกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 ด้าน คือ (1) การฟัง และการอ่าน (สุตมยปัญญา) (2) การคิดทบทวนพิจารณาหาเหตุผลความเป็นไปได้และไม่ได้ แล้วทดสอบกับข้อมูลเดิมที่ได้ฟังได้อ่านมา (จิตตามยปัญญา) (3) การลงมือปฏิบัติเพื่อทดสอบสิ่งที่ได้มาจากการฟัง การอ่าน และการคิด (ภาวนามยปัญญา) ขั้นที่ 5 ขั้นสรุปผลและประเมินผล ครู และนักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิด และสาระสำคัญของบทเรียนโดยครูเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น ครูวัดและประเมินโดยพิจารณาจากการตอบคำถาม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

ภูมิพรรณ ทวีชาติ (2549 : 4-5) การสอนแบบไตรสิกขา หมายถึง กระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา จิตใจ และสติปัญญา เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนเองด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งผู้สอนเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดหลักศีลธรรม และเลือกกระทำถูกต้องตามหลักศีลธรรม เมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมตอบสนองสถานการณ์ตามที่ตนเลือกแล้ว ผู้สอนให้หลักในการพิจารณาความไม่ยั่งยืน (อนิจจ์) ความทนทานอยู่ไม่ได้ (ทุกข์) และความไม่มีตัวตนที่แท้จริง ยึดว่าเป็นตัวเราของเรา (อนัตตา) ความรู้สึกของตนเองจากนั้นผู้สอนถามถึงความรู้สึกของผู้เรียนว่ารู้สึกอย่างไรในการตอบสนองสถานการณ์นั้น ทั้งก่อนการกระทำขณะกำลังกระทำ และหลังการกระทำ ผิดหรือถูกหลักศีลธรรม จนผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา และทางใจของตนได้ การสอนแบบไตรสิกขา มีขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องศึกษาเป็นลำดับดังนี้ 1.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนให้ผู้เรียนดูรูปภาพ วีดีทัศน์ สไลด์ หรือสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในขอบข่ายของเนื้อหาที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์ 1.2 ขั้นศีลสิกขา ผู้สอนกำหนดสถานการณ์และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์นั้น 1.3 จิตสิกขา หรือการทำสมาธิ คือ การนำจิตที่ฝึกจนสงบแล้วในขั้นต้น

มาควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจ เมื่อระลึกแน่วแน่ที่จุดเดียว จนจิตสงบ ผ่องใส ปราศจากสิ่งรบกวน และจิตใจอยู่ในสภาพที่ดี โดยผู้สอนให้หลักการฝึกสมาธิเป็น 2 ขั้น ตามลำดับ ดังนี้ 1.3.1 ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้ายหงายมือซ้ายตั้งกายตรงไม่เกร็งตัว 1.3.2 หลับตา กำหนดลมหายใจเข้า-ออก โดยเลือกกระทำวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ 1) ตามลมหายใจตั้งแต่ปลายจมูกเข้าไปจนถึงช่องท้อง เมื่อลมหายใจเข้าสุดก็หายใจออก และลมหายใจออกตั้งแต่ช่องท้องออกมาจนถึงปลายจมูก 2) ดักลมหายใจเข้า ลมหายใจออกอยู่ปลายจมูก 3) เฝ้าดูอาการพองยุบของส่วนหน้าท้องของตน ไม่ว่าจะเลือกวิธีใด ผู้เรียนต้องตั้งสติให้อยู่กับลมหายใจ ไม่เผลอสติไปเรื่องอื่น ซึ่งผู้เรียนสามารถบรรยายสภาพที่เกิดขึ้นในใจของตนขณะที่กำหนดลมหายใจได้ถูกต้อง 1.3.3 ปัญญาสิกขา การนำปัญญาที่เกิดจากการทำสมาธิมาพิจารณา ผลที่เกิดขึ้นในใจของตน ในการเลือกกระทำผิด หรือถูกหลักธรรมว่าเป็นอย่างไร ทำไมเป็นเช่นนั้น เพราะอะไร ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ โดยผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเอกสารประกอบการเรียนและกรณีตัวอย่างแล้วช่วยกันคิดวิเคราะห์โดยบันทึกลงในใบกิจกรรมที่กำหนดให้ 1.3.4 เสนอผลการอภิปรายโดยตัวแทนแต่ละกลุ่มเสนอทางเลือก แนวทางปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมชั้น 1.4 ขั้นสรุป ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสรุปข้อคิด และสาระสำคัญของบทเรียน โดยผู้สอนเพิ่มเติมความรู้ส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น 1.5 ขั้นการวัดผลและประเมินผล โดยครูพิจารณาความสนใจ และการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม และคำตอบของผู้เรียนในใบกิจกรรม

วนิดา กันตะกนิษฐ์ (2551 : 40 – 41) กิจกรรมการเรียนรู้โดยยึดหลักการเรียนรู้แบบไตรสิกขา ได้แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1. ขั้นนำ เป็นขั้นที่ผู้ศึกษาแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้และวิธีการเรียนรู้ให้นักเรียนทราบพร้อมทั้งฝึกอบรมกาย วาจา ให้เรียบร้อย ฝึกให้อยู่ในระเบียบวินัยโดยการฟังเพลง และทำท่าประกอบ แล้วกล่าวคำปฏิญาณตน เรียนรู้ตามประสาทสัมผัสทั้ง 5 จากสื่อต่างๆ ที่ได้รับในขั้นศีล 2. ขั้นสอน เป็นขั้นที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากใบความรู้ โดยการคิดวิเคราะห์จากสื่อต่างๆ ที่ได้รับ รวมกลุ่มกันระดมความคิด วางแผนทำกิจกรรม เพื่อค้นหาคำตอบ วางแผนการนำเสนอโดยการอภิปราย การแสดงบทบาทสมมติ สรุปเป็นแนวทางปฏิบัติของแต่ละกลุ่มเป็นขั้นสมาธิ และขั้นปัญญา 3. ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ครู และนักเรียนสรุปความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มร่วมกันโดยครูแนะนำเพิ่มเติมเพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์เป็นข้อคิด และนำไปใช้เป็นขั้นปัญญา

ดังนั้นสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนและปฏิบัติทั้งทางทางกาย วาจา ใจ เน้นการปฏิบัติ

ฝึกหัดอบรมตนเองด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา ตามแนวทางของมรรคมีองค์ 8 โดยมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา จากนักวิชาการและนักการศึกษา

ลำดับที่	แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย	ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
1	สุมน อมรวิวัฒน์	มี 3 ขั้นตอน 1. ขั้นศีล 2. ขั้นสมาธิ 3. ขั้นปัญญา
2	ดุษฎี สีตลวรางค์	มี 3 ขั้นตอน 1. ขั้นศีลสิกขา 2. ขั้นจิตตสิกขา 3. ขั้นปัญญาสิกขา
3	กรมวิชาการ	มี 3 ขั้นตอน 1. ขั้นศีลสิกขา 2. ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) 3. ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา)
4	สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์	มี 3 ขั้นตอน 1. ขั้นนำ 2. ขั้นสอน ประกอบด้วย 2.1 อธิศีลสิกขา 2.2 อธิจิตตสิกขา 2.3 อธิปัญญาสิกขา 2.4 การนำเสนอผลการอภิปราย 2.5 ขั้นสรุป 3. ขั้นกระบวนการวัด และประเมินผล
5	สุนีย์ ผจญศิลป์	มี 5 ขั้นตอน 1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2. ขั้นศีลสิกขา 3. ขั้นจิตสิกขา 4. ขั้นปัญญาสิกขา 5. ขั้นสรุปผลและประเมินผล
6	ภูมิพรรณ ทวีชาติ	มี 4 ขั้นตอน 1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2. ขั้นศีลสิกขา 3. ขั้นจิตสิกขา 4. ขั้นปัญญาสิกขา 5. ขั้นสรุป
7	วนิดา กันตะกนิษฐ์	มี 3 ขั้นตอน 1. ขั้นนำ 2. ขั้นสอน 3. ขั้นสรุป

จากแนวคิด งานวิจัยของนักวิชาการและนักการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์และพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยเน้นมรรคมีองค์ 8 ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อม ทบทวนความรู้เดิม สร้างความสนใจให้แก่นักเรียนใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังเกต ส.สงสัย 2) ขั้นสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1 ขั้นฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา) เป็นการเตรียมความพร้อมของจิต ได้แก่ การรวมเอาองค์มรรคข้อ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ เหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สัมผัส 2.2 ขั้นการศึกษา (ศีล : สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ , สมาธิ : สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ , ปัญญา : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ) ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สำรวจ ส.สืบค้น 2.3 ขั้นผลของการศึกษา ได้แก่ การนำเสนอผลงาน ผลงานกลุ่ม การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด ซึ่งนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการทำกิจกรรม ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล 3) ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนโดยวัดการประเมินตามสภาพจริง ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล

จากแนวคิด ทฤษฎี และหลักการ ดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1

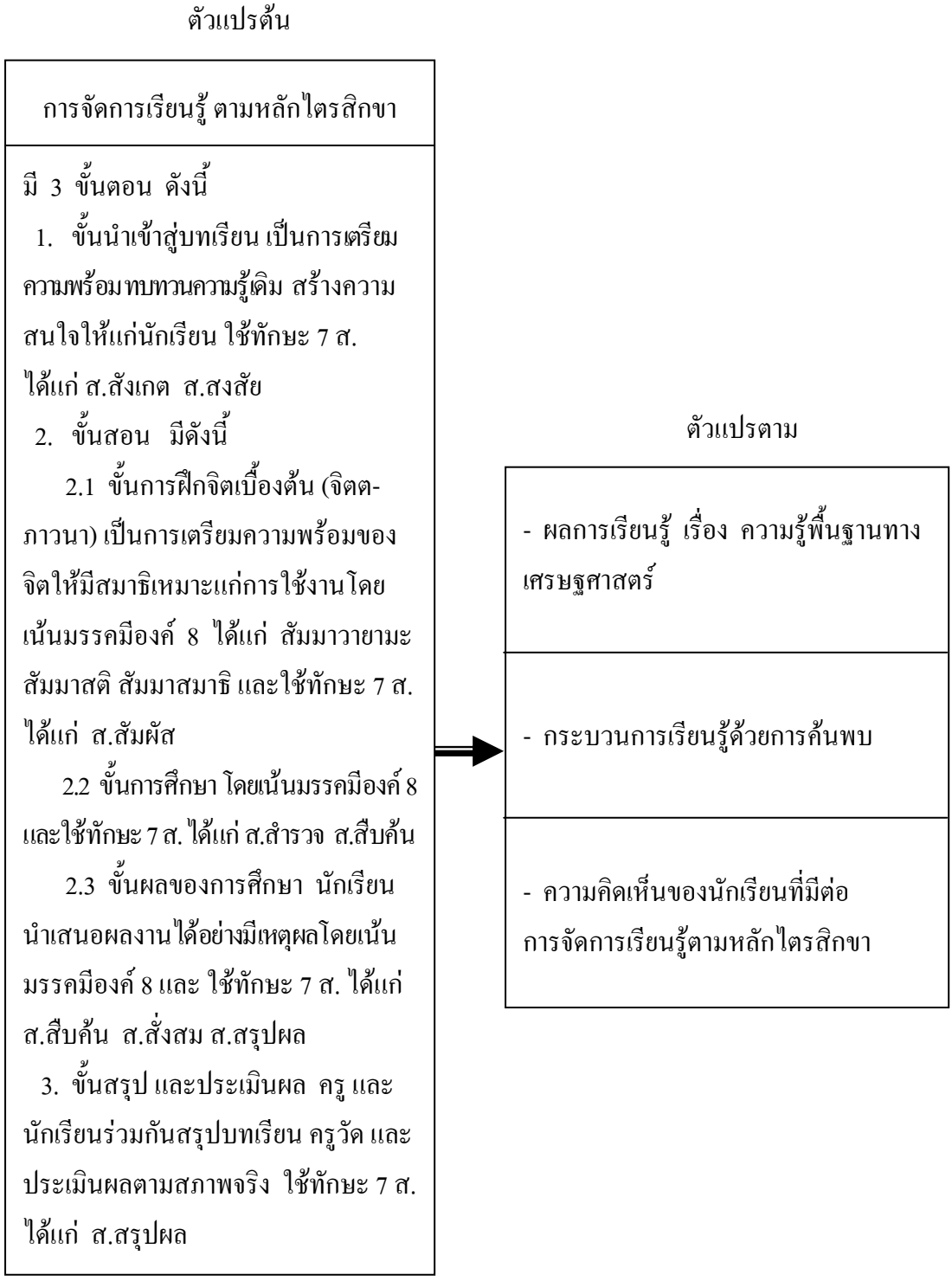

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

คำถามการวิจัย

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขามีผลการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับใด

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับใด

สมมุติฐานการวิจัย

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับดี

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอยู่ในระดับมาก

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนนักเรียน 162 คน จาก 5 ห้องเรียน ซึ่งในแต่ละห้องเรียนมีทั้งเก่ง ปานกลาง อ่อนคละกัน และกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ได้มาโดยวิธีการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

2.2 ตัวแปรตาม

2.2.1 ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์

2.1.2 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

2.2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

3. ระยะเวลา

ใช้ระยะเวลาในการทดลองสอน 4 สัปดาห์ จำนวน 10 คาบ คาบละ 60 นาที ดังนี้ สัปดาห์ที่ 1 – 3 สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 9 ชั่วโมง และสัปดาห์ที่ 4 อีก 1 ชั่วโมง รวมระยะเวลาในการทดลองสอนทั้งหมด 10 ชั่วโมง โดยทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน 2552 - วันที่ 22 ธันวาคม 2552

นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ผู้วิจัยได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะของการวิจัยครั้งนี้ไว้ ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา หมายถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยการนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา หรือมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ ในการปฏิบัติแต่ละขั้นของการสอน ซึ่งผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติให้เห็นจริงด้วยตนเอง และควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปในทาง

ที่ดี ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น คือ 1) ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมทบทวนความรู้เดิม สร้างความสนใจให้แก่นักเรียนใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังเกต ส.สงสัย 2) ขั้นสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1 ขั้นจิตตภาวนา เป็นการเตรียมความพร้อมของจิต ได้แก่การรวมเอาองค์มรรคข้อ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ เหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สัมผัส 2.2 ขั้นการศึกษา (ศีล : สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ , สมาธิ : สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ , ปัญญา : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ) ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สำรวจ ส.สืบค้น 2.3 ขั้นผลของการศึกษา การนำเสนอผลงาน ผลงานกลุ่ม การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด ซึ่งนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการทำกิจกรรม ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล 3) ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยวัดการประเมินตามสภาพจริง ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล

2. สัมมาทิฏฐิ หมายถึง การแสดงออกด้านความคิด ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียน ทัศนคติ ค่านิยมต่างๆ ที่ดีงาม ถูกต้อง ได้แก่ การร่วมกันทำงานกลุ่ม การนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน การทำใบงาน การตอบคำถาม

3. สัมมาสังกัปปะ หมายถึง การนึกคิดต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง ไม่เอนเอียง ได้แก่ คิดที่จะไม่เบียดเบียน ไม่ผูกพยาบาท ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

4. สัมมาวาจา หมายถึง การฝึกอบรมตนเองในด้านการสื่อความหมายทางวาจา พูดด้วยถ้อยคำที่สุภาพ ไพเราะ การพูดความจริง และเกิดประโยชน์ เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ และเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ

5. สัมมากัมมันตะ หมายถึง การฝึกอบรมตนโดย ไม่เบียดเบียนผู้ที่อ่อนแอกว่า ไม่แกล้งเพื่อน หรือใช้กำลังบังคับเพื่อให้เพื่อนทำตามคำสั่งของตน ไม่ขโมยผลงาน หรือนำอุปกรณ์การเรียนของคนอื่นไปโดยไม่ได้รับอนุญาต

6. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การจัดระเบียบการทำงานให้สำเร็จ ราบรื่น ไม่คั่งค้างสับสน เน้นความสุจริต และระเบียบวินัยในการทำงาน การทำงานเรียบร้อย เสร็จตามเวลาที่กำหนด ไม่ลอกผลงานคนอื่น

7. สัมมาวายามะ หมายถึง เพียรพยายามในการเรียน ฝึกฝน ขยัน อดทน ตั้งใจอ่านหนังสือ ทำแบบฝึกหัด ทำใบงาน หรือกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

8. สัมมาสติ หมายถึง การฝึกฝนการมีสติกำกับตัว คุมใจไว้ให้อยู่กับสิ่งที่เกี่ยวข้องต้องทำในเวลานั้นๆ จิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ทำในขณะนั้น มีสติกำกับทันต่อพฤติกรรมของร่างกาย ความรู้สึก สภาพจิตใจ และความนึกคิดของตน

9. สัมมาสมาธิ หมายถึง การฝึกจิตให้ตั้งมั่นดำเนินอยู่ในกิจในงาน หรือในสิ่งที่กำหนด ได้สม่ำเสมอ แน่วแน่ เป็นอันหนึ่งอันเดียว สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่วอกแวกหวั่นไหว

10. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS) หมายถึง วิธีการที่เป็นขั้นตอนช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพโดยให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพด้วยการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง แล้วนำมาพัฒนาให้เป็นกระบวนการเรียนรู้จนเกิดเป็นทักษะด้วยการใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ สงสัย สังเกต สัมผัส สำรวจ สืบค้น สั่งสมและสรุปผล การวัดและประเมินผลการเกิดพฤติกรรมของนักเรียนโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบแบบมาตราส่วนประมาณค่า(Rating Scale) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นหลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

11. ผลการเรียนรู้ หมายถึง คะแนนวิชาสังคมศึกษา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ที่ได้จากการทำแบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน ซึ่งวัดจากแบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

12. ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง เนื้อหาสาระที่นักเรียนต้องเรียนรู้ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วยเนื้อหาดังนี้ ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ หน่วยเศรษฐกิจ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจ กลไกราคา ซึ่งในการจัดการเรียนรู้จะใช้เนื้อหาจากหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐานเศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักในการจัดการเรียนรู้

13. ความคิดเห็น หมายถึง ระดับการแสดงออกด้านความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ในด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งวัดจากแบบสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

14. นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่กำลังศึกษารายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ช่วงชั้นที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
2. หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร : กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
3. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ
4. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
5. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process)
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 (กระทรวงศึกษาธิการ 2545 : 1 – 5) เป็นหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติ ที่มุ่งพัฒนาคนไทยทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ตลอดจนการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเปิดโอกาสให้สังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือท้องถิ่น จึงถือว่าเป็นการพัฒนาคนไทยอย่างแท้จริง ซึ่งมีรายละเอียดของหลักสูตร ดังนี้

1. หลักการ

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศจึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้

5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์

2. มีความคิดสร้างสรรค์ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดียึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรมประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3. โครงสร้างหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาจึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น

กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3
ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6
ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3
ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6

2. สาระการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะ หรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

ตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจจัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิดและเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหา และวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สองประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศเป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์ และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์

3. เวลาเรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณ 800 – 1000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณ 800 – 1000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 – 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 มีเวลาเรียนประมาณ 1000 – 1200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 – 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 – 6 มีเวลาเรียนประมาณ 1200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 6 ชั่วโมง

4. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ความสำคัญ

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต้องเรียนทั้งนี้เพราะกลุ่มสาระการเรียนรู้นี้ว่าด้วยการอยู่ร่วมกันบนโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลา การเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจซึ่งแตกต่างกันอย่างหลากหลาย การปรับตนเองกับบริบทสภาพแวดล้อม ทำให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบ มีความสามารถทางสังคม มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม และค่านิยมที่เหมาะสม โดยให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามในแต่ละด้านดังนี้

1. ด้านความรู้

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนในเนื้อหาสาระ ความคิดรวบยอด และหลักการสำคัญๆ ในสาขาวิชาต่างๆ ทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ จริยธรรม สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประชากรศึกษา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ตามขอบเขตที่กำหนดไว้ในแต่ละระดับชั้นโดยจัดการเรียนรู้ในลักษณะบูรณาการหรือสหวิทยาการ

2. ด้านทักษะและกระบวนการ

ในการเรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมนั้น ผู้เรียนควรจะได้พัฒนากระบวนการต่างๆ จนเกิดทักษะและกระบวนการดังนี้

ทักษะการคิด เช่น การสรุปความคิด การแปลความ การวิเคราะห์หลักการและการนำไปใช้ ตลอดจนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ทักษะการแก้ปัญหา ตามกระบวนการทางสังคมศาสตร์ กระบวนการสืบสอบ เช่น ความสามารถในการตั้งคำถามและการตั้งสมมติฐานอย่างมีระบบ การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การทดสอบสมมติฐานและสรุปเป็นหลักการ

ทักษะการเรียนรู้ เช่น ความสามารถในการแสวงหาข้อมูลความรู้โดยการอ่าน การฟัง และการสังเกต ความสามารถในการสื่อสารโดยการพูด การเขียน และการนำเสนอ ความสามารถในการตีความ การสร้างแผนภูมิ แผนที่ ตารางเวลา และการจดบันทึก รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและสื่อสารสนเทศต่างๆ ให้เป็นประโยชน์ในการแสวงหาความรู้

ทักษะกระบวนการกลุ่ม เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำและผู้ตามในการทำงานกลุ่ม มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายการทำงานของกลุ่ม ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายด้วยความรับผิดชอบ สร้างสรรค์ผลงาน ช่วยลดข้อขัดแย้ง และแก้ปัญหาของกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ด้านเจตคติและค่านิยม

กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยพัฒนาเจตคติ และค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยและความเป็นมนุษย์ เช่น รู้จักตนเอง พึ่งตนเอง ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย มีความกตัญญูรักเกียรติภูมิแห่งตน มีนิสัยในการเป็นผู้ผลิตที่ดี มีความพอดีในการบริโภค เห็นคุณค่าของการทำงาน รู้จักคิดวิเคราะห์ การทำงานเป็นกลุ่ม เคารพสิทธิของผู้อื่น เสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มีความผูกพันกับกลุ่ม รักท้องถิ่น รักประเทศชาติ เห็นคุณค่าอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ศรัทธาในหลักธรรมของศาสนาและการปกครองของศาสนา และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4. ด้านการจัดการและการปฏิบัติ

กิจกรรมการเรียนในกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำงานเป็นกลุ่ม สามารถนำความรู้ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ได้รับการอบรมบ่มนิสัยมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของผู้เรียนได้

เมื่อมองในภาพรวมๆ แล้วจะพบว่า ความสำคัญของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทั้งทาง

ธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรม มีทักษะกระบวนการต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจอย่างรอบคอบในการดำเนินชีวิต และมีส่วนร่วมในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในฐานะพลเมืองดีแล้ว ยังช่วยให้นำความรู้ทางจริยธรรม หลักธรรมทางศาสนามาพัฒนาตนเองและสังคมได้ ทำให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข

วิสัยทัศน์

1. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษา พร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบโดย

นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศเพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อเกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติของตน

นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการ มาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดเพื่อการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคมและกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเอง รับผิดชอบ เอาใจใส่ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของโลกได้

ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้อย่างมีความหมาย เพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ ตรวจสอบ การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ และนำทางตนเอง และผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนสู่โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูล ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนได้อภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัย ร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผย และจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้สอนปฏิบัติต่อผู้เรียน ที่จะให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างมีความหมาย ให้ผู้เรียนได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกรายวิชา

5. กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมมีการจัดเตรียมโครงงานที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

คุณภาพของผู้เรียน

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระพื้นฐานที่ผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วยศาสตร์สาขาต่างๆ หลายแขนง มีลักษณะเป็นพหุวิทยาการ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาท และความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสภาพแวดล้อม

จากองค์ประกอบดังกล่าวจึงทำให้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีจุดเน้นในการสร้างคุณภาพของผู้เรียน ดังนี้

1. ยึดมั่นในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ สามารถนำหลักธรรมคำสอนไปใช้ปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันได้ เป็นผู้กระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม พัฒนาตนเองอยู่เสมอ รวมทั้งบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

2. ยึดมั่น ศรัทธา และธำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี ปฏิบัติตามกฎหมาย ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมไทย รวมทั้งถ่ายทอดสิ่งที่ดีงามไว้เป็นมรดกของชาติ เพื่อสันติสุขของสังคมไทยและสังคมโลก

3. มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ และสามารถนำหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ภาคภูมิใจในความเป็นไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน สามารถใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ และนำไปสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้

5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีงามระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เป็นผู้สร้างวัฒนธรรม มีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ตลอดระยะเวลาที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้มีส่วนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและมีจุดเน้นเมื่อผู้เรียนเรียนจบปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น

สาระ

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาเป็นหน่วยวิเคราะห์เพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยแบ่งหน่วยการเรียนรู้เป็น 6 หน่วย ดังนี้ 1) ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ 2) ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ 3) หน่วยเศรษฐกิจ 4) ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 5) ระบบเศรษฐกิจ 6) กลไกราคา ซึ่งมีความสัมพันธ์กับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สาระการเรียนรู้รายปี ดังรายละเอียดต่อไปนี้

มาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ตารางที่ 2 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ส. 3.1

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม. 1 – ม. 3		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
1.เข้าใจความหมายของเศรษฐศาสตร์ ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตโดยคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่างคุ้มค่าและมีคุณธรรม	1.ความหมายของเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น 2.ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิต	1.รู้เข้าใจความหมายและความสำคัญรวมทั้งขอบข่ายและเป้าหมายของเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น 2.สารมารถตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตในหน่วยครัวเรือนในเรื่อง ทุน ประโยชน์ที่จะได้รับอย่างคุ้มค่าและมีคุณธรรม	1.ความหมายและความสำคัญรวมทั้งขอบข่ายและเป้าหมายของเศรษฐศาสตร์เบื้องต้น 2.ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตในหน่วยครัวเรือนในเรื่อง - ทุน - ประโยชน์ที่จะได้รับ - ความคุ้มค่า - คุณธรรม
2.รู้ความหมาย ความแตกต่างและวิธีการนำทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการอย่างมี	1.ความหมายและความแตกต่างของทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ 2.วิธีการนำทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์มา	1.รู้และเข้าใจความหมายและความแตกต่างของทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ในครัวเรือน 2.รู้วิธีการนำทรัพยากร	1.ความหมายและความแตกต่างของทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ในครัวเรือน 2.วิธีการนำทรัพยากร

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม. 1 – ม. 3		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
ประสิทธิภาพ	ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ	ทางเศรษฐศาสตร์ มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในหน่วยครัวเรือน	ทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการในหน่วยครัวเรือน
3.สามารถตัดสินใจเลือกในฐานะผู้บริโภคโดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ได้รับอย่างคุ้มค่า	1.การตัดสินใจเลือกในฐานะผู้บริโภคโดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะได้รับอย่างคุ้มค่า -หลักการและวิธีการเลือกบริโภค	1.รู้และเข้าใจความหมายและบทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค	1.ความหมายและบทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค
	2.กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค	2.รู้และเข้าใจวิธีการเลือกบริโภค 3.รู้และเข้าใจการใช้กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค	2.หลักการและวิธีการเลือกบริโภค 3.กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค
4.เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้	1.ระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอย่างมีดุลยภาพ	1.รู้และเข้าใจ ความเป็นมา ความหมาย ของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอย่างมีดุลยภาพ	1.ความเป็นมา ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอย่างมีดุลยภาพ

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม. 1 – ม. 3		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
5.เข้าใจและสามารถดำเนินการระบบสหกรณ์	1.การดำเนินการระบบสหกรณ์	1.รู้และเข้าใจความเป็นมา หลักการ วิธีการ ของระบบสหกรณ์และเข้าร่วมในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน	1. ความเป็นมา หลักการ วิธีการ ของระบบสหกรณ์และเข้าร่วมในกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียน

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

ตารางที่ 3 มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ส.3.2

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม. 1 – ม. 3		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
1.รู้และเข้าใจระบบเศรษฐกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการผลิตและการบริการ	1. เศรษฐกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการผลิตและการบริการ	1.รู้และเข้าใจระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย(แบบผสม)ภูมิภาคและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการผลิตและการบริการ	1. ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย (แบบผสม) ภูมิภาคและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการผลิตและการบริการ
2.เข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจการตลาด	1. กลไกราคาในระบบเศรษฐกิจ การตลาด	1.รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจการตลาด	1.กลไกราคา อุปสงค์ อุปทาน ในระบบเศรษฐกิจการตลาด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น สาระการเรียนรู้ช่วงชั้น ม. 1 – ม. 3		ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	
มาตรฐานการเรียนรู้	สาระการเรียนรู้	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	สาระการเรียนรู้
3.รู้และเข้าใจบทบาทหน้าที่และระบบของธนาคารและสถาบันการเงิน	1. บทบาทหน้าที่และระบบของธนาคารและสถาบันการเงิน	1.รู้และเข้าใจประเภทของสถาบันการเงิน	1.ประเภทของสถาบันการเงิน
4.เข้าใจนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐที่มีผลต่อบุคคล ท้องถิ่น กลุ่มคน และประเทศชาติ	1. นโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐอันจะได้มาซึ่งรายได้และรายจ่ายที่มีผลต่อบุคคล ท้องถิ่น กลุ่มคน และประเทศชาติ	1.เข้าใจนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐอันจะได้มาซึ่งรายได้และรายจ่ายที่ส่งผลต่อบุคคล กลุ่มคน	1. นโยบายและกิจกรรมต่างๆ ของรัฐอันจะได้มาซึ่งรายได้ ภาษี เงินกู้ เงินช่วยเหลือและเงินบริจาคและรายจ่ายที่ส่งผลต่อบุคคล กลุ่มคน
		2.รู้และเข้าใจนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น	2. นโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น
5.เข้าใจความจำเป็นที่บุคคลในภูมิภาคต่างๆ ของโลกต้องพึ่งพาสินค้าและแลกเปลี่ยนบริการ	1. ความจำเป็นที่บุคคลในภูมิภาคต่างๆ ของโลก ต้องพึ่งพาสินค้าและแลกเปลี่ยนบริการ	1.เข้าใจความจำเป็นในการพึ่งพา และแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในประเทศไทย	1.ความจำเป็นในการพึ่งพา และแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการในประเทศไทย

หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร : กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

หลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่เลขที่ 435 ซอยพระรามที่ 2 ซอย 50 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ปัจจุบันเปิดทำการสอนระดับอนุบาล 1 – 2 ระดับประถมศึกษา ป.1 – ป. 6 และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม. 1 – ม. 3 โดยมีบุคลากรครู จำนวน 79 คน นักเรียน จำนวน 1,700 คน

วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

วิสัยทัศน์

พัฒนาวิชาการ สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย ทันสมัยใช้เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสุขภาพดี มีคุณธรรมนำวิถีพุทธ ร่วมกิจกรรมสัมพันธ์ชุมชน บังเกิดผลทางคุณภาพการศึกษา

ภารกิจ

1. การจัดการศึกษายึดผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้พัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ
2. ส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขเพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะการเรียนรู้ที่สำคัญๆ มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล
3. การพัฒนาผู้เรียนต้องพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุกด้านทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม
4. ส่งเสริมให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยใช้สื่อการเรียนที่หลากหลาย ตลอดจนเทคโนโลยีและนวัตกรรทที่ทันสมัย
5. ส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการอ่าน และการเขียน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
6. ส่งเสริมการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
7. ส่งเสริมให้ครูใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

8. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดบรรยากาศของห้องเรียนให้มีชีวิต มีบรรยากาศของการเรียนรู้

9. ส่งเสริมสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้ความเป็นเลิศด้านภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์

10. ส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสำนึก และภูมิใจในความเป็นไทย รักภาษาไทย รักวัฒนธรรมประเพณี รักและภูมิใจในท้องถิ่นของตน

11. ส่งเสริมสนับสนุนให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศ นวัตกรรม มาใช้เพื่อบริหารและพัฒนาการเรียนการสอน

12. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมให้นักเรียนแสดงออกถึงความสามารถด้านศิลปะ ดนตรี นาฏศิลป์ ตามศักยภาพของนักเรียน

13. มุ่งเน้นปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมให้เกิดกับนักเรียนทุกคนเมื่อจบการศึกษา เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

14. ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาสาระการเรียน กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอนให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

15. ส่งเสริมให้ครูศึกษาค้นคว้าผลิตสื่อ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

16. ส่งเสริมให้ครูใช้ทฤษฎีการเรียนรู้ จิตวิทยา จัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็ก

17. ส่งเสริมศักยภาพครูให้เป็นครูมืออาชีพ ให้เป็นผู้นำทางวิชาการ ปฏิบัติหน้าที่โดยใช้กระบวนการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง

18. ส่งเสริมสนับสนุนการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และพัฒนาครู

19. ยึดหลักการบริหารจัดการเน้นที่คุณภาพ ประสิทธิภาพ และความเสมอภาคโดยการกระจายอำนาจการบริหาร และการจัดโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจน

20. ส่งเสริมสนับสนุนให้ครูจัดการเรียนการสอนกันเป็นทีม

21. จัดระบบสารสนเทศด้านข้อมูลให้ทันสมัย และเป็นปัจจุบันเสมอ

เป้าหมาย

1. นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการศึกษาค้นคว้า

2. นักเรียนมีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะ มีศักยภาพในการจัดการ การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิด วิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์

3. นักเรียนมีทักษะกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

4. นักเรียนรักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพ และบุคลิกภาพที่ดี

5. นักเรียนมีประสิทธิภาพในการผลิต และการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

6. นักเรียนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

7. นักเรียนเข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8. นักเรียนรักประเทศชาติ และท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์ และสร้างสิ่งดีงามในสังคม

9. นักเรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

10. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาพัฒนาสาระการเรียน กระบวนการเรียนรู้ สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการผลิต และพัฒนาสื่อ และความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

11. มีการบริหารที่มีคุณภาพ มีประสิทธิภาพ มีการกระจายอำนาจ มีการจัดโครงสร้างที่ชัดเจน

คุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ประหยัดอดออมโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง มีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย และไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข

2. รักษาสุขภาพอนามัยของตนเอง และเลือกบริโภคได้อย่างเหมาะสม

3. มีความรัก ความสามัคคีในหมู่คณะ และสถาบันครอบครัว ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

4. สืบสานศิลปวัฒนธรรม ประเพณีอันดีงามของไทย

5. รักการศึกษาค้นคว้า ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และเลือกใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้มีความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองความต้องการ และความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างไร ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการและความจำเป็นที่ไม่จำกัดในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้า และบริการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ มีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คิดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือก และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ

มาตรฐานการเรียนรู้

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐาน ส 3.2 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

คำอธิบายรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ศึกษาพุทธศาสนา และศาสนาที่ตนนับถือเกี่ยวกับประวัติความสำคัญของพระพุทธศาสนา ประวัติศาสนาและสาวก การบริหารจิตและเจริญปัญญา หลักธรรม ศาสนพิธี แนวปฏิบัติของศาสนิกชน วันสำคัญของศาสนา พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลี คำศัพท์ทางพุทธศาสนา ศึกษาวิถีชีวิตไทย ความคิดความเชื่อวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย รวมทั้งบุคคลสำคัญ และผลงานที่เป็นคุณประโยชน์ต่อชาติ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ยึดมั่น ศรัทธาในศาสนาที่ตนนับถือ เกิดความภาคภูมิใจในวิถีไทย ภูมิปัญญาไทย นำหลักธรรม และแนวปฏิบัติที่ดีงามของศาสดา และสาวก รวมทั้งบุคคลที่มีผลงานดีเด่นมาปรับใช้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดำรงชีวิตอย่างสันติสุข

ศึกษาการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยเน้นในด้านสิทธิมนุษยชน และวิถีประชาธิปไตย ศึกษากฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ศรัทธาศาสนา

พระมหากษัตริย์ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย วิถีประชาธิปไตย รวมทั้งนำไปใช้ใน การดำเนินชีวิตในสังคมอย่างสงบสุข

ศึกษาภูมิศาสตร์ประเทศไทยในภูมิภาคต่างๆ และในท้องถิ่นตน เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากร สภาพปัญหา การอนุรักษ์ และการแก้ปัญหาทรัพยากร การประกอบอาชีพ ระบบเศรษฐกิจ การซื้อขายแลกเปลี่ยน และสถาบันทางการเงินในประเทศ เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์สภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพของประชากรในประเทศและในท้องถิ่น และสามารถนำมาใช้ในการดำรงชีวิต

ศึกษาเรื่องของเวลา การแบ่งเวลา การเทียบศักราช ในระบบต่างๆ การแบ่งยุคสมัยในประวัติศาสตร์ของชาติเพื่อให้เข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างถูกต้อง

ศึกษาประวัติศาสตร์ยุคก่อนสุโขทัย และสมัยสุโขทัย ด้านปัจจัยทางภูมิศาสตร์ในการตั้งถิ่นฐาน การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบปัจจัยพื้นฐานการตั้งถิ่นฐานของรัฐในการดำรงชีวิตของประชากรไทยในยุคต่างๆ ในอดีตจนถึงสมัยสุโขทัย

ศึกษาภูมิปัญญาไทย ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ ตลอดจนบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ชาติไทยเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของวิถีชีวิตไทย สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต

ศึกษาลักษณะทางภูมิศาสตร์ ชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดความสัมพันธ์อันดีของประเทศไทยกับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

สาระการเรียนรู้

การวิเคราะห์สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยนำเนื้อหาเศรษฐศาสตร์ที่ผู้เรียนต้องเรียนในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 20 ชั่วโมง มาพิจารณา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 การแบ่งหน่วยการเรียนรู้ รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์

หน่วยที่	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	เวลา (ชั่วโมง)
1	ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	10
2	สถาบันการเงิน	2
3	สหกรณ์	3
4	เศรษฐกิจพอเพียง	2
5	การพึ่งพาและการแลกเปลี่ยนสินค้าในประเทศไทย	3
รวม		20

จากตารางที่ 4 จะเห็นว่าหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ มีเวลาเรียนจำนวน 10 ชั่วโมง เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่ใช้เวลามากกว่าหน่วยอื่น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์เป็นแนวทางที่ทำให้นักเรียนนำไปใช้เป็นทักษะในการดำเนินชีวิต และเป็นพื้นฐานเพื่อนำไปใช้ในหน่วยต่อๆ ไป ผู้วิจัยจึงเลือกเนื้อหาหน่วยที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยย่อยใหม่ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การแบ่งเนื้อหา สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

แผนการเรียนรู้ที่	เนื้อหาสาระ	เวลา (ชั่วโมง)
	ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	
1	- ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์	1
2	- ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ	2
3	- หน่วยเศรษฐกิจ	1
4	- ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	2
5	- ระบบเศรษฐกิจ	2
6	- กลไกราคา	2
รวม		10

สรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยเลือกสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์ ได้หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ มาแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยย่อยใหม่ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 6 แผน ดังนี้ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้า และบริการ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หน่วยเศรษฐกิจ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง กลไกราคา

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวิชาเศรษฐศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ต้องอาศัยปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค หากมนุษย์ได้รับการตอบสนองจากปัจจัยสี่แล้วย่อมสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุข แต่โดยธรรมชาติของมนุษย์จะมีความต้องการที่ไม่จำกัด ในขณะที่ทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัดและหายาก ด้วยพฤติกรรมดังกล่าวจึงมีการศึกษาถึงกรรมวิธีในการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีประสิทธิภาพมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงทำให้มนุษย์ศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริง และทฤษฎีต่างๆ ขึ้น หลักเกณฑ์ และข้อเท็จจริงเหล่านี้ถูกรวบรวมขึ้นมาเรียกว่า “วิชาเศรษฐศาสตร์”

ความหมายและลักษณะของเศรษฐศาสตร์

นักเศรษฐศาสตร์ให้คำจำกัดความของคำว่า “เศรษฐศาสตร์” ไว้มากมาย บางคนเน้นถึงความสำคัญของการแลกเปลี่ยน (exchange) ส่วนบางคนเน้นความสำคัญของความขาดแคลนหรือหายาก (scarcity) และการเลือก (choice) ของที่หายากนั้น เพื่อสนองความพอใจของมนุษย์ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์ ได้ให้ความหมายของเศรษฐศาสตร์ไว้ ดังนี้

ทับทิม วงศ์ประยูร และ พรทิพย์ คำพอ (2547 : 3-4) ได้กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า เศรษฐศาสตร์ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Economics” เป็นคำที่มาจากรากศัพท์ภาษากรีกว่า “Oikosnemein” ซึ่ง Oikos หมายถึง บ้าน (house) และ nemein หมายถึง การจัดการ การควบคุม และดูแล (management) ดังนั้น ความหมายดั้งเดิมของเศรษฐศาสตร์ คือ วิชาหรือศาสตร์ที่ว่าด้วยการดูแลจัดการเกี่ยวกับเครื่องเรือน วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นแขนงหนึ่งของสังคมศาสตร์ (social science) ที่

ศึกษาเกี่ยวกับ “พฤติกรรมของมนุษย์” (human behavior) ในฐานะที่อยู่ร่วมกันในสังคม พร้อมทั้งได้กล่าวถึงความหมายของเศรษฐศาสตร์โดยนักวิชาการท่านอื่นไว้ดังนี้

พอล เอ แซมวลสัน (Paul A. Samuelson 1973 : 12) ได้ให้คำจำกัดความไว้ในหนังสือ Economics ว่า เศรษฐศาสตร์ คือ การศึกษาถึงวิธีการที่มนุษย์ในสังคม จะมีการใช้เงินหรือไม่ก็ตาม ตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรการผลิตอันหามาได้ยากที่อาจใช้เพื่อการต่างๆ เช่นนำไปผลิตสินค้าและบริการต่างๆ และแจกจ่ายสินค้าไปเพื่อการบริโภคไม่ว่าในปัจจุบันหรืออนาคต ระหว่างประชาชนและกลุ่มคนต่างๆ ในสังคม

ลีโอเนล รอบบินส์ (Leonel Robbins , อ้างถึงใน เทิดศักดิ์ ศรีสุรพล 2535 : 1) ได้ให้คำจำกัดความไว้ในหนังสือ An Essay in the Nature and Significance of Economic Science ว่า เศรษฐศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในการเลือกหนทางที่จะใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่มากมายนับไม่ถ้วน

อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall , อ้างใน ไพศาล กิ่งเพ็ชรรัตน์ และคณะ 2525 : 1-4) ได้ให้คำจำกัดความไว้ในหนังสือ Principle of Economics ว่า เศรษฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ว่าด้วยการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ โดยศึกษาถึงการกระทำของสังคมและของแต่ละบุคคล เฉพาะส่วนที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นที่สุดกับการบรรลุถึงความกินดีอยู่ดี และการใช้วัตถุปัจจัยเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นราทิพย์ ชุติวงศ์ (2432 : 1) ได้ให้คำจำกัดความไว้ในหนังสือหลักเศรษฐศาสตร์ว่า เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาอย่างมีเหตุผลถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมหนึ่งๆ ว่า มนุษย์ควรใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนจำกัด และซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ในทางต่างๆ ได้มากมายหลายทางในการบำบัดความต้องการของตนอย่างไร จึงจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ปัจจัย บุนนาค และสมคิด แก้วสนธิ (2535 : 2-3) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า เศรษฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงการนำทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาซื้อขายแลกเปลี่ยนหรือนำมาประกอบกันผลิตเป็นสินค้าด้วยความประหยัด เพื่อจำแนกแจกจ่ายไปบำบัดความต้องการของมนุษย์ ในสังคม เพื่อบำบัดความต้องการของตนเองให้มากที่สุด โดยการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติอันมีอยู่อย่างจำกัดเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการ

บัณฑิต ผังนิรันดร์ (2548 : 9 – 10) นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เศรษฐศาสตร์ (Economics) ไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด (Limited resources) จากการใช้ทางเลือกต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ (Human wants)
2. เป็นการศึกษาถึงวิธีการที่สังคมใช้บริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

3. เป็นศาสตร์ทางด้านสังคม ซึ่งศึกษาถึงทางเลือกต่างๆ ที่แต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นหน่วยธุรกิจ รัฐบาล และสังคม ใช้ประกอบการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากร

4. เป็นศาสตร์ทางด้านสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรที่หายากเพื่อตอบสนองความต้องการทางด้านเศรษฐกิจที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดของสังคมได้อย่างสูงสุด

5. เป็นศาสตร์ (Science) ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (Production) การจัดจำหน่าย (Distribution) การบริโภค (Consumption) สินค้า และบริการ (Goods and services) หรือสวัสดิภาพของมนุษย์ (Human welfare)

6. เป็นสาขาหนึ่งของวิชาสังคมศาสตร์ ที่มุ่งให้ความสนใจกับพฤติกรรมของคนในสังคม เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ (Economy) ซึ่งหมายถึง ระบบของการผลิต (Production) การจัดจำหน่าย (Distribution) และการบริโภค (Consumption) ตลอดจนสินค้า และบริการต่างๆ (Commodity)

7. เป็นการศึกษาถึงกระบวนการนำวัตถุดิบ และแรงงานไปสร้างเป็นสินค้า และบริการต่างๆ การแบ่งปันผลผลิตของระบบเศรษฐกิจให้กับสมาชิกของสังคม และการบริโภค การใช้สิ่งของต่างๆ รวมถึงการได้รับความเพลิดเพลินจากการใช้สินค้าคงทนต่างๆ ที่ผลิตขึ้นมา วิชาเศรษฐศาสตร์จึงเป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการผลิต และการบริโภคเป็นสำคัญ โดยมีการจัดจำหน่ายหรือการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

จากคำจำกัดความต่างๆ ที่กล่าวมาทั้งหมด สรุปความหมายของ เศรษฐศาสตร์ (Economics) เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงพฤติกรรมของมนุษย์และวิธีการที่มนุษย์จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาบำบัดความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีไม่จำกัดเพื่อให้เกิดความพอใจมากที่สุด หรือเกิดความอยู่ดีกินดีแก่สังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต และเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการผลิต การบริโภค โดยมีการจัดจำหน่าย หรือการซื้อขายแลกเปลี่ยนเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

ขอบข่ายของวิชาเศรษฐศาสตร์

กวี วรกวิน และบุษบา คุณาศิรินทร์ (2550 : 17) การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์แบ่งเป็นเศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) และเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics)

เศรษฐศาสตร์จุลภาค เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของหน่วยย่อยๆ ในสังคม เช่น พฤติกรรมของผู้ผลิตว่าจะผลิตสินค้าอะไร จำนวนเท่าใด และควรกำหนดราคาเท่าใด จะมีการจำหน่ายจ่ายแจกอย่างไร พฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภคเป็นอย่างไร เป็นต้น รวมทั้งอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ของสินค้าและบริการของหน่วยเศรษฐกิจหน่วยย่อย เช่น การบริโภคของบุคคล ของครอบครัว และการผลิตของหน่วยธุรกิจ

เศรษฐศาสตร์มหภาค เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจทั้งระบบเศรษฐกิจหรือของประเทศโดยรวม เช่น เรื่องรายได้ประชาชาติ ภาวะเงินเฟ้อ ระดับราคาทั่วไป การจ้างงาน การค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ การบริโภค การออม และการลงทุน เป็นต้น

ความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์

ไพรินทร์ แย้มจินดา และ วรรณา ทองเจริญศิริกุล (2546 : 3-4) วิชาเศรษฐศาสตร์เกิดขึ้นมาพร้อมกับการมีสังคมมนุษย์ตั้งแต่โบราณกาล ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับวิชานี้ นักปราชญ์ได้พยายามสอดแทรกลงไปในหนังสือหรือบทความต่างๆ แต่แนวคิดเหล่านั้นยังไม่ถือเป็นทฤษฎีหรือหลักเกณฑ์ที่จะใช้วิเคราะห์สภาพเศรษฐกิจได้ จนถึงศตวรรษที่ 13 – 16 ซึ่งเป็นช่วงที่ธุรกิจการค้าของทวีปยุโรปเจริญก้าวหน้ามาก เพราะประชาชนตระหนักว่าการค้านำความมั่งคั่งมาสู่ประเทศของตน จึงหาวิธีการที่จะส่งสินค้าออกไปขายให้ได้มากกว่าการซื้อสินค้าจากประเทศอื่นเข้ามา หรือที่เรียกว่าการได้เปรียบทางการค้า แนวคิดดังกล่าวนี้ได้กลายมาเป็นลัทธิทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “ลัทธิพาณิชย์นิยม” ในขณะเดียวกัน อดัม สมิธ (Adam Smith) ชาวอังกฤษ ได้เขียนหนังสือชื่อ “ความมั่งคั่งของชาติ” (The Wealth of Nations) ซึ่งถือเป็นหนังสือทางเศรษฐศาสตร์เล่มแรก และทำให้ อดัม สมิธ ได้รับการยกย่องให้เป็น “บิดาทางเศรษฐศาสตร์” จากนั้นเป็นต้นมา วิชาเศรษฐศาสตร์ซึ่งเคยเป็นส่วนประกอบในวิชาอื่นๆ จึงได้เริ่มมีลักษณะเป็นวิชาการที่กว้างขวางขึ้น มีเนื้อหาที่เน้นหนักไปทางวิเคราะห์หาเหตุผลในเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจโดยเฉพาะ ทำให้แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์เปลี่ยนมาเป็นวิชาเศรษฐศาสตร์ (Economics) อย่างแท้จริง

ลัทธิพาณิชย์นิยมเสื่อมความนิยมในศตวรรษที่ 18 และอดัม สมิธ ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งงานกันทำตามถนัด และให้เอกชนมีเสรีภาพในการผลิต ที่เรียกว่า “เศรษฐกิจแบบเสรี” ซึ่งจะช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุ่งเรือง ในช่วงศตวรรษที่ 19 ทวีปยุโรปมีการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว มีการอพยพแรงงานจากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น จนปลายศตวรรษที่ 19 อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยการผลิตอันเป็นที่มาของทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics Theory) แต่ต่อมาเกิดเหตุการณ์เศรษฐกิจตกต่ำไปทั่วโลก ประชาชนว่างงานมากขึ้น จอห์น เมนาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) จึงเสนอทฤษฎีว่าด้วยการจ้างงาน (Theory of Emplyment) โดยแนะนำให้รัฐบาลใช้นโยบายการคลังและการเงินเข้าช่วยแก้ไข เมื่อประเทศเกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงกลายเป็นที่มาของเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macroeconomics)

ส่วนในประเทศไทยใช้หลักการทางด้านเศรษฐศาสตร์ในกิจการด้านการค้า การเก็บภาษีอากรมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ยังไม่ได้รวบรวมตามหลักวิชาการอย่างเป็นแบบแผน จนถึง พ.ศ. 2545

พระยาสุริยานุวัตร์ ได้เรียบเรียงหนังสือชื่อว่า “ทรัพยศาสตร์” ขึ้น ถือเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของประเทศไทย และในปี พ.ศ. 2459 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ได้เขียนหนังสือชื่อ “ตลาดเงินตรา” ขึ้น ในปี พ.ศ. 2477 มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จึงได้มีการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์อย่างจริงจัง โดยใช้หนังสือตำราของประเทศฝรั่งเศส ทำให้มีการแปลตำราต่างๆ เป็นภาษาไทยเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งหนังสือเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเศรษฐกิจการค้า และเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการเงินของพระสารสาสน์พลขันธ์ เป็นหนังสือที่กระตุ้นให้คนไทยตื่นตัวในการทำการค้ามากขึ้น วิชาเศรษฐศาสตร์จึงได้บรรจุเป็นหลักสูตรของการศึกษาทุกระดับของไทยและเป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไปในปัจจุบัน

ดังนั้นจึงสรุปความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้ว่า เศรษฐศาสตร์เป็นแขนงวิชาที่ถือกำเนิดขึ้นในกลุ่มประเทศยุโรปที่ศึกษาเพื่ออธิบายถึงพฤติกรรมทางด้านเศรษฐกิจของมนุษย์ และสังคม และพยายามอธิบายเหตุผลและกระบวนการของพฤติกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านั้น รวมทั้งได้เสนอแนวทางหรือทางเลือกในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจให้ด้วย เนื่องจากทรัพยากรทางเศรษฐกิจมีจำนวนจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์และสังคมมีไม่จำกัด มนุษย์จึงต้องเลือกหนทางที่เสียค่าใช้จ่ายต่ำสุด หรือเกิดผลประโยชน์มากที่สุดในการนำทรัพยากรเหล่านั้นไปผลิตเป็นสินค้าและบริการ การศึกษาทางเศรษฐศาสตร์จึงมีทั้งการศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับส่วนบุคคลหรือหน่วยธุรกิจ ที่เรียกว่า “เศรษฐศาสตร์จุลภาค” และการศึกษากิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับประเทศที่เรียกว่า “เศรษฐศาสตร์มหภาค” เพื่อแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจทั้งในระดับหน่วยย่อยและระดับประเทศ การศึกษาด้านเศรษฐศาสตร์จึงมีประโยชน์ที่จะช่วยให้การดำรงชีวิตและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจของบุคคล องค์กรธุรกิจ สังคม และประเทศชาติเป็นไปอย่างมีเหตุผล และเกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

ประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์

นักวิชาการได้กล่าวถึงประโยชน์ และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ ดังนี้

กวี วรกวิน และบุษบา คุณาศิรินทร์ (2550 : 23 – 24) กล่าวว่า ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น การทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว การซื้อหาสินค้าและบริการ การผลิต ซึ่งช่วยทำให้เข้าใจการดำเนินงานของระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ การค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น ประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ มีดังนี้ คือ

1. ช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างมีหลักเกณฑ์และมีเหตุมีผล เพื่อหลีกเลี่ยง

ความขาดแคลน ความเดือดร้อน และเพื่อตอบสนองความต้องการให้ได้มากที่สุด เช่น ในการใช้จ่ายของครัวเรือน ทำให้สามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการด้วยจำนวนเงินที่มีอยู่อย่างจำกัดว่าควรซื้ออะไรเป็นจำนวนเท่าใด หรือควรซื้อที่ไหนจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด ในกรณีที่มีเงินออม ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรฝากเงินไว้กับสถาบันการเงินหรือควรนำไปลงทุน จึงจะทำให้เกิดผลตอบแทนตามเป้าหมาย

2. เศรษฐศาสตร์เป็นความรู้พื้นฐานที่จำเป็นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งสามารถใช้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ไปช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพส่วนตัว หรือรับจ้างก็ตาม เช่น ในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป การใช้ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถประมาณการต้นทุน จึงสามารถตัดสินใจได้ว่าควรจะใช้แรงงานคนหรือใช้เครื่องจักรมากกว่าจึงจะทำให้ได้ผลผลิตมากที่สุด และทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด ดังนั้นวิชาเศรษฐศาสตร์จึงช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. ทำให้หน่วยธุรกิจเข้าใจผู้บริโภคว่าทำไมจึงเลือกซื้อสินค้าและบริการชนิดนั้นๆ เช่น ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงย่อมที่จะจ่ายซื้อสินค้าและบริการราคาสูงจำพวกผ้าไหมแพรวา กระเป๋าย่านลิเพา เนื่องจากเป็นสินค้าที่ผลิตยาก มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนกับผ้าไหมโดยทั่วไปหรือกระเป๋าอื่นๆ ความรู้เรื่องภาวะเศรษฐกิจช่วยให้หน่วยธุรกิจนำมาใช้ในการกำหนดราคาสามารถวางแผนธุรกิจและวางแผนการลงทุน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในช่วงที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตมาก ประชากรมีรายได้เพิ่มสูงขึ้น ก็คาดการณ์ได้ว่าความต้องการสินค้าราคาสูงย่อมเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งหน่วยธุรกิจสามารถจะวางแผนการผลิต การลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

4. ช่วยให้เข้าใจบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น เรื่องการเก็บภาษีอากร การลงทุนของภาครัฐในโครงการต่างๆ การใช้จ่ายและการให้บริการต่างๆ ของรัฐบาล เป็นต้น

5. เข้าใจหน้าที่และความรับผิดชอบ ของสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ธนาคาร ตลาด ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

ไพรินทร์ แย้มจินดา และวรรณา ทองเจริญศิริกุล (2546 : 12) ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์สามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างมีหลักเกณฑ์และมีเหตุมีผล เพราะมนุษย์จะต้องตัดสินใจในกิจกรรมทางเศรษฐกิจตลอดเวลา เช่น ซื้อสินค้าอะไรมาบริโภค จำนวนเท่าใด ซื้ออะไรก่อนอะไรหลัง การตัดสินใจอย่างมีหลักเกณฑ์จะช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นปกติสุข

2. เป็นความรู้พื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้ประกอบการอาชีพธุรกิจ หรืออาชีพอิสระ เช่น นายธนาคาร นักบัญชี นักปกครอง ผู้จัดการบริษัท ทนายความ ฯลฯ

3. หน่วยธุรกิจสามารถนำความรู้ไปใช้ในการตัดสินใจทางธุรกิจได้ดีขึ้น สามารถคาดการณ์ภาวะเศรษฐกิจในอนาคตได้ถูกต้อง ทำให้การวางแผนเกี่ยวกับการลงทุน การผลิตและการกำหนดราคาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ธุรกิจจะมีความเจริญรุ่งเรืองมากขึ้น

4. ในแง่ของส่วนรวม ถ้าประชาชนมีความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์ก็จะสามารถประกอบอาชีพในอันที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าแก่ตนเองและส่วนรวม หรือในกรณีที่ประเทศประสบปัญหาเศรษฐกิจ รัฐบาลก็ได้รับความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างดี ทำให้ปัญหาที่เกิดขึ้นผ่อนคลายไปในทางที่ดีได้รวดเร็วขึ้น

5. เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ การเข้าใจกฎเกณฑ์และสถาบันทางเศรษฐกิจที่มนุษย์ตั้งขึ้นทำให้เกิดแนวทางเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมเศรษฐกิจที่ตนอาศัยอยู่ให้มีความสุขและความเจริญยิ่งขึ้น

6. ในแง่ผู้บริหารหรือรัฐบาล หากมีความรู้ความเข้าใจด้านเศรษฐศาสตร์เป็นอย่างดีจะทำให้สามารถจัดการปัญหาและวางแนวทางแก้ไข รวมทั้งกำหนดทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ทับทิม วงศ์ประยูร และพรทิพย์ คำพอ (2547 : 13) กล่าวถึงคุณประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์ มีดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักและเข้าใจปัญหาเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันที่ตนประสบอยู่ และสามารถจะปรับตัวให้เข้ากับภาวการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศและโลกได้ทัน เช่น การหารายได้ การใช้จ่าย การออม การลงทุน ฯลฯ

2. เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ วิชาเศรษฐศาสตร์นับว่าเป็นวิชาพื้นฐานให้กับสาขาอื่นๆ เช่น อาชีพเกษตรกรรม ธุรกิจ วิศวกรรม หนังสือพิมพ์ และนักการเมือง ซึ่งจะทำให้เขาเหล่านี้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

3. ช่วยให้ผู้ศึกษาเข้าใจบทบาทของรัฐบาล ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การเก็บภาษีอากร การจัดทำงบประมาณ การให้เงินอุดหนุน ฯลฯ ซึ่งประชาชนหรือเอกชนมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจต่างๆ ได้นั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เรื่องปัญหาเศรษฐกิจนั้นๆ ให้เข้าใจถ่องแท้และถูกต้อง ซึ่งความรู้ทางเศรษฐศาสตร์จะช่วยให้การตัดสินถูกต้องตรงตามสภาวะแวดล้อมได้

4. รู้จักวิธีจำแนกชนิดของสินค้าและบริการที่มีประโยชน์ และใช้ได้อย่างประหยัดที่สุด

5. สามารถพยากรณ์ภาวการณ์ทางเศรษฐกิจ เช่น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเศรษฐกิจรุ่งเรืองหรือซบเซา ด้วยราคาสินค้าหรือบริการในระดับต่างๆ

6. ใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ และช่วยเป็นพื้นฐานสำหรับผู้ที่มีอาชีพในการบริหารธุรกิจ กฎหมาย หนังสือพิมพ์ การเมืองการปกครอง เพราะอาชีพเหล่านี้จะต้องมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจอยู่มาก ต้องอาศัยความรอบรู้ในเรื่องเศรษฐกิจ จึงจะสามารถประกอบธุรกิจอยู่ได้ต่อไป

7. ในฐานะผู้ประกอบการหรือเจ้าของปัจจัยการผลิต ทำให้มีความสามารถที่จะผลิตสินค้าและบริการ เพื่อให้ได้กำไรมากขึ้น พร้อมทั้งยังทำให้การใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ หรือได้รับผลตอบแทนสูงสุดด้วย คือ

1. สามารถพยากรณ์ความต้องการใช้วัตถุดิบ และปัจจัยการผลิตอื่นได้ถูกต้องตลอดจนการคาดคะเนความต้องการของผู้บริโภค

2. สามารถจัดสรรทรัพยากร หรือผลิตสินค้าและบริการ ได้ตรงตามที่ตลาดมีความต้องการสินค้า และบริการนั้น

3. สามารถลดต้นทุนการผลิต และสามารถแข่งขันกับผู้ผลิตรายอื่นๆ ได้ ทำให้ธุรกิจที่กำลังทำอยู่นั้นดำเนินไปได้ด้วยดี

4. สามารถที่จะใช้ปัจจัยการผลิตร่วมกับผู้ผลิตรายอื่นได้ เพื่อประหยัดต้นทุน

8. ในฐานะผู้บริหารประเทศ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายดำเนินการทางเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดเสถียรภาพโดยส่วนรวมที่มั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ

1. สามารถกำหนดนโยบายดำเนินการทางเศรษฐกิจ เพื่อให้เกิดเสถียรภาพโดยส่วนรวมที่มั่นคงทางเศรษฐกิจแก่ประเทศ

2. สามารถจัดลำดับความสำคัญของแผนงานและโครงการต่างๆ ตามความจำเป็นและความต้องการของประชากรในประเทศ ตามโครงการระยะสั้น โครงการระยะยาว

3. สามารถเข้าใจปัญหาต่างๆ ทางเศรษฐกิจได้ดี ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปใช้ในการกำหนดนโยบาย และแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจให้มีประสิทธิภาพและเสถียรภาพยิ่งขึ้น

ข้อมูลจากนักวิชาการหลายท่านดังกล่าวนำมาสรุปประโยชน์ และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้ว่า ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ ช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างมีหลักเกณฑ์ และมีเหตุมีผล เพื่อหลีกเลี่ยงความขาดแคลน ความเดือดร้อน และเพื่อตอบสนองความต้องการให้ได้มากที่สุด เป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ทำให้หน่วยธุรกิจเข้าใจผู้บริโภคว่าทำไมจึงเลือกซื้อสินค้าและบริการชนิดนั้นๆ ช่วยให้เข้าใจบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เข้าใจหน้าที่ และความรับผิดชอบ ของสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ธนาคาร ตลาด ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต (2546 : 214 -215) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์ดังนี้

เมื่อประมาณ 15 ปีมาแล้ว นักเศรษฐศาสตร์ฝรั่งคนหนึ่งชื่อว่า ซูมาเกอร์ (E.F.Schumacher) ได้พิมพ์หนังสือออกมาเล่มหนึ่ง ชื่อว่า Small Is Beautiful มีผู้แปลเป็นภาษาไทยว่า จิ๋วแต่แจ๋ว ในหนังสือเล่มนี้ บทหนึ่งคือบทที่ 4 ได้ตั้งชื่อว่า “Buddhist Economics” แปลว่า เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ หนังสือเล่มนี้และบทความบทนี้ ได้ทำให้คนจำนวนมากทั้งในตะวันออกและตะวันตกเกิดความสนใจในเรื่องพุทธศาสนาด้านที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจขึ้นมา การที่ซูมาเกอร์จับหลักการของพุทธธรรมโดยพูดถึง Buddhist economics หรือพุทธเศรษฐศาสตร์นั้น เขาก็จับเอาที่เรื่องมรรคนั่นเอง มรรคนั้นเรารู้จักกันว่าเป็นข้อหนึ่งในอริยสัจ 4 ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคนั้นเป็นข้อปฏิบัติทั้งหมดในพุทธศาสนา ซูมาเกอร์ กล่าวว่า มรรค คือ วิถีชีวิตของชาวพุทธนั้น มีองค์ประกอบอยู่ข้อหนึ่ง คือ สัมมาอาชีวะ ซึ่งแปลว่า การเลี้ยงชีพชอบ ในเมื่อสัมมาอาชีวะนี้เป็นองค์ประกอบข้อหนึ่งในมรรคหรือวิถีชีวิตของชาวพุทธ ก็แสดงว่าจะต้องมีสิ่งที่เรียกว่า Buddhist economics คือ เศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ

ลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต (2548 : 46 – 59) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธไว้ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์มัชฌิมา : การได้คุณภาพชีวิต

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลาง อาจจะเรียกว่า เศรษฐศาสตร์สายกลาง หรือเศรษฐศาสตร์มัชฌิมา เพราะว่าระบบชีวิตของพุทธศาสนาที่เรียกว่ามรรคนั้นก็มีชื่อว่ามัชฌิมาปฏิปทา องค์ประกอบของมรรคนั้นแต่ละข้อเป็นสัมมา เช่น สัมมาอาชีวะ การที่เป็นสัมมานั้นก็คือ โดยถูกต้อง โดยถูกต้องก็คือทำให้เกิดความพอดี ความเป็นมัชฌิมาหรือสายกลางนั้นก็คือความพอดีนั่นเอง ในทางพุทธศาสนา มีข้อปฏิบัติที่เต็มไปด้วยเรื่องมัชฌิมาความเป็นสายกลาง ความพอดี มัตตัญญุตา ความรู้จักประมาณ รู้จักพอดี ตลอดจนสมตา เทียบกับที่เราใช้คำว่า สมดุลหรือดุลยภาพ คำเหล่านี้เป็นคำสำคัญในทางพุทธศาสนา ความพอดี คือจุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า เป็นการได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองความต้องการคุณภาพชีวิต ถ้ากล่าวถึงการบริโภคทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ ซึ่งทำให้ได้รับความพึงพอใจสูงสุด แต่ในแบบพุทธศาสนา การบริโภค คือ การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการ ซึ่งทำให้ได้รับความพึงพอใจโดยมีคุณภาพชีวิตเกิดขึ้นพอบริโภคปั๊บก็มองไป

ถึงคุณภาพชีวิตนั่นคือการบริโภคที่สำเร็จผล ถ้าแค่บริโภคแล้ว อร่อย โก้ ได้รับความพึงพอใจก็จบแค่นี้ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐศาสตร์ชาวพุทธ แต่เป็นเศรษฐศาสตร์ที่ตัน แยกส่วน ไม่เข้าไปในระบบสัมพันธ์แห่งการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ไม่เชื่อมโยงกับวิทยาการอย่างอื่น เพราะบริโภคแบบคลุมเครือและเลื่อนลอย ไม่เข้าใจและไม่คำนึงถึงเหตุผลของการบริโภค ไม่รู้ความมุ่งหมายที่แท้ของการบริโภคนั้น

2. เศรษฐศาสตร์มัชฌิมา : ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น

มัชฌิมา คือ ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น เป็นหลักสำคัญของพุทธศาสนา ใช้ตัดสินพฤติกรรมมนุษย์ ไม่เฉพาะในการบริโภคเท่านั้น แต่ในทุกกรณีทีเดียว ฉะนั้นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์จะต้องเป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน คือ ไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น คือ ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม และไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบธรรมชาติแวดล้อม เศรษฐศาสตร์ในทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและผลของมันเป็นฐานหรือเป็นอุปกรณ์ที่จะช่วยสนับสนุนการมีชีวิตที่ดีงามและการพัฒนาตน พัฒนาสังคมของมนุษย์

สมพร เทพสิทธา (2513 : 7 - 12) กล่าวถึงความมุ่งหมายของเศรษฐกิจและพระพุทธศาสนาดังนี้ ความมุ่งหมายในทางเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนมีการกินดีอยู่ดี หรือมีมาตรฐานในการครองชีพสูงขึ้น ในการดำรงชีวิตมนุษย์จำเป็นต้องอาศัยเครื่องอุปโภคบริโภคนานาชนิด อย่างน้อยก็ต้องอาศัยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค และจุดมุ่งหมายอีกประการหนึ่งของเศรษฐศาสตร์คือพยายามผลิตสินค้าและบริการให้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ โดยการใช้ปัจจัยในการผลิตที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นประโยชน์มากที่สุด กล่าวโดยสรุป ความมุ่งหมายของเศรษฐกิจก็เพื่อจะสร้างความสุขในด้านวัตถุให้แก่มนุษย์นั่นเอง โดยเชื่อว่าเมื่อมีสินค้าและบริการใช้มากขึ้น มนุษย์ก็จะมีความสุขและความเป็นอยู่ดีขึ้น ส่วนความมุ่งหมายของพระพุทธศาสนานั้น กล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาก็มีความมุ่งหมายที่จะสร้างความสุขให้แก่มนุษย์เช่นเดียวกัน แต่ความสุขของพระพุทธศาสนานั้นสูงกว่าความสุขในทางเศรษฐศาสตร์ พระพุทธศาสนาแบ่งความสุขออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ โลกิยสุข และโลกุตตรสุข โลกิยสุขเป็นความสุขของปุถุชนหรือฆราวาสผู้ครองเรือนยังเป็นความสุขที่พัวพันกับทรัพย์สมบัติ และวัตถุกามต่างๆ ส่วนโลกุตตรสุข เป็นสุขของผู้สิ้นกิเลสาสวะ และสำเร็จอรหัตผลแล้วเป็นความสุขที่เที่ยงแท้ยั่งยืน แต่พระพุทธศาสนาไม่ได้มองข้ามโลกิยสุข ซึ่งเป็นความสุขทางเศรษฐศาสตร์สำหรับฆราวาสผู้ครองเรือนแล้วพระพุทธศาสนาได้สนับสนุนการที่จะแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ และการใช้จ่ายทรัพย์ในทางที่ถูกต้อง อาจกล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาไม่ได้ขัดกับความมุ่งหมายในทางเศรษฐกิจเลย เป็นแต่ว่าพระพุทธศาสนาได้ก้าวไปไกลกว่าเศรษฐศาสตร์มาก

ตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจ คือ การผลิตหรือการหาสินค้า และบริการมาบำบัดความต้องการ ความสุขทางเศรษฐศาสตร์จึงเป็นความสุขของการแสวงหาและการได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ หากจะเรียกเป็นภาษาธรรมะก็เรียกว่าสามิสสุข หรือสุขที่เจือด้วยอามิส สำหรับทางพระพุทธศาสนานอกจากจะยอมรับสามิสสุขแล้ว ยังได้แนะนำให้รู้จักสุขอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่มีในวิชาเศรษฐศาสตร์นั่น คือ นิรามิสสุข หรือสุขที่ไม่เจือด้วยอามิสซึ่งเป็นความสุขที่เกิดจากการบรรเทาความต้องการและทะยานอยากของเราให้น้อยลง เป็นความสุขที่เกิดจากการให้เสียสละ คือแทนที่เราจะพยายามหาสิ่งของมาบำบัดความต้องการที่ไม่รู้จักอิ่มจักพอของเราอย่างเดียว เราอาจจะหาความสุขจากการดับความต้องการที่ทำให้จิตร้อนรน และแทนที่จะหาความสุขจากการแสวงหาและสะสมทรัพย์อย่างเดียวเราอาจจะหาความสุขจากการเสียสละทรัพย์เพื่อสาธารณะประโยชน์ หรือช่วยผู้ตกทุกข์ได้ยาก ในทางเศรษฐศาสตร์ เศรษฐีมีทรัพย์ย่อมจะมีความอยู่เย็นเป็นสุขมากกว่ายาจกที่ยากไร้ แต่ในทางพระพุทธศาสนา ยาจกนั้นอาจจะมีความสุขมากกว่าเศรษฐีก็ได้ ในทางพระพุทธศาสนาผู้ที่มีทรัพย์หรือยากไร้ทรัพย์ก็อาจจะหาความสุขได้เท่าเทียมกัน หากรู้จักควบคุมจิตใจและความอยากของตน แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าผู้ที่มีทรัพย์เท่านั้นที่จะมีความสุข จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนาได้ให้ความสุขแก่มนุษย์กว้างขวางกว่าเศรษฐศาสตร์มากมายนัก พระพุทธศาสนามีความสุขที่จะให้แก่คนทุกชั้นวรรณะ ไม่ว่าจะมีทรัพย์หรือยากไร้ ไม่ว่าจะอยู่ตึกหลังใหญ่หรือกระต๊อบเล็กๆ และไม่ว่าจะอยู่ในนครที่เจริญรุ่งเรือง หรือในชนบทเล็กๆ ความจริงการที่บุคคลเศรษฐกิจดี คือมีทรัพย์สมบัติ มีบ้านช่อง รถรา และสิ่งของต่างๆ ใช้อย่างอุดมสมบูรณ์นั้น ก็ไม่เป็นการแน่นอนว่าบุคคลผู้นั้นจะมีความสุข เพราะจิตใจร้อนรนด้วยความโลภ โกรธ หลง แล้วก็ยากที่จะหาความสุขได้ การที่มีเศรษฐกิจดีอย่างเดียวจึงไม่เป็นหลักประกันว่าเราจะได้รับความสุขที่ต้องการ เราจะต้องมีธรรมะดีอีกด้วย เพื่อป้องกันและแก้ไขมิให้จิตใจของเราเป็นทาสของความโลภ โกรธ หลงจนเกินไป ธรรมะจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตไม่ว่าเราจะมีเศรษฐกิจดีเพียงไร

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เน้นมรรคมีองค์ 8 มาปฏิบัติซึ่งเป็นวิถีชีวิตของชาวพุทธ ยึดความถูกต้อง ความพอดี รู้จักประมาณ รู้จักพอดี ไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น สนับสนุนการแสวงหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ และการใช้จ่ายทรัพย์ในทางที่ถูกต้อง พระพุทธศาสนาไม่ขัดกับความมุ่งหมายทางเศรษฐศาสตร์เป็นแต่ว่า พระพุทธศาสนาก้าวไปไกลกว่าเศรษฐศาสตร์มาก ความสุขทางเศรษฐศาสตร์เป็นความสุขของการแสวงหา และการได้สิ่งของมาบำบัดความต้องการ ผู้ที่มีทรัพย์เท่านั้นที่จะมีความสุข ส่วนพุทธศาสนาให้ความสุขแก่มนุษย์กว้างกว่าเศรษฐศาสตร์ นั่นคือ นอกจากความสุขจากการแสวงหา และสะสมทรัพย์แล้วยังหาความสุขจากการสละทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ไม่เป็นทาสของความโลภ โกรธ หลง จนเกินไป ดังนั้นคนทุกชั้นวรรณะไม่ว่าจะมีทรัพย์ หรือยากไร้ก็สามารถมีความสุขได้

ปรัชญาพื้นฐานตามแนวพุทธ

พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตตโต (2546 : 1 – 9) ได้กล่าวถึงปรัชญาพื้นฐานตามหลักพุทธศาสนาดังต่อไปนี้

ตามหลักพระพุทธศาสนาถือว่า ในการดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นความขัดข้องปรวนแปร ความเดือดร้อนลำบาก ความเจ็บปวด ความสูญเสีย ความพลัดพราก และปัญหาชีวิตต่างๆ ซึ่งทางพุทธศาสนาเรียกรวมว่า ความทุกข์นั้น เป็นสิ่งที่มีอยู่ มนุษย์จะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องและได้ประสบแน่นอน ไม่ว่ามนุษย์จะต้องการหรือไม่ต้องการ จะยอมรับว่ามันมีอยู่หรือไม่ยอมรับ หรือแม้จะเบือนหน้าหนีอย่างไรก็ตามเมื่อเป็นเช่นนี้ หากมนุษย์ต้องการมีชีวิตอยู่อย่างดีที่สุด มนุษย์จะต้องยอมรับความจริงอันนี้ จะรับรู้สู้หน้า และพร้อมที่จะจัดการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุด ชีวิตที่เป็นอยู่อย่างดี และมีความสุขที่สุด คือ ชีวิตที่กล้ารับรู้ต่อปัญหาทุกอย่าง ตั้งทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาเหล่านั้น และจัดการแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง การหลีกเลี่ยงที่จะรับรู้ก็ดี การนึกวาดภาพให้เป็นอย่างที่ตนชอบก็ดี เป็นการปิดตาหรือหลอกตนเอง ไม่ช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ไม่เป็นการแก้ปัญหา และให้ได้พบความสุขอย่างแท้จริงอย่างน้อยก็เป็นการฝังเอาความกลัว ซึ่งเป็นเชื้อแห่งความทุกข์เข้าไว้ในจิตใจอย่างลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ สิ่งที่พระพุทธศาสนาสอนเป็นข้อแรกก็คือ ความทุกข์ อันเป็นปัญหาที่มนุษย์พึงรับรู้และจัดการแก้ไขโดยถูกต้อง และถือว่าภารกิจของพระพุทธศาสนาและระบบการศึกษาของพระพุทธศาสนา ก็คือ การช่วยมนุษย์ให้แก้ปัญหาของตนได้

ความทุกข์ ความเดือดร้อน และปัญหาชีวิตนานาประการของมนุษย์นั้น เกิดจากตัณหา คือ ความอยาก ความต้องการ ความเห็นแก่ตัว ซึ่งทำให้มนุษย์มีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ เคลื่อนคลาดจากที่มันเป็นจริง และเป็นไปในรูปต่างๆ กันตามระดับความอยากและความยึดของตนต่อสิ่งนั้นๆ เมื่อมีทัศนคติที่เคลื่อนคลาดจากที่มันเป็นจริง และเป็นไปในรูปต่างๆ กันตามระดับความอยากและความยึดของตนต่อสิ่งนั้นๆ เมื่อมีทัศนคติที่เคลื่อนคลาดไป ก็ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในตนเองและความขัดแย้งระหว่างตนกับผู้อื่น แล้วปฏิบัติหรือจัดการกับสิ่งนั้นๆ ด้วยอำนาจความอยากและความยึดของตน คือ ไม่จัดการตามที่มันควรจะเป็นโดยเหตุผลแท้ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ก็ย่อมเป็นการสร้างปัญหาให้เกิดขึ้น เกิดความขัดข้อง ขัดแย้ง และความทุกข์ ทั้งแก่ตนและผู้อื่น ตามระดับของตัณหา และขอบเขตของเรื่องที่ปฏิบัติ

ตัณหานั้น เกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ ไม่มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างไม่ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่า อวิชชา จึงเป็นเหตุให้ไม่จัดการกับสิ่งนั้นๆ ตามที่มันควรจะเป็นโดยเหตุผลบริสุทธิ์ การที่จะแก้ปัญหาหรือแก้ความทุกข์ จึงต้องกำจัดอวิชชา สร้างวิชชาให้เกิดขึ้น โดยนัยนี้ ภารกิจสำคัญของการศึกษาก็คือการฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงและสภาวะของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปฏิบัติและจัดการ

กับสิ่งทั้งหลายตามที่ควรจะเป็น เพื่อให้เกิดเป็นประโยชน์ตน คือ ความมีชีวิตอยู่อย่างสำเร็จผลดีที่สุด มีจิตใจเป็นอิสระ มีสุขภาพจิตสมบูรณ์ และประโยชน์ผู้อื่น คือ สามารถช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ชนทั้งหลายที่อยู่ร่วมกันเป็นสังคมได้

จากข้อความที่กล่าวมาข้างต้น มีข้อที่ควรกำหนดเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ คือ

1. ภารกิจสำคัญของการศึกษา ได้แก่ การช่วยให้บุคคลเกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือ รู้จักมองสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นและสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้น ตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนและสังคม ไม่ให้มองเห็น และจัดการสิ่งทั้งหลายตามอำนาจกิเลสตัณหา ทัศนคติที่ถูกต้องและความสามารถจัดการดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นได้ด้วยการพัฒนาปัญญา และปัญญาเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั้นเองเท่านั้น ผู้อื่นจะนำมายัดเยียดให้หรือบังคับให้รับเข้าไว้ไม่ได้

2. ในเมื่อปัญญาต้องเกิดจากความรู้ความเข้าใจที่พัฒนาขึ้นในตัวบุคคลเอง ภารกิจของผู้สอนและให้การศึกษาทั้งหลายจึงเป็นเพียงผู้ชี้นำทางหรืออำนวยโอกาส ช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้รับการศึกษาอบรม ดำเนินเข้าสู่ปัญญา สิ่งที่ดีที่สุดที่ผู้สอนที่ดีจะทำได้ก็คือ ตั้งใจช่วยเหลือพยายามสรรหาอุบาย กลวิธี และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด อย่างที่สำนวนบาลีเรียกว่า เป็นกัลยาณมิตร

3. โดยเหตุผลเดียวกัน ในระบบการศึกษาเช่นนี้ ผู้เรียนเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ตน จึงต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำให้มากที่สุดเท่าที่จะช่วยให้ตัวเขาเกิดปัญญานั้นขึ้นได้ และโดยนัยนี้ความสามารถ ความถนัด อุปนิสัยต่างๆ ของผู้เรียน จึงเป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องคำนึงอย่างสำคัญ เพื่อจัดสภาพการเรียนและกลวิธีสอนต่างๆ เป็นต้นให้ผู้เรียนเรียนอย่างได้ผลดีที่สุด

4. ในเมื่อปัญญาเป็นของยัดเยียดบังคับให้รับเอาไม่ได้ การเรียนการสอนจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามโต้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงต่างๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน ในระบบการศึกษาแบบนี้ จึงมีการปฏิบัติอย่าง กาลามสูตร ไม่มีการบังคับให้เชื่อ ความเชื่อหรือศรัทธาในระบบการศึกษานี้ หมายเพียงความเชื่อมั่นในหลักการ วิธีการและสมมติฐานต่างๆ ที่ตนได้ตั้งขึ้น โดยมีเหตุผลเป็นฐานรองรับอย่างเพียงพอแล้วว่าจะนำให้ดำเนินไปสู่จุดหมายได้อย่างแท้จริง และเป็นสิ่งที่จะพิสูจน์ได้ต่อไป ตามลำดับในระหว่างดำเนินไปสู่เป้าหมายนั้นวางเป็นข้อสรุปที่เกี่ยวกับการสอน ดังนี้

1. ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวผู้เรียนเอง
2. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้นำทางการเรียน
3. วิธีสอน อุบาย และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน
4. อิสรภาพในทางความคิดเป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญา

อนึ่ง โดยที่ปัญญาเป็นส่วนสำคัญยิ่งในระบบการศึกษานี้เช่นที่กล่าวมาแล้ว จึงสมควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องปัญญา ที่มักแปลกันว่า ความรู้ ไว้เพื่อกันความสับสนเล็กน้อย ความรู้ในที่นี้ ควรแยกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สุตะ คือ ความรู้จากการสดับตรับฟัง หรือ เล่าเรียน อ่าน รับถ่ายทอดจากแหล่งความรู้อื่น การสั่งสมความรู้ประเภทนี้ไว้ได้มาก เรียกว่า พาหุสัจจะ แปลว่า ความเป็นพหูสูต คือ ความเป็นผู้คงแก่เรียน หรือได้เรียนรู้มาก เป็นความรู้ประเภทประมวลหรือรวบรวมสิ่งอันจะพึงรู้ ทำตนให้เป็นคลังเก็บความรู้ ซึ่งถือว่าเป็นคุณสมบัติที่ดีของบุคคลอย่างหนึ่ง เป็นอุปกรณ์สำหรับนำไปใช้ทำประโยชน์ต่างๆ ได้มาก แต่ไม่ถือเป็นองค์ธรรมแกนในระบบการศึกษา

2. ปัญญา คือ ความรู้ประเภทเข้าใจสภาวะ รู้คิด รู้เลือกคัด วินิจฉัย และรู้ที่จะจัดการ เป็นความรู้ประเภทที่มุ่งหมายและเป็นส่วนสำคัญในระบบการศึกษานี้ ปัญญานี้มีไวพจน์มากมาย เช่น ญาณ วิชชา ปริญญา ปฏิสัมภิทา วิปัสสนา สัมมาทิฏฐิ เป็นต้น ซึ่งแสดงถึงความหมายในแง่ต่างๆ และขั้นต่างๆ ของปัญญานั่นเอง

ดังนั้นสรุปได้ว่า พุทธศาสนาเชื่อว่า ความทุกข์เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องประสบ มนุษย์ต้องยอมรับความจริง รับรู้ และพร้อมที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้ดีที่สุด กล้ารับรู้ปัญหาทุกอย่าง ทั้งทัศนคติที่ถูกต้องต่อปัญหาเหล่านั้น และจัดการแก้ไขด้วยวิธีที่ถูกต้อง ความทุกข์เกิดจากตัณหา ทำให้มนุษย์มีทัศนะคติต่อสิ่งต่างๆ คลาดเคลื่อนตามความเป็นจริง ทำให้เกิดความขัดแย้งในตนเอง และความขัดแย้งระหว่างตนกับผู้อื่น ตัณหาเกิดจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ มีทัศนคติต่อสิ่งทั้งหลายไม่ถูกต้อง ซึ่งเรียกว่า อวิชชา การที่จะแก้ปัญหาหรือแก้ความทุกข์จึงต้องกำจัดอวิชชาโดยการฝึกอบรมบุคคลให้พัฒนาปัญญาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในข้อเท็จจริง และสภาวะของสิ่งทั้งหลาย มีทัศนต่อสิ่งทั้งหลายอย่างถูกต้อง ปัญญา แปลว่าความรู้ แยกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สุตะ คือ ความรู้จากการสดับตรับฟัง สั่งสมความรู้ประเภทนี้ไว้ได้มาก เรียกว่า พาหุสัจจะ แปลว่า ความเป็นพหูสูต ไม่ถือว่าเป็นองค์ธรรมแกนในระบบการศึกษา 2) ความรู้ประเภทเข้าใจสภาวะ รู้คิด รู้เลือกคิด เป็นความรู้ประเภทที่มุ่งหมาย และเป็นส่วนสำคัญในระบบการศึกษา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ความหมายของไตรสิกขา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ส่งเสริมให้มนุษย์ทุกคนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนานั้นมิใช่เป็นการศึกษาให้คนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด เพื่อเป็นคนเก่ง เพียงอย่างเดียวเท่านั้นหากจะต้องสอนให้เป็นคนมีคุณธรรมความดีงามเพื่อเป็นคนดีอีกด้วย ในระหว่างความดีกับความเก่งนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาจะต้องสร้างความดีก่อนแล้วจึงค่อยสร้างความเก่งตามมา นั่นคือ จะต้องสอนให้คนเรามีคุณธรรม ศีลธรรม ก่อนแล้วจึงให้มีปัญญาในภายหลัง

ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงวางหลักการศึกษาไว้ตามลำดับโดยเริ่มจาก ศีลก่อน ต่อไปจึงศึกษาในเรื่องสมาธิ แล้วขั้นสุดท้ายจึงสอนในเรื่องปัญญา การศึกษา 3 ขั้นตอนนี้ เรียกว่า ไตรสิกขา

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต (2543 : 127) ได้ให้ความหมาย “สิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา” ว่า ข้อที่จะต้องศึกษา ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับศึกษา คือ ฝึกหัดอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน ซึ่งไตรสิกขาประกอบด้วย

1. อธิสีลสิกขา สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมในทางความประพฤติอย่างสูง
2. อธิจิตตสิกขา สิกขา คือ จิตอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกหัดอบรมจิตเพื่อให้เกิดคุณธรรม เช่น สมาธิอย่างสูง
3. อธิปัญญาสิกขา สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง, ข้อปฏิบัติสำหรับฝึกอบรมปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งอย่างสูง

ซึ่งอธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกง่ายๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา

มรรค และไตรสิกขา

พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตฺโต (2538 : 601-604) กล่าวถึง มรรคในฐานะไตรสิกขา หรือระบบการศึกษาสำหรับสร้างอารยชน ดังนี้ ไตรสิกขานั้นถือว่าเป็นระบบการปฏิรูปธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมด และเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นบริบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรม กล่าวโดยสรุปคือ มรรคเป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมดในแง่เนื้อหาฉันใด ไตรสิกขาก็เป็นระบบการปฏิบัติธรรมทั้งหมด ฉันนั้น มรรค มีชื่อเต็มว่า อริยอัฏฐังคิกมัคค์

แปลว่า ทางมีองค์แปดประการอันประเสริฐ ทางมีองค์ 8 ของพระอริยะ ทางมีองค์ 8 ที่ทำคนให้เป็นพระอริย องค์หรือองค์ประกอบ 8 อย่างของมรรคนั้นมีดังนี้

1. สัมมาทิฏฐิ เห็นชอบ (Right view หรือ Right Understanding)
2. สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ (Right Thought)
3. สัมมาวาจา วาจาชอบ (Right Speech)
4. สัมมากัมมันตะ กระทำชอบ (Right Action)
5. สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ (Right Livelihood)
6. สัมมาวายามะ พยายามชอบ (Right Effort)
7. สัมมาสติ ระลึกชอบ (Right Mindfulness)
8. สัมมาสมาธิ จิตมั่นชอบ (Right Concentration)

มรรคมีองค์ 8 หมายถึงทางสายเดียวมีส่วนประกอบ 8 อย่าง ผู้ปฏิบัติธรรมต้องใช้องค์ทั้ง 8 ของมรรคเนื่องไปด้วยกันโดยตลอด เพื่อให้มองเห็นเป็นหมวดหมู่ อันจะช่วยเสริมความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงจัดองค์ประกอบทั้ง 8 ของมรรคเข้าเป็นประเภทๆ เรียกว่า ขันธ์ หรือ ธรรมขันธ์ แปลว่าหมวดหมู่ มี 3 ขันธ์ กล่าวคือ ศีลขันธ์ สมาธิขันธ์ และปัญญาขันธ์ เรียกง่ายๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนี้

1. สัมมาทิฏฐิ
2. สัมมาสังกัปปะ
} 3. ปัญญา

3. สัมมาวาจา
4. สัมมากัมมันตะ
5. สัมมาอาชีวะ
} 1. ศีล

6. สัมมาวายามะ
7. สัมมาสติ
8. สัมมาสมาธิ
} 2. สมาธิ

การจัดหมวดหมู่นี้เป็นการจัดตามสภาวะที่เป็นธรรมประเภทเดียวกัน ส่วนในทางปฏิบัติคือการใช้งานก็จัดตามแนวกันนี้ แต่เรียกชื่อว่า สิกขา 3 หรือไตรสิกขา มีชื่อเพี้ยนไปเล็กน้อยเป็น อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขา อธิปัญญาสิกขา โดยทั่วไปเรียกกันง่ายๆ สั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญา เขียนให้ดูง่ายขึ้นดังนี้

การจัดแบบธรรมขันธ์ 3 นั้น มุ่งเพียงให้เห็นเป็นหมวดหมู่ตามประเภท แต่การจัดเป็นไตรสิกขามุ่งให้เห็นลำดับในกระบวนการปฏิบัติหรือใช้งานจริง คำว่า ไตรสิกขา แปลว่าสิกขา 3 คำว่า สิกขา แปลว่า การศึกษา การสำเหนียก การฝึก ฝึกปรือ ฝึกอบรม ได้แก่ข้อปฏิบัติที่เป็นหลักสำหรับฝึกอบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุดคือความหลุดพ้นหรือนิพพาน สิกขา 3 มีความหมายคร่าวๆ ดังนี้

1. อธิศีลสิกขา การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบวินัย ให้มีสุจริตทางกาย วาจา และอาชีวะ (Training in Higher Morality)

2. อธิจิตตสิกขา การฝึกอบรมทางจิตใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพจิต และรู้จักใช้ความสามารถในกระบวนสมาธิ (Training in Higher Mentality หรือ Mental Discipline)

3. อธิปัญญาสิกขา การฝึกอบรมทางปัญญาอย่างสูง ทำให้เกิดความรู้แจ้งที่สามารถชำระจิตให้บริสุทธิ์หลุดพ้นเป็นอิสระโดยสมบูรณ์ (Training in Higher Wisdom)

ไตรสิกขา คือ การฝึกปรือความประพฤติ การฝึกปรือจิต และการฝึกปรือปัญญา ชนิดที่ทำให้แก้ปัญหาของมนุษย์ได้ เป็นไปเพื่อความดับทุกข์ นำไปสู่ความสุข และความเป็นอิสระแท้จริง เมื่อความหมายแสดงความชัดเจนแล้ว ก็ทำให้มองเห็นสาระของไตรสิกขาแต่ละข้อดังนี้

สาระของอธิศีล คือ การดำรงตนอยู่ด้วยดี มีชีวิตที่เกื้อกูล ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่ตนมีส่วนช่วยสร้างสรรค์รักษาให้เอื้ออำนวยแก่การมีชีวิตที่ดีงามร่วมกัน เป็นพื้นฐานที่ดีสำหรับการพัฒนาคุณภาพจิต และการเจริญปัญญา

สาระของอธิจิตต์ คือ การพัฒนาคุณภาพจิต หรือการปรับปรุงจิตให้มีคุณภาพและสมรรถภาพสูง ซึ่งเอื้อแก่การมีชีวิตที่ดีงาม และพร้อมที่จะใช้งานทางปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด

สาระของอธิปัญญา คือ การมองดูรู้จัก และเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง หรือรู้เท่าทันธรรมดาของสังขารธรรมทั้งหลาย ที่ทำให้เป็นอยู่ และทำการต่างๆ ด้วยปัญญา คือรู้จักวางใจวางท่าที และปฏิบัติต่อโลกและชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ในทางที่เป็นไปเพื่อแผ่ขยายประโยชน์สุข มีจิตใจผ่องใส ไร้ทุกข์ เป็นอิสรเสรี และสดชื่นเบิกบาน

สาระของไตรสิกขา แสดงตัวออกมาไม่เฉพาะที่การปฏิบัติของบุคคลเท่านั้น แต่ส่องถึงภารกิจที่มนุษย์จะต้องจัดทำในระดับชุมชน และสังคมด้วย กล่าวคือ การจัดวางระบบแบบแผน จัดตั้งสถาบัน และกิจการต่างๆ จัดแจงกิจกรรมและวิธีการต่างๆ เพื่อให้สาระของไตรสิกขาเป็นไปในหมู่มนุษย์ หรือให้มนุษย์ดำรงอยู่ในสาระของไตรสิกขา

ดนัย ไชยโยธา (2543 : 292) ได้กล่าวถึง “สิกขา 3” คือปฏิปทาที่ตั้งไว้เพื่อศึกษา คือ ฝึกหัดดัดกาย วาจา ใจ และอบรมปัญญาให้เรียบร้อยดีงามและยิ่งขึ้นไปจนบรรลุจุดหมายสูงสุด คือ พระนิพพาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ไตรสิกขา” จำแนกออกเป็น 3 ดังนี้

1. อธิสีลสิกขา (อธิ + สีล + สิกขา) สิกขา คือ ศีลอันยิ่ง คือ การเรียนรู้ในเบื้องต้น โดยควรหัดปฏิบัติรักษามารยาททางกาย และทางวาจาให้เป็นไปอย่างเรียบร้อยปราศจากโทษ สมควรแก่หมู่คณะก่อน ทำนองเดียวกับบุคคลผู้เข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของสมาคมนั้น

2. อธิจิตตสิกขา (อธิ + จิตต + สิกขา) สิกขาคือจิตอันยิ่ง คือ การเรียนรู้ในลำดับต่อมา โดยหัดรักษาจิตให้อยู่ในอำนาจ อาจทำให้แน่วแน่ควรแก่การงานในคราวต้องการ

3. อธิปัญญาสิกขา (อธิ + ปัญญา + สิกขา) สิกขา คือ ปัญญาอันยิ่ง คือ การเรียนรู้โดยหัดใช้ปัญญาให้รอบรู้ในสภาวธรรมอันเป็นไปด้วยความเป็นเหตุและผลแห่งกันและกัน

ไตรสิกขา หมายถึง กระบวนการพัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย ทางวาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติ และมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัด อบรมตน ด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา (กรมวิชาการ 2535 : 168 – 174) มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ศีล หมายถึง การประพฤติดี ประพฤติถูกต้องตามหลักทั่วไป ไม่ทำให้ผู้อื่นและไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน มีจำแนกไว้เป็น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 ศีล 227 เป็นหลักปฏิบัติเพื่อความสงบเรียบร้อย ปราศจากโทษขั้นต้น

ขั้นที่ 2 สมาธิ หมายถึง การบังคับจิตใจของตนเองให้อยู่ในสภาพที่จะทำประโยชน์ได้มากที่สุด ตามที่ตนต้องการ

ขั้นที่ 3 ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนอบรม ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจถูกต้องและสมบูรณ์ถึงที่สุด ในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริง ปัญญาในทางพระพุทธศาสนา ต้องเป็นการรู้แจ้งเห็นจริงด้วยน้ำใสใจจริง พระพุทธเจ้าได้วางหลักไว้สั้นๆ ที่สุดว่า คนเราบริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา ท่านไม่เคยตรัสว่าบริสุทธิ์ได้ด้วยศีล ด้วยสมาธิ แต่บริสุทธิ์ได้ด้วยปัญญา เพราะมันทำให้หลุดออกจากสิ่งทั้งปวง

ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า “ไตรสิกขา” หมายถึง ข้อที่ต้องศึกษา ข้อปฏิบัติ ที่เป็นหลักสำหรับศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อฝึกฝนอบรมบุคคลให้มีความประพฤติและปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม มีจิตอันแน่วแน่เกิดสมาธิ และถึงพร้อมด้วยปัญญา เหมาะแก่การนำมาฝึกปฏิบัติตั้งแต่ระดับบุคคล ชุมชน และสังคม เพื่อพัฒนาสังคมมนุษย์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีความสุข ไตรสิกขาเป็นระบบการปฏิรูปธรรมที่ครบถ้วนสมบูรณ์ มีขอบเขตครอบคลุมมรรคทั้งหมดและเป็นการนำเอาเนื้อหาของมรรคไปใช้อย่างหมดสิ้นบริบูรณ์ จึงเป็นหมวดธรรมมาตรฐานสำหรับแสดงหลักการปฏิบัติธรรม และมักใช้เป็นแม่บทในการบรรยายวิธีปฏิบัติธรรม

กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

กระบวนการแห่งพฤติกรรมของมนุษย์ แบ่งได้ 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 (ไร้การศึกษา) : อวิชชา + ตัณหา ⟶ พฤติกรรมสร้างทุกข์ (ก่อปัญหา)

แบบที่ 2 (มีการศึกษา) : ปัญญา + ฉันทะ ⟶ พฤติกรรมสลายทุกข์ (แก้ปัญหา)

กระบวนการแบบที่ 2 เป็นแนวทางในการพัฒนามนุษย์ คือ การที่มนุษย์มีความคิดก็นับได้ว่าเริ่มมีการศึกษา และเมื่อมีการศึกษาปัญญาก็เกิดขึ้นซึ่งเป็นแกนสำคัญของการพัฒนาตนเอง ดังนั้นการศึกษาต้องเป็นการฝึกคนให้พัฒนาปัญญา เพื่อนำปัญญามากำจัดตัณหา และกำหนดพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงาม

ในการศึกษาตามหลักพุทธศาสนาหรือการปฏิบัติธรรม สิ่งที่สำคัญที่จะต้องมี คือ ความเชื่อในโพธิ เรียกว่า โพธิศรัทธา ซึ่งถือว่าเป็นศรัทธาพื้นฐาน คือ มนุษย์เชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์เป็นพุทธะได้และเมื่อมนุษย์มีความเชื่อดังนั้นแล้วจะทำให้มนุษย์พร้อมที่จะฝึกฝนพัฒนาตนเอง การฝึกฝนและพัฒนามนุษย์ในทางพุทธศาสนาจัดวางเป็นหลักเรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งถือว่าเป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการและให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต (2542 : 64 – 68)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2528 : 37 – 39) ได้มีความเห็นสอดคล้องว่า กระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา มีดังนี้

ไตรสิกขา เป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา

วิธีการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตนตามหลักของศีล สมาธิ ปัญญา นั้นผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรค มีองค์แปด ได้แก่

1. การฝึกหัดอบรมตนให้มีศีลด้วยสัมมาวาจา – เจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ – การกระทำชอบ และสัมมาอาชีวะ – การเลี้ยงชีพชอบ

2. การฝึกหัดอบรมตนให้มีสมาธิด้วยสัมมาวายามะ – ความเพียรชอบ สัมมาสติ – การระลึกชอบ และสัมมาสมาธิ – การตั้งจิตมั่นชอบ

3. การฝึกหัดอบรมให้มีปัญญาด้วยสัมมาทิฏฐิ – การเห็นชอบ และสัมมาสังกัปปะ – การดำริชอบ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาโดย สุมน อมรวิวัฒน์ (2528 : 39) กล่าวว่า ไม่ว่าจะนำทฤษฎี หลักการหรือศาสตร์ที่เป็นสากลในปัจจุบันข้อใดมากำหนดก็จะสามารถวิเคราะห์และมองเห็นรูปแบบการศึกษาที่แท้จริง ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ชีวิตของมนุษย์อย่างไม่มีข้อสงสัย ดังจะขยายความ แสดงเป็นแผนภูมิ ดังต่อไปนี้

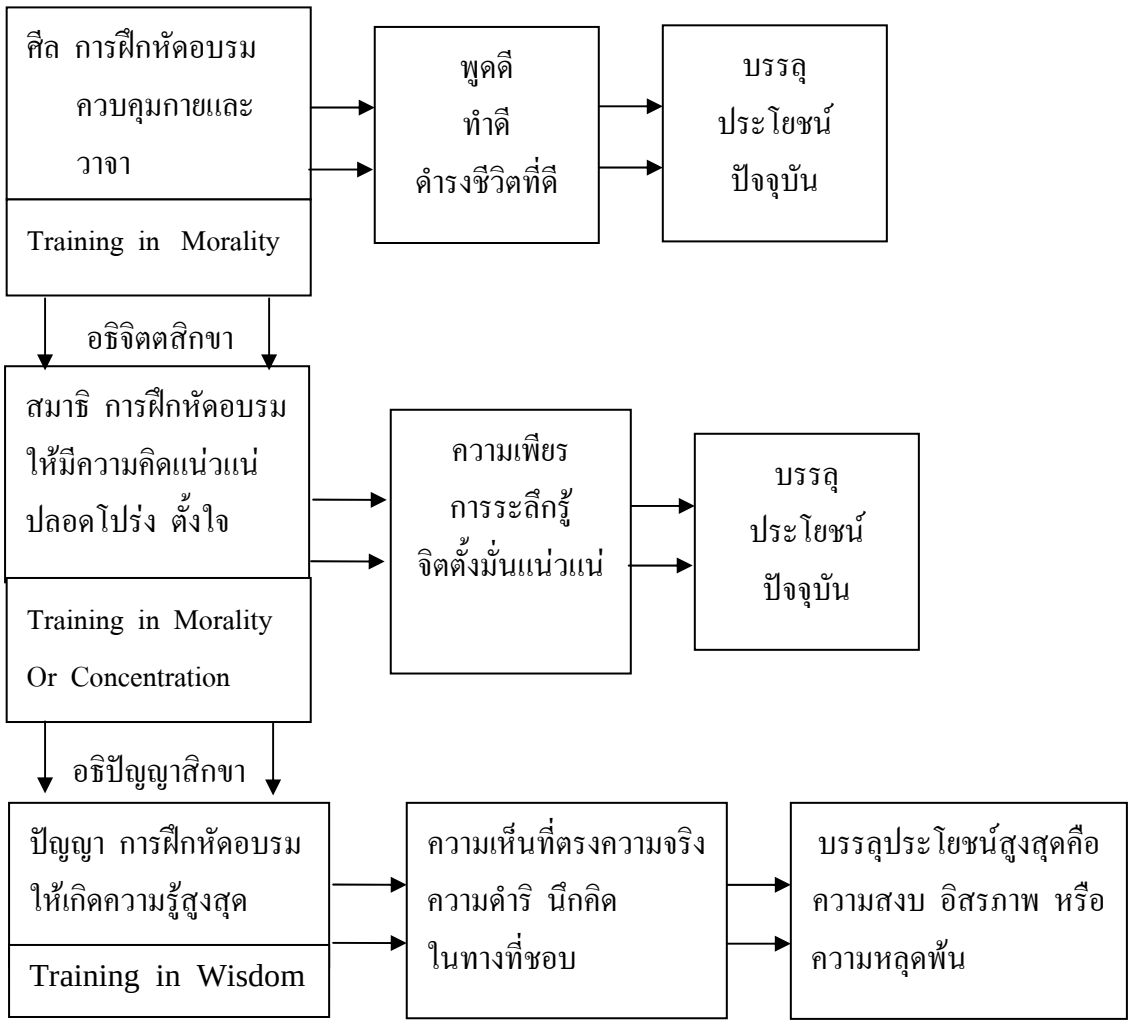

แผนภูมิที่ 2 กระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา

ที่มา : สุมน อมรวิวัฒน์ , <u>การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ</u> พิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2530) , 41.

ซึ่งสอดคล้องกับ ไพฑูรย์ ปานประชา (2541 : 2 – 3) ที่กล่าวถึงการศึกษาว่า “การศึกษา” ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนามีรากศัพท์มาจากคำว่า “สิกขา” โดยทั่วไป หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน การฝึกอบรม การค้นคว้า การพัฒนาการ และการรู้แจ้งเห็นจริงในสิ่งทั้งปวง กล่าวโดยเฉพาะเจาะจง คำว่า “สิกขา” เน้นการเรียนรู้และการฝึกฝน อบรมในไตรสิกขา การเรียนรู้และการฝึกอบรมในเรื่องระเบียบวินัยหรือข้อวัตรปฏิบัติที่เกี่ยวกับร่างกายภายนอกและการพูดจาต่างๆ รวมทั้งมารยาททางสังคมขั้นพื้นฐาน เรียกว่า อธิสีลสิกขา การเรียนรู้และการฝึกฝนอบรมเพื่อให้เกิดความสงบแห่งจิตใจ เพื่อให้เกิดสมาธิโดยวิธีการต่างๆ เป็นขั้นที่ 2 เรียกว่า อธิจิตตสิกขา การเรียนรู้และการฝึกฝนอบรมในเรื่องปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงที่เรียกว่า ญาณทัศน เป็นการศึกษาขั้นสูงสุดในพระพุทธศาสนาเรียกว่า อธิปัญญาสิกขา กล่าวโดยสรุปในภาษาที่ชาวบ้านคุ้นเคยมากที่สุด การศึกษาในพระพุทธศาสนาในภาพรวมก็คือ การศึกษาเรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งการศึกษาทั้งสามระดับต่างก็เป็นฐานของกันและกันเช่นเดียวกับขั้นบันได จึงกล่าวได้ว่าตลอดเวลา 45 พรรษาที่พระพุทธองค์ทรงประกาศพระพุทธศาสนา หลักธรรมคำสั่งสอนทั้งสิ้นนั้น รวมอยู่ในเรื่องของศีล สมาธิ และปัญญา และเป็นที่น่าอัศจรรย์อย่างยิ่งว่า เรื่อง ศีล สมาธิ และปัญญา ก็รวมอยู่ในเรื่องอริยสัจ 4

เพื่อให้มองเห็นความสัมพันธ์เรื่องของศีล สมาธิ ปัญญา รวมอยู่ในอริยสัจ 4 สรุปดังแผนภูมิต่อไปนี้

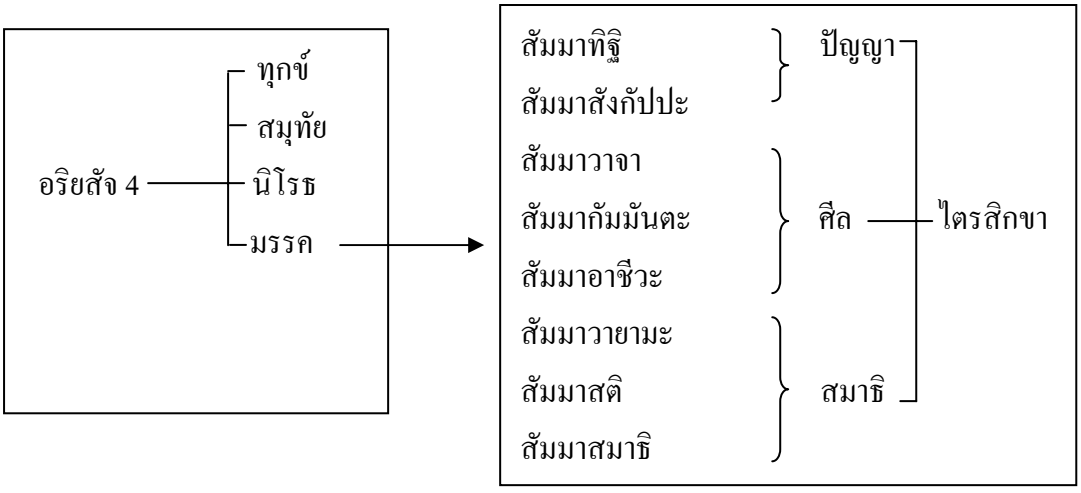

แผนภูมิที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างอริยสัจ 4 กับไตรสิกขา

นอกจากนี้ เพ็ญรุ่ง ปานใหม่ (2543 : 20-23) ได้กล่าวถึงกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา ว่ามีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

ในห้วงเวลาที่เมืองไทยกำลังมีการปฏิรูปการศึกษา โดยตระหนักถึงการพัฒนาเด็กให้เป็นคนดีนี้น่าจะได้มีการหยิบยกกระบวนการการสอนเด็กในแนวพุทธศาสนาขึ้นมาพิจารณาเนื่องจากพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ให้คุณค่าต่อการเรียนรู้อย่างสูงสุด ด้วยการพัฒนาในเรื่อง ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นที่ตัวบุคคล เป็นศูนย์กลางทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฝึกปฏิบัติลดความเห็นแก่ตัว และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้โดยสันติ การฝึกฝนและพัฒนาเด็กตามแนวไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา นี้เน้นกัลยาณมิตรเป็นสำคัญ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ตลอดจน ครู – อาจารย์ ตามนัยของพุทธศาสนาจึงต้องเป็นกัลยาณมิตรของเด็กที่ให้การอบรมฝึกฝนเด็กอย่างต่อเนื่อง จนเกิดเป็นพฤติกรรมที่หยั่งลึกลงในจิตสำนึกสู่จิตใต้สำนึกอย่างแนบแน่น ไตรสิกขา หลักสำคัญของการพัฒนาเด็ก ได้แก่

ศีล เป็นเรื่องการฝึกพฤติกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการฝึกศีล คือ วินัย เด็กควรได้รับการปลูกฝังให้อยู่ในหลักของศีล 5 เน้นการไม่เบียดเบียนกันทางสังคมด้วย การมีพฤติกรรมที่ไม่ละเมิดต่อกัน ไม่เบียดเบียนกัน โดยไม่ทำร้ายชีวิต ร่างกาย ไม่ลักขโมย ไม่แย่งของลักของหวงของผู้ใด ไม่ใช้วาจาประทุษร้าย สร้างความมีสติสัมปชัญญะ โดยให้เห็นโทษของการดื่มสุรา เสพของมึนเมา ของเสพติด นอกจากการปลูกฝัง การไม่เบียดเบียนกันทางสังคมแล้ว ยังต้องพัฒนาเด็กในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์ และส่งเสริม สันติสุขให้เกิดขึ้น

การพัฒนาเด็กในระดับศีล จะต้องตั้งเป้าหมายที่จะสร้างพฤติกรรมเคยชินที่ดีงามให้สะสมขึ้นในตัวเด็ก เมื่อเกิดการสะสมและปฏิบัติติดต่อกันไป ก็จะส่งผลไปที่จิตใจ ให้เกิดความชื่นชมและยึดถือด้วย เวลาจะประพฤติอย่างนั้น ความชื่นชมยึดถือในจิตใจก็จะส่งแรงเสริมให้มีเจตนาที่จะมุ่งประพฤติอย่างนั้น

สมาธิ เป็นเรื่องการฝึกในด้านจิตหรือระดับจิตใจ การอบรมเด็กเป็นไปในเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะต่างๆ ทางจิต ให้สมบูรณ์ด้วย

1. คุณภาพจิต คือประกอบไปด้วยคุณธรรมเป็นความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเคารพนบนอบ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ความมีน้ำใจ ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น

2. สมรรถภาพจิต คือ การมีจิตใจ เข้มแข็ง มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน ไม่ย่อท้อ มีความรับผิดชอบ มีความแน่วแน่มั่นคง มีความกระตือรือร้น มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น

3. สุขภาพจิต คือ การมีจิตใจร่าเริง เบิกบาน มีความสดชื่นผ่องใส มีความพอใจอิ่มเอมใจ และสงบสุข เป็นต้น

ปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง โดยนัยนี้ เด็กควรได้รับการอบรมสั่งสอนในทางที่ถูกที่ควรในเรื่อง ความเชื่อ ความเห็น ความรู้ ความเข้าใจ การรู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักวินิจฉัย ไตร่ตรอง รู้จักแก้ปัญหา รู้จักดำเนินการต่างๆ อย่างมีเหตุมีผล รู้จักคิดการต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเน้นการรู้ตรงตามความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลาย ทั้งปวง นั่นคือ รู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต

ในการฝึกฝนอบรมเด็กตามหลักไตรสิกขานี้สามารถฝึกได้ในทุกการกระทำของเด็ก และหากหัดให้เด็กรู้จักการตรวจสอบตนเองด้วยก็จะช่วยให้การปฏิบัติ ศีล สมาธิ ปัญญา ก้าวหน้ายิ่งขึ้น นั่นคือเมื่อทำอะไรก็ให้พิจารณาดูว่า การกระทำของตนเองในครั้งนี้ ทำให้เกิดการเบียดเบียนเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้หนึ่งผู้ใดหรือไม่ หรือว่าการกระทำนั้นเป็นไปเพื่อ ความสนับสนุนเกื้อกูลช่วยเหลือ และสร้างสรรค์ (ศีล)

ในการกระทำเดียวกันนี้ จิตใจของตนเป็นอย่างไร ทำสิ่งนั้นไปด้วยจิตใจที่เห็นแก่ตัว คิดร้ายต่อใคร ทำด้วยความริษยา อาฆาต ความโลภ ความโกรธ ความหลงหรือเปล่า หรือทำด้วยความรัก ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน ทำด้วยความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ความศรัทธา ความมีสติ ในขณะที่ทำมีสุขภาพจิตใจเป็นอย่างไร เช่น เร่าร้อน กระวนกระวาย เศร้าหมอง ขุ่นมัว หรือว่ามีจิตใจที่ร่าเริง ผ่องใส อิ่มเอมใจ สุข สงบ (สมาธิ)

และการกระทำครั้งนี้ ทำด้วยความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ทำ มีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ และความมุ่งหมายทำโดยมีการคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ มองเห็นถึงผลดีผลเสีย และวิธีการปรับปรุงแก้ไขแล้วหรือไม่ (ปัญญา)

การฝึกปฏิบัติตามกระบวนการของ ไตรสิกขาอย่างสัมพันธ์และต่อเนื่อง พร้อมทั้งได้มีการตรวจสอบตนเองอย่างสม่ำเสมอ ย่อมก่อให้เกิดคุณภาพแห่งปัญญาเจริญขึ้นตามลำดับของการปฏิบัติ กล่าวคือ เมื่อมีการประพฤติดี ประพฤติชอบ เกิดความเชื่อมั่นในความดีความบริสุทธิ์ของตน ก็จะไม่หวาดกลัวต่อการลงโทษ หรือกลัวต่อภัยอันตรายที่จะเกิดขึ้น ไม่กลัวต่อการถูกตำหนิหรือนินทา ไม่มีความกระวนกระวายหรือฟุ้งซ่าน จิตใจสงบนิ่ง เมื่อจิตใจสงบแน่วแน่ การรับรู้สิ่งต่างๆ ก็ชัดเจน การคิดพิจารณา การวินิจฉัยไตร่ตรองก็เป็นไปอย่างคล่องแคล่วเป็นผลดีในทางปัญญา หากมีโอกาสฝึกฝนปฏิบัติยิ่งๆ ขึ้นไปจนจิตใจ เกิดความผ่องใส สงบนิ่ง มีสมาธิที่แนบแน่นมั่นคงมากขึ้นไปอีก การรู้แจ้งเห็นจริงในภาวะต่างๆ ยิ่งชัดเจนเกิดการรู้เท่าทันความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงจนถึงขนาดมีปัญญาสามารถกำจัดกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ลงได้ ชีวิตจะพัฒนาไปสู่จุดหมายปลายทางคือความเป็นอิสระ หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง

การฝึกศีล สมาธิ ปัญญา 3 อย่างนี้ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งไม่พร้อมก็จะทำให้กระบวนการฝึกไม่ได้ผลดี การฝึกเด็กจึงต้องคำนึงถึงกระบวนการประสานกันของทั้ง

3 อย่าง เช่น ในการฝึกระเบียบวินัย ถ้าจิตใจของเด็กไม่มีความสุข จะทำให้เกิดการฝืนใจขึ้น การฝึกนั้นก็มีความโน้มเอียง ที่จะได้ผลยาก แต่ถ้าในการฝึกพฤติกรรม พฤติกรรมนั้นก็จะมั่นคง ยิ่งถ้าเด็กได้มีปัญญามองเห็น ค่าของการฝึกพฤติกรรมนั้นว่า เป็นสิ่งที่มีคุณค่า และเป็นประโยชน์ด้วย ก็จะยิ่งมีความมั่นคงและมั่นใจ พร้อมทั้งมีความสุขในการทำพฤติกรรมนั้น มากยิ่งขึ้นไปอีก ด้วยเหตุนี้ พ่อ แม่ ครู – อาจารย์ พึงตระหนักว่า ก่อนจะวางแผนฝึกพฤติกรรมที่ดีงามให้เกิดขึ้นกับเด็ก ควรชี้แจงให้เข้าใจถึงเหตุผล เพื่อให้เด็กเกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของการปฏิบัตินั้นๆ ก็จะส่งผลให้กับการบำเพ็ญไตรสิกขามีความมั่นคงและสมบูรณ์ในตัวเด็กในที่สุด ดังนั้นกระบวนการศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขาจึงมีลักษณะเด่น และใช้เป็นทฤษฎีทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนได้ ดังที่สุมน อมรวิวัฒน์ (2530 : 44 – 45) ได้สรุปวิเคราะห์เป็นข้อๆ ดังนี้

1. ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการศึกษาของหลักไตรสิกขา ต้องปฏิบัติฝึกอบรมตนด้วยตนเอง ศีล สมาธิ และปัญญา จะไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจากการฟัง การอ่าน การดู หรือการบอกเล่า ต้องเรียนรู้ด้วยการกระทำ เรียนรู้ด้วยการคิด การควบคุม เรียนด้วยความอดกลั้น อดทน ข่มใจ และเรียนด้วยวิริยะอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับนั้น ผู้ศึกษาย่อมวัดและรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดมาประเมินให้ได้

2. เรื่องจากศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรมที่ต้องสามารถละสิ่งที่ควรละ และเจริญสิ่งที่ควรเจริญ ดังนั้นผู้ที่ศึกษาตามแนวทางของไตรสิกขานี้ จึงต้องได้รับการแนะนำสั่งสอนจากผู้เป็นกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุดอยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิดและใช้ปัญญา ฝึกฝนไปทีละขั้น จนสามารถวินิจฉัย แยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว (อย่างที่เรียกว่า รู้ผิดชอบชั่วดี) แล้วละเว้นสิ่งชั่วเพิ่มพูนสิ่งที่ชอบธรรม และมีจิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ได้

3. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักของไตรสิกขา เป็นการฝึกหัดอบรมตนที่เป็นขั้นตอนสืบเนื่องเริ่มจากรูปธรรมไปหานามธรรม เริ่มจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งยาก เช่น การกำจัดกิเลสอย่างหยาบด้วยการควบคุมความประพฤติของตนทางกายและทางวาจานั้น เป็นกระบวนการที่สังเกตเห็นได้ชัดเหมือนการกำจัดเศษสวะทั้งหลายที่ลอยมาตามสายน้ำ การกำจัดกิเลสอย่างกลางที่รุมเร้าจิตใจคือนิวรณ์ต่างๆ เหมือนการกรองดินโคลนกรวดทรายที่ปะปนอยู่ในน้ำนั้น หากสังเกตอย่างตั้งใจก็จะมองเห็นได้ ครั้นผู้ศึกษาฝึกปฏิบัติต่อไปจนสามารถกำจัดกิเลสอย่างละเอียดที่ฝังลึกแอบซ่อนอยู่ในกมลสันดานเสียได้ ก็เหมือนกับการกลั่นน้ำที่แม้จะดูใสแต่มีละอองตกตะกอนนอนก้นอยู่ให้บริสุทธิ์สะอาด ผู้ที่ฝึกหัดอบรมตนตามกระบวนการนี้จึงเรียนลัดไม่ได้หลอกตนเองและผู้อื่น และผู้ที่เรียนได้สำเร็จต้องเป็นผู้ที่มีปัญญาและใช้ปัญญาจนได้รับปริญญา 3 คือ ญาตปริญญา การกำหนดรู้สภาวะลักษณะ ตีรณปริญญา การกำหนดรู้สามัญลักษณะ และปุหานปริญญาการกำหนดรู้ด้วยการละความยึดติดในสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นเสียได้โดยสิ้นเชิง

4. การฝึกหัดอบรมตนตามหลักไตรสิกขานั้นเป็นการพัฒนามนุษย์ทางร่างกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เป็นการพัฒนาที่กว้างและลึกมากกว่าการศึกษาที่เราเข้าใจโดยทั่วๆ ไป เพราะเป็นการฝึกหัดอบรมเพื่อรู้ รู้เพื่อรู้สึก รู้สึกเพื่ออยากจะต่อสู้ ต่อสู้เพื่ออิสรภาพ อิสรภาพที่หลุดพ้นจากความทุกข์และความชั่ว อิสรภาพของวิญญาณมนุษย์ คือ สันติความสงบเย็น

5. การฝึกหัดอบรมตามหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่มีลักษณะบูรณาการและปัจจัยที่ว่ามีลักษณะบูรณาการนั้น เพราะองค์ประกอบทุกองค์ประกอบ คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และมรรคมีองค์แปดซึ่งเป็นวิธีการประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดประสงค์สูงสุดนั้นมีลักษณะที่ผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้นและในด้านที่เจริญ ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยว และไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กระบวนการศึกษาเพื่อฝึกอบรมและพัฒนามนุษย์ตามหลักไตรสิกขา คือ การศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญา โดยนำปัญญามาพัฒนาตนเองเพื่อกำจัดตัณหา และกำหนดพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงาม หลักเบื้องต้นในการพัฒนาปัญญา คือ โพธิศรัทธา คือ มนุษย์เชื่อในปัญญาที่ทำให้มนุษย์เป็นพุทธะได้ เมื่อมีความเชื่อก็พร้อมที่จะพัฒนาฝึกฝน ซึ่งตามหลักพระพุทธศาสนาเรียกว่าไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติ มีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติฝึกหัดอบรมตน ซึ่งการปฏิบัติอบรมตนตามหลักไตรสิกขาผู้ศึกษาต้องปฏิบัติตามแนวทางของมรรคมีองค์แปด อันเป็นองค์ประกอบของหลักอริยสัจ 4 (ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค) ซึ่งเป็นวิธีการประพฤติปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดประสงค์สูงสุดนั้นมีลักษณะที่ผสมกลมกลืนอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน มีความสอดคล้องรองรับกันทั้งในด้านที่ต้องละเว้นและในด้านที่เจริญ ยากที่จะแยกออกอย่างโดดเดี่ยวและไม่สามารถตัดองค์ประกอบข้อใดทิ้งไปได้

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้การเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นวิธีที่ได้ประยุกต์มาจากหลักธรรมตามแนวพุทธศาสตร์ของสมเด็จ-พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ซึ่งได้รับความสนใจจากบุคคลในวงการศึกษามาก การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ต้องการให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและพัฒนา ทางกาย วาจา และปัญญากับสิ่งที่เรียนเพื่อพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณโทษตามความจำเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการประพฤติปฏิบัติต่อไป ทั้งนี้มีนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่านได้

อธิบาย และนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้ คือ สุมน อมรวิวัฒน์ (2513 : 47 – 48) กล่าวถึงการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นการสอนที่เชื่อว่าคนที่มีปัญญา และเกิดปัญญาวิสุทธิขึ้นได้นั้นต้องเกิดจากมีกำลัง (พละ) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ไม่หวั่นไหว ซัดส่ายวอกแวกต้องเพ่งพินิจคิดตรองในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบ มีระเบียบวินัย (มีศีล) นั่นคือถ้านักเรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัยเรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบ ไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิดคมกล้า สามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหาได้ ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้นๆ (ปัญญา) ได้ด้วยตนเองประจักษ์ด้วยตนเอง ไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น และได้จัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบไตรสิกขาโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นศีล หมายถึง ขั้นที่นักเรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในระเบียบวินัยทั้งทางกายและวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียนเสมอ

2. ขั้นสมาธิ หมายถึง ขั้นที่นักเรียนต้องรวบรวมจิตใจ ความคิดให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ไม่ซัดส่ายไปสู่เรื่องอื่น สิ่งอื่น นอกห้องเรียน นอกเรื่องที่เรียน ไม่คิดตรึกตรอง วิตกกังวลถึงเรื่องอื่นๆ ที่จะทำให้สมองไม่ปลอดโปร่ง นักเรียนต้องตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ (ปลิโพธิ) ออกจากความคิดจิตใจ

3. ขั้นปัญญา หมายถึง ขั้นที่นักเรียนใช้สมาธิ พลังความมีจิตใจแน่วแน่ทำความเข้าใจปัญหาแก้ไขปัญหาจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามที่เป็นจริง

การสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่า คนที่จะมีปัญญาและเกิดปัญญาวิสุทธิขึ้นย่อมเกิดจากมีกำลัง (พละ) จิตใจ กำลังความคิดที่แน่วแน่ ไม่หวั่นไหวซัดส่ายวอกแวก ต้องเพ่งพินิจคิดตรอง ในเรื่องเดียว คนที่จะมีกำลังความคิดรวมเป็นจุดเดียวแน่วแน่ (สมาธิ) ไม่หวั่นไหวซัดส่ายได้ก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติเรียบร้อย สงบเรียบ มีระเบียบวินัย (ศีล) นั่นคือ ถ้าผู้เรียนฝึกควบคุมสภาพทางกายให้อยู่ในระเบียบวินัย เรียบร้อยก็จะช่วยให้จิตใจสงบไม่ฟุ้งซ่านหวั่นไหวไปนอกเรื่อง นอกห้องเรียน ซึ่งจะช่วยให้มีกำลังความคิด คมกล้า สามารถแก้ปัญหาทำความเข้าใจปัญหา ได้ทำให้เกิดปัญญา มีความรู้แจ้งเรื่องนั้นๆ(ปัญญา) ได้ด้วยตนเองประจักษ์ด้วยตนเองไม่ใช่เพียงแต่รู้หรือทราบจากการบอกเล่าให้ฟังเท่านั้น

ซึ่งสอดคล้องกับดุษฎี สีตลวรางค์ (2524 : 3) ได้กล่าวถึงความหมายของการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นการสอนที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา

ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตน จนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้โดยสร้างรูปแบบการสอนที่นักเรียนต้องปฏิบัติ 3 ขั้น ดังนี้

1. ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม กรอบของศีลธรรม ทั้งนี้โดยการควบคุมตนเอง เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น

2. จิตสิกขา คือ การฝึกจิตใจให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่ว จิตที่ฝึกดีแล้วจะสามารถพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง มีความมั่นคง ผ่องใสมีสมาธิ และศีลมั่นคงขึ้น

3. ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิด (โดยสรุปคือขันธ์ 5) ของตนเอง ในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่าต่างก็ไม่เที่ยง ทนทานอยู่ไม่ได้ ไม่มีตัวตนสำหรับการยึดมั่น แล้วนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ โดยไม่ก่อทุกข์ หรือเบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ถ้ามีปัญญาแล้วสมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้นตามลำดับแห่งปัญญานั้น ดังแผนภูมิที่ 4 ขั้นการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา

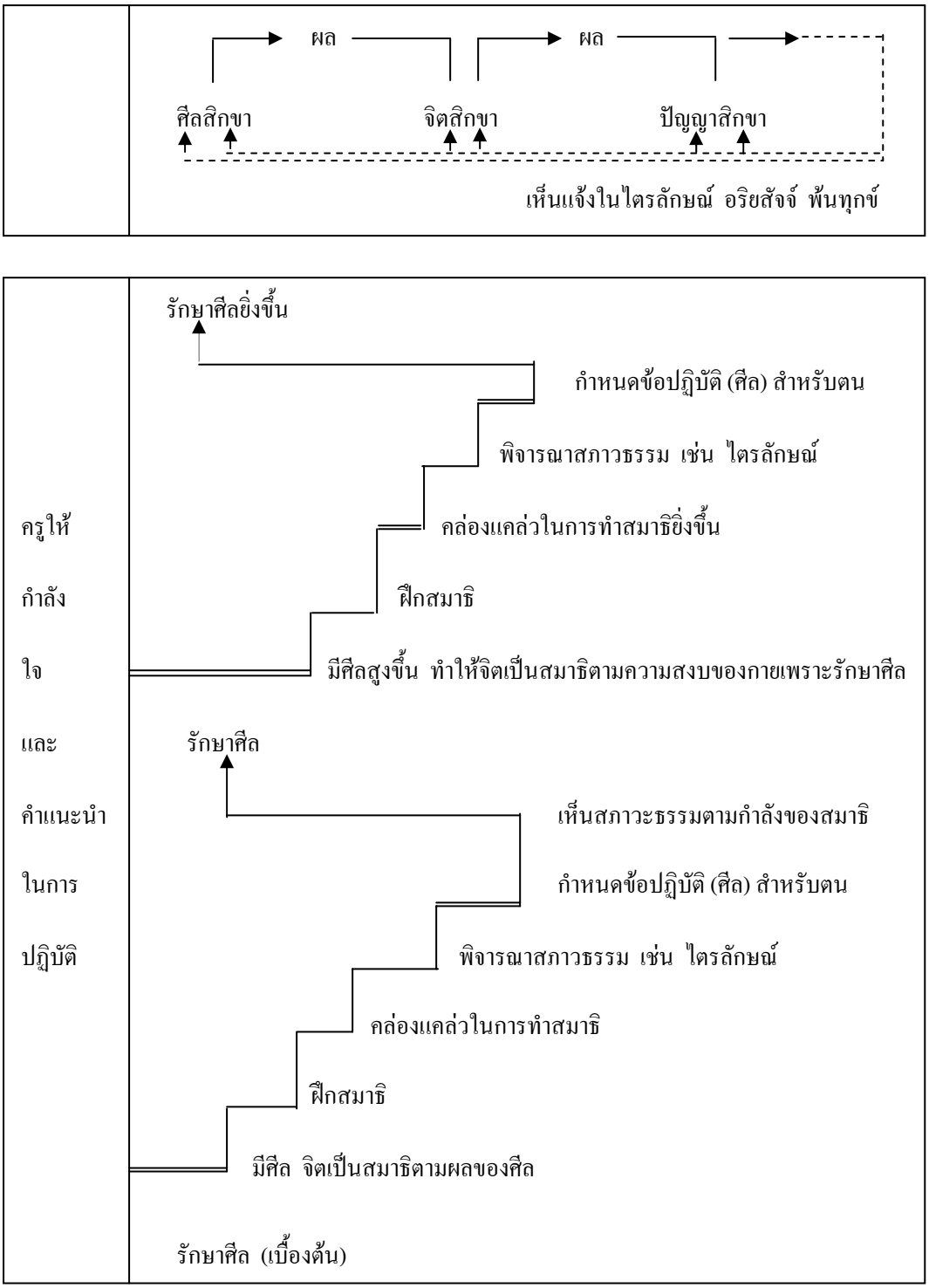

แผนภูมิที่ 4 ขั้นการเรียนการสอนแบบไตรสิกขา

ที่มา : ดุษฎี สีตลวรางค์. “การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสากัจฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1” ปริญญานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524 : 29.

บรรเทา กิตติศักดิ์ (2528 : 289-290) ได้กล่าวถึงความหมายของการสอนแบบไตรสิกขา ว่า เป็นวิธีสอนที่ยึดศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางการปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนมี ศีลสิกขา คือ สำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องอยู่ในองค์แห่งศีล มีจิตสิกขา คือ ฝึกจิตให้สงบ มั่นคง ผ่องใส ระงับจากกิเลส เมื่อจิตสงบ มั่นคง เป็นจิตที่ฝึกดีแล้วก็เป็นจิตอันควรแก่การงานที่จะพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพความเป็นจริง ปัญญาสิกขา คือ การพิจารณาร่างกาย ความรู้สึก นึกคิดของตนในขณะที่มีสมาธิว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต่างก็เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นของไม่เที่ยง ไม่ทนทาน ไม่สามารถตั้งอยู่ได้ เป็นของที่ไม่ควรยึดถือ เป็นการอบรมคนให้เข้าใจหลักสภาพความเป็นจริง เพื่อละกิเลส ละทุกข์ หากอบรมปัญญาแล้ว สมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้นตามลำดับ ปัญญาสิกขาจึงเป็นการใช้ปัญญาพิจารณากองทุกข์หรือปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น ฉะนั้นการสอนแบบไตรสิกขาจึงเป็นการสอนที่ผู้เรียนจะต้องปฏิบัติจริง

วันเพ็ญ วรรณโกมล (2544 : 63 – 64) ได้กล่าวถึงความหมายการสอนแบบไตรสิกขาว่า เป็นวิธีสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษาตามลำดับ 3 ขั้นตอน เริ่มต้นด้วยการให้ผู้เรียนมีศีล คือ มีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตนก่อน ต่อจากนั้นให้ผู้เรียนมีสมาธิ การมีสมาธิก็ต่อเมื่อร่างกายอยู่ในสภาพปกติ และเมื่อกายควบคุมสติได้จิตใจก็สงบช่วยให้เกิดปัญญารู้แจ้ง วิธีการเรียนแบบนี้เน้นกระบวนการคิดและความรู้แจ้ง

กรมวิชาการ (2546 : 175) ได้นำเสนอวิธีสอนแบบไตรสิกขา ไว้ดังนี้

วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ประกอบด้วยขั้นตอนในการศึกษาขั้นนี้ร่างกายพร้อมที่จะเรียนรู้ ดังนี้

1. ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งกาย และวาจา ให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย เป็นปกติ ร่างกายพร้อมที่จะเรียน

2. ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติ ให้นักเรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากการคิด และจิตใจ

3. ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิ ความมีจิตใจที่แน่วแน่ ทำความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง

สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ (2546 : 130) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง
2. เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาจะเน้นการฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติโดยสำรวม กาย วาจา และฝึกจิตใจให้ตั้งมั่นจนมีระเบียบทางความคิด ความสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลได้โดยตลอด ดังแผนภูมิที่ 5

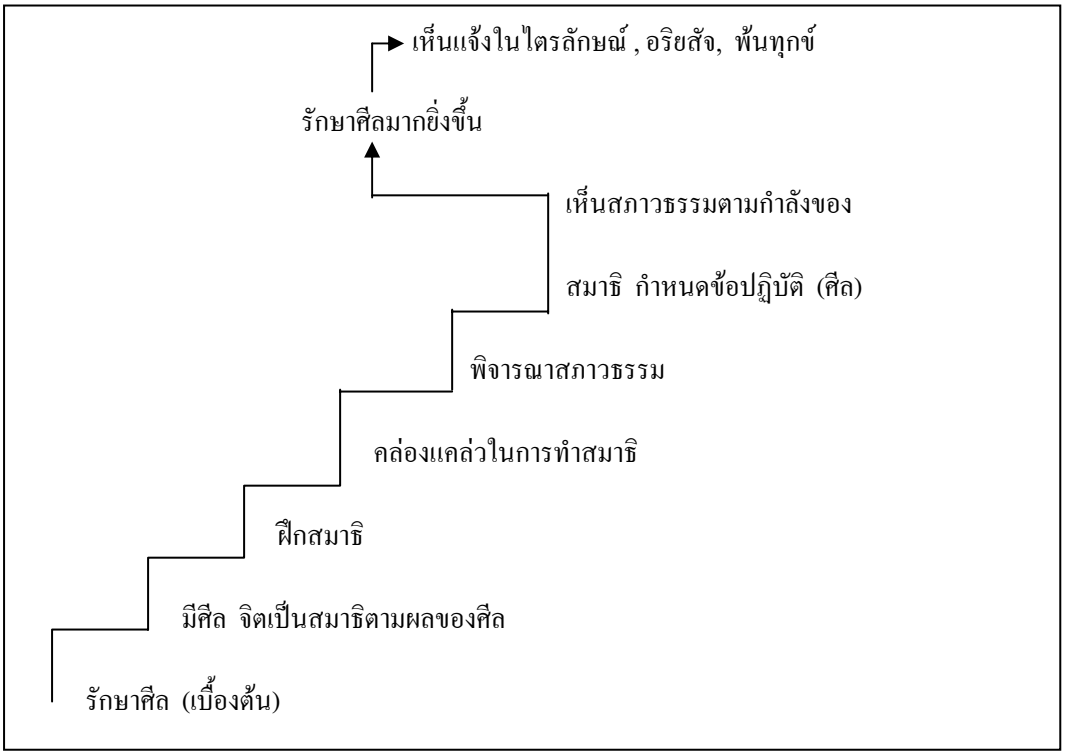

แผนภูมิที่ 5 การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา
ที่มา : สุวิทย์ คำมูล , 20 วิธีจัดการเรียนรู้ , พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์ , 2546) , 131.

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นศีล

ให้ผู้เรียนเลือกการกระทำถูกหรือผิด ในการตอบสนองสถานการณ์ที่ผู้สอนกำหนดให้ ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ศีลสิกขา เป็นการควบคุมตนเองให้อยู่ในความถูกต้องทางกาย วาจา ดังพุทธทาสภิกขุ ให้ความเห็นว่า ศีลมีขอบเขตตรงที่ปรากฏทางกาย วาจา

เป็นการกระทำที่ทำให้ผู้ประพฤติสบายกาย ใจ และทำให้โลกมีสันติภาพ โดยการปฏิบัตินี้เน้นการควบคุมตนเอง เห็นได้จากการอาราธนาศีล และศีลไม่ใช่พิธีรีตอง

พระราชวรมุนี (อ้างถึงใน สุวิทย์ คำมูล 2546 : 131) กล่าวว่า ศีล คือ สภาวะของผู้ที่มีหลักความประพฤติถูกต้องทางกาย วาจา ระบบศีลจะเป็นอย่างไร เคร่งครัด เข้มงวดเพียงใด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของระบบการครองชีวิตแบบนั้นๆ สมทรง ปุญฤทธิ์ เสนอให้สอนเด็กให้รักษาศีลจริงๆ โดยแรกๆ ให้รักษาศีล 5 แล้วค่อยๆ ยึดศีลสูงขึ้นไป

สรุปได้ว่า ศีลสิกขา คือ การปฏิบัติตนให้ถูกต้อง ทางกาย วาจา โดยการควบคุมตนเอง การฝึกในขั้นศีล หรือ ศีลสิกขา นี้ผู้สอนอาจฝึกให้ผู้เรียนรักษาศีล โดยควบคุมกาย วาจา ของตนให้อยู่ในระเบียบ วินัย และศีลธรรม

2. ขั้นกำหนดสมาธิ

เป็นการฝึกขั้นต้น ในการควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจ เพื่อความระลึกรู้แน่วแน่ที่จุดเดียว ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า จิตสิกขา คือ การปฏิบัติเพื่อดำรงสภาพจิตให้ปกติมั่นคงต่อความดีงาม โดยทั่วไปบุคคลมี จิตสมาธิ อยู่แล้ว โดยธรรมชาติและบุคคลควรฝึกให้เป็นสมาธิด้วย

ท่านพุทธทาสภิกขุ (อ้างถึงใน สุวิทย์ คำมูล 2546 : 132) กล่าวถึงจิตสิกขามีใจความว่า จิตสิกขา เป็นการฝึกเพื่อบังคับความคิดให้เป็นไปตามที่เราต้องการ ให้มีความสามารถในการข่มใจ มีความอดทนในการต่อสู้กับกิเลส เพราะมีกำลังใจในการพิจารณาสภาวธรรมเพื่อสร้างปัญญาตามต้องการ จิตสิกขามีหลักในการปฏิบัติโดยย่อ 2 ขั้น ดังนี้

1. เลือกที่สงัด ไม่พลุกพล่าน แล้วเลือกอารมณ์ในการเพ่งที่สะดวกที่สุด เช่น การเพ่งลมหายใจ

2. ปรับปรุงอารมณ์ให้แปรไปตามที่ต้องการ เช่น กำหนดเป็นดวงแก้ว อารมณ์ที่ปรุงแต่งนี้ไม่ใช่ของจริง เพียงแต่เป็นการฝึกบังคับจิตซึ่งจะเกิดความชำนาญในการบังคับจิต

พระราชวรมุนี (อ้างถึงใน สุวิทย์ คำมูล 2546 : 132) กล่าวว่าการนั่งนิ่งๆ ไม่ใช่ตัวสมาธิ สมาธินั้นต้องมีองค์ประกอบเป็นความแน่วแน่ มั่นคง หนักแน่นของจิต ที่จะนำไปใช้ในการทำกิจทุกๆ อย่าง

วิธีฝึกจิต ในขั้นสมาธิมีหลายอย่าง เช่น

1. ฝึกให้คนยุ่งกับกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ให้มีโอกาสยุ่งกับความชั่ว

2. วิธีเอาความดีเข้าข่ม หรือผูกมัดจิตไว้กับสิ่งดีงามบางอย่างแบบที่เรียกว่า อุดมคติ

3. ฝึกสมาธิที่เรียกว่า วิปัสสนา คือ ขั้นที่เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงจนเปลี่ยนค่านิยม มีโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ได้

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2550 : 189 – 190) ได้อธิบายถึงวิธีสอนแบบไตรสิกขาไว้ดังนี้

1. ความหมาย วิธีสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ฝึกการควบคุมทางกาย จิต ช่วยให้เกิดปัญญา

2. ลักษณะของวิธีสอน วิธีสอนแบบไตรสิกขานี้จะเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักควบคุมตนเองให้มีความสำรวมกาย วาจา ใจ ให้ตั้งใจฟัง บันทึก หรือคิดตามในเรื่องที่กำลังเรียนหรือกำลังศึกษา เป็นไปตามหลักที่ว่า คนจะเกิดปัญญาได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีสมาธิแน่วแน่ โดยผู้นั้นจะต้องมีร่างกายอยู่ในสภาพปกติ ควบคุมสติได้ วิธีสอนแบบไตรสิกขาทำให้จิตสงบ ส่งผลให้เกิดพลังความคิด เกิดปัญญารู้แจ้ง ผู้สอนมักจะนำไปใช้ร่วมกับวิธีสอนอื่นๆ เช่น ขณะที่สอนแบบบรรยาย เมื่อนำกระบวนการไตรสิกขาเข้าไปฝึกก็จะทำให้ผู้เรียนมีความสำรวม ตั้งใจฟังและคิดตามจนกระทั่งเกิดปัญญาได้ความรู้ที่ถูกต้อง

3. ขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นศีล (ศีลสิกขา) เป็นขั้นการควบคุมให้ผู้เรียนอยู่ในระเบียบวินัยทั้งกาย และวาจา อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติ พร้อมที่จะเรียน

ขั้นสมาธิ (จิตตสิกขา) เป็นขั้นการฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติให้ผู้เรียนรวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว ผู้เรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) เป็นขั้นที่ผู้เรียนใช้สมาธิ (ความมีจิตใจแน่วแน่) ทำความเข้าใจปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไขพิจารณาที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้งเข้าใจและแก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเองมีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง กล่าวได้ว่าในขั้นปัญญานี้ผู้เรียนจะมีจิตบริสุทธิ์ในระดับหนึ่งจะเห็นปัญหาตามที่เป็นจริง

สมทรง ปุญฤทธิ์ (อ้างถึงใน สุวิทย์ คำมูล 2546 : 132) เสนอแนะการปฏิบัติ จิตสิกขาทำได้ง่ายๆ ดังนี้

1. รำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย นั่งขัดสมาธิโดยขาขวาทับขาซ้าย มือขวาทับมือซ้าย หงายมือ ตั้งกายตรง แต่ไม่เกร็งตัว

2. หลับตากำหนดลมหายใจเข้า – ออก โดยดักที่ปลายจมูกหรือกำหนดพองยุบหรือตามลมหายใจเข้า – ออก ก็ได้ ให้สติอยู่กับสิ่งที่กำหนด ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นๆ การฝึกนี้จะฝึกในต้นคาบเรียน หรือ ท้ายคาบเรียนก็ได้ โดยใช้เวลาครั้งละ 5 – 10 นาที และการสวดมนต์ เป็นวิธีหนึ่งที่จะทำให้จิตเป็นสมาธิการฝึกในขั้นกำหนดสมาธิหรือจิตสิกขานี้ ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนฝึกสมาธิโดยการสวดมนต์ กำหนดดูลมหายใจเข้าออก การกำหนดยืนและเดินอย่างมีสมาธิผู้เรียนจะสามารถบรรยายความรู้สึก ความคิดในการฝึกสมาธิได้ถูกต้อง

3. ขั้นพิจารณาด้วยปัญญา

เป็นขั้นสุดท้ายหลังจากผ่านการฝึกสมาธิระยะหนึ่ง จนสามารถระลึกรู้ แน่วแน่ที่จุดเดียว จึงทำให้พิจารณาว่าสถานการณ์ที่เลือกกระทำครั้งแรกนั้นเหมาะสมหรือไม่ อะไรผิด อะไรถูก จนสามารถเลือกปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสมอย่างสมเหตุสมผล

ในขั้นตอนนี้จะเกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติที่เรียกว่า ปัญญาสิกขา เป็นการทำความเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามสภาวะที่เป็นจริง โดยเน้นการมองเห็นอย่างนั้นจริง ไม่ใช่การคาดคำนวณเอาเองแล้วกำหนดหลักความประพฤติของตน ให้ดำรงความดีไม่เป็นภัยต่อตนเองและผู้อื่น

พุทธทาสภิกขุ (อ้างถึงใน สุวิทย์ คำมูล 2546 : 133) กล่าวว่า ปัญญาสิกขาคือการพิจารณาเห็นอริยสัจ ไตรลักษณ์ จนละความยึดมั่นถือมั่นในสิ่งที่ไม่มีสาระตัวตนแท้จริงลงได้

ธ.ธรรมศรี (อ้างถึงใน สุวิทย์ คำมูล 2546 : 133) เสนอวิธีการปฏิบัติปัญญาสิกขาด้วยวิธีธรรมดาไว้ว่า ให้หัดพิจารณาร่างกายของเราและของคนอื่นว่าเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เปลี่ยนจากเด็กไปตามลำดับแล้วก็ตายในที่สุด

การฝึกในขั้นพิจารณาด้วยปัญญาหรือปัญญาสิกขานี้ ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนพิจารณาความคิดความรู้สึกของตนเองจนเข้าใจดีตามสภาพความเป็นจริง หรือสามารถแก้ไขสถานการณ์ที่กำหนดให้ได้อย่างสมเหตุสมผล

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา สรุปได้เป็นแผนภูมิดังนี้

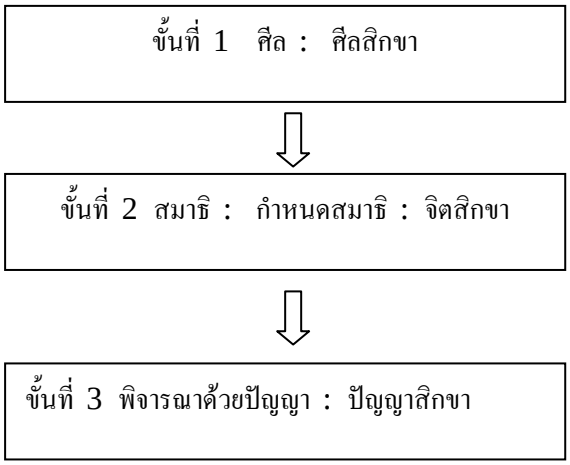

แผนภูมิที่ 6 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

ที่มา : สุวิทย์ คำมูล , 20 วิธีจัดการเรียนรู้ , พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์, 2546) , 133.

ข้อดีและข้อจำกัด

ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มีดังนี้

ข้อดี

1. ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง
2. เป็นการฝึกจิตผู้เรียนให้รู้จักตนเอง
3. เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ที่ประหยัด

ข้อจำกัด

1. เป็นวิธีการที่ใช้เวลาค่อนข้างมาก
2. ผู้สอนจะต้องดูแล เอาใจใส่ในผู้เรียนให้ทั่วถึงทุกคน การเรียนรู้จึงจะได้ผลดี
3. ผู้สอนต้องเป็นผู้เข้าใจวิธีจัดการเรียนรู้แบบนี้อย่างลึกซึ้ง

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ (2546 : 8 – 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์ของสมเด็จ-พระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติตนต่อสถานการณ์นั้นจนกำหนดควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ และเกิดปัญญาในตนได้ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควรทำให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มี 3 ขั้น ดังต่อไปนี้

1. ขั้นนำ

1.1 ครูแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 5 คน โดยให้นักเรียนจับฉลาก และให้แต่ละกลุ่มเลือกประธาน เลขานุการ และผู้รายงาน ซึ่งผู้วิจัยจะอธิบายถึงหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มแต่ละตำแหน่งให้ฟังและปฏิบัติ และเมื่อเปลี่ยนบทเรียนใหม่ให้มีการเปลี่ยนแปลงตำแหน่งสมาชิกในกลุ่มทุกครั้ง

1.2 ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้มและทักทายกันด้วยไมตรีจิต ด้วยการสนทนาและนำสื่อต่างๆ เช่น ข่าว รูปภาพ หรือนิทานเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจตอบสนองต่อการใฝ่เรียน

2. ขั้นสอน นำหลักไตรสิกขามาเป็นกระบวนการสอน ดังนี้

2.1 อธิสีลสิกขา คือ ครูกำหนดสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรม เพื่อให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติ โดยพิจารณาตามหลักอริยมรรคข้อสัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ และสัมมากัมมันตะ ว่า ถูก- ผิด ตามหลักการเหล่านั้นหรือไม่ โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 1

2.2 อธิจิตตสิกขา คือ การที่ครูให้นักเรียนฝึกอบรมจิตของตนเองจนจิตสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน สามารถนำความสงบที่เกิดจากสมาธิไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ ด้วยการปฏิบัติดังนี้

ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งสมาธิ

ทำสมาธิโดยการกำหนดลมหายใจเข้า – ออก โดยการเลือกวิธีใดวิธีหนึ่ง คือ กำหนดลมหายใจเข้า “พุท” กำหนดลมหายใจออก “โธ” กำหนดการยุบพองของท้อง โดย หายใจเข้าท้องพอง กำหนดว่า “พองหนอ” หายใจออกท้องยุบ กำหนดว่า “ยุบหนอ”

ไม่ว่าจะเลือกวิธีใดนักเรียนต้องตั้งสติให้อยู่กับลมหายใจไม่เผลอสติไปเรื่องอื่น และขณะปฏิบัติสมาธินำจิตพิจารณาตามอริยมรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เพื่อให้จิตเกิดความสงบ ไม่ฟุ้งซ่านเกิดปัญญา และนำปัญญาที่เกิดขึ้นมาใช้ในการศึกษาขั้นต่อไป

2.3 อธิปัญญาสิกขา

2.3.1 นักเรียนเปรียบเทียบพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงหรือกระทำในขั้นอธิสีลสิกขาว่าแตกต่างกันอย่างไร โดยนำปัญญาที่เกิดจากการทำสมาธิมาพิจารณาตามหลักอริยมรรคข้อสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ ว่าผลที่เกิดขึ้นในใจของตนขณะตอบสนองต่อสถานการณ์ต่างๆ ในการกระทำหรือเลือกกระทำและสามารถสืบสาวสาเหตุปัจจัยของการเกิดว่าสิ่งทั้งหลายตามอริยสัจ 4 ว่าสิ่งทั้งหลายเหล่านั้นไม่เที่ยงตามหลักของไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) จนสามารถควบคุมตนเองในด้านความประพฤติทางกาย วาจา และใจของตนได้อย่างสมเหตุสมผล โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 2

2.3.2 ครูมอบหมายงาน โดยเลขานุการกลุ่มมารับบัตรกำหนดงาน บัตรบันทึกรายการรายบุคคล บัตรบันทึกรายการกลุ่ม สิ่งที่ครูกำหนดเป็นกรณีศึกษา ซึ่งอาจเป็นข่าว รูปภาพ นิทาน หรือกรณีตัวอย่าง เอกสารประกอบการเรียนสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนศึกษาและคิดเพื่อแสวงหาคำตอบ และแบบประเมินพฤติกรรมตนเอง โดยให้นักเรียนแต่ละคนในแต่ละกลุ่มนำปัญญาที่ได้มาศึกษาในสิ่งที่ครูกำหนดเพื่อตอบคำถาม โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 3 หลังจากนั้นให้ร่วมกันอภิปรายภายในกลุ่มในประเด็นเดิมโดยใช้ความคิดเห็นของตนที่บันทึกไว้สรุปเป็นความคิดเห็นของกลุ่ม และให้เลขานุการบันทึกลงในบัตรรายการกลุ่ม

2.4 ขั้นเสนอผลอภิปราย ให้ตัวแทนของกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นผู้รายงานออกมารายงานและแนวปฏิบัติของกลุ่ม ครูจะร่วมสรุปเพื่อให้ทางเลือกและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยครูจะเพิ่มเติมส่วนที่ยังบกพร่องให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ครูให้นักเรียนตอบคำถาม โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล

ตอนที่ 4

3. ขั้นกระบวนการวัดและประเมินผล

3.1 ครูให้นักเรียนประเมินพฤติกรรมของตนเองว่าตนเองเป็นอย่างไร รู้อะไรบ้าง อะไรที่อยากรู้เพิ่มเติม ต้องแก้ไขพฤติกรรมของตนในเรื่องใดบ้าง ลงในแบบประเมินพฤติกรรมตนเองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3.2 ครูวัดและประเมินผลโดยพิจารณาจากคำตอบของนักเรียนในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 1 – 4 และแบบประเมินพฤติกรรมตนเอง

สรุปได้เป็นแผนภูมิดังนี้

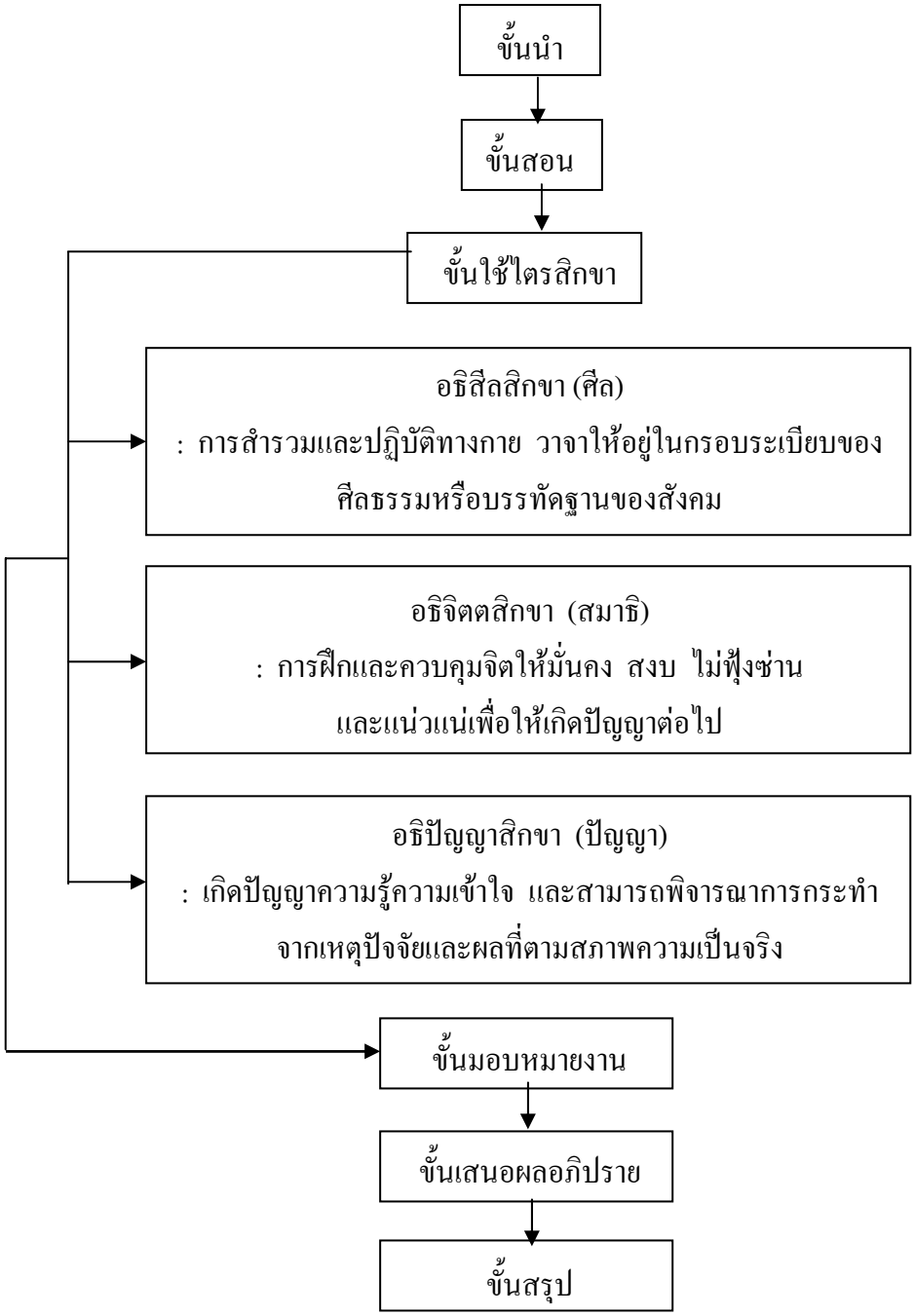

แผนภูมิที่ 7 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา

ที่มา : สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา.” ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต การมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2546 : 39.

สุนีย์ ผจญศิลป์ (2546 : 19) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาว่า การสอนแบบไตรสิกขามีความเชื่อว่าคนจะมีปัญญาเกิดจากการฝึกกำลังใจให้แน่วแน่เป็นจุดเดียว ตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ มีสมาธิ การที่จะมีสมาธิแน่วแน่ก็ต่อเมื่อร่ายกายอยู่ในสภาพปกติอยู่ในระเบียบวินัย อันได้แก่ การมีศีล เมื่อทางกายควบคุมสติได้ จิตใจก็สงบช่วยให้กำลังความคิดคมกล้า เกิดปัญญารู้แจ้ง มีความคิดในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตามความเป็นจริง ดังนี้

ตารางที่ 6 ขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขา

การสอน แบบไตรสิกขา	กิจกรรมที่ฝึก	กระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ
1. ขั้นนำเข้าสู่ บทเรียน	1. ครูให้ผู้เรียนดูรูปภาพข่าวหรือหัวข้อข่าวจากหนังสือพิมพ์หรือสร้างสถานการณ์ให้อยู่ในขอบข่ายเนื้อหาที่สามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเลือกกระทำ ผิดศีลธรรมหรือถูกหลักศีลธรรมในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่จะให้ต่อไป	1. สังเกต
2. ขั้นศีลสิกขา	2. ครูกำหนดสถานการณ์ให้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิด หลักศีลธรรม หรือถูกหลักศีลธรรม	2. อธิบาย
3. ขั้นจิตสิกขาหรือ กระทำสมาธิ	3. การนำจิตที่ฝึกฝนจนสงบแล้วในขั้นต้นมาควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจเพื่อระลึกแน่วแน่ที่จุดเดียวจนจิตสงบ ผ่องใสปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองและจิตใจอยู่ในสภาพพร้อมเหมาะสมกับการใช้งานมากที่สุด โดยผู้สอนให้หลักในการฝึกสมาธิ 2 ขั้น ตามลำดับดังนี้ (1) ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิ ขาขวาทับขาซ้าย หงายมือขวา ทับมือซ้ายตั้งกายตรงแต่ไม่เกร็งตัว (2) หลับตาหรือเพ่งมองรูปภาพที่ เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จิตใจจดจ่อ เกี่ยวกับเรื่องนั้น	

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การสอน แบบไตรสิกขา	กิจกรรมที่ฝึก	กระบวนการคิด อย่างมีวิจารณญาณ
	เพียงเรื่องเดียวกำหนดลมหายใจเข้า-ออก แล้วกล่าวภาวนาสั้นๆ เกี่ยวกับภาพที่เพ่งมองหรือสถานการณ์นั้น 5 นาที เมื่อทดสอบได้แล้วว่านักเรียนมีสมาธิให้ นักเรียนออกจากสมาธิได้	
4. ขั้นปัญญาสิกขา	4. การกำหนดพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในใจของตนในการเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติได้อย่างสมเหตุสมผลโดยการปฏิบัติตามกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 ด้าน คือ (1) การฟังและการอ่าน (สุตมยปัญญา) (2) การคิดทบทวนพิจารณาหาเหตุผลความเป็นไปได้และไม่ได้ แล้วทดสอบกับข้อมูลเดิมที่ได้ฟังได้อ่านมา (จินตามยปัญญา) (3) การลงมือปฏิบัติเพื่อทดสอบสิ่งที่ได้มาจากการฟัง การอ่าน และ การคิด (ภาวนามยปัญญา)	3. เชื่อมโยงความสัมพันธ์ 4. รับฟัง 5. วิจารณ์
5. ขั้นสรุปและประเมินผล	5. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและสาระสำคัญของบทเรียนโดยครูเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น 6. ครูวัดและประเมิน โดยพิจารณาจากการตอบคำถาม ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม	6. สรุปผล

ตารางที่ 6 ขั้นตอนการสอนแบบไตรสิกขา

ที่มา : สุนีย์ ผจญศิลป์. “ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ , 2547 : 20 – 21.

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำปรัชญาพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาและกระบวนการฝึกอบรมพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์ เป็นการสอนที่ผู้สอนเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ฝึกฝนอบรมตนเองทั้งทางกาย วาจา ใจ และสติปัญญา แล้วพิจารณาผลการปฏิบัติของตนต่อสถานการณ์นั้น จนกำหนดและควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ ของตนได้ และนำมาซึ่งการพัฒนาปัญญาตามลำดับ โดยเน้นให้ผู้สอนนำหลักกัลยาณมิตรธรรม 7 มาใช้ในการสอน คอยให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควร ทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติตนได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มาบูรณาการกับทักษะ 7 ส. ซึ่งปรากฏรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังแผนภูมิที่ 8

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยเน้นมรรคมีองค์แปด บูรณาการกับทักษะ 7 ส. สรุปได้เป็นแผนภูมิประกอบดังนี้

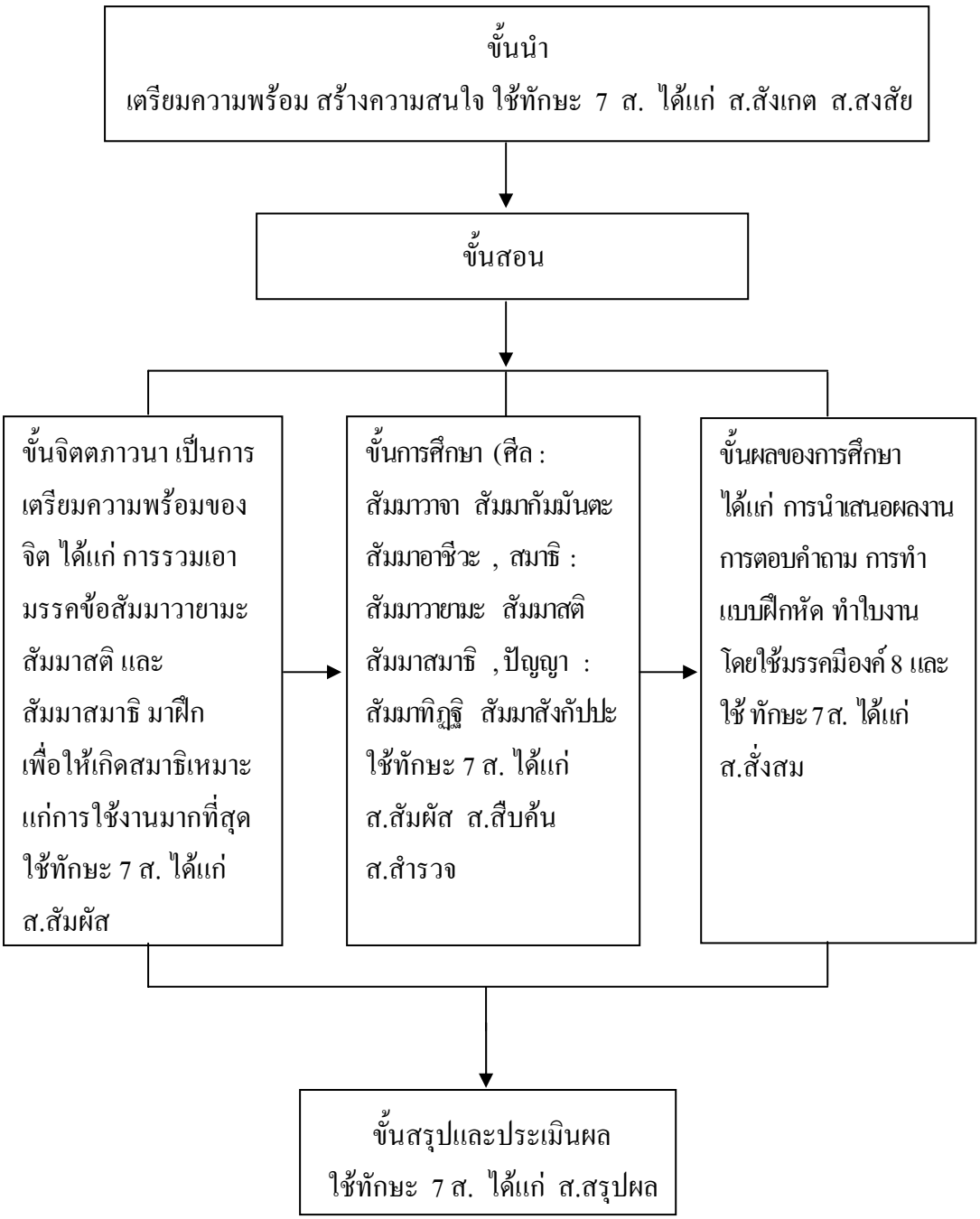

แผนภูมิที่ 8 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยเน้นมรรคมีองค์แปดบูรณาการกับทักษะ 7 ส.

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS)

การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS) เป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพซึ่งเป็นรูปแบบที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพด้วยการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งตรงตามทฤษฎีและแนวคิดของนักจิตวิทยาการศึกษา ดังนี้

ทฤษฎีและแนวคิดของบรุนเนอร์

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 125-126) บรุนเนอร์ (JEROME BRUNER) เป็นนักจิตวิทยาการศึกษาชาวอเมริกัน ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ โดยเชื่อว่าเด็กทุกระดับชั้นของการพัฒนาสามารถเรียนรู้เนื้อหาวิชาใดก็ได้ถ้าจัดสอนให้เหมาะสมกับความสามารถของเด็ก การเรียนรู้ตามแนวคิดของ บรุนเนอร์แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

1. การเรียนรู้ด้วยการกระทำ (Enactive Representation) เป็นขั้นที่การเรียนรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสดูตัวอย่างและทำตาม เป็นช่วงตั้งแต่เกิดจนถึง 2 ขวบ เช่น ในกรณีที่เด็กเล็กๆ นอนอยู่ในเปลและเขย่ากระดิ่งเล่น ขณะที่เขย่าบังเอิญกระดิ่งตกข้างเปล เด็กจะหยุดนิดหนึ่งแล้วยกมือขึ้นดู เด็กทำท่าประหลาดใจ และเขย่ามือเล่นต่อไป โดยไม่มีกระดิ่งนั้น เพราะเด็กคิดว่ามือนั้นคือกระดิ่ง และเมื่อเขย่ามือเด็กก็จะได้ยินเสียงกระดิ่ง นั่นคือ เด็กถ่ายทอดสิ่งของ (กระดิ่ง) แทนประสบการณ์ด้วยการกระทำ ขั้นนี้ตรงกับขั้น Sensory Motor ของเพียเจต์

2. การเรียนรู้ด้วยการลองดู และจินตนาการ (Iconic Representation) เป็นขั้นที่เด็กเรียนรู้ในการมองเห็นและการใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ จากตัวอย่างของเพียเจต์ดังกล่าวแล้ว เมื่อเด็กอายุมากขึ้น 2 – 3 เดือน ทำของเล่นตกข้างเปล เด็กจะมองหาของเล่นนั้น ถ้าผู้ใหญ่แกล้งหยิบเอาไปเด็กจะหงุดหงิดร้องไห้ เมื่อมองไม่เห็นของ บรุนเนอร์ตีความว่า การที่เด็กมองหาของเล่นและร้องไห้หรือแสดงอาการหงุดหงิดเมื่อไม่เห็นของ แสดงให้เห็นว่าในวัยนี้เด็กมีภาพแทนใจ (Iconic Representation) ซึ่งต่างจากวัยที่เด็กคิดว่าการสั่นมือ การสั่นกระดิ่งเป็นของสิ่งเดียวกัน เมื่อกระดิ่งตกหายไปก็ไม่สนใจ แต่ยังสั่นมือต่อไป ขั้นนี้ตรงกับขั้น Concrete Representation ของเพียเจต์

3. การเรียนรู้โดยการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic Representation) เป็นขั้นที่เด็กสามารถจะเข้าใจการเรียนรู้สิ่งที่เป็นนามธรรมต่าง ๆ ได้ เป็นขั้นที่สูงสุดของการพัฒนาทางด้านความรู้ ความเข้าใจ เด็กสามารถคิดหาเหตุผล และในที่สุดจะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ ขั้นนี้ตรงกับขั้น Formal-operation ของเพียเจต์

แนวทางการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน ผู้สอนควรคำนึงในเรื่องต่อไปนี้

1. การจัดลำดับขั้นของการเรียนรู้และการนำเสนอให้สอดคล้องกับระดับของการรับรู้เข้าใจ

2. ในการเรียนการสอนนั้น ทั้งผู้เรียนและผู้สอนต้องมีความพร้อม แรงจูงใจ และความสนใจ

3. ลักษณะและชนิดของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม กับความสามารถของผู้เรียน

วิธีการสอนตามแนวคิดของบรุนเนอร์ ใช้วิธีการค้นพบ (Discovery Learning) โดยยึดหลักการสอนดังนี้

1. ผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจภายใน (Self-motivation) และมีความอยากรู้ อยากเห็น อยากค้นพบสิ่งที่อยู่รอบตนเอง

2. โครงสร้างของบทเรียน (Structure) ต้องจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับวัยผู้เรียน

3. การจัดลำดับความยากง่าย (Sequence) โดยให้คำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน

4. แรงเสริมด้วยตนเอง (Self-reinforcement) ครูควรให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียน เพื่อให้ทราบว่าทำผิดหรือทำถูกต้อง เป็นการสร้างแรงเสริมด้วยตนเอง

การจัดการเรียนรู้แบบค้นพบ ประกอบด้วยขั้นตอนการสอนตามลำดับขั้นดังนี้

1.ให้ผู้เรียนเผชิญปัญหา ทำความเข้าใจปัญหา และมีความต้องการจะแก้ไข

2. ระบุปัญหาที่เผชิญให้ชัดเจน

3. คิดตั้งสมมติฐานเพื่อคาดคะเนคำตอบของปัญหา

4. เก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้พิสูจน์สมมติฐานที่กำหนด

5. สรุปผลการค้นพบ

ซึ่งวิธีสอนแบบค้นพบ เป็นวิธีการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centered) โดยยึดหลักที่ John Dewey กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำเอง (Learning by Doing)

ศิริบูรณ์ สายโกสุม (2551 : 91 – 94) การเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery learning) บรูเนอร์เห็นว่า การเรียนรู้ในโรงเรียนเน้นการเรียนรู้ทีละขั้นตอนอย่างค่อยเป็นค่อยไปมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นภาษา ตัวเลข หรือสูตรต่างๆ ซึ่งไม่ช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้นอกชั้นเรียนได้ การสอนแบบโปรแกรมทำให้ผู้เรียนต้องพึ่งพาสิ่งเร้าหรือสิ่งแวดล้อมและการเรียนรู้เพียงเพื่อให้ได้รับรางวัล

แทนที่ครูจะสอนเนื้อหาซึ่งได้คัดสรรและจัดเตรียมมาแล้ว ครูควรเผชิญเด็กกับปัญหาและช่วยให้เด็กแสวงหาคำตอบโดยอิสระหรือโดยการอภิปรายเป็นกลุ่ม การเรียนรู้อย่างแท้จริงจะเกิดได้ต่อเมื่อมีความเข้าใจว่าจะใช้สิ่งที่เราเรียนรู้อย่างไร บรูเนอร์มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับเพียเจย์ว่าการช่วยให้เด็กมีความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเองจะเป็นสิ่งที่มีความหมายสำหรับเขายิ่งกว่าการที่ผู้อื่นเสนอแนวความคิด

การเกิดความเข้าใจขึ้นมาด้วยตนเองย่อมจะเป็นรางวัลด้วยตัวของมันเอง เพราะสามารถทำให้สิ่งที่ตนฉงนสงสัยมีความหมาย การที่เด็กเกิดความเชื่อมั่นในความสามารถในการเรียนรู้ ทำให้สามารถจะแก้ปัญหาในวัยต่อมาเป็นการเรียนรู้วิธีเรียน วิธีการนี้เรียกว่า “การเรียนรู้แบบค้นพบ” บรูเนอร์ไม่ได้หมายความว่านักเรียนจะต้องค้นพบข้อเท็จจริง หลักการ หรือสูตรทุกอันที่เขาจำเป็นต้องรู้ การเรียนรู้แบบค้นพบไม่ใช่กระบวนการที่จะนำมาใช้อย่างกว้างขวางครอบคลุมในทุกเรื่อง แต่อาจนำไปใช้กับการเรียนบางอย่าง การทำความเข้าใจถึงความเชื่อมโยงของแนวความคิดความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งที่กำลังจะเรียนรู้ เป็นสาระสำคัญของวิธีการศึกษาแบบค้นพบ

ตัวอย่างของวิธีการนี้ เช่น การให้นักเรียนอธิบายจุดมุ่งหมายในการใช้วงเวียน เด็กคนหนึ่งอาจบอกว่าเป็นเครื่องมือในการศึกษา ขณะเดียวกันเด็กอีกคนอาจคิดถึงเครื่องมืออื่น ซึ่งใช้เพื่อเป้าหมายอันเดียวกัน เช่น ขาตั้งของกล้อง หรือไม้เท้า ตัวอย่างอีกอันหนึ่งของการสอนภูมิศาสตร์ในชั้นประถมศึกษา แทนที่จะให้นักเรียนท่องจำหรือจดจำข้อเท็จจริง อาจให้โครงร่างแผนที่ และแสดงถึงที่ตั้งแม่น้ำ ทะเลสาบ ภูเขา หุบเขา ที่ราบ และอื่นๆ ให้นักเรียนนึกว่าเมืองสำคัญ ทางรถไฟ ทางหลวง ควรตั้งอยู่ที่ใด นักเรียนจะดูหนังสือ หรือแผนที่อันอื่นไม่ได้ จะค้นคิดที่ตั้งได้จากความรู้ที่มีมาก่อนและจากความสามารถในการใช้เหตุผล

บรูเนอร์ได้พัฒนาวัสดุการสอนสังคมศึกษาชั้นประถม เพื่อแสดงว่าครูสามารถใช้รูปแบบการสอนแบบค้นพบได้อย่างไร โปรแกรมการสอนนี้เรียกว่า มนุษย์ : กระบวนวิชาที่ศึกษา (Man : A Course of Study) และมักเรียกชื่อว่า หลักสูตร MACOS เนื้อหาวิชาเป็นเรื่องของมนุษย์ ธรรมชาติของมนุษย์ และพลังที่หล่อหลอมความเป็นมนุษย์ วิชานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับสาระสำคัญของพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ ได้แก่ องค์กรทางสังคม ความเป็นพ่อเป็นแม่ ความเป็นเด็ก วัฒนธรรม เทคนิคที่ใช้ในการเสนอหลักสูตร ได้แก่

1. เน้นสิ่งตรงข้าม (ยกตัวอย่างเช่น มนุษย์แตกต่างจากสัตว์อย่างไร มนุษย์ปัจจุบันและมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ผู้ใหญ่กับเด็ก)

2. กระตุ้นให้มีการตั้งข้อสันนิษฐาน (ยกตัวอย่างเช่น ให้นักเรียนหัดตั้งสมมติฐาน โดยถามว่าชาวเอสกิโมตัดสินว่ามีแมวน้ำอยู่ในหลุมใดโดยใช้วิธีการอย่างไร หลังจากนั้นให้ดูภาพยนตร์ว่าชาวเอสกิโมใช้วิธีการอย่างไร)

3. กระตุ้นให้มีส่วนร่วม (ยกตัวอย่างเช่น จัดให้นักเรียนทำงานเช่นเดียวกับนักมานุษยวิทยา คือ สังเกต รวบรวมข้อมูล สร้างและทดสอบสมมติฐาน)

4. กระตุ้นให้มีการตระหนักรู้ (ยกตัวอย่างเช่น ให้นักเรียนวิเคราะห์ว่า ตนใช้วิธีการอย่างไรในการแก้ปัญหา)

5. การประเมินวิธีสอนแบบค้นพบ การที่นักเรียนจะค้นพบคุณค่าของการนำความรู้ใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เก่า และสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองนั้น อย่างน้อยที่สุดขึ้นอยู่กับเงื่อนไข 2 ประการ กล่าวคือ นักเรียนจะต้องมีความรู้ที่รวบรวมไว้เป็นอย่างดี สามารถดึงออกมาจากความทรงจำเมื่อจำเป็น และจะต้องรู้สึกเชื่อมั่นในศักยภาพของตนในการจะแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองด้วยเงื่อนไขดังกล่าวในการสอนแบบค้นพบกับเด็กประถมและระดับชั้นที่ต่ำกว่าประถมจึงควรได้รับการดูแลจากครูมากกว่าปกติ เด็กประถมจะมีความสามารถในการเรียนรู้ข้อเท็จจริงและทักษะระดับพื้นฐาน มีพัฒนาการอยู่ในระดับก่อนจะมีปฏิบัติการทางความคิดความเข้าใจ (Preoperational Stage) หรืออยู่ในระยะปฏิบัติการทางความคิดความเข้าใจเชิงรูปธรรม (Concrete Operational Stage) จึงดูเหมือนว่าเด็กวัยนี้ (หรือผู้ที่ผลการเรียนต่ำ) จะได้รับประโยชน์จากวิธีการสอนและสภาพการเรียนรู้ซึ่งครูให้งานเป็นขั้นเป็นตอน และมีการให้ข้อมูลย้อนกลับโดยทันทีมากกว่า วิธีการแบบค้นพบช่วยให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเองและในศักยภาพของตน วิธีการสอนแบบค้นพบจะมีความเหมาะสมสำหรับผู้เรียนทุกวัยได้ต่อเมื่อครูได้เตรียมเด็กมาก่อนเกี่ยวกับกระบวนการพื้นฐานในการแก้ปัญหา

แม้แต่ครูซึ่งมีความสามารถในการใช้วิธีการค้นพบได้อย่างมีประสิทธิภาพก็อาจประสบความล้มเหลวในการสอนบางครั้ง เพราะการเรียนรู้แบบค้นพบอาจไม่บังเกิดผลทุกครั้งในการสอน

ข้อวิพากษ์วิจารณ์ประการต่อมาคือ เด็กอาจมีความคับข้องใจกับวิธีการค้นพบนี้ สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือครูปฏิเสธที่จะบอกในสิ่งที่ตนรู้และเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโครงการหรือการอภิปรายที่มอบหมายให้ทำดูสับสน ไม่เป็นระเบียบหรือไม่สร้างเสริม สาเหตุความคับข้องใจประการต่อมาคือเด็กที่ฉลาดมักผูกขาดการค้นพบ จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นอาจทำให้เด็กที่ไม่ค้นพบอะไรเกิดความอิจฉาริษยา โกรธ รู้สึกไร้คุณค่า รู้สึกด้อย

ประการสุดท้ายการอภิปรายกลุ่มซึ่งจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างให้เกิดการค้นพบนี้ผู้เรียนสามารถพูดได้ครั้งละ 1 คน การใช้เทคนิคแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อยเพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้นนั้นนักเรียนแต่ละคนในกลุ่มก็ยังคงทำหน้าที่เสมือนผู้บรรยายอยู่นั่นเอง และเพื่อนทั้งหมดในกลุ่มต้องอยู่ในบทบาทของผู้ฟังหรืออย่างน้อยต้องเป็นผู้ฟังในบางครั้ง ซึ่งอาจทำให้มีส่วนในกิจกรรมน้อยกว่า และเกิดความเข้าใจ หรือพุทธิปัญญาน้อยกว่าการเรียนกับเครื่องคอมพิวเตอร์โดยเฉพาะถ้าผู้พูดพูดไม่ชัดเจน เยิ่นเย้อ ยืดยาว พูดซ้ำๆ ซากๆ

จุดมุ่งหมายในการเสนอบทวิจารณ์นี้ไม่ใช่เพื่อทำให้หมดกำลังใจ และไม่กล้านำวิธีการนี้ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน แต่เพื่อกระตุ้นให้คิดถึงสภาพการณ์ที่วิธีการสอนนี้สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลังจากที่นักเรียนได้เรียนวิชาใดวิชาหนึ่งไปแล้วหนึ่งครั้ง เราอาจจัดให้กลุ่มนักเรียนหรือนักเรียนทั้งชั้นอภิปราย จัดกลุ่มหรือทำโครงการ และค้นหาแนวคิด การใช้เทคนิค การอภิปรายเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพช่วยให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของแนวความคิดต่างๆ

การใช้วิธีการค้นพบในห้องเรียน

1. สิ่งแรกที่จะต้องทำในการใช้เทคนิคการค้นพบคือ ต้องสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย เป็นกันเอง ทำให้นักเรียนรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ

2. จัดสภาพการเรียนรู้ซึ่งช่วยให้เกิดการค้นพบ

3. วางโครงสร้างการอภิปรายโดยการตั้งคำถามขึ้นมา หรือตั้งประเด็นที่ท้าทายให้นักเรียนเลือกหัวข้อ

4. ถ้ามีเวลาจำกัดพูดได้เพียงหัวข้อเดียวให้ทุกคนล้อมวงอภิปรายร่วมกัน

5. ถ้ามีเวลาเพียงพอ และต้องมีการอภิปรายข้อถกเถียง หรือหัวข้อย่อย ให้แบ่งชั้นเป็นกลุ่มย่อย ขณะอภิปรายให้ทุกคนในกลุ่มมีการประสานสายตากัน ให้แต่ละกลุ่มนั่งเป็นวงกลม และเลือกกลุ่มกันเอง หรือใช้การนับ

6. ให้แต่ละกลุ่มเลือกผู้ดำเนินการอภิปราย และผู้บันทึก

7. ให้แต่ละคนใช้เวลา 3 นาที เขียนปฏิกิริยาครั้งแรกต่อหัวข้อการอภิปราย ก่อนจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

8. ให้สังเกตพฤติกรรมของกลุ่มขณะอภิปราย แทรกแซงเท่าที่จำเป็นเพื่อให้การอภิปรายดำเนินไปอย่างสร้างเสริม

9. หลังจากใช้เวลาอภิปรายอย่างกว้างขวางให้ช่วยกันสรุป

การเรียนรู้โดยการค้นพบกับการเรียนการสอนของสลาวิน (Slavin)

สลาวิน (Slavin 1994 : 228-230 , อ้างถึงใน วรรณี ลิมอักษร 2551 : 87) ให้ทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการค้นพบไว้ว่า การเรียนรู้โดยการค้นพบจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนตามความสนใจ และสนองความพึงพอใจในความอยากรู้อยากเห็นของตนเอง โดยครูผู้สอนช่วยผู้เรียนในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น และเสี่ยงต่อความล้มเหลวในการเรียนรู้น้อยที่สุด

2. ช่วยผู้เรียนให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง หรือช่วยกันแก้ปัญหาภายในกลุ่มเพราะจะได้ประโยชน์มากกว่าการดู การฟังจากการอธิบายหรือคำบอกเล่าของครู

3. นำการสาธิตหรือรูปภาพมาเสนอแก่ผู้เรียน ให้เขาได้มีความรู้ความเข้าใจ หรือเกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้องในบทเรียนที่ยากๆ

4. มีความยืดหยุ่นในการเรียนรู้ กล่าวคือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ยังปฏิเสธความคิดรวบยอดบางประการ หรือยังไม่สามารถค้นพบวิธีการหรือคำตอบที่ถูกต้อง ได้สำรวจตรวจสอบหรือคิดทบทวนใหม่อีกครั้ง ซึ่งอาจจะพบคำตอบหรือวิธีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องได้

5. ทบทวนความคิดรวบยอดที่สำคัญๆ ให้กับผู้เรียน อาจทำได้โดยการนำเรื่องที่ยากๆ มา

อภิปรายร่วมกันอย่างกว้างขวาง

มีเทคนิคบางประการที่ขอเสนอให้ครูผู้สอนนำมาใช้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการค้นพบได้ดังนี้

1. พยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนสังเกตความแตกต่างของสิ่งที่พบเห็นในชีวิตประจำวัน เป็นประจำ เช่น ความแตกต่างของบุคคล สัตว์ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ เป็นต้น

2. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการคาดคะเน คิดแบบวิเคราะห์ และคิดหาเหตุผลในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา หลังจากนั้นครูผู้สอนจึงให้คำตอบที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม หรือเกมที่ใช้ประกอบการเรียนการสอนให้มากที่สุด ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งสมมติฐานและทดสอบสมมติฐานเพื่อหาคำตอบที่ถูกต้องด้วยตนเอง

4. หลีกเลี่ยงการเรียนรู้โดยการค้นพบกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเสี่ยง หรืออาจเป็นอันตรายต่อผู้เรียนได้

ทฤษฎีและแนวคิดตามปรัชญาคอนสตรัคติวิสท์ (CONSTRUCTIVISM)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 130 – 132) ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมามีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการศึกษาธรรมชาติของการเรียนรู้จากปัจจัยภายนอกของผู้เรียน ได้แก่ ตัวแปรเกี่ยวกับครู บุคลิกภาพของครู การแสดงออก ความกระตือรือร้น การให้คำชมเชย ไปสู่ปัจจัยภายในของผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมของผู้เรียน มโนมติที่คลาดเคลื่อน ความจำ ความสามารถในการจัดกระทำข้อมูล การเสริมแรง ความตั้งใจ แบบแผนทางปัญญา ปัจจัยภายในเหล่านี้มีส่วนช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและพบว่า ความรู้เดิมมีส่วนเกี่ยวข้องและเสริมสร้างความเข้าใจของผู้เรียน แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากปรัชญา Constructivism ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในผู้เรียน ผู้เรียนสร้าง (Construct) ความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิม

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนว Constructivist อธิบายการเรียนรู้ว่า บุคคลแต่ละคนพยายามที่จะนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่ตนพบเห็นมาสร้างเป็นโครงสร้างทางปัญญา (cognitive structure) หรือที่เรียกว่า Schema โครงสร้างทางปัญญานี้ประกอบด้วย ความหมายหรือความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งที่มีประสบการณ์ อาจเป็นความเชื่อความเข้าใจ คำอธิบายความรู้ของบุคคลนั้น

องค์ประกอบแรกของทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนว Constructivist คือ ผู้เรียนสร้างความหมายโดยใช้กระบวนการทางปัญญา (Cognitive apparatus) ของตน ความหมายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่สามารถถ่ายทอดจากครูไปสู่ผู้เรียนได้ แต่จะถูกสร้างขึ้นในสมองของผู้เรียนจากความสัมพันธ์ระหว่างประสาทสัมผัสของผู้เรียนกับโลกภายนอก โครงสร้างทางปัญญาหรือความรู้ที่ผู้เรียนมีนี้ มักจะไม่สอดคล้องกับความรู้

ที่ระบุไว้ในตำรา ความรู้ความเข้าใจที่ผู้เรียนมีอยู่เดิมและคลาดเคลื่อนจากหลักการและความรู้นี้จัดเป็นแนวคิด หรือมโนคติที่คลาดเคลื่อน (misconceptions, alternative conceptions, alternative frameworks, home grown conceptions หรือ intuitive conceptions) ผู้เรียนจะใช้ความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมในการคาดคะเนหรือทำนายเหตุการณ์

องค์ประกอบที่ 2 ของทฤษฎีการเรียนตามแนว Constructivist คือ โครงสร้างทางปัญญาเป็นผลของความพยายามทางความคิด (mental effort) จัดเป็นกระบวนการทางจิตวิทยา หากใช้ความรู้เดิมของตนทำนายเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จะทำให้โครงสร้างทางปัญญาของเขาคงเดิม และมั่นคงมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าการคาดคะเนไม่ถูกต้อง ผู้เรียนจะประหลาดใจ สงสัย และคับข้องใจ หรือที่เพียเจต์ กล่าวว่า เกิดภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) เมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างการคาดคะเนและการสังเกตขึ้น ผู้เรียนมีทางเลือก 3 ทาง คือ

ก. ไม่ปรับความคิดในโครงสร้างทางปัญญาของตนแต่ปฏิเสธข้อมูลจากประสาทสัมผัส หาเหตุผลที่จะหักล้างข้อมูลจากประสาทสัมผัสออกไป จัดเป็นความเฉื่อยชาทางปัญญา (cognitive inertia) มีหลักฐานจากงานวิจัยพบว่า การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยน schema ของแต่ละบุคคลเกิดขึ้นได้ยาก ผู้เรียนจะไม่สนใจข้อมูลใหม่ที่ได้จากการสัมผัส แต่ยึดติดกับโครงสร้างทางปัญญาของตน

ข. ปรับความคิดในโครงสร้างทางปัญญาไปในทางที่การคาดคะเนนั้นเป็นไปตามประสบการณ์หรือการสังเกตมากขึ้น ในลักษณะนี้จะเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายขึ้น

ค. ไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจ

องค์ประกอบที่ 3 ของทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนว Constructivist คือ โครงสร้างทางปัญญาเปลี่ยนแปลงได้ยาก ถึงแม้จะมีหลักฐานจากการสังเกตที่ขัดแย้งกับโครงสร้างนั้น

การเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอกและโลกภายในของผู้เรียนเกิดขึ้นผ่านประสาทสัมผัส และกลไกทางประสาท สรีรวิทยา ชีวเคมี การไหลของข้อมูลจากการสัมผัสไปสู่โครงสร้างทางปัญญาเรียกว่า กระบวนการดูดซึม (assimilation) หากความคาดหวังของผู้เรียนไม่สอดคล้องกับประสบการณ์จากการสังเกต จะเกิดภาวะไม่สมดุล (disequilibrium) ภาวะไม่สมดุลจะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของเขา เรียกว่ากระบวนการปรับให้เหมาะ (Accommodation) แล้วทำให้การคาดคะเนสอดคล้องกับประสบการณ์ตรงมากขึ้น กระบวนการปรับ Schema จัดเป็นการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

โดยสรุป ผู้เรียนสร้างเสริมความรู้ผ่านกระบวนการทางจิตวิทยาด้วยตนเอง ผู้สอนไม่สามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาของผู้เรียนได้ แต่ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาได้ โดยจัดสภาพการณ์ทำให้เกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น คือ สภาวะที่โครงสร้างทางปัญญาเดิมใช้ไม่ได้ ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับประสบการณ์มากขึ้น

เด็กจะสร้างแนวคิดหลักอยู่ตลอดเวลาโดยไม่จำเป็นต้องมีการสอนภายในห้องเรียนเท่านั้น แต่จะได้จากสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ นอกจากนี้การเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist) จะเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็น Active Process ที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล การสอนโดยวิธีบอกเล่าซึ่งจัดเป็น Passive Process จะไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวความคิดหลักมากนัก แต่การบอกเล่าก็จัดเป็นวิธีให้ข้อมูลทางหนึ่งได้

2. ความรู้ต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาเป็นเกณฑ์ช่วยการตัดสินใจ

3. ความรู้และความเชื่อของแต่ละคนจะแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งที่นักเรียนได้พบเห็น ซึ่งจะถูกใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแนวคิดใหม่

4. ความเข้าใจจะแตกต่างจากความเชื่อโดยสิ้นเชิง และความเชื่อจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างแนวคิดหรือการเรียนรู้

เนื่องจากทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist) ไม่มีแนวปฏิบัติหรือวิธีการสอนอย่างเฉพาะเจาะจง ดังนั้นนักการศึกษาโดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่นำความคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist) นี้มาใช้ จึงได้ประยุกต์ใช้วิธีสอนต่างๆ ที่มีผู้เสนอไว้แล้ว และพบว่า มีวิธีการสอน 2 วิธี ที่ใช้ประกอบกันแล้วช่วยให้แนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist) ประสบความสำเร็จในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

ตามแนวทางของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist) ได้เน้นว่า การเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นด้วยตัวนักเรียนเอง วิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมก็คือ การเรียนรู้ด้วยการสืบเสาะ (Inquiry) ประกอบกับการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Co-operative Learning)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2547 : 3 – 5) กล่าวถึงการเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) จะเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไขต่อไปนี้

1. การเรียนรู้เป็น Active Process ที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล การสอนโดยวิธีบอกเล่าเป็นแบบ Passive Process ไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวคิดตามหลักมากนัก

2. ความรู้ต่างๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่กับข้อมูลเก่าหรือความรู้ที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ มาเป็นเกณฑ์ช่วยในการตัดสินใจ

3. ความรู้และความเชื่อของแต่ละคนจะต่างกันขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี

และสิ่งที่นักเรียนได้พบเห็น ซึ่งจะถูกใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ และใช้เป็นข้อมูลในการสร้างแนวคิดใหม่

4. ความเข้าใจจะแตกต่างจากความเชื่อโดยสิ้นเชิง และความเชื่อจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างแนวคิดหรือการเรียนรู้

5. การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวคิดหลักของนักเรียนในลักษณะต่างๆ

เนื่องจากทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ไม่มีแนวปฏิบัติหรือวิธีการสอนอย่างเหมาะสม ดังนั้นนักการศึกษาโดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ พบว่า มีวิธีสอน 2 วิธีที่ใช้ประกอบกันแล้วช่วยให้แนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ประสบผลสำเร็จในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

ตามแนวคิดของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ได้เน้นการเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง วิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสม คือ การเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) ประกอบการเรียนรู้จากกลุ่ม (Cooperative Learning) ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 2 ลักษณะ มีดังนี้

1. การเรียนรู้แบบค้นพบ เป็นการเรียนการสอนลักษณะเดียวกับแบบการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Method) ซึ่งมีขั้นตอนในการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ

1. การนำเข้าสู่บทเรียน กิจกรรม ประกอบด้วย การซักถามปัญหา ทบทวนความรู้เดิม กำหนดกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นในการเรียนการสอนและเป้าหมายที่ต้องการ

2. การสำรวจ เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการทดลอง การสำรวจ การสืบค้นด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ นักเรียนเป็นผู้ปฏิบัติเองโดยมีครูเป็นเพียงผู้แนะนำหรือผู้เริ่มต้น

3. การอธิบาย กิจกรรมประกอบด้วย การนำข้อมูลผลการทดลองมาร่วมกันอภิปราย

4. การลงข้อสรุป เป็นการสรุปเนื้อหาหรือข้อมูลการทดลองเพื่อให้เห็นถึงความเข้าใจทักษะ กระบวนการ และความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสปรับแนวความคิดหลักของตนเองในกรณีที่ไม่สอดคล้องกับความคิดของตนเอง

5. การประเมินผล เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนตรวจสอบแนวคิดหลักที่ตนเองได้เรียนรู้มาแล้ว โดยการประเมินผลด้วยตนเอง ทั้งนี้ จะรวมถึงการประเมินผลของครูต่อการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย

2. การเรียนการสอนแบบเรียนรู้จากกลุ่ม เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างทักษะของการอยู่ร่วมกันในสังกัด และทักษะในด้านเนื้อหาวิชาการต่างๆ เป็นการเรียนการสอนที่ยึดนักเรียนเป็นสำคัญ โดยจัดให้นักเรียนที่มีความสามารถต่างกันเรียนและทำงานด้วยกันเป็นกลุ่มๆ

ละ 2 – 4 คน โดยมีจุดหมายเดียวกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกันภายในกลุ่ม ผู้เรียนเก่งจะช่วยผู้เรียนอ่อนกว่า และต้องยอมรับซึ่งกันและกันเสมอ ความสำเร็จของกลุ่มขึ้นอยู่กับสมาชิกภายในกลุ่มโดยบทบาทของครูผู้สอน

ทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง (Constructivism) [ออนไลน์] (เข้าถึงเมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2553 http://www.novabizz.com/NovaAce/Learning/Learning_Constructivism.htm กล่าวถึงรายละเอียดของทฤษฎีไว้ ดังนี้

ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานทางจิตวิทยาปรัชญา และมานุษยวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจิตวิทยาด้านปัญญา เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึง การได้มาซึ่งความรู้ และนำความรู้นั้นมาเป็นของตนได้อย่างไร ซึ่งเพอร์กิน ได้อธิบายว่า Constructivism คือ การที่ผู้เรียนไม่ได้รับเอาข้อมูล และเก็บข้อมูลความรู้นั้นมาเป็นของตนทันที แต่จะแปลความหมายของข้อมูลความรู้เหล่านั้น โดยประสบการณ์ของตน และเสริมขยาย และทดสอบการแปลความหมายของตนด้วย ซึ่งสัมพันธ์กับทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของพีอาเจย์ การเรียนรู้เกิดจากการค้นพบและประสบการณ์ ทฤษฎีนี้เกิดจากความคิดที่ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่แต่ละบุคคลได้สร้างความรู้ขึ้น และทำให้สำเร็จโดยผ่านกระบวนการของความสมดุลซึ่งกลไกของความสมดุลเป็นการปรับตัวของตนเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้อยู่ในสภาพสมดุล ประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ

1. การซึมซาบหรือดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และซึมซาบหรือดูดซึมเอาประสบการณ์ใหม่เข้าสู่ประสบการณ์เดิม ที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันโดยสมองจะปรับเอาประสบการณ์ใหม่เข้ากับความคิด ความรู้ในโครงสร้างที่เกิดจากการเรียนรู้เดิมที่มีอยู่

2. การปรับโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องมาจากกระบวนการซึมซาบหรือดูดซึม คือ เมื่อได้ซึมซาบ หรือดูดซึมเอาประสบการณ์ใหม่เข้าไปในโครงสร้างเดิมแล้ว ก็จะทำการปรับประสบการณ์ใหม่ ให้เข้ากับโครงสร้างของความรู้เดิมที่มีอยู่ในสมองก่อนแล้ว แต่ถ้าไม่เข้ากันได้ก็จะทำการสร้างโครงสร้างใหม่ขึ้นมาเพื่อรับประสบการณ์ใหม่นั้น

ทฤษฎีการสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง ผู้เรียนจะปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม การเรียนรู้ของแต่ละบุคคล จะมีระดับแตกต่างกันไปเรียกได้ว่าสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลมากขึ้นเป็นลำดับ และผู้เรียนจะควบคุมการเรียนด้วยตนเอง ทฤษฎีสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเองมีหลักการว่า การเรียนรู้คือ การแก้ปัญหา ซึ่งขึ้นอยู่กับการค้นพบของแต่ละบุคคล และผู้เรียนจะมีแรงจูงใจจากภายใน ผู้เรียนจะเป็นผู้กระตือรือร้น มีการควบคุมตนเองและเป็นผู้ที่มีการตอบสนองด้วยจุดมุ่งหมายของการสอนจะมีการยืดหยุ่นโดยยึดหลักว่า ไม่มีวิธีการสอนใดที่ดีที่สุด ดังนั้นเป้าหมายของการออกแบบการสอนก็ควรจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการสร้างความคิดหรือปัญญาให้เป็นเครื่องมือสำหรับนำเอาสิ่งแวดล้อมของการเรียนที่มีประโยชน์มาช่วยให้เกิดการสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียน การนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้ การสร้างความรู้ใหม่

โดยผู้เรียนเองมาใช้ จะต้องคำนึงถึงเครื่องมือ อุปกรณ์การสอนด้วย เพราะทฤษฎีนี้เหมาะสำหรับเครื่องมืออุปกรณ์ที่ผู้เรียนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น คอมพิวเตอร์ ดังนั้นเครื่องมือทั้ง Hardware และ Software จะต้องเหมาะสมเพื่อสนับสนุนทฤษฎีนี้ แนวคิดของทฤษฎี ได้แก่

1. ผู้เรียนจะมีการปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งอื่นๆ และผู้เรียนจะปรับตนเองโดยการดูดซึม สร้างโครงสร้างทางปัญญาใหม่ และกระบวนการของความสมดุล เพื่อให้รับสิ่งแวดล้อมหรือความจริงใหม่เข้าสู่ความคิดของตนเองได้

2. ในการนำเสนอหรืออธิบายความจริงที่ผู้เรียนสร้างขึ้นนั้น ผู้เรียนจะสร้างรูปแบบหรือตัวแทนของสิ่งของ ปรากฏการณ์ และเหตุการณ์ขึ้นในสมองของผู้เรียนเอง ซึ่งอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

1) ผู้เรียนอาจมีผู้ให้คำปรึกษา (Mentor) เช่น ครูผู้สอนหรือบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ได้สร้างความหมายต่อความจริงหรือความรู้ที่ผู้เรียนได้รับเอาไว้ แต่อย่างไรก็ตามความหมายเหล่านั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้

2) ผู้เรียนจะควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-regulated Learning)

การออกแบบการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเอง

1. ผู้สอนต้องให้บริบทการเรียนรู้ที่มีความหมาย เพื่อสนับสนุนแรงจูงใจภายในของผู้เรียนและการควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน

2. สร้างรูปแบบการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากสิ่งที่รู้แล้วไปสู่สิ่งที่ไม่รู้ รูปแบบนี้จะคล้ายกับทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความหมายของออสซูเบล คือให้เรียนรู้จากสิ่งที่มีประสบการณ์มาก่อนไปสู่สิ่งที่เป็นเรื่องใหม่

3. ให้เกิดความสมดุลระหว่างการเรียนรู้แบบอนุมาน (Deductive) และอุปมาน (Inductive) คือเรียนจากเรื่องทั่วไปไปสู่เรื่องเฉพาะเจาะจง และเรียนจากเรื่องเฉพาะหรือตัวอย่างต่างๆ ไปสู่หลักการให้มีอย่างสมดุลไม่มากน้อยกว่ากัน เพื่อให้รู้วิธีการเรียนในการแก้ปัญหาทั้ง 2 แนวทาง

4. เน้นประโยชน์ของความผิดพลาดแต่ทั้งนี้การผิดพลาดนั้นจะเกิดประโยชน์ก็ต่อเมื่อเป้าประสงค์ของกิจกรรมนั้นชัดเจน เพื่อผู้เรียนจะได้หาวิธีแก้ไขข้อผิดพลาดไปสู่เป้าประสงค์นั้นได้ถูกต้อง

5. ให้ผู้เรียนคาดการณ์ล่วงหน้า และรักษาไว้ซึ่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามโอกาสอำนวย เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้นี้ไม่ได้มีการกำหนดแนวทางความคิดอย่างแน่นอนตายตัว ดังนั้นผู้เรียนอาจแสวงประสบการณ์การเรียนรู้ได้ตามสภาพแวดล้อม หรือเหตุการณ์ที่อำนวยให้หลักการนี้เหมาะสมสำหรับการออกแบบการสอนที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านคอมพิวเตอร์

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างความรู้ใหม่โดยผู้เรียนเองนี้จะไม่เน้นการให้เนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนแต่เน้นที่ตัวผู้เรียน และประสบการณ์ของผู้เรียน เพอร์กินได้อธิบายว่า Constructivism ก็คือการที่ผู้เรียนไม่รับเอา หรือเก็บเอาไว้แต่เฉพาะข้อมูลที่ได้รับแต่ต้องแปลความของข้อมูลเหล่านั้นโดยประสบการณ์ และเสริมขยาย ตลอดจนทดสอบการแปลความนั้น

จากเอกสาร แนวคิดทฤษฎี หลักการ ของนักการศึกษาและนักจิตวิทยา จึงสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบค้นพบ (Discovery Learning) ได้แนวคิดมาจากทฤษฎี Constructivism ซึ่งเน้นการเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง ไม่เน้นการให้เนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนแต่เน้นที่ตัวผู้เรียน และประสบการณ์ของผู้เรียน

การนำกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) มาใช้

บริษัทรักลูก ดิสคัฟเวอร์รี่ เลิร์นนิ่ง จำกัด เป็นผู้คิดค้นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP หรือ Discovery Learning Process เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง คุณครู หรือผู้นำกระบวนการเรียนรู้ มีบทบาทในฐานะกองหนุน ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เด็กๆ แต่ละคน ได้ฝึกฝนทักษะที่มีอยู่ในตัวเอง ในการเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กเกิดทักษะในการเรียนรู้ตามแบบของตน

DLP ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในกระบวนการที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านความคิด แล้วลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูก และสามารถสรุปความคิดรวบยอดได้ ผู้เรียนจะเกิดการพัฒนาทางความคิด สามารถคิดแบบมีเหตุผล (คิดวิเคราะห์เป็น) แก้ปัญหาได้ ควบคู่กับความสนุกสนาน ผู้เรียนจะเกิดความภาคภูมิใจในการเรียนรู้ และท้ายที่สุดผู้เรียนจะเป็นผู้ใฝ่รู้ และเรียนรู้วิธีที่จะค้นหาคำตอบ นำไปสู่การจดจำสิ่งที่เรียนรู้ไปได้นาน

การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP โดยใช้ทักษะ 7 ส จะเกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของเด็กๆ เนื่องจากทักษะทั้ง 7 จะบ่มเพาะให้เด็กๆ มีกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและมีหลักการดังนี้

ส – สงสัย ฝึกฝนการเป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย รู้จักตั้งคำถาม นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้ ตื่นตัว คิดเป็น

ส – สังเกต ฝึกฝนให้เด็กๆ รู้จักเก็บรายละเอียด ไม่รีบร้อน ไม่มองข้าม นำไปสู่การเป็นคนละเอียดรอบคอบ

ส – สัมผัส ฝึกฝนให้เด็กรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5

ส – สำรวจ ฝึกฝนให้เด็กรู้จักมองหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ ความเกี่ยวข้องของสิ่งแวดล้อมกับสิ่งที่เด็กเรียนรู้ เป็นการพัฒนาไปสู่การมองแบบองค์รวม

ส – สืบค้น ฝึกฝนให้เด็กรู้จักการค้นคว้าหาข้อมูล ความรู้จากแหล่งต่างๆ นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้ รักการอ่าน การค้นคว้า

ส – สั่งสม ฝึกฝนให้เด็กมีหลักคิดทางวิทยาศาสตร์ ทบทวนความถูกต้องแม่นยำ รู้จักฝึกหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา พัฒนาตนเองสู่ความชำนาญ

ส – สรุปผล ฝึกให้เด็กๆ รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลความคิด ลำดับขั้นตอน รู้จักกล้านำเสนอความคิดหรือคำตอบในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่าง ด้วยตัวเอง

หากเด็กๆ นำทักษะทั้ง 7 มาใช้ต่อเนื่องเป็นประจำจนกลายเป็นอุปนิสัย เมื่อไปเรียนรู้ในเรื่องใดก็สามารถใช้ทักษะทั้ง 7 ได้ด้วยตนเองเด็กๆ ก็จะสามารถหาความรู้หรือสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

บทบาทของผู้สนับสนุนการเรียนรู้

ตารางที่ 7 แสดงบทบาทของผู้สนับสนุนการเรียนรู้

ทักษะที่ให้เด็กฝึกฝน	บทบาทจากครู / ผู้ปกครอง / ผู้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้
ส – สงสัย	ชักชวนให้สงสัย อะไร , ทำไม , อย่างไร ตั้งคำถามปลายเปิด , ไม่รีบให้คำตอบ, ไม่มองข้ามเรื่องเล็กน้อย
ส – สังเกต	ให้เวลากับการสังเกตของเด็กไม่เร่งรัด , ให้เวลาในการพินิจพิเคราะห์ , ใช้บันทึกช่วยจำ
ส – สัมผัส	ไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ด้วยการสัมผัส ไม่รีบใช้ ห้าม...อย่า...หยุด..., กระตุ้นให้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้
ส – สำรวจ	สนับสนุนให้เด็กๆ สำรวจสิ่งต่างๆ ช่วยหาเครื่องมือที่เหมาะสม, เป็นผู้ช่วยในการสำรวจ , แนะนำให้เก็บผลลัพธ์จากการสำรวจ
ส – สืบค้น	ส่งเสริมให้เด็กสืบค้นด้วยตนเอง แนะนำแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม , ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลความรู้
ส – สั่งสม	ให้โอกาสเด็กทำซ้ำเพื่อให้เกิดการสั่งสม เชื่อว่าการทำซ้ำช่วยให้เกิดความชำนาญและเกิดการเรียนรู้ใหม่ ไม่เบื่อหน่ายรำคาญการทำซ้ำ
ส – สรุปผล	ฝึกให้เด็กสรุปผลด้วยตนเอง ไม่ยึดติดคำตอบเดียว , ให้อิสระกับคำตอบและฟังคำอธิบาย , ชื่นชมและให้กำลังใจทุกครั้งของการเรียนรู้

ข้อพึงปฏิบัติสำหรับผู้สนับสนุน (บทบาท) การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP

ผู้สนับสนุนต้องมีความเชื่อว่า เด็กมีศักยภาพในตนเอง เด็กมีความกระหายใคร่รู้ เด็กมีความฝันและจินตนาการ เด็กมีความปรารถนาเป็นคนดี ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติตามบทบาทดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงข้อพึงปฏิบัติสำหรับผู้สนับสนุน (บทบาท) การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP

ทำ (DO)	ไม่ทำ (DON'T)
1. ต้องกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน	1. อย่าลืมและหลงเป้าหมาย
2. เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าองค์ความรู้ สร้างความคุ้นเคยวิธีการใหม่	2. ต้องฝึกฝนวิธีการบอกคำตอบ โดยไม่บอกให้หมด เลิกยึดติดวิธีการเดิม
3. ต้องเน้นตั้งคำถามปลายเปิดให้เด็กใคร่รู้	3. อย่าด่วนสรุปคำตอบ อย่าปิดกั้นโอกาส
4. รู้จักสร้างเงื่อนไข กระตุ้นให้คิด สงสัย อยากรู้ อยากเห็น	4. ลดการบอกเนื้อหา
5. ต้องหัดสังเกตแววตา สีหน้า ท่าที ผู้เรียน	5. อย่ามองข้ามเรื่องเล็กที่เด็กแสดง
6. รู้จักใช้กระบวนการกลุ่มจัดการผู้เรียน	6. อย่ากังวลเรื่องจำนวนเด็กและเวลาจนคิดว่าใช้ DLP ไม่ได้
7. กระตุ้นเด็กด้วย 7 ส. เหมาะกับเหตุการณ์	7. อย่ากังวลว่าต้องให้ผู้เรียนทำครบทั้ง 7 ส. พร้อมกันขอให้มี ส. ใด ส.หนึ่ง
8. สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ท้าทาย	8. อย่ากังวลว่าทำสันทนาการไม่เป็น ใช้ความหลากหลายเรียนรู้ได้
9. รู้จักสร้างสรรค์เครื่องมือช่วยแบบง่ายๆ อยู่รอบตัวเด็ก	9. อย่ายึดติดเครื่องมือต้องแพงหรือไฮเทค
10. หาทางส่งผู้เรียนสู่จุดหมายปลายทาง	10. อย่าสรุปเองให้เด็กสรุปประมวลด้วยตนเอง
11. ต้องหมั่นบันทึกเพื่อเป็นบทเรียน	11. อย่าเก็บสิ่งดีๆ ไว้คนเดียวหรือปล่อยให้บทเรียนผ่านไป

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (DLP) Discovery Learning ต่อการปฏิรูปการศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (DLP) Discovery Learning เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จะมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนรู้ และการปฏิรูปการเรียนการสอนของไทยเนื่องจากเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพของเด็กเป็นสำคัญ เพื่อเป็นบุคคลที่มีจิตใจรักการเรียนรู้ อีกทั้งยังสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ได้มีความเข้าใจและพัฒนาการควบคู่กันไปด้วยจึงเป็นกระบวนการที่สอดรับกับทิศทางการพัฒนาของโลกปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ประโยชน์ของกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (DLP) Discovery Learning ต่อครู / อาจารย์

ครูอาจารย์ผู้เกี่ยวข้องด้านการเรียนรู้ต่างๆ สามารถนำกระบวนการดังกล่าวไปใช้เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ของเด็กๆ ในรายวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ โดยทำหน้าที่ในการสร้างบรรยากาศเปิดโอกาสให้เด็กๆ ได้ใช้ทักษะ “7 ส.” ทั้งในการเรียนภายในห้องเรียน ในโรงเรียน ในชุมชนหรือแหล่งเรียนรู้ต่างๆ

ประโยชน์ของกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (DLP) Discovery Learning ต่อผู้ปกครอง

ผู้ปกครองผู้สนับสนุนคนสำคัญให้กระบวนการสร้างทักษะ “7 ส.” ได้เกิดการบ่มเพาะในตัวเด็กโดยนำแนวทางไปสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ภายในครอบครัวทั้งเป็นผู้ช่วยเหลือ ดูแล สนับสนุนอำนวยความสะดวกให้ลูกๆ มีโอกาสฝึกใช้ทักษะอย่างเต็มที่ ไม่ปิดกั้น เร่งรัดเวลาหรือวางกรอบการเรียนรู้ให้กับเด็กมากเกินไป (เอกสารเผยแพร่ความรู้ บริษัทรักลูก ดิสคัฟเวอร์รี่ เลิร์นนิ่ง จำกัด)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS)

เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตัวเอง ซึ่งนักวิชาการได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้และขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

พจนา ทรัพย์สมาน (2549 : 16 – 18) กล่าวถึงรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) และทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences)

2. กำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง มีขั้นตอนให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการคิดและปฏิบัติจริงตามลำดับขั้น 5 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 จุดประกายความสนใจ

เป็นกิจกรรมสร้างความรู้สึกอยากรู้อยากเรียน ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความสำคัญ และประโยชน์ของสิ่งที่จะเรียน

ขั้นที่ 2 วางแผนการเรียนรู้

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้วางแผนการเรียนรู้ของตนเองโดยร่วมกันกำหนดขอบเขตแนวทาง วิธีการเรียนรู้ ประเด็นเนื้อหาย่อย แนวทางการบันทึก และสรุปผลการเรียนรู้พร้อมทั้งจัดทำเครื่องมือที่ใช้ในการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 ลงมือเรียนรู้ตามแผน

เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนได้ลงมือศึกษาค้นคว้า ศึกษารวบรวมข้อมูล ศึกษาปัญหา ศึกษาทดลองตามแผนที่วางไว้ ฯลฯ เพื่อแสวงหาและค้นพบความรู้ ข้อคิดแนวทางการปฏิบัติ ฯลฯ ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 4 นำเสนอข้อมูลการเรียนรู้

คือ กิจกรรมที่ผู้เรียนได้นำข้อมูลข้อค้นพบที่ได้จากการเรียนรู้ มาร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายเปรียบเทียบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ประเมินค่า สรุปความคิดรวบยอด คุณค่าความสำคัญ แนวคิดแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และสรุปขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 5 จัดทำชิ้นงานเพื่อรายงานผลการเรียนรู้

การที่ผู้เรียนนำความรู้ ข้อค้นพบข้อสรุปที่ได้จากการเรียนรู้มานำเสนอในรูปแบบต่างๆ ตามความสนใจ พร้อมทั้งบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับ ขั้นตอนวิธีการเรียนรู้ แสดงความรู้สึกต่อผลงาน แล้วนำผลงานมาแสดงเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประเมินซึ่งกันและกัน รวมทั้งวางแผนการต่อยอดการเรียนรู้ตามความสนใจ

รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองมีจุดเน้นสำคัญอยู่ที่ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความรู้สึกอยากรู้อยากเรียน เป็นเจ้าของการเรียนรู้ที่แท้จริง มีโอกาสได้วางแผนการเรียนรู้ กำหนดขอบเขตแนวทางการเรียนรู้ของตนเอง ลงมือเรียนรู้ตามแผนและควบคุมกำกับการเรียนรู้ของตนเอง นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเรียนรู้มาวิเคราะห์อภิปราย วิพากษ์วิจารณ์เชื่อมโยงความสัมพันธ์สรุปความรู้ของตน แล้วจัดทำชิ้นงานเพื่อรายงานผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ตามความสนใจ ทำให้ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับเป็นรูปธรรมชัดเจน รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันประเมินปรับปรุงผลการเรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. กำหนดแนวทางการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ และจัดสภาพบรรยากาศที่เอื้อต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ของแต่ละแผนที่มุ่งการพัฒนาผู้เรียนรอบ

ด้านทั้งด้านความรู้ ความคิด เจตคติ และทักษะกระบวนการ

2. การกำหนดเนื้อหาสาระการเรียนรู้เป็นหัวเรื่องใหญ่ ให้ผู้เรียนมีส่วนเป็นผู้กำหนดรายการเนื้อหาสาระย่อยตามความถนัดความสนใจด้วยตนเอง

3. การกำหนดเวลาการเรียนรู้ ให้เพียงพอที่ผู้เรียนจะมีกระบวนการคิด การปฏิบัติ ตลอดจนแนวทางเพื่อแสวงหาและค้นพบความรู้ของตนเอง

4. ให้โอกาสผู้เรียนเลือกนำกระบวนการเรียนรู้ และวิธีเรียนรู้ที่หลากหลายมาใช้ตามความเหมาะสม

5. การส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความสามารถรอบด้านตามทฤษฎีพหุปัญญาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และนำเสนอผลการเรียนรู้ของตน

การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองจากการคิดและปฏิบัติจริงตามลำดับขั้น ตั้งแต่การแสวงหาข้อมูลความรู้ บันทึก นำเสนอ วิเคราะห์อภิปราย สรุปและจัดทำชิ้นงานเพื่อนำความรู้ที่ได้ค้นพบมาทำให้เป็นรูปธรรม เพื่อความภาคภูมิใจในความสำเร็จของการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน กิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ความสามารถในด้านต่างๆ เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และนำเสนอผลการเรียนรู้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ได้ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ความสามารถรอบด้านของตนเองเป็นปัจจัยในการเรียนรู้สำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จ ทฤษฎีพหุปัญญาเป็นทฤษฎีที่เสนอแนวคิดเรื่องความสามารถรอบด้านของบุคคล และการใช้ความสามารถรอบด้านเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางในการตั้งคำถามและจัดกิจกรรมกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด และปฏิบัติตามลำดับขั้น เพื่อให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถรอบด้านซึ่งเป็นปัจจัยในการเรียนรู้ในตัวผู้เรียนกับขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ที่เกิดกับผู้เรียนแสดงให้เห็นได้ดังแผนภูมิที่ 9

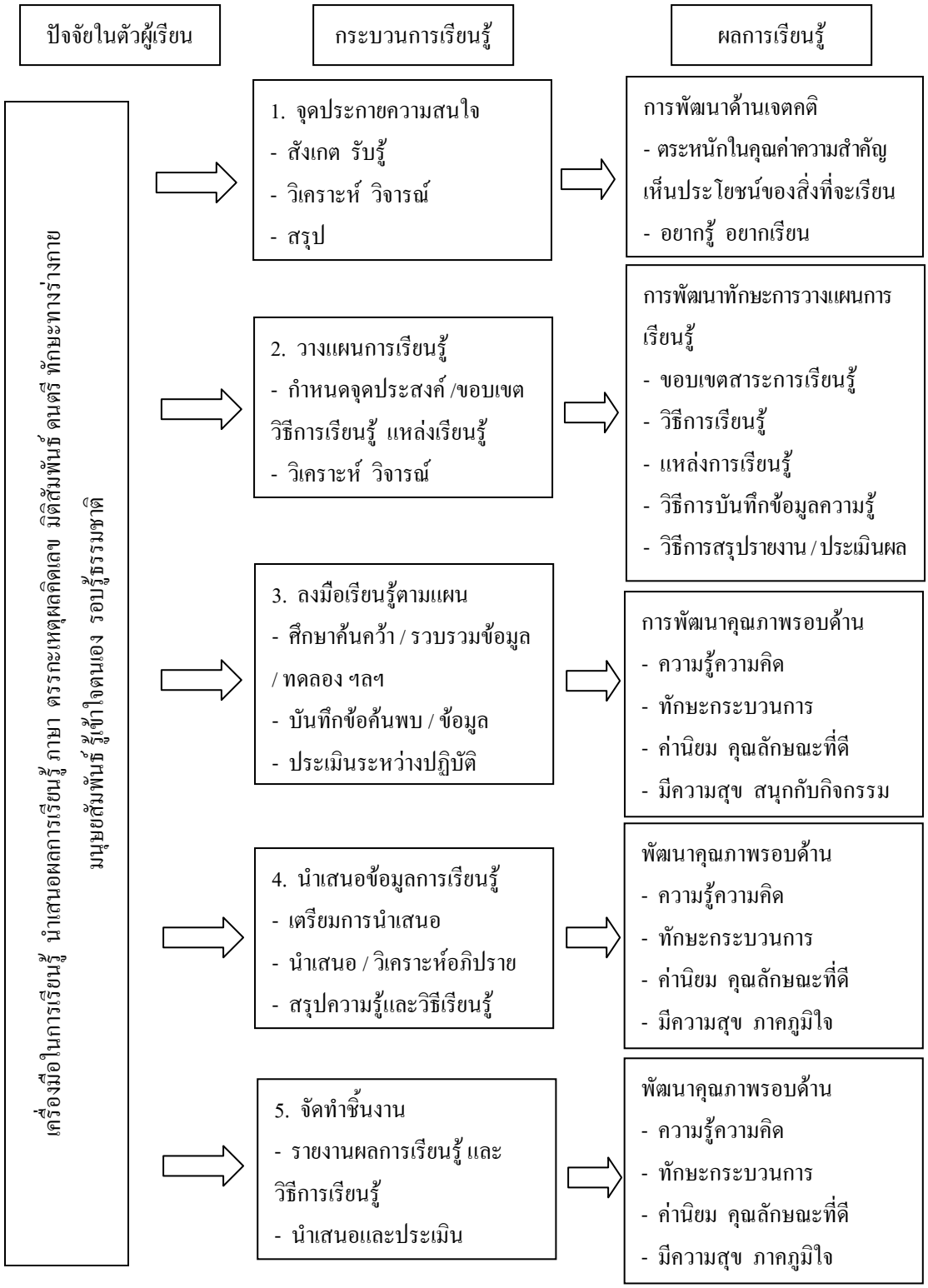

แผนภูมิที่ 9 รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

ที่มา : พจนา ทรัพย์สมาน , การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549) , 21.

วรรณา รัตนจันทร ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี (อ้างถึงในการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 27 เมษายน 2551 http://school.obec.go.th/niteduthai/file/DLP.doc) ได้กล่าวถึงการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP ไว้ดังนี้

การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS) เป็นกระบวนการเรียนรู้รูปแบบหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพซึ่งเป็นรูปแบบที่เน้นให้ผู้เรียนได้ค้นพบศักยภาพด้วยการค้นหาคำตอบด้วยตนเอง แล้วนำมาพัฒนาให้เป็นกระบวนการเรียนรู้จนเกิดเป็นทักษะและผลที่ได้คือวิถีการเรียนรู้เฉพาะตน ซึ่งจะเป็นองค์ความรู้ที่ตกผลึกในตัวผู้เรียน

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS)

1. บูรณาการความรู้ บูรณาการทักษะ
2. ความรู้ได้มาจากการผ่านกระบวนการเรียนรู้
3. มีการประเมินผลตามสภาพจริง
4. เชื่อมโยงประสบการณ์เดิมนำมาสู่ประสบการณ์ใหม่

การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP เป็นการเรียนรู้แบบสนุกคิด สนุกค้น ด้วยการใช้ทักษะ 7 ส. คือ สงสัย สังเกต สัมผัส สำรวจ สืบค้น สั่งสม และสรุปผล รายละเอียดดังนี้

1. **สงสัย** มนุษย์มีความอยากที่จะค้นหาความหมายแต่กำเนิด (The search for meaning is innate) ควรสร้างความท้าทายการเรียนรู้ด้วยคำถาม

การสร้างองค์ความรู้ด้วยคำถาม 5 ชนิด

คำถามเชิงนัย , เชิงอุปมา (Inference Question)

คำถามเชิงให้อธิบาย (Interpretation Question)

คำถามเชื่อมโยง (Transfer Question)

คำถามเชิงสมมติฐาน (Question about Hypotheses)

คำถามสะท้อนกลับ ชวนไตร่ตรอง (Reflective Question)

2. **สังเกต** การเรียนรู้ต้องอาศัยการทำงานของระบบสรีระทั้งหมด (Learning engages the entire physiology) การสร้างความสนุกสนานการเล่นอย่างผ่อนคลาย มีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โรงเรียน ชุมชน และแหล่งการเรียนรู้

3. **สัมผัส** ตัวรับความรู้สึกทั้ง 5 ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ทำให้คนแต่ละคนมีความถนัดในการเรียนรู้จากการรับตัวกระตุ้นจากภายนอกแตกต่างกัน เช่น บางคนถนัดเรียนรู้ด้วยการได้รับกลิ่นหรือรสหรือการสัมผัส

4. **สำรวจ** เด็กจะเข้าใจได้ง่าย และจดจำได้อย่างแม่นยำ เมื่อสิ่งนั้นหรือทักษะนั้นมีอยู่ในระบบการจดจำแบบธรรมชาติที่มีความสัมพันธ์กับตัวเด็ก การเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือสิ่งที่มีอยู่จริงในสภาวะแวดล้อมเป็นตัวผลักดันให้เกิดความรู้

5. **สืบค้น** นำความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน มาแลกเปลี่ยนกับความรู้ในตำรา (Explicit knowledge) ซึ่งจะเป็นกระบวนการจัดการความรู้ที่บังเกิดผล

6. **สั่งสม** การรวบรวมหรือผนวกความรู้ (Combination) โดยนำความรู้ที่ชัดแจ้งอันมากมายหลากหลาย มารวบรวมบันทึกจัดกลุ่ม แบ่งหมวดหมู่ได้เป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง และยกระดับความรู้เพิ่มมากขึ้น

. **7. สรุปผล** นำความรู้ที่ชัดแจ้งจากการสั่งสมไปปฏิบัติ ประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ กระบวนการ วิธีการใหม่ หรือปรับปรุงของเก่าให้เกิดคุณค่า และมูลค่า และในกระบวนการนั้นเองก็จะเกิดการเรียนรู้เป็นความรู้ฝังลึกที่ยกระดับขึ้นไปอีกในตัวบุคคล

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

1. ขั้นกระตุ้นความอยากรู้ ส-สงสัย
   - คำถาม
   - สื่อกระตุ้น
   - เรื่องใกล้ตัว
   - เรื่องที่ต้องการค้นพบ
2. ขั้นจัดการความอยากรู้ ส. สังเกต ส.สัมผัส ส.สำรวจ
   - รับโจทย์/ตั้งโจทย์
   - วางแผนกับสิ่งอยากรู้
   - ทำเดี่ยว/เป็นกลุ่ม
3. ขั้นตรวจสอบความอยากรู้ ส.สืบค้น ส.สั่งสม
   - ถูก/ผิด
   - อภิปราย/สังเคราะห์
   - ทำผิดทำใหม่ได้
   - แหล่งข้อมูล

4. ขั้นสรุปผลความอยากรู้ ส.สรุปผล
   สรุปผลความรู้ เดี่ยว/กลุ่ม
   สรุปผลการทำงาน/วิธีหาความรู้
   สิ่งที่อยากรู้เพิ่มเติม

แผนภูมิขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

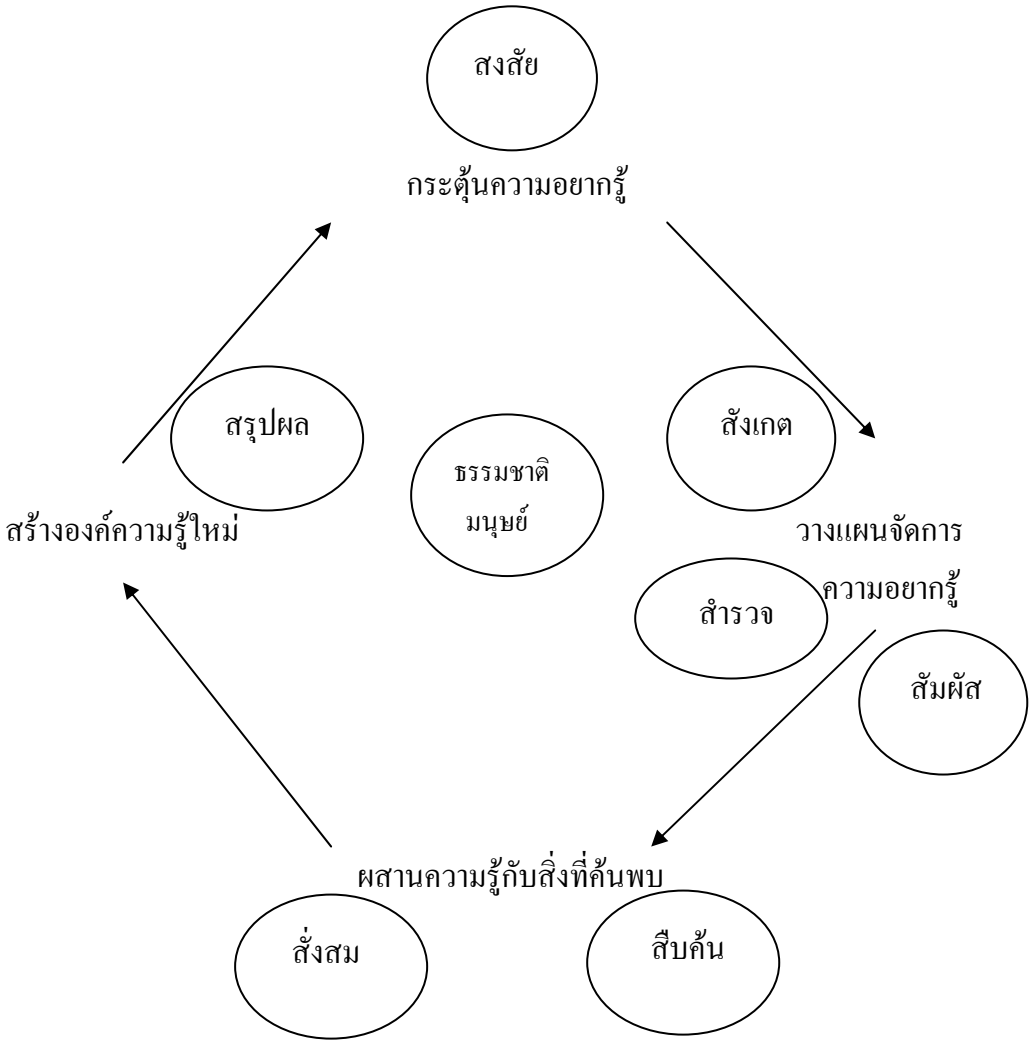

แผนภูมิที่ 10 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP

ที่มา : วรรณา รัตนจันทร , ศึกษานิเทศก์ ชำนาญการพิเศษ , สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุทัยธานี , การเรียนรู้ด้วยการค้นพบ [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 27 เมษายน 2551 (http://school.obec.go.th/niteduthai/file/DLP.doc)

เมื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP จะมีผลให้

1. เด็กเรียนรู้ในรูปแบบที่ตนเองถนัดเกิดความเข้าใจและจดจำสิ่งที่เรียนรู้ไปได้นาน
2. เด็กสนุกพอใจในการเรียนรู้ที่มาจากความสงสัยหรือสนใจของตนสอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ จึงมีความสุขและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้
3. เด็กมีทักษะที่ดีในการเดินทางไปสู่ความรู้ ฝึกให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น เชื่อมั่นว่าตัวเองไปหาความรู้ได้ตลอดเวลา
4. เด็ก ๆ มีโอกาสใช้พลังความคิดการสร้างสรรค์ของตน ทำให้ผู้เรียนมีวงจรการเรียนรู้เกิดการเรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

จากผลดังกล่าวข้างต้น จะทำให้ผู้เรียน/เด็ก เกิดการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้รักการเรียนรู้ต่อไป

การนำการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS) ไปใช้ในโรงเรียน

1. พิจารณาหลักสูตร/สาระการเรียนรู้
2. กำหนดแหล่งข้อมูล
3. กำหนดขอบข่ายความอยากรู้ในตัวผู้เรียน
4. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้/กระบวนการเรียนรู้
5. กำหนดวิธีการประเมินผล

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ ยึดหลักการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง(Constructivism) ทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเองโดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) และทฤษฎีพหุปัญญา (Theory of Multiple Intelligences) การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนต้องเรียนรู้ด้วยตนเองจากการคิด และปฏิบัติจริงตามลำดับขั้น ตั้งแต่การแสวงหาข้อมูลความรู้ บันทึก นำเสนอ วิเคราะห์ อภิปราย สรุปและจัดทำชิ้นงานเพื่อนำความรู้ที่ได้ค้นพบมาทำให้เป็นรูปธรรม เพื่อความภาคภูมิใจในความสำเร็จของการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

DLP (Discovery Learning Process) คือ ทักษะการเรียนรู้ที่เรียกว่า “7 ส.” (สงสัย สังเกต สัมผัส สำรวจ สืบค้น สั่งสม และสรุปผล) ซึ่งเป็นอีกคำตอบหนึ่งที่จะกระตุ้นธรรมชาติความอยากรู้ของเด็กให้เข้มแข็ง โดยที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และครูเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เด็กกล้าที่จะคิดออกนอกกรอบและมีจินตนาการ สามารถเรียนรู้กับสิ่งรอบข้างที่อยู่ในชีวิตประจำวันได้

การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญ เพราะเป็นขั้นตอนที่เป็นกระบวนการในการค้นหาข้อมูลสารสนเทศของผู้เรียนในการแสดงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จในการเรียนรู้ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาและการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ (กองวิชาการ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร 2548 : 2)

วิธีการวัดและประเมินผลที่เป็นที่ยอมรับกันว่าสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มาตรา 26 ที่ให้สถานศึกษาจัดการประเมินนักเรียนโดยพิจารณาจากพัฒนาการของนักเรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2542 : 14)

การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2544 : 24 – 25) แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ คือ

1. การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน จุดหมายสำคัญคือมุ่งหาคำตอบว่านักเรียนมีความก้าวหน้าทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์อันเป็นผลเนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือไม่ / เพียงใด ดังนั้น การวัดและการประเมินจึงต้องใช้วิธีที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนและสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่องควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน โดยประเมินความประพฤติ พฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงงานหรือแฟ้มสะสมผลงาน ผู้ใช้ผลประเมินในระดับชั้นเรียนที่สำคัญคือนักเรียน ครู และพ่อแม่ ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และค้นหาข้อมูลเกณฑ์ต่างๆ ที่จะทำให้สะท้อนให้เห็นภาพสัมฤทธิ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนจะทราบระดับความก้าวหน้าความสำเร็จของตน ครูผู้สอนจะเข้าใจความต้องการของนักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มให้ระดับคะแนนหรือจัดกลุ่มนักเรียน รวมทั้งประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของตนเองได้ ขณะที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง จะได้ทราบระดับความสำเร็จของนักเรียน

2. การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปีและช่วงชั้นสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้นี้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และคุณภาพของนักเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไปพิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีนักเรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้

ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริม และจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

3. การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้นักเรียนทุกคนที่เรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดต่อไป ข้อมูลที่ได้จากการประเมินจะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของนักเรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง

ดังนั้นสรุปได้ว่า การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีความสำคัญต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง รวมทั้งสถานศึกษาที่มีหน้าที่จัดการศึกษา ส่วนวิธีการวัดและประเมินผลที่เป็นที่ยอมรับกันว่าสอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ คือ การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ความหมายของการประเมินผลตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริง คือ กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศ ตรวจสอบ และตีความ (Interpret) ความสามารถรวมของผู้เรียน ในด้านความรู้ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และจริยธรรม จากผลงานการแสดงออกหรือการปฏิบัติที่เป็นสภาพจริง ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เพื่อสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียน

ผู้สอนจะกำหนดเป็นคะแนนที่เป็นตัวเลข หรือกำหนดเป็นเกรดซึ่งเป็นตัวอักษร หรือการจัดอันดับด้วยการบรรยาย (Descriptive Ranking) เกี่ยวกับการทำงานของผู้เรียน เช่น โครงงานหรืองานประดิษฐ์ เป็นต้น (จีรวรรณ ไตรโสรัส. เอกสารประกอบการสอน ใบความรู้ที่ 2 : 5)

การประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หมายถึง กระบวนการสังเกต การบันทึก และรวบรวมข้อมูลจากงานและวิธีการที่นักเรียนทำ เพื่อเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจในการศึกษาถึงผลกระทบต่อเด็กเหล่านั้น การประเมินจากสภาพจริงจะไม่เน้นการประเมินเฉพาะทักษะพื้นฐานแต่จะเน้นการประเมินทักษะการคิดที่ซับซ้อนในการทำงานของนักเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริงในการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นผู้ค้นพบและผู้ผลิตความรู้ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงรวมทั้งเน้นพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อสนองจุดประสงค์ของหลักสูตรและความต้องการของสังคม

การประเมินผลจากสภาพที่แท้จริงจะแตกต่างจากการประเมินการเรียนหรือการประเมินเพื่อรับรองผลงานเพราะเน้นการให้ความสำคัญกับพัฒนาการและความต้องการช่วยเหลือและการประสบความสำเร็จของนักเรียนแต่ละคนมากกว่าการประเมินผลการเรียนที่มุ่งการให้คะแนนผลิตผลและจัดลำดับที่ แล้วเปรียบเทียบกับกลุ่ม (ไสว ฟักขาว 2542 : 167 , อ้างถึงใน สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ 2546 : 63)

สรุปได้ว่า การประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) หมายถึง กระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการปฏิบัติจริง ทั้งในและนอกโรงเรียนของผู้เรียน โดยมีการตรวจสอบ ตีความความสามารถรวมของผู้เรียนในด้านความรู้ ทักษะ/กระบวนการ เจตคติ โดยสะท้อนความสามารถที่แท้จริง ทั้งนี้ต้องมีการประเมินผลแบบองค์รวม

ลักษณะสำคัญของการประเมินผลตามสภาพจริง

การประเมินตามสภาพจริง เป็นการประเมินผลที่กำหนดให้นักเรียนได้แสดงกระบวนการ (Process) หรือผลงาน (Product) หรือความสามารถที่จำเป็นซึ่งสอดคล้องกับชีวิตจริงมากที่สุด ซึ่งวัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 53) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของการประเมินตามสภาพจริงไว้ดังนี้

1. เป็นการประเมินที่กระทำไปพร้อมๆ กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ของนักเรียนซึ่งสามารถทำได้ตลอดเวลากับทุกสถานการณ์ทั้งที่โรงเรียน บ้าน และชุมชน
2. เป็นการประเมินที่เน้นพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนที่แสดงออกมาจริงๆ
3. เน้นการพัฒนานักเรียนอย่างเด่นชัด และให้ความสำคัญกับการพัฒนาจุดเด่นของนักเรียน
4. เน้นการประเมินตนเองของนักเรียน
5. ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสถานการณ์จริง
6. ใช้ข้อมูลที่หลากหลายมีการเก็บข้อมูลระหว่างการปฏิบัติในทุกด้านทั้งที่โรงเรียนและชุมชนอย่างต่อเนื่อง
7. เน้นคุณภาพของผลงานที่นักเรียนสร้างขึ้น ซึ่งเป็นผลงานจากบูรณาการความรู้ความสามารถหลายๆ ด้านของนักเรียน
8. เน้นการวัดความสามารถในการคิดระดับสูง (ทักษะการคิดที่ซับซ้อน) เช่น การวิเคราะห์ การสังเคราะห์
9. ส่งเสริมการปฏิสัมพันธ์เชิงบวก มีการชื่นชม ส่งเสริม และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน และนักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข

10. เน้นการมีส่วนร่วมระหว่างนักเรียน ครู ผู้ปกครอง

หลักพื้นฐานของการประเมินตามสภาพจริง

หลักพื้นฐานและความรู้เกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริงสรุปได้ดังต่อไปนี้ (จีรวรรณ ไตรโสรัส เอกสารประกอบการสอน ใบความรู้ที่ 2 : 5-6)

1. การประเมินไม่เน้นวัดเฉพาะด้านความรู้เท่านั้น แต่ให้ความสำคัญทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ทักษะ กระบวนการ (การปฏิบัติ) รวมทั้งเจตคติค่านิยมและจริยธรรม

2. เน้นการประเมินความก้าวหน้า รวมทั้งปรับปรุงและพัฒนาการเรียนของผู้เรียน มากกว่าการตัดสินเลื่อนชั้น

3. มุ่งค้นหาจุดเด่นของผู้เรียนเพื่อส่งเสริมความรู้ความสามารถให้เต็มศักยภาพของผู้เรียน ส่วนจุดด้อยผู้สอนต้องหาทางปรับปรุงพัฒนาให้ดีขึ้น

4. เน้นการประเมินผลอย่างมีความหมายและสอดคล้องกับโลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

5. การประเมินจะต้องสื่อสารให้เข้าใจกันระหว่างครูว่า จะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพขึ้นได้อย่างไร

6. การประเมินจะต้องวัดผลพิสัยของความสามารถด้านต่างๆ ของผู้เรียนอย่างกว้างขวาง

7. เน้นความร่วมมือในการประเมินจากทุกฝ่าย ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน เพื่อน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์การประเมินตามสภาพจริง

ยุทธศาสตร์การประเมินตามสภาพจริง มี 2 ลักษณะ คือ

1. การประเมินอย่างเป็นทางการ เป็นการประเมินจากเครื่องมือวัดผล ได้แก่

ข้อสอบที่ผู้สอนสร้างขึ้น มีหลากหลายวิธีใช้วัดความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติใช้วัดผลในระหว่างเรียน หรือหลังเรียน หรือปลายภาคเรียน

ข้อสอบมาตรฐาน ใช้วัดดูคุณภาพการศึกษา

คะแนนวัดความรู้ปลายภาคเรียนจะต้องให้สัดส่วนน้อยลง เนื่องจากการประเมินตามสภาพจริงจะต้องประเมินด้านอื่นๆ อีกหลายด้าน มิใช่เน้นเพียงด้านความรู้เท่านั้น

2. การประเมินอย่างไม่เป็นทางการ จะเน้นการแสดงออกหรือการปฏิบัติ (Performance) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Product) และแฟ้มสะสมงาน (Portfolio)

ลักษณะสำคัญของการประเมินอย่างไม่เป็นทางการ จะอยู่บนพื้นฐานของการปฏิบัติและสถานการณ์ที่เป็นจริง และส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนทุกด้าน ให้ความสำคัญกับจุดเด่นของผู้เรียน ใช้ประเมินได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ ทุกสถานการณ์ เช่น ที่บ้าน โรงเรียน และชุมชน เป็นการประเมินที่จะต้องกำหนดเกณฑ์การประเมิน (Rubric) และระดับคุณภาพ (Quality) ของแต่ละเกณฑ์ เพื่อสร้างความมั่นใจในความยุติธรรมและสามารถแปลผลได้ โดยต้องมีมาตรฐานคือมีความเที่ยงตรง ความเชื่อมั่น และความเป็นปรนัย

การประเมินแบบนี้ใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น

การสังเกต

การสัมภาษณ์

การรายงานตนเอง

การแสดงบทบาทสมมุติ

การตรวจผลงาน

แฟ้มสะสมผลงาน

ระเบียนพฤติการณ์

ฯลฯ

หลักความจำเป็นของการประเมินผลตามสภาพจริง

สำหรับหลักการจำเป็นของการประเมินผลตามสภาพจริง กรมวิชาการ (2542 : 27) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. เป็นการประเมินความก้าวหน้า และการแสดงออกของนักเรียนแต่ละคนโดยไม่จำเป็นต้องเปรียบเทียบกับกลุ่ม บนรากฐานของทฤษฎีทางพฤติกรรมการเรียนรู้และด้วยเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย

2. การประเมินผลตามสภาพจริงจะต้องมีรากฐานบนพัฒนาการและการเรียนรู้ทางสติปัญญาที่หลากหลาย

3. การประเมินผลตามสภาพจริงและการพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม จะจัดทำให้ส่งเสริมซึ่งกันและกัน คือ จะต้องพัฒนามาจากบริบท (สภาวะแวดล้อม) ที่มีรากฐานทางวัฒนธรรมที่นักเรียนอาศัยอยู่ และต้องเรียนรู้ให้ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

4. ความรู้ในสาระการเรียนรู้ทั้งในทางกว้าง และทางลึกจะนำไปสู่การพัฒนาให้นักเรียนเรียนรู้มากขึ้น เพื่อให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมาย สนองความต้องการ และเสริมสร้างศักยภาพของนักเรียนอย่างเต็มที่

5. การเรียน การสอน การประเมิน จะต้องหลอมรวมกัน และการประเมินต้อง

ประเมินต่อเนื่องตลอดเวลาที่ทำการเรียนการสอน โดยนักเรียนมีส่วนร่วม

6. การเรียน การสอน การประเมิน เน้นการปฏิบัติจริงในสภาพที่สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับธรรมชาติความเป็นจริงของการดำเนินชีวิต งาน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดด้วยตนเอง

7. การเรียนการสอนจะต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาศักยภาพให้เต็มที่สูงสุดตามสภาพที่เป็นจริงของแต่ละบุคคล

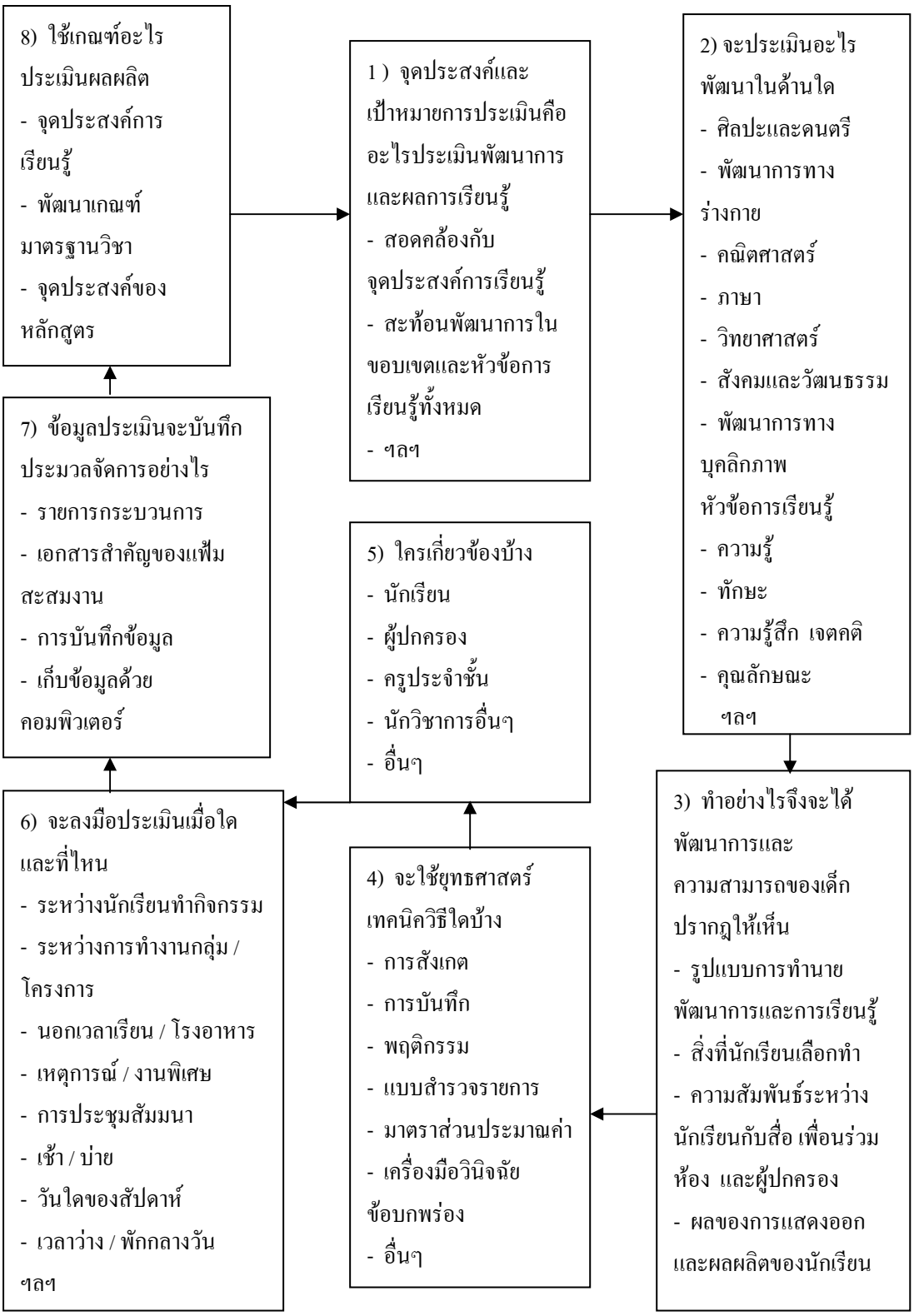

แผนภูมิที่ 11 แผนงานการประเมินผลตามสภาพจริง

ที่มา : กรมวิชาการ , การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment) พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , 2542) , 30.

สรุปได้ว่า การประเมินผลตามสภาพจริงเป็นการประเมินผลการกระทำการแสดงออกของนักเรียนหลายๆ ด้านตามสภาพความเป็นจริงทั้งในและนอกห้องเรียน มีลักษณะเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการ สามารถกระทำได้ตลอดเวลากับทุกสถานการณ์ มีการใช้ข้อมูลและวิธีการที่หลากหลายในการประเมิน เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจงาน การรายงานตนเองของนักเรียน บันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง และการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมงาน เป็นต้น ลักษณะของการประเมินผลตามสภาพจริงดังกล่าวเอื้อต่อการได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนในด้านพฤติกรรมการแสดงออกของนักเรียนอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ในกระบวนการเรียนการสอน

สำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์หลักสูตรรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหา รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยเน้นมรรคแปดและบูรณาการกับทักษะ 7 ส. เพื่อกำหนดแนวทางการวัดและประเมินผลนักเรียน ตลอดระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาทั้งวัดผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยวัดและประเมินผลทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้โดยใช้แบบทดสอบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ด้านทักษะใช้แบบประเมินผลงานนักเรียน และด้านจิตพิสัยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นนักเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่ผู้วิจัยรวบรวมนำเสนอ ดังนี้

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

สุรพงษ์ ชูเดช (2542 : 88-113) ผลของการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาวินัยในตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ 1. เพื่อสร้างชุดฝึกอบรมสำหรับนำไปใช้ในการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 และ 2. เพื่อศึกษาผลของการฝึกอบรมวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาวินัย ในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ประกอบด้วย นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาชั้นปีที่ 5 โรงเรียนวัดตะกล่ำ แขวงหนองบอน เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร จำนวน 48 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มตามคะแนนการอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ กลุ่มรักมาก – ควบคุมมาก 16 คน กลุ่มรักมาก – ควบคุมน้อย 8 คน กลุ่มรักน้อย – ควบคุมมาก 8 คน กลุ่มรักน้อย – ควบคุมน้อย 16 คน นักเรียนในแต่ละกลุ่มถูกสุ่มเข้ากลุ่มทดลองและกลุ่ม

ควบคุม กลุ่มละ 24 คน กลุ่มทดลองได้รับการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเป็นเวลา 11 สัปดาห์ ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการฝึกอบรมตามวิธีปกติเป็นเวลา 11 สัปดาห์ มีการวัดวินัยในตนเองของนักเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการฝึกอบรม เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมและเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน ผู้วิจัยได้ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนวินัยในตนเองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนสามทางแบบวัดซ้ำ (Three-way ANOVA ,Repeated measures , two between-subject factors and one within subject factor) ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา มีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมวินัยตามวิธีปกติ ทั้งเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมและเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2. นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก – ควบคุมน้อย เมื่อได้รับการฝึกอบรมวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขา มีวินัยในตนเองไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบรักมาก – ควบคุมมาก แบบรักน้อย – ควบคุมมาก และแบบรักน้อย - ควบคุมน้อย

ดุษฎี สีตลวรางค์ (2524 : 67 - 68) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขา และธรรมสากัจฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2524 กลุ่มตัวอย่าง 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบไตรสิกขา ซึ่งการสอนแบบไตรสิกขา เป็นการสอนที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติตนอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตน จนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้ รูปแบบการสอนที่นักเรียนต้องปฏิบัติ 3 ขั้น ดังนี้ 1) ศีลสิกขา คือ การสำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม กรอบของศีลธรรม ทั้งนี้โดยการควบคุมตนเอง เมื่อกาย วาจา อยู่ในศีลแล้วจิตจะประณีตมั่นคงขึ้น 2) จิตสิกขา คือ การฝึกจิตใจให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่ว จิตที่ฝึกดีแล้วจะสามารถพิจารณาธรรมได้ตรงกับสภาพที่เป็นจริง มีความมั่นคง ผ่องใสมีสมาธิและศีลมั่นคงขึ้น 3) ปัญญาสิกขา คือ การเฝ้าสังเกตร่างกาย ความรู้สึก ความคิด (โดยสรุปคือขันธ์ 5) ของตนเอง ในขณะที่จิตเป็นสมาธิว่าต่างก็ไม่เที่ยง ทนทานอยู่ไม่ได้ ไม่มีตัวตนสำหรับการยึดมั่น แล้วนำมาเป็นหลักในการปฏิบัติตนเองอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ โดยไม่ก่อทุกข์ หรือ เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น ถ้ามีปัญญาแล้วสมาธิและศีลก็จะมั่นคงขึ้นตามลำดับแห่งปัญญานั้น และกลุ่มทดลอง 2 จำนวน 30 คน ได้รับการสอนแบบธรรมสากัจฉา โดยได้รับการสอนกลุ่มละ 8 คาบๆ ละ 50 นาที และมีการฝึกพฤติกรรมโดยให้กลุ่มทดลอง 1 เจริญอานาปานสติ กลุ่มทดลอง 2 อภิปรายสถานการณ์ กลุ่มละ 17 คาบๆ ละ 10 นาที ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสากัจฉาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขา

ส่วนการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมนั้น นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขามีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสากัจฉาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นัดดา ธรรมวงศ์ผล (2542 : 45 - 50) ผลของการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อการคิดแบบโยนิโสมนสิการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรม ในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสีกัน (วัฒนานันท์อุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องหลักธรรมในรายวิชา ส0412 พระพุทธศาสนาของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบบรรยาย (2) เปรียบเทียบการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ในโยนิโสมนสิการของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนแบบบรรยาย โดยกล่าวถึงการสอนแบบไตรสิกขาว่า การสอนแบบไตรสิกขา หมายถึง การสอนโดยผ่านขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้นตอน คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ขั้นศีล คือขั้นที่นักเรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย ขั้นสมาธิ คือขั้นที่นักเรียนรวบรวมความคิดให้จิตสงบแน่วแน่มั่นคง ขั้นปัญญา คือขั้นที่นักเรียนใช้ปัญญาพิจารณาในการแก้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาหรือเนื้อหาจนเกิดปัญญา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสีกัน (วัฒนานันท์อุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร จำนวน 78 คน เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย (1) แผนการสอนแบบไตรสิกขาและการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ จำนวน 7 แผนการสอน แผนการสอนละ 2 คาบ รวม 14 คาบ (2) แผนการสอนแบบบรรยายและการคิดแบบอรรถสัมพันธ์ จำนวน 7 แผนการสอน แผนการสอนละ 2 คาบ รวม 14 คาบ (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (4) แบบทดสอบวัดการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ ผลการวิจัยปรากฏว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาสูงกว่าการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (2) ผลการคิดแบบอรรถธรรมสัมพันธ์ในโยนิโสมนสิการของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาสูงกว่าการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิลาพัณย์ อุรบุญนวลชาติ (2549 : 96 - 99) ได้พัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่5 ซึ่งมีขั้นตอนในการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขา ดังนี้ 1) ขั้นปูพื้นฐานด้วยการฝึกเจริญสติแบบอำไพ-เทคนิค เพื่อให้นักเรียนสามารถควบคุมกิริยาหรือสำรวมกาย วาจา ใจ เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกให้มีสติในการควบคุมกาย วาจา ใจ แล้วย่อมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกาย และจิตใจ ในอันที่จะนำไปสู่การฝึกวินัยในตนเองต่อไป 2) ขั้นฝึกการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการวิธีตามหลักโยนิโสมนสิการเป็นวิธีคิดที่ผู้วิจัยต้องการให้นักเรียนมีพื้นฐานที่จะนำไปสู่การฝึกวินัยในตนเอง โดยฝึกการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ ตามหลักโยนิโสมนสิการ 3) ขั้นฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้าง

ความมีวินัยในตนเอง โดยเน้นหลัก 3 ประการเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม ดังนี้ 3.1 การสร้างข้อตกลงในการที่จะอยู่ร่วมกันเป็นข้อตกลงที่จะต้องปฏิบัติตามโดยการควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น(ศีล) 3.2 การฝึกสติคุมสมาธิ ด้วยการนั่งสมาธิเป็นประจำทุกวันเป็นเวลา 10 นาที ก่อนเริ่มทำกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีความสนใจและตั้งใจในการทำกิจกรรมการฝึกอบรม (สมาธิ) 3.3 การให้นักเรียนอภิปรายถึงกิจกรรมที่ทำ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเหตุและผลของการกระทำ มองเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ มองเห็นผลดีและผลเสียของการกระทำ (ปัญญา) กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนจารุศรบำรุง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองของนักเรียนและแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองของนักเรียนตามการรับรู้ของครูวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ระยะเวลาทดลอง 7 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่า 1. หลังเข้าร่วมโปรแกรม นักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองที่ได้จากการตอบแบบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. หลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองตามการเรียนรู้ของครูสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุนีย์ ผจญศิลป์ (2546 : 61 - 63) วิจัยเรื่อง ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีขั้นตอนการสอน 5 ขั้น ดังนี้ 1.ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน 2.ขั้นศีลสิกขา ครูกำหนดสถานการณ์ให้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ในการเลือกกระทำผิดหลักศีลธรรม หรือถูกหลักศีลธรรม 3. ขั้นจิตสิกขาหรือกระทำสมาธิ การนำจิตที่ฝึกฝนจนสงบแล้วในขั้นต้นมาควบคุมสติให้ระลึกรู้อยู่กับลมหายใจเพื่อระลึก แน่วแน่ที่จุดเดียวจนจิตสงบ ผ่องใสปราศจากสิ่งรบกวนหรือทำให้เศร้าหมองและจิตใจอยู่ในสภาพพร้อมเหมาะสมกับการใช้งานมากที่สุดโดยผู้สอนให้หลักในการฝึกสมาธิ 2 ขั้น ตามลำดับดังนี้ (1) ระลึกถึงคุณพระรัตนตรัย แล้วนั่งขัดสมาธิขาขวาทับขาซ้าย หงายมือขวา ทับมือซ้ายตั้งกายตรงแต่ไม่เกร็งตัว (2) หลับตาหรือเพ่งมองรูปภาพที่เกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน จิตใจจดจ่อ เกี่ยวกับเรื่องนั้นเพียงเรื่องเดียวกำหนดลมหายใจเข้า-ออก แล้วกล่าวภาวนาสั้นๆ เกี่ยวกับภาพที่เพ่งมองหรือสถานการณ์นั้น 5 นาที เมื่อทดสอบได้แล้วว่านักเรียนมีสมาธิให้นักเรียนออกจากสมาธิได้ 4. ขั้นปัญญาสิกขา การกำหนดพิจารณาผลที่เกิดขึ้นในใจของตนในการเลือกปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติได้อย่างสมเหตุสมผล 5. ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปข้อคิดและสาระสำคัญของบทเรียนโดยครูเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์มากขึ้น ครูวัดและประเมิน

โดยพิจารณาจากการตอบคำถาม ความสนใจ การมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ (2546 : 100) วิจัยเรื่อง การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา ซึ่งขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขา มี 3 ขั้น ดังต่อไปนี้ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน นำหลักไตรสิกขามาเป็นกระบวนการสอน ดังนี้ (2.1) อธิสีลสิกขา คือ ครูกำหนดสถานการณ์ เหตุการณ์หรือพฤติกรรม เพื่อให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติ โดยพิจารณาตามหลักอริยมรรคข้อสัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ และสัมมากัมมันตะ ว่า ถูก- ผิด ตามหลักการเหล่านั้นหรือไม่ โดยบันทึกลงในบัตรบันทึกรายการรายบุคคล ตอนที่ 1 (2.2) อธิจิตตสิกขา คือ การที่ครูให้นักเรียนฝึกอบรมจิตของตนเองจนจิตสงบ ไม่ฟุ้งซ่าน สามารถนำความสงบที่เกิดจากสมาธิไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้ 2.3) อธิปัญญาสิกขา 3) ขั้นกระบวนการวัดและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า 1. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 2. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขามีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ 3. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการ มีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. นักเรียนที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบไตรสิกขามีการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

จากการค้นคว้าหาข้อมูลยังไม่พบผลงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ด้วยการค้นพบในระดับปริญญานิพนธ์ พบเพียงข้อมูลการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองไปทดลองใช้ในโรงเรียน ข้อมูลจากการศึกษาและดำเนินงานของศึกษานิเทศก์ ดังนี้

พจนา ทรัพย์สมาน (2549 : 11 – 12) จากการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง และนิเทศเพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้สู่การปฏิบัติจริง ที่โรงเรียนในวงกว้าง ได้ทำการทดลองเพื่อหาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองเชิงปฏิบัติ ในปีการศึกษา 2544 โดยจัดให้มีการทดลองศึกษาเฉพาะกรณีกับครูผู้สอนจำนวน 3 ท่าน เพื่อทดลองจัดการเรียนรู้เต็มหลักสูตร ในวิชา ชั้นต่างๆ ดังนี้

การทดลองจัดการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ ว 203 โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ที่โรงเรียนบ้านเขาดิน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอไพศาลี โดยนางทิพวรรณ กมลขุนทด

การทดลองจัดการเรียนรู้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ที่โรงเรียนอนุบาลชุมแสง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแสง โดยนางจันทนา สอนกองแดง

การทดลองจัดการเรียนรู้วิชาอาชีพ ช0160 ช่างทำดอกไม้ประดิษฐ์ โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนบ้านเนิน สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอชุมแสง โดยนางวัลรัตน์ ทานะวงค์

ผลการทดลองปรากฏว่า การเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด ตามวัตถุประสงค์ เนื้อหาของหลักสูตรมีคุณลักษณะและทักษะอันพึงประสงค์ และมีผลการเรียนตามเป้าหมาย รวมทั้งทำให้ครูผู้สอนเกิดทักษะสามารถจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเจตคติที่ดีต่อผู้เรียน ต่องานสอน และโรงเรียนมากขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างประเทศ

การวิจัยในต่างประเทศเกี่ยวกับหลักธรรม เกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ และการสอนของพระพุทธเจ้า เป็นการวิจัยโดยนักศึกษาไทยในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ ในพุทธศักราช 2510 อำนวย ทะพิงค์แก ได้ทำการวิจัยในระดับดุษฎีบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยวอชิงตัน เรื่องการศึกษาเปรียบเทียบปรัชญาการศึกษาแบบจิตนิยมของอเมริกากับพุทธศาสนาเถรวาท (A Comparative Study of Educational Philosphies of American Idealish and Theravada Buddhism) โดยมีข้อเสนอถึงวิธีสอนของพระพุทธเจ้าว่าตลอดระยะเวลา 45 ปี ของการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ทรงใช้การสอนแบบต่างๆ เพื่อพัฒนาและปลูกฝังแนวความคิดใหม่และหักล้างแนวความเชื่อถือเดิม อาทิเช่น การใช้คำพูดสั่งสอนให้เหมาะสมกับระดับของผู้ฟัง การอภิปราย การบรรยาย การพรรณนา การถกเถียง การโต้แย้ง เป็นต้น การสอนนั้นจะต้องตรงกับความสนใจของผู้เรียน สอดคล้องกับความสามารถในการรับฟังของผู้เรียน และเกี่ยวพันกับชีวิตจริง ของผู้เรียน รูปแบบวิธีสอนของพระพุทธเจ้าที่ผู้วิจัยเน้นเป็นพิเศษอีกประการหนึ่ง ก็คือ หลังจากที่บรรยายเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เรียนจะต้องแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย เพื่ออภิปรายถกเถียงถึงปัญหาต่างๆ ที่ตนยังไม่เข้าใจ หรือสนใจเป็นพิเศษอีกด้วย ด้วยเหตุนี้ จึงอาจจะกล่าวได้ว่าการศึกษาตามพุทธวิธีเป็นการศึกษาตามเอกัตภาพนั่นเอง (Amunuay Tapingkae 1973 : 14 – 18)

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2521 ศักดา ปรางค์ประทานพร เสนอวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตที่มหาวิทยาลัยบอสตัน เรื่องพุทธปรัชญาการศึกษา และความเกี่ยวพันกับการศึกษาของไทย (A Buddhish Philosophy of Education : With Imfilications for Education in Thailand) โดยกล่าวถึง การสอนของพระพุทธเจ้าว่าในพระไตรปิฎก โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสุตตันตปิฎก ทีฤนิกาย มีเรื่องเกี่ยวกับเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้า และพฤติกรรมตอบสนองของผู้เรียนมากมาย ซึ่งแม้ว่าจะนำมาเปรียบเทียบกับหลักวิชาศึกษาศาสตร์ในปัจจุบันนี้ก็สามารถพูดได้อย่างเต็มภาคภูมิว่าการสอนของพระพุทธเจ้ายังคงทันสมัย และใช้ได้อย่างเหมาะสมในหลายสถานการณ์ด้วยกัน (Sakda Prangpatanpon 1978 : 91 – 97 , อ้างถึงใน ไพรัตน์ ญาติฉิมพลี 2540 : 52)

สรุป

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ พบว่า ไตรสิกขาเป็นการสอนที่ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างระมัดระวังทั้งทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติของตนจนกำหนดข้อควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา (ศีล) ของตนได้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นศีล คือ ขั้นที่นักเรียนควบคุมตนเองให้อยู่ในสภาพเรียบร้อย สำรวมกาย วาจา ให้ถูกต้องต่อมารยาทสังคม การควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกัน 2) สมาธิ คือ ขั้นที่นักเรียนรวบรวมความคิดให้จิตสงบแน่วแน่มั่นคง การฝึกจิตให้มั่นคง ไม่คล้อยตามความต้องการที่จะทำชั่ว การฝึกสติคุมสมาธิ ด้วยการนั่งสมาธิเป็นประจำทุกวัน ก่อนเริ่มทำกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนมีความสนใจ และตั้งใจในการเรียน 3) ปัญญา คือ ขั้นที่นักเรียนใช้ปัญญาพิจารณาในการแก้ปัญหา ทำความเข้าใจปัญหาหรือเนื้อหาจนเกิดปัญญา โดยการให้นักเรียนอภิปรายถึงกิจกรรมที่ทำ เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในเหตุและผลของการกระทำ มองเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ มองเห็นผลดีและผลเสียของการกระทำ

การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พัฒนาวินัยของผู้เรียน พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และพัฒนาพฤติกรรมตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สูงขึ้นได้

ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองในโรเรียน พบว่า ทำให้ผู้เรียนมีการพัฒนาด้านความรู้ ความคิด ตามวัตถุประสงค์เนื้อหาของหลักสูตร มีคุณลักษณะ และทักษะอันพึงประสงค์ และมีผลการเรียนตามเป้าหมาย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องการพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ Pre Experimental Design แบบกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลัง One Group Pretest Posttest Design (มาเรียม นิลพันธุ์ 2549 : 144) มีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 162 คน เป็นหน่วยวิเคราะห์ (Unit of Analysis) ซึ่งมีรายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินตามโครงการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 รายงานผลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยการศึกษาเอกสาร ตำรา วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสร้างเครื่องมือ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบ แบบสอบถาม และปรับปรุงคุณภาพของเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินตามโครงการวิจัย เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยทดลองใช้เครื่องมือที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนที่ 1 นำไปทดลองใช้ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้อง วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติและแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การรายงานผลการวิจัย เป็นขั้นตอนการเสนอผลต่อคณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบความถูกต้อง ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องตามที่คณะกรรมการวิทยานิพนธ์เสนอแนะ จัดพิมพ์รายงานผลการวิจัยฉบับร่าง เพื่อเสนอขออนุมัติโครงการวิจัย ปรับปรุงแก้ไขตามที่คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์เสนอแนะ จัดพิมพ์และรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อขอจบการศึกษา

วิธีการและขั้นตอนการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เรียนวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 มีจำนวนห้องเรียน 5 ห้อง ได้แก่ ม.1/1 – ม. 1/5 จำนวนนักเรียน 162 คน โดยคุณลักษณะของประชากรในแต่ละห้องเรียนมีทั้งเก่ง ปานกลาง และอ่อนคละกัน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 ห้องเรียน ได้แก่นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวนนักเรียน 33 คน ที่เรียนวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ได้มาโดยวิธีการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก

ระยะเวลาในการทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยกำหนดในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ระหว่างวันที่ 30 พฤศจิกายน 2552 – วันที่ 22 ธันวาคม 2552 จำนวน 4 สัปดาห์ สัปดาห์ที่ 1 - 3 สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวม 9 ชั่วโมง และสัปดาห์ที่ 4 อีก 1 ชั่วโมง รวมเวลาในการทดลองสอนทั้งหมด 10 ชั่วโมง

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลอง คือ เศรษฐศาสตร์ ซึ่งเป็นเนื้อหาในสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ของกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 6 แผน ดังนี้

ตัวแปรที่ใช้ศึกษา มีดังนี้

1. ตัวแปรต้น การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
2. ตัวแปรตาม
   2.1 ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์
   2.2 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ
   2.3 ความคิดเห็นของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

แบบแผนการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองแบบ Pre Experimental Research Designs แบบหนึ่งกลุ่ม สอบก่อนสอบหลัง The One – Group Pretest–Posttest Design (มาเรียม นิลพันธุ์ 2549 : 144) ซึ่งมีรูปแบบดังตารางที่ 9

ตารางที่ 9 รูปแบบการทดลองแบบ The One – Group Pretest-Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T_1	X	T_2

ที่มา : มาเรียม นิลพันธุ์ , วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ , (นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร , 2549) , 144.

เมื่อ T_1 คือ การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

X คือ ใช้แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

T_2 คือ การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ 6 แผน รายละเอียดดังนี้

แผนที่ 1 เรื่อง ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ 1 คาบ

แผนที่ 2 เรื่อง ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ 2 คาบ

แผนที่ 3 เรื่อง หน่วยเศรษฐกิจ 1 คาบ

แผนที่ 4 เรื่อง ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ 2 คาบ

แผนที่ 5 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ 2 คาบ

แผนที่ 6 เรื่อง กลไกราคา 2 คาบ

รวมทั้งหมด 6 แผน 10 คาบ

2. แบบทดสอบก่อนเรียน (Pretest) หลังเรียน (Posttest) เพื่อวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

3. แบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของนักเรียน โดยใช้ “รูบริค” (Scoring Rubric Assessment)

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา แบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ ได้แก่ มาก ปานกลาง น้อย จำนวน 10 ข้อ

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยมีรายละเอียด ดังนี้

การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 และหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อวิเคราะห์ในส่วนของหลักการ จุดหมาย การจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล โดยดูบริบทของโรงเรียนซึ่งได้เข้าร่วมโครงการวิถีพุทธ วิถีธรรม โดยร่วมมือกันในหลายฝ่ายทั้งโรงเรียน บ้าน วัด ชุมชน ก้าวเข้ามามีบทบาทในการดึงนักเรียนให้เห็นความสำคัญของหลักธรรม และการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในหลักการบริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ ผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้พัฒนา กิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น โดยผ่านกระบวนการวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานดำเนินชีวิต ลักษณะของโรงเรียนวิถีพุทธจะเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้านเพื่อเกื้อหนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการให้เกิดความงอกงามตามหลักธรรมอันเป็นหลักใหญ่ คือ ไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งมีส่วนส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Leaning Process) เกิดทักษะ 7 ส. ได้แก่ สงสัย สังเกต สำรวจ สัมผัส สืบค้น สั่งสม และสรุปผล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เนื้อหาสาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ ในกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ศึกษาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเพื่อให้สอดคล้องกับเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เวลา 10 ชั่วโมง โดยแบ่งเป็น 6 แผน ดังตารางที่ 10 ดังนี้

ตารางที่ 10 การแบ่งเนื้อหา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระเศรษฐศาสตร์

แผนที่	เรื่อง	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	เวลา (ชั่วโมง)
1	ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์	- รู้และเข้าใจความเป็นมา ความหมายและความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ - รู้และเข้าใจขอบข่าย และเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์	1
2	ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ	- รู้และเข้าใจ และสามารถเลือกบริโภคได้อย่างถูกต้อง	2
3	หน่วยเศรษฐกิจ	- อธิบายความหมายและบทบาทของหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล	1
4	ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	- วิเคราะห์ปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการผลิต การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยต้องตัดสินใจว่าควรผลิตสินค้าหรือบริการอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร - รู้และเข้าใจแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน	2
5	ระบบเศรษฐกิจ	- รู้และเข้าใจความหมายและประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ - วิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้	2

ตารางที่ 10 (ต่อ)

แผนที่	เรื่อง	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	เวลา (ชั่วโมง)
6	กลไกราคา	- รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจการตลาด	2
รวม			10

ขั้นที่ 2 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้ 1. ปรัชญาพื้นฐานตามแนวพุทธ 2. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ 3. เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ 4. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 5. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Leaning Process) 6. พุทธธรรม 7. การวัดและประเมินผล 8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้รับการยกย่องจากสถาบันการศึกษาต่างๆ แล้วนำมาปรับเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการ

ขั้นที่ 3 สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ผู้วิจัยนำผลจากการศึกษามาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยอิงตามขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาที่เน้นมรรคมีองค์แปด ซึ่งมีขั้นตอนในการศึกษา 3 ขั้น คือ

1. ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมทบทวนความรู้เดิม สร้างความสนใจให้แก่นักเรียนใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สังเกต ส.สงสัย

2. ขั้นสอน ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้ 2.1 ขั้นจิตตภาวนา เป็นการเตรียมความพร้อมของจิต ได้แก่การรวมเอาองค์มรรคข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ เหมาะแก่การใช้งานมากที่สุด ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สัมผัส 2.2 ขั้นการศึกษา (ศีล : สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ , สมาธิ : สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ , ปัญญา : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ) ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สำรวจ ส.สืบค้น 2.3 ขั้นผลของการศึกษา การนำเสนอผลงาน ผลงานกลุ่ม การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด ซึ่งนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการทำกิจกรรม ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล

3. ขั้นสรุปและประเมินผล ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยวัดการประเมินตามสภาพจริง ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล

ขั้นที่ 4 นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 3 คน ให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 5 ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งแนะนำการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในเรื่องที่กำลังจะเรียน และเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากประเด็นการตั้งคำถามกับเนื้อหาที่จะเรียน การนำมรรคมีองค์แปดมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสามารถนำมาใช้ได้ทั้งขั้นการจัดกิจกรรม และขั้นสรุป กิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนควรมีความหลากหลายเพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน เช่น กิจกรรมกลุ่ม การแข่งขันตอบปัญหา การทำแผนที่ความคิด เป็นต้น

ขั้นที่ 6 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวน 3 คน ประกอบด้วย

ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา	1	คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา	1	คน
ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล	1	คน

ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้ และการประเมินผล แล้วนำข้อมูลความคิดเห็นมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence , IOC) โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์ 2549 : 177)

ให้คะแนนเท่ากับ $+1$ แน่ใจว่าสอดคล้อง
ให้คะแนนเท่ากับ 0 ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
ให้คะแนนเท่ากับ -1 แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

จากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้น
$\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งค่ามากกว่า 0.50 ขึ้นไปแสดงว่าเนื้อหาของแผนการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ (ดังภาคผนวก ข หน้า 167)

ขั้นที่ 7 นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไข ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขเรื่องความเหมาะสมของภาษาและความถูกต้องของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ปรับขั้นตอนการจัดการเรียนรู้จากเดิม การจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย ขั้นนำ ขั้นสอน (ศีล สมาธิ ปัญญา) ขั้นสรุปและประเมินผล ปรับเป็น ขั้นนำ ขั้นสอน (จิตตภาวนา การศึกษาด้วยหลักไตรสิกขา ผลของการศึกษาด้วยหลักไตรสิกขา) ขั้นสรุปและประเมินผล ให้นักเรียนฝึกจิตตภาวนาก่อนเรียนทุกครั้ง ประมาณ 5 นาที เพื่อเป็นการฝึกจิตเบื้องต้น ให้จิตมีความพร้อมเหมาะแก่การเรียน และการทำงาน และแก้ไขข้อความในใบงานที่ 1.2 จากข้อความที่ว่าปลูกผักสวนครัวไว้ทานเอง ปรับเป็นปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง

ขั้นที่ 8 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/2 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน จำนวน 1 ห้องเรียน ซึ่งเป็นประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยวิธีการสุ่มห้องเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลาก เพื่อปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ในเรื่องเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในห้องเรียน

ขั้นที่ 9 นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ดังรายละเอียดแสดง แผนภูมิที่ 12

แผนภูมิที่ 12 สรุปขั้นตอนการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

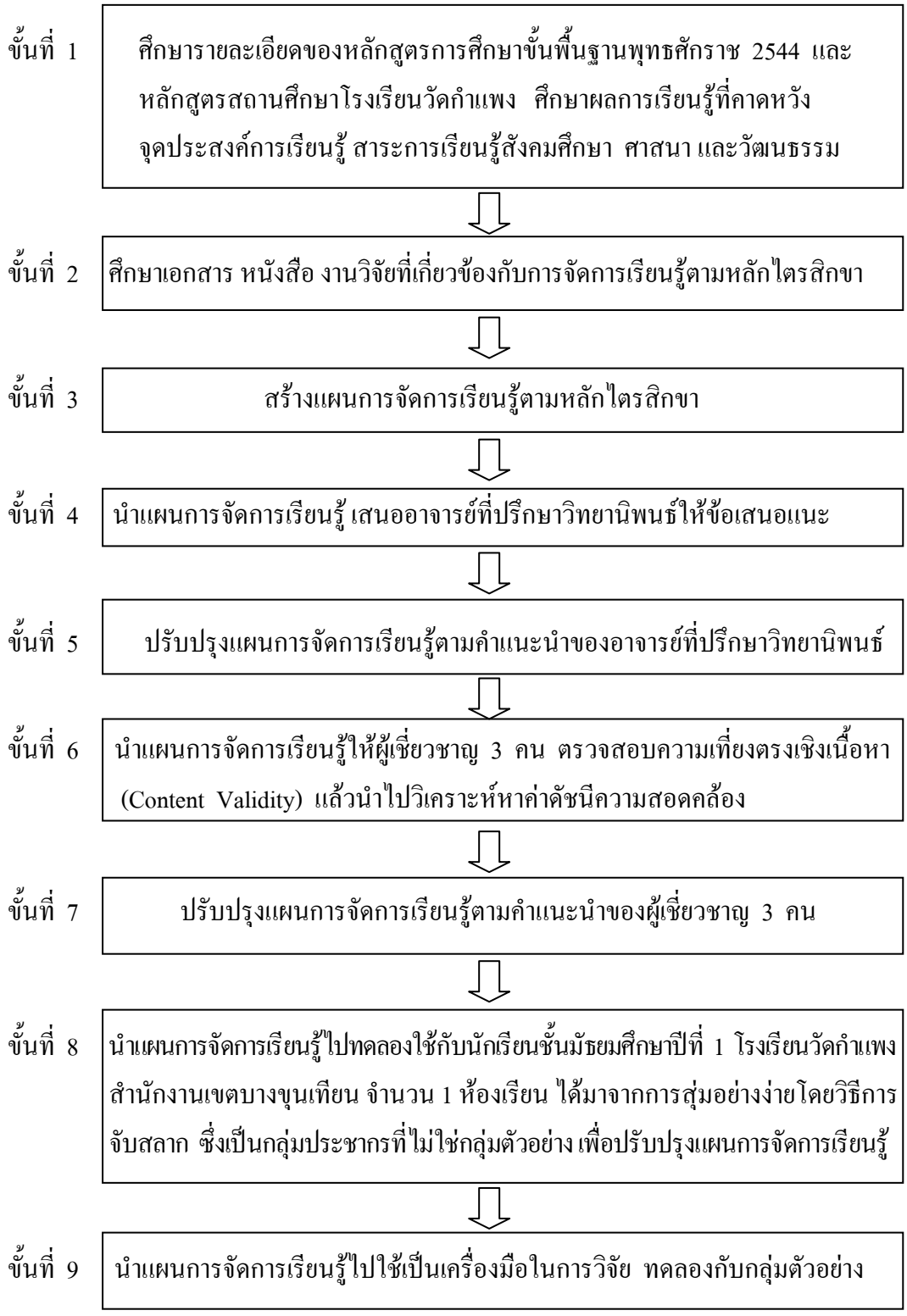

2. สร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ ก่อนเรียน - หลังเรียน (Pretest Posttest)

ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เพื่อวัดผลการเรียนรู้ จำนวน 60 ข้อ ฉบับเดียว จำแนกเป็นแบบปรนัย 4 ตัวเลือก ซึ่งผู้วิจัยสร้างเกิน 2 เท่า เพื่อนำมาคัดเลือกและใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ จำนวน 30 ข้อ โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบทดสอบ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เกี่ยวกับมาตรฐานการจัดการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหา การวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และวิธีการสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนรู้

ขั้นที่ 3 วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ วิเคราะห์เนื้อหา สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังจากแต่ละแผนเพื่อเขียนผลการเรียนรู้ที่คาดหวังด้านความรู้ ความเข้าใจในรายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 วิเคราะห์ข้อสอบปรนัย เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์

มาตร ฐาน การเรียนรู้	แผนการจัดการเรียนรู้ที่	ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	พฤติกรรมการเรียนรู้ (ข้อ)						
			ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า	รวม
ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ	1. ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์	- รู้และเข้าใจ ความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ - รู้และเข้าใจขอบข่ายและเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์	2	2	-	-	-	-	4

ตารางที่ 11 (ต่อ)

มาตร ฐาน การเรียนรู้	แผนการจัด การเรียนรู้ที่	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง	พฤติกรรมการเรียนรู้ (ข้อ)						
			ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า	รวม
ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ	2. ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ	- รู้และเข้าใจ และสามารถเลือกบริโภคได้อย่างถูกต้อง	1	2	1	1	-	1	6
ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภคการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่ารวมทั้งเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ	3. หน่วยเศรษฐกิจ	- อธิบายความหมายและบทบาทของหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล	1	2	-	1	1	-	5

ตารางที่ 11 (ต่อ)

มาตร ฐาน การเรียนรู้	แผนการจัด การเรียนรู้ที่	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง	พฤติกรรมการเรียนรู้ (ข้อ)						
			ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า	รวม
ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก	4. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	- วิเคราะห์ปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการผลิต การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยต้องตัดสินใจว่าควรผลิตสินค้าหรือบริการอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร - รู้และเข้าใจแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน	1	2	1	2	-	-	6
ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก	5. ระบบเศรษฐกิจ	- รู้และเข้าใจความหมายและประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ - วิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้	1	2	-	2	-	-	5

ตารางที่ 11 (ต่อ)

มาตร ฐาน การเรียนรู้	แผนการจัด การเรียนรู้ที่	ผลการเรียนรู้ ที่คาดหวัง	พฤติกรรมการเรียนรู้ (ข้อ)						
			ความจำ	ความเข้าใจ	การนำไปใช้	การวิเคราะห์	การสังเคราะห์	การประเมินค่า	รวม
ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก	6. กลไกราคา	- รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจการตลาด	1	1	1	1	-	-	4
รวม			7	11	3	7	1	1	30

ขั้นที่ 4 สร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ตามตารางการวิเคราะห์ในขั้นที่ 3 ตารางที่ 11

ขั้นที่ 5 เสนอแบบทดสอบให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 6 ปรับปรุงแบบทดสอบตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยได้แนะนำให้สร้างแบบทดสอบที่สอดคล้องกับจุดประสงค์และวิเคราะห์ประเภทของข้อสอบให้หลากหลาย ใช้ภาษาให้เหมาะสม มีความชัดเจนไม่กำกวม ไม่ใช้คำปฏิเสธซ้อนปฏิเสธในการสร้างคำถาม

ขั้นที่ 7 นำแบบทดสอบที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา 1 คน ตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงความยากง่ายของแบบทดสอบให้เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ความสามารถ และศักยภาพของนักเรียน ตลอดจนให้สอดคล้อง

และคลอบคลุมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ จากนั้นนำข้อมูลความคิดเห็นมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) ระหว่างแบบวัดผลการเรียนรู้กับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังด้านความรู้ นำตารางวิเคราะห์ค่า IOC ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง แล้วเลือกข้อสอบที่มีค่าความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งพบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่าเท่ากับ 1.00 (ดังภาคผนวก ข หน้า 169)

ขั้นที่ 8 นำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 42 คนที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและผ่านการเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 แล้ว เพื่อหาค่าความยากง่าย คัดเลือกข้อสอบที่มีระดับความยากง่าย 0.20 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ปรับปรุงข้อที่ไม่ถึงเกณฑ์จนได้ข้อสอบที่สมบูรณ์ จำนวน 30 ข้อ และหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ผู้วิจัยคำนวณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ซึ่งแบบทดสอบที่ได้มีค่าความยากง่าย (P) ระหว่าง 0.26 – 0.71 ค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.24 – 0.52 และได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ข หน้า 184)

การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) คือ การตรวจสอบผลการวัดที่สม่ำเสมอ และค่าคงที่โดยผู้วิจัยเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์การตรวจสอบค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (r) นำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบใช้วิธีของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน จากสูตร KR - 20 โดยเลือกใช้ข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป ซึ่งแบบทดสอบได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.85 รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ข หน้า 187)

ขั้นที่ 9 นำแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์เพื่อใช้ในการวิจัยมีขั้นตอนการพัฒนา ดังแสดงในแผนภูมิที่ 13

แผนภูมิที่ 13 สรุปการสร้างแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์

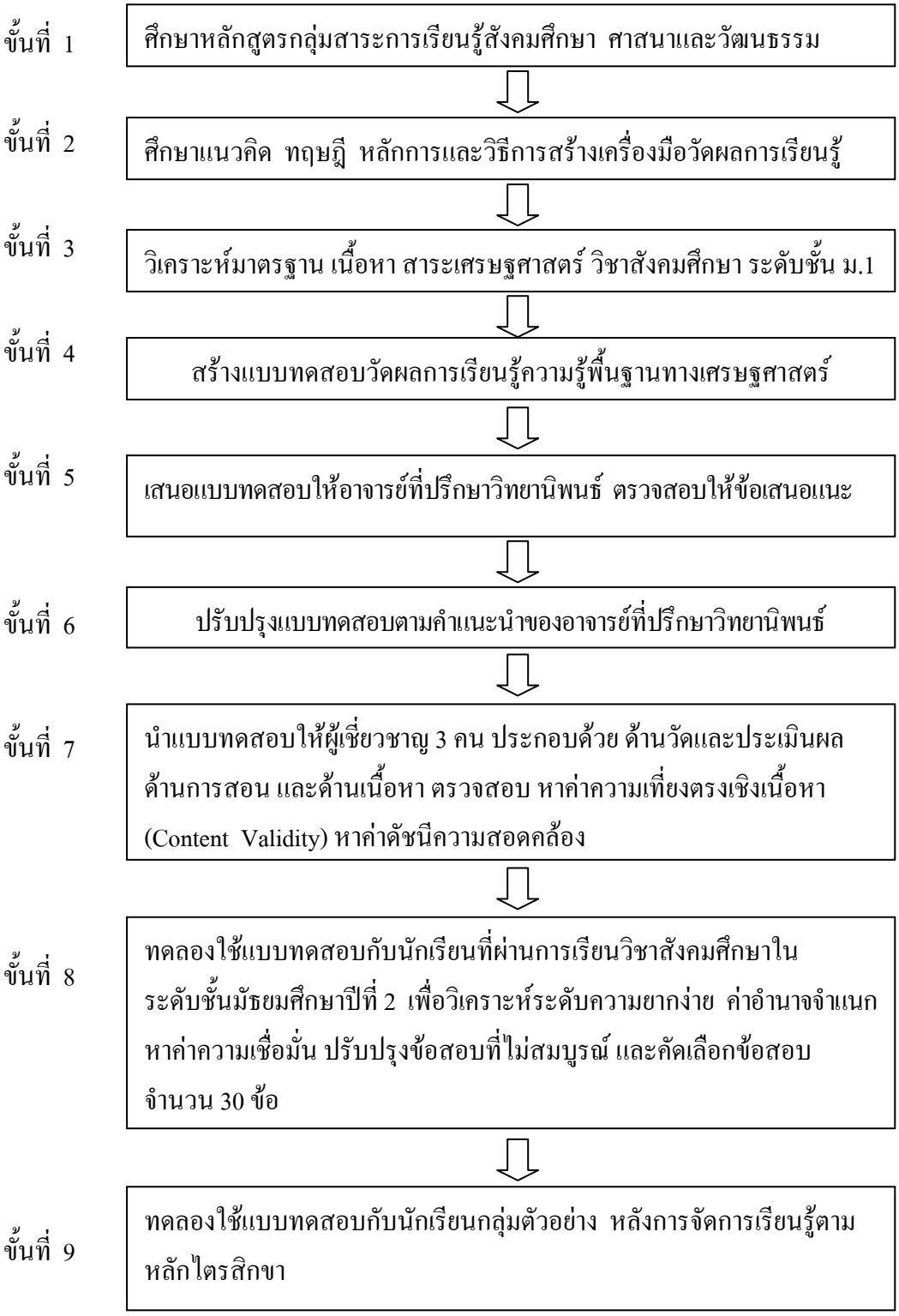

3. สร้างแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของนักเรียน

แบบประเมินพฤติกรรมการเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบเป็นแบบประเมินรูบริค (Scoring Rubric) มี 3 ระดับ คือ ดี พอใช้ และปรับปรุง โดยระบุพฤติกรรมที่วัดด้านทักษะแบ่งเป็น 7 ส. คือ ส.สงสัย ส.สังเกต ส.สัมผัส ส.สำรวจ ส.สืบค้น ส.สั่งสม ส.สรุปผล การประเมินพฤติกรรมของนักเรียนแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติน้อยต้องปรับปรุง

2 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติในระดับพอใช้

3 หมายถึง นักเรียนปฏิบัติในระดับดี

การประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบจากการเกิดทักษะ 7 ส. หลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยมีระดับการให้คะแนนเป็น 4 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์การให้คะแนนรวม จากคะแนนเต็ม 21 คะแนน

18 – 21	คะแนน	หมายถึง	ดีมาก
14 – 17	คะแนน	หมายถึง	ดี
10 – 13	คะแนน	หมายถึง	พอใช้
0 – 9	คะแนน	หมายถึง	ควรปรับปรุง

ผู้วิจัยประเมินผลหลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบประเมิน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมการเรียนของนักเรียน

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ความสามารถในการเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของนักเรียน นักเรียนเกิดทักษะ 7 ส. หลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

ขั้นที่ 3 นำข้อมูลที่ได้จากขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 มาสร้างแบบประเมินพฤติกรรมการเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

ขั้นที่ 4 นำแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 5 ปรับปรุงแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยได้แนะนำให้ปรับข้อความในรายการที่ใช้ประเมินพฤติกรรมให้ชัดเจน และเหมาะสม

ขั้นที่ 6 เสนอแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ในด้านวัดและประเมินผล ด้านการสอน และด้านเนื้อหา ตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence (IOC) และนำมาปรับปรุง โดยผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้ปรับเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมให้ชัดเจน และสอดคล้องกับทักษะ 7 ส. ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ข หน้า 179)

ขั้นที่ 7 นำแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย

สรุปขั้นตอนการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

แผนภูมิที่ 14 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

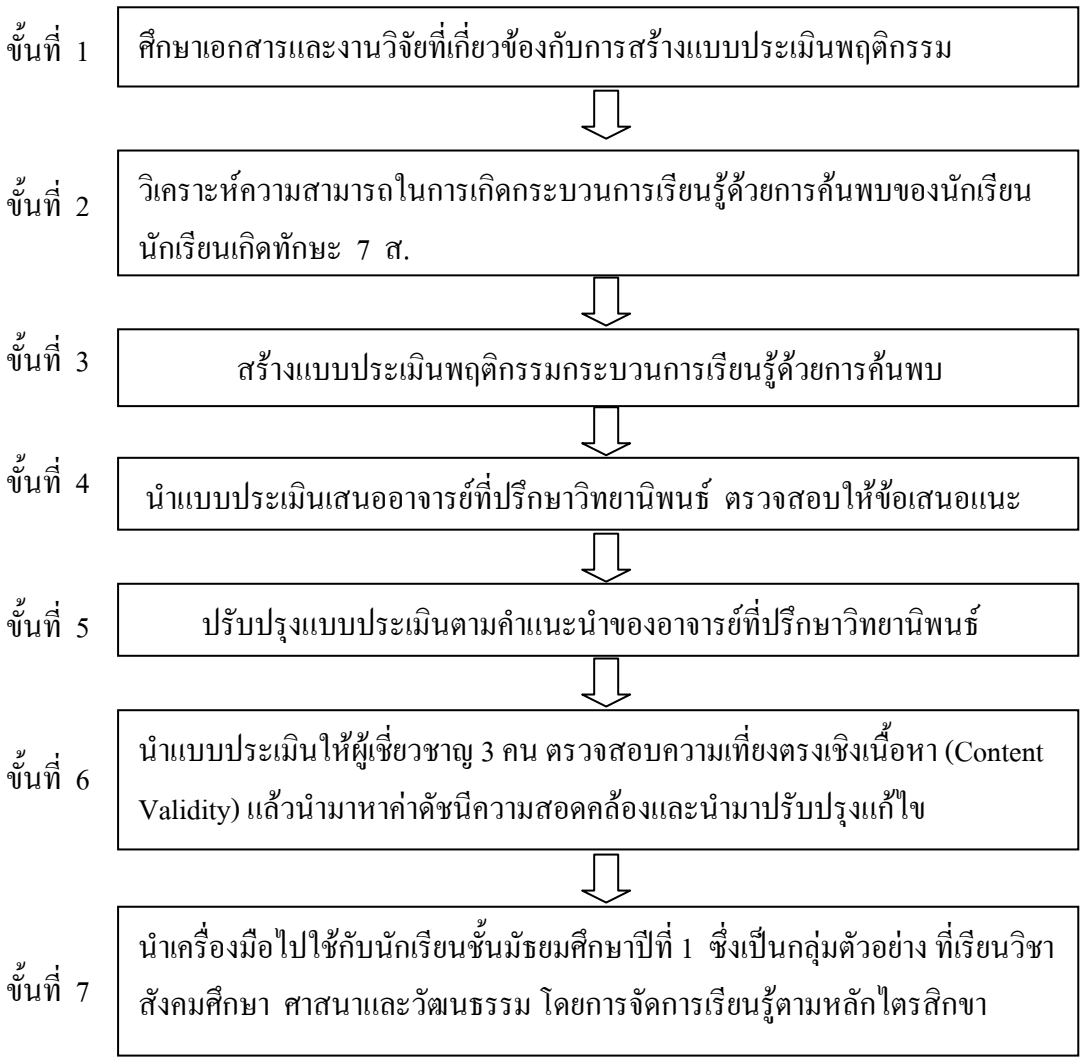

4. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแบบประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 10 ข้อ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาเกณฑ์ในการสร้างแบบสอบถามจากเอกสารวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วยด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ และกำหนดเกณฑ์ระดับความคิดเห็นด้วยซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เห็นด้วยมาก	ให้ระดับคะแนน	3	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	ให้ระดับคะแนน	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	ให้ระดับคะแนน	1	คะแนน

สำหรับการให้ค่าความหมายของค่าที่วัดได้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการให้ความหมายดังนี้

ช่วงคะแนนเฉลี่ย	เกณฑ์การแปลความหมายของความคิดเห็น
ระหว่าง 1.00 – 1.49	เห็นด้วยน้อย
ระหว่าง 1.50 – 2.49	เห็นด้วยปานกลาง
ระหว่าง 2.50 – 3.00	เห็นด้วยมาก

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแบบปลายปิด (Closed Form) แบบประเมินค่า (Rating Scale) โดยกำหนดระดับ 3 ระดับ จากมาก ปานกลาง น้อย มีจำนวน 10 ข้อ มีหัวข้อในการสอบถามดังนี้ 1) บรรยากาศในการเรียนรู้ จำนวน 3 ข้อ 2) กิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ 3) ประโยชน์ที่ได้รับ จำนวน 3 ข้อ รวม 10 ข้อ

ขั้นที่ 3 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่สร้างขึ้นไปเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 4 ปรับปรุงแบบสอบถามความคิดเห็นตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ โดยให้คำแนะนำว่าให้เขียนข้อคำถามที่สั้นและง่ายต่อการทำความเข้าใจของนักเรียน พร้อมทั้งปรับข้อความ และตัดข้อความให้กระชับ

ขั้นที่ 5 นำแบบสอบถามความคิดเห็นที่ทำการปรับปรุงแก้ไขให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 คน

ประกอบด้วยด้านวัดและประเมินผล ด้านการสอน และด้านเนื้อหา ตรวจความถูกต้องด้านเนื้อหาและภาษา ซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำว่าให้ใช้คำถามที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ง่ายต่อการตอบของนักเรียน และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำตารางวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องกำหนดค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่า มีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ ซึ่งพบว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 แล้วนำมาเป็นเครื่องมือการวิจัย รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ข หน้า 183)

ขั้นที่ 6 นำแบบสอบถามความคิดเห็นไปใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 15

แผนภูมิที่ 15 สรุปขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน

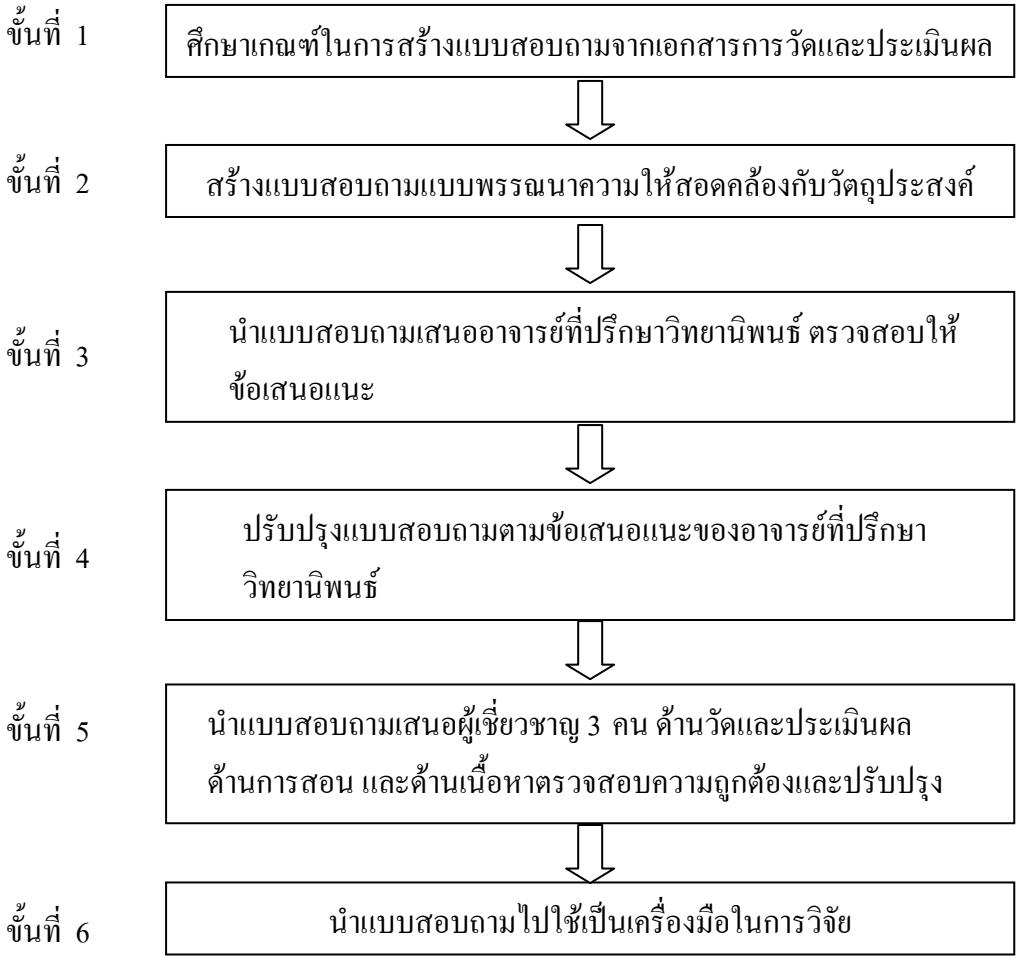

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากรถึงผู้บริหารโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการทดลองใช้เครื่องมือในการวิจัย

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

2.1 ชี้แจงการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้

2.2 ทดสอบก่อนเรียน

2.3 ดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน

3. การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นนำ เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนโดยครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้ม และทักทายสนทนากับนักเรียนด้วยไมตรีจิต เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจตอบสนองต่อการเรียนการสอน ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เป็นเป้าหมายในการสอนแต่ละครั้ง ทบทวนความรู้เดิม สร้างความสนใจให้แก่นักเรียนซึ่งมีวิธีการหลายอย่าง เช่น ให้ดูรูปภาพ เล่าความประทับใจ ตั้งคำถาม ถาม- ตอบ ชมวีดิทัศน์ ฟังเพลง วิเคราะห์ข่าวประจำวัน วิเคราะห์กรณีตัวอย่าง

2. ขั้นสอน นำหลักไตรสิกขามาเป็นแนวทางจัดการเรียนรู้ ดังนี้

2.1 ขั้นจิตตภาวนา เป็นการเตรียมความพร้อมของจิต ได้แก่การรวมเอาองค์มรรค ข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เข้ามาฝึกให้มีจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง แน่วแน่ ควบคุมตนเองได้ดี มีสมาธิ เหมาะแก่การใช้งานมากที่สุดโดยครูให้นักเรียนฝึกอบรมจิตของตนเอง ด้วยการนั่งสมาธิใช้สติติดตามลมหายใจเข้า- ออก โดยใช้เวลานั่งสมาธิ 5 นาที ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สัมผัส

2.2 ขั้นการศึกษา การศึกษาค้นคว้างานตามหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย โดยใช้ (ศีล : สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ , สมาธิ : สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ , ปัญญา : สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ) และใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สำรวจ ส.สืบค้น

2.3 ขั้นผลของการศึกษา การนำเสนอผลงาน ผลงานกลุ่ม การตอบคำถาม การทำแบบฝึกหัด ซึ่งนำมรรคมีองค์ 8 มาใช้ในการทำกิจกรรม ใช้ทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สั่งสม ส.สรุปผล

3. ขั้นสรุปและประเมินผล ประกอบด้วย

3.1 ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียนโดยครูจะเพิ่มเติมส่วนที่ยังบกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2 วัดและประเมินผลจากสภาพจริง โดยพิจารณาจากการตอบคำถาม สังเกตพฤติกรรมการเรียน ความสนใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม การส่งงาน การทดสอบ

สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ดังแผนภูมิที่ 16 ดังนี้

แผนภูมิที่ 16 สรุปขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

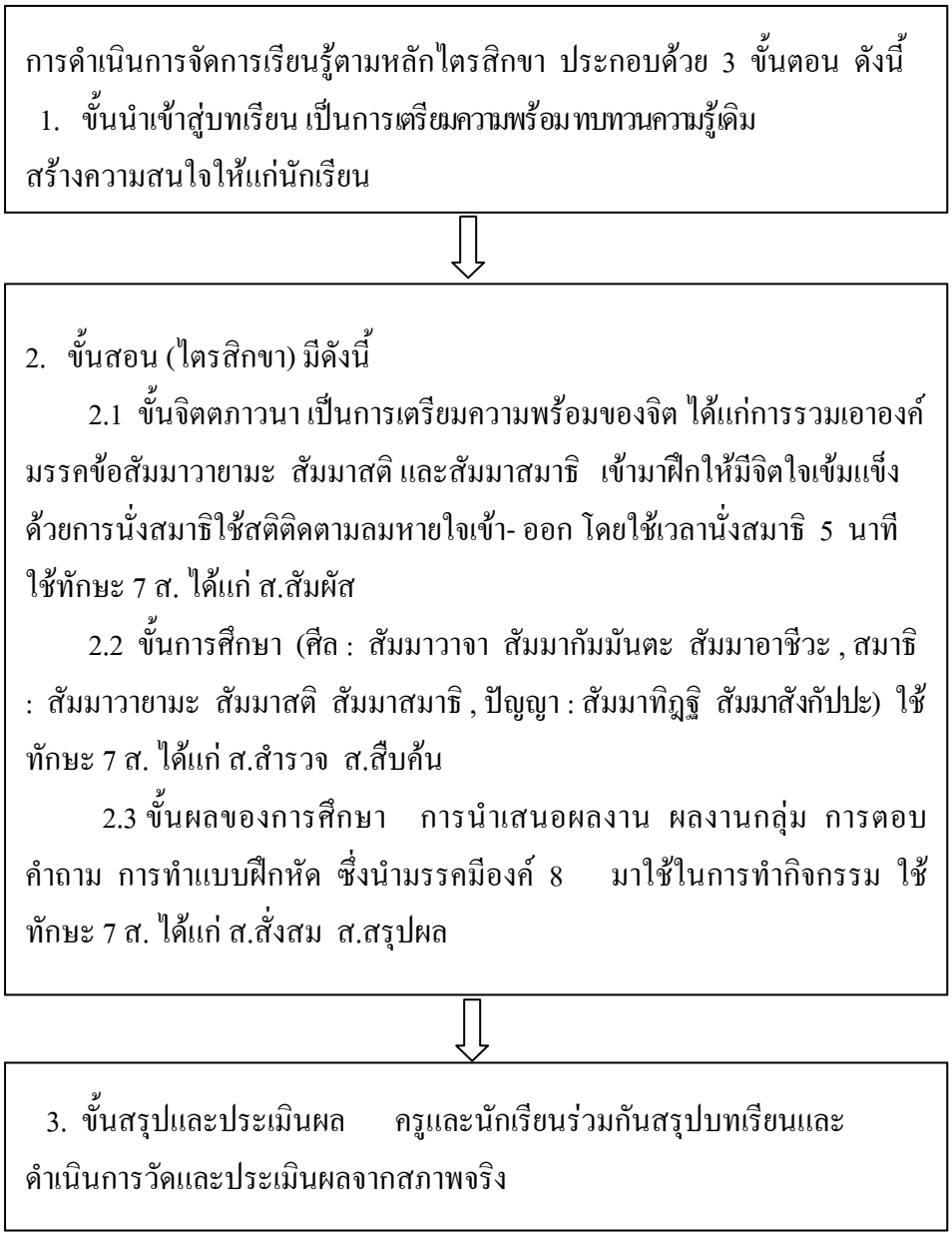

สถิติที่ใช้วิจัยในครั้งนี้

ในการดำเนินการวิจัยผู้วิจัยใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การแปลค่าผลทดสอบจากแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ค หน้า 192)

2. การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบหลังการเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยการทดสอบค่า (t-test) แบบ Dependent โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป รายละเอียดดัง (ตารางที่ 13 หน้า 142)

3. การแปลค่าจากแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ใช้สถิติดังนี้

การแปลค่าของแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบวัดพฤติกรรม 3 ระดับ แบบรูบริค (Scoring Rubric) คือ ดี พอใช้ ปรับปรุง แปลผลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ค หน้า 191-195)

4. การแปลค่าจากแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ใช้สถิติดังนี้

4.1 การแปลค่าของแบบสอบถามวัดความคิดเห็น 3 ระดับ แบบมาตรวัด(Rating Scale) คือ มาก ปานกลาง น้อย แปลผลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) รายละเอียดดัง (ภาคผนวก ค หน้า 196)

สรุป

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองแบบ (Pre Experimental Design) แบบหนึ่งกลุ่มทดสอบก่อนเรียน – ทดสอบหลังเรียน (One group pretest – posttest design) โดยใช้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวน 33 คน ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ใช้การทดสอบค่าที (t – test) แบบ Dependent ข้อมูลที่ได้จากการ

ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.)วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา คือ 1. ด้านบรรยากาศการจัดการเรียนรู้ 2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สรุปวิธีการดำเนินการวิจัยได้ดังตารางที่ 12

ตารางที่ 12 สรุปวิธีการดำเนินการวิจัย

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล
1. เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	- ทดสอบโดยใช้แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ก่อนเรียน - ทดสอบโดยใช้แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้หลังเรียน	- นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที 1/1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 33 คน	- แบบทดสอบความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่า t – test dependent
2. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา	- ประเมินจากแบบประเมินกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบของนักเรียน การเกิดทักษะ 7 ส.	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที 1/1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 33 คน	- แบบประเมินกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย($\overline{X}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	สอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 33 คน	- แบบสอบถามความคิดเห็นปลายปิดแบบประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่า ร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

บทที่ 4

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 33 คน และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาก่อนเรียน และหลังเรียน ประกอบด้วย ความรู้เรื่อง ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ หน่วยเศรษฐกิจ ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ระบบเศรษฐกิจ และกลไกราคา

ตอนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ โดยการประเมินพฤติกรรมด้านทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สงสัย ส.สังเกต ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล ใช้แบบประเมินค่า (Rating scale) มี 3 ระดับ คือ ดี พอใช้ และปรับปรุง ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น

ตอนที่ 1 การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ก่อนเรียน และหลังเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 1 ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลังเรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขามีผลการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่ รายละเอียดดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคะแนนรวมผลการเรียนรู้ เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ก่อนเรียน และหลังเรียน

การทดสอบ	จำนวน (n)	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	t - test	Sig.
ก่อนเรียน	33	30	12.15	4.57	-24.04	.000
หลังเรียน	33	30	20.91	3.38		

จากตารางที่ 13 พบว่า คะแนนผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ก่อนเรียน ($\overline{X}$ = 12.15 , S.D. = 4.57) และคะแนนผลการเรียนรู้หลังเรียน ($\overline{X}$ = 20.91 , S.D. = 3.38) คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ผลการจัดการเรียนรู้หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสูงกว่าผลการเรียนรู้ก่อนเรียน

ตารางที่ 14 คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ โดยแยกตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ 6 แผน ดังนี้

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง	ทดสอบก่อนเรียน				ทดสอบหลังเรียน			
	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ลำดับที่	ร้อยละ	$\overline{X}$	S.D.	ลำดับที่
1. รู้และเข้าใจความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์	42.50	0.85	0.71	4	80.50	1.61	0.50	2
2. รู้และเข้าใจขอบข่าย และเป้าหมาย ของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์	66.50	1.33	0.65	1	86.50	1.73	0.45	1
3. รู้และเข้าใจ และสามารถเลือกบริโภค ได้อย่างถูกต้อง	44.80	2.24	1.12	2	70.40	3.52	0.91	4
4. อธิบายความหมาย และบทบาทของ หน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล	43.50	2.61	1.22	3	70.17	4.21	0.82	5
5. วิเคราะห์ปัจจัยประกอบการตัดสินใจ ในการผลิต การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค้า โดยต้องตัดสินใจว่า ควรผลิตสินค้า และบริการอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร	34.75	1.39	1.20	7	69.75	2.79	0.86	6
6. รู้และเข้าใจแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน	39.99	1.18	0.77	5	59.67	1.79	0.70	9
7. รู้และเข้าใจความหมาย และประเภท ของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ	39.5	0.79	0.71	6	77.5	1.55	0.51	3
8. วิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของระบบ เศรษฐกิจในประเทศไทย และภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ได้	22.50	0.45	0.51	9	63.5	1.27	0.52	7
9. รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบ เศรษฐศาสตร์การตลาด	32.50	1.30	0.98	8	61.25	2.45	0.67	8

จากตารางที่ 14 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ โดยแยกตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน ปรากฏผลดังนี้ ทดสอบก่อนเรียนเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 รู้และเข้าใจขอบข่าย และเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ ($\overline{X}$ = 1.33 , S.D. = 0.65) รองลงมา คือ รู้และเข้าใจ และสามารถเลือกบริโภคได้อย่างถูกต้อง ($\overline{X}$ = 2.24 , S.D. = 1.12) อธิบายความหมาย และบทบาทของหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล ($\overline{X}$ = 2.61 , S.D. = 1.22) รู้และเข้าใจความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ ($\overline{X}$ = 0.85 , S.D. = 0.71) รู้และเข้าใจแผนพัฒนาเศรษฐกิจเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน ($\overline{X}$ = 1.18 , S.D. = 0.77) รู้และเข้าใจความหมาย และประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ($\overline{X}$ = 0.79 , S.D. = 0.71) วิเคราะห์ปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการผลิต การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า โดยต้องตัดสินใจว่า ควรผลิตสินค้าและบริการอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร ($\overline{X}$ = 1.39 , S.D. = 1.20) รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐศาสตร์การตลาด ($\overline{X}$ = 1.30 , S.D. = 0.98) และวิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ ($\overline{X}$ = 0.45 , S.D. = 0.51) เป็นลำดับสุดท้าย ทดสอบหลังเรียนเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ลำดับที่ 1 รู้และเข้าใจขอบข่าย และเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ ($\overline{X}$ = 1.73 , S.D. = 0.45) รองลงมา คือ รู้และเข้าใจความเป็นมา ความหมาย และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ ($\overline{X}$ = 1.61 , S.D. = 0.50) รู้และเข้าใจความหมาย และประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ($\overline{X}$ = 1.55 , S.D. = 0.51) รู้และเข้าใจ และสามารถเลือกบริโภคได้อย่างถูกต้อง ($\overline{X}$ = 3.52 , S.D. = 0.91) อธิบายความหมาย และบทบาทของหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล ($\overline{X}$ = 4.21 , S.D. = 0.82) วิเคราะห์ปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการผลิต การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า โดยต้องตัดสินใจว่า ควรผลิตสินค้าและบริการอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร ($\overline{X}$ = 2.79 , S.D. = 0.86) วิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ ($\overline{X}$ = 1.27 , S.D. = 0.52) รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐศาสตร์การตลาด ($\overline{X}$ = 2.45 , S.D. = 0.67) และลำดับสุดท้าย รู้และเข้าใจแผนพัฒนาเศรษฐกิจเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน ($\overline{X}$ = 1.79 , S.D. = 0.70)

ตอนที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ โดยการประเมินพฤติกรรมด้านทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สงสัย ส.สังเกต ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล ใช้แบบประเมินค่า (Rating scale) มี 3 ระดับ คือ ดี พอใช้ และปรับปรุง ตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย ข้อที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา อยู่ในระดับใด และเป็นอย่างไร รายละเอียดดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 สรุปผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 6

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 6				
พฤติกรรมทักษะ 7 ส.	$\overline{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพ	ลำดับที่
ส.สงสัย	2.10	0.20	พอใช้	6
ส.สังเกต	2.00	0.00	พอใช้	7
ส.สำรวจ	2.90	0.20	ดี	1
ส.สัมผัส	2.80	0.10	ดี	2
ส.สืบค้น	2.70	0.20	ดี	4
ส.สั่งสม	2.80	0.10	ดี	2
ส.สรุปผล	2.70	0.20	ดี	4
รวม	2.59	0.10	ดี	-

จากตารางที่ 15 พบว่า ผลการวิเคราะห์คะแนนพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา จากการปฏิบัติกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 6 แผน โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีระดับพฤติกรรมการปฏิบัติตามกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) อยู่ในระดับดี ($\overline{X}$ = 2.59 , S.D. = 0.10) เมื่อแยกเป็นด้านทักษะที่นักเรียนปฏิบัติเรียงลำดับจากมากไปน้อยปรากฏผล ดังนี้ อันดับ 1 คือ ส.สำรวจ นักเรียนออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงตามใบงาน หรือกิจกรรมที่ครูมอบหมาย ทำงานถูกต้อง ครบถ้วน ไม่ลอกผลงานเพื่อน ($\overline{X}$ = 2.90 , S.D. = 0.20) รองลงมา คือ ส.สัมผัส นักเรียนฝึกสมาธิอย่างตั้งใจ ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ผลงานถูกต้อง ไม่ลอกผลงานเพื่อน ($\overline{X}$ = 2.80 , S.D. = 0.10) ส.สั่งสม นักเรียนทบทวนความรู้ ทำใบงาน ทำแบบฝึกหัด ส่งตรงเวลา ($\overline{X}$ = 2.80 , S.D. = 0.10) ส.สืบค้น นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกเหนือจากหนังสือเรียน อ้างอิงที่มาได้ถูกต้อง

นำเสนอวิธีค้นคว้า และแนะนำเพื่อนได้ ($\overline{X}$ = 2.70 , S.D. = 0.20) ส.สรุปผล นักเรียนเขียนสรุปความรู้ด้วยตนเอง ช่วยกันสรุปเป็นกลุ่ม คิดวิเคราะห์ในเรื่องที่เรียน ($\overline{X}$ = 2.70 , S.D. = 0.20) ส.สงสัย นักเรียนตั้งใจในการเรียน ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครู ในกิจกรรมการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 2.10 , S.D. = 0.20) และด้านที่นักเรียนปฏิบัติเป็นลำดับสุดท้าย คือ ส.สังเกต นักเรียนสังเกตสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัว และสิ่งแวดล้อม เปรียบเทียบข้อมูลตามสถานการณ์ที่ครูกำหนด ($\overline{X}$ = 2.00 , S.D. = 0.00)

เมื่อพิจารณากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมดจำนวน 6 แผน โดยเรียงตามลำดับการเกิดพฤติกรรมจากมากไปหาน้อย สรุปผลได้ดังนี้ ส.สงสัย ลำดับที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง กลไกราคา ($\overline{X}$ = 2.50 , S.D. = 0.50) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา รองลงมาได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หน่วยเศรษฐกิจ ($\overline{X}$ = 2.20 , S.D. = 0.40) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ ($\overline{X}$ = 2.10 , S.D. = 0.30) และลำดับสุดท้ายแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมาย และความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.00 , S.D. = 0.00) ส.สังเกต มีการประเมินพฤติกรรม 3 แผน ซึ่งมีระดับการประเมินพฤติกรรมเท่ากัน ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ($\overline{X}$ = 2.00 , S.D. = 0.00) ส.สำรวจ มีการประเมินพฤติกรรม 2 แผน ลำดับที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ($\overline{X}$ = 3.00 , S.D. = 0.20) และลำดับที่ 2 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ($\overline{X}$ = 2.90 , S.D. = 0.30) ส.สัมผัส ลำดับที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ($\overline{X}$ = 2.90 , S.D. = 0.00) รองลงมาได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.80 , S.D. = 0.40) และลำดับสุดท้าย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ($\overline{X}$ = 2.70 , S.D. = 0.50) ส.สืบค้น ลำดับที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.90 , S.D. = 0.30) รองลงมาได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ($\overline{X}$ = 2.80 , S.D. = 0.40) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ($\overline{X}$ = 2.70 , S.D. = 0.50) แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ($\overline{X}$ = 2.60 , S.D. = 0.50) และลำดับสุดท้ายแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ($\overline{X}$ = 2.20 , S.D. = 0.40) ส.สั่งสม ลำดับที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.90 , S.D. = 0.30) และลำดับสุดท้าย แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.80 , S.D. = 0.40) ส.สรุปผล ลำดับที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4

และแผนการจัดการเรียนรู้ ที่ 6 มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.80 , S.D. = 0.40) รองลงมาได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ($\overline{X}$ = 2.70 , S.D. = 0.30) ลำดับสุดท้ายแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 , แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 มีค่าระดับพฤติกรรมเท่ากัน ($\overline{X}$ = 2.60 , S.D. = 0.50) (ดังตารางที่ 25 ภาคผนวก ค หน้า 197)

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3 ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา อยู่ในระดับใด โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็น รายละเอียดดัง ตารางที่ 16

ตารางที่ 16 วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ

ความคิดเห็น	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 1. การจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	2.30	0.47	ปานกลาง	(3)
2. ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกันด้วยไมตรีจิต และให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน	2.58	0.50	มาก	(2)
3. ครูมีสื่อการสอนที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม มีความหลากหลาย ทำให้มีความรู้สึกสนุก	2.61	0.50	มาก	(1)
รวมด้านบรรยากาศ	2.50	0.49	มาก	3
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 4. ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน	2.79	0.42	มาก	(1)
5. มีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ	2.67	0.48	มาก	(2)
6. มีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียน	2.45	0.51	ปานกลาง	(4)
7. นักเรียนพอใจที่ครูคอยช่วยเหลือให้ความสะดวกในการทำกิจกรรม	2.61	0.47	มาก	(3)
รวมด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	2.63	0.47	มาก	1
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 8. สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนๆ จากการค้นคว้า	2.48	0.51	ปานกลาง	(2)
9. รู้จักการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง	2.36	0.49	ปานกลาง	(3)
10. สามารถนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	2.73	0.45	มาก	(1)
รวมด้านประโยชน์	2.52	0.48	มาก	2
รวมทุกด้าน	2.56	0.48	มาก	-

จากตารางที่ 16 การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่จัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา พบว่าโดยรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ($\overline{X}$ = 2.56 , S.D. = 0.48) ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในด้านบรรยากาศ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า สามารถเรียงตามลำดับได้ดังนี้ ลำดับ 1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขามีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยมาก ($\overline{X}$ = 2.63 , S.D. = 0.47) ลำดับ 2 ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ($\overline{X}$ = 2.52 , S.D. = 0.48) ลำดับ 3 ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ($\overline{X}$ = 2.50 , S.D. = 0.49)

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเมื่อพิจารณารายประเด็นสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ลำดับแรก ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน ($\overline{X}$ = 2.79 , S.D. = .42) รองลงมา คือ มีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนรู้กับเพื่อนๆ ($\overline{X}$ = 2.67 , S.D. = .48) นักเรียนพอใจที่ครูคอยช่วยเหลือให้ความสะดวกในการทำกิจกรรม ($\overline{X}$ = 2.61 , S.D. = .50) และลำดับสุดท้ายมีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียน ($\overline{X}$ = 2.45 , S.D. = .51)

ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเมื่อพิจารณารายประเด็นสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ลำดับแรก สามารถนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ($\overline{X}$ = 2.73 , S.D. = .45) รองลงมาคือ สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนๆ จากการค้นคว้า ($\overline{X}$ = 2.48 , S.D. = .51) และลำดับสุดท้ายรู้จักการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง ($\overline{X}$ = 2.36 , S.D. = .49)

ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเมื่อพิจารณารายประเด็นสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ ดังนี้ ลำดับแรกครูมีสื่อการสอนที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม มีความหลากหลายทำให้มีความรู้สึกสนุก ($\overline{X}$ = 2.61 , S.D. = .50) รองลงมาคือ ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกันด้วยไมตรีจิต และให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน ($\overline{X}$ = 2.58 , S.D. = .50) และลำดับสุดท้ายการจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ($\overline{X}$ = 2.30 , S.D. = .47)

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 2) ศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา 3) ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในด้านบรรยากาศ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 162 คน จาก 5 ห้องเรียน ซึ่งแต่ละห้องเรียนมีทั้งเก่ง ปานกลาง อ่อน คละกัน และกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับสลาก คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1/1 จำนวน 33 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ที่จัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 แบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ซึ่งเป็นข้อสอบชุดเดียวกัน เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือกจำนวน 30 ข้อ มีค่าความยากง่าย (p) ตั้งแต่ 0.26 – 0.71 มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.23 – 0.52 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) เท่ากับ 0.85 แบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ คือ 1) หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ 2) เปรียบเทียบผลการเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ โดยใช้สูตร t – test แบบ Dependent 3) หาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เรื่อง ความรู้พื้นฐาน

ทางเศรษฐศาสตร์ 4) วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยใช้ค่าค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยการพัฒนาผลการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีข้อค้นพบสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาหลังเรียนมีผลการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. กระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) ผลการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้าน ส.สงสัย และ ส.สังเกต อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนด้าน ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล อยู่ในระดับดี และด้าน ส.สำรวจ อยู่ในระดับดีเป็นลำดับแรก ส่วนด้าน ส.สังเกต อยู่ในระดับพอใช้เป็นลำดับต่ำสุด

3. ความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำดับ 1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียนอยู่ในระดับสูงสุด และมีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียนอยู่ในระดับต่ำสุด รองลงมา คือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ พบว่า สามารถนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับสูงสุด และรู้จักค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเองอยู่ในระดับต่ำสุด และลำดับสุดท้ายด้านบรรยากาศการเรียนรู้ พบว่า ครูมีสื่อการสอนที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม มีความหลากหลาย ทำให้รู้สึกสนุกอยู่ในระดับสูงสุด และการจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับต่ำสุด

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา นำผลมาอภิปรายได้ดังนี้

1. ผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผลการวิจัยพบว่า ผลการเรียนรู้ เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ไตรสิกขา เป็นระบบการศึกษาที่ทำให้บุคคลพัฒนาอย่างมีบูรณาการ และให้มนุษย์เป็นองค์รวมที่พัฒนาอย่างมีดุลยภาพ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) 2542 : 64-68) ซึ่งสอดคล้องกับ สุมน อมรวิวัฒน์ (2528 : 37 – 39) ที่กล่าวว่า ไตรสิกขาเป็นกระบวนการศึกษาที่พัฒนามนุษย์ทั้งทางกาย วาจา ความคิด จิตใจ อารมณ์ และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติมีอิสรภาพ เน้นการปฏิบัติ ฝึกหัดอบรมตนด้วยหลักของศีล สมาธิ ปัญญา และสอดคล้องกับสุคนธ์ สินธพานนท์ (2550 : 189 – 190) ที่กล่าวว่าวิธีสอนแบบไตรสิกขาเป็นวิธีสอนที่ฝึกการควบคุมทางกาย จิต ช่วยให้เกิดปัญญา ลักษณะของวิธีสอนเป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักควบคุมตนเองให้มีความสำรวมกาย วาจา ใจ ให้ตั้งใจฟัง บันทึก หรือคิดตามในเรื่องที่กำลังเรียน หรือกำลังศึกษา เป็นไปตามหลักที่ว่า คนจะเกิดปัญญาได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีสมาธิแน่วแน่โดยผู้นั้นจะต้องมีร่างกายอยู่ในสภาพปกติควบคุมสติได้ วิธีสอนแบบไตรสิกขาทำให้จิตสงบส่งผลให้เกิดพลังความคิด เกิดปัญญารู้แจ้ง ผู้สอนมักจะนำไปใช้ร่วมกับวิธีสอนอื่นๆ เช่น ขณะที่สอนแบบบรรยายเมื่อนำกระบวนการไตรสิกขาเข้าไปฝึกก็จะทำให้ผู้เรียนมีความสำรวมตั้งใจ และคิดตามจนกระทั่งเกิดปัญญาได้ความรู้ที่ถูกต้อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนัดดา ธรรมวงศ์ผล (2542 : บทคัดย่อ) ที่ได้ศึกษาผลของการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง หลักธรรม ในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสีกัน (วัฒนานันท์อุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยการสอนแบบไตรสิกขาสูงกว่าการสอนแบบบรรยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พร้อมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของดุษฎี สีตลวรางค์ (2524 : 67 – 68) ได้ศึกษาเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสากัจฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสากัจฉาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนจากวิธีสอนแบบไตรสิกขา ส่วนการใช้หลักธรรมในการแก้ปัญหาเชิงจริยธรรมนั้น นักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบ

ไตรสิกขามีค่าคะแนนเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบธรรมสากัจฉาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุนีย์ ผจญศิลป์ (2546 : บทคัดย่อ) ที่ศึกษาเรื่อง ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนแบบไตรสิกขามีการคิดอย่างมีวิจารณญาณหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ผลของการใช้หลักไตรสิกขาโดยเน้นมรรคมีองค์แปด ในการจัดการเรียนรู้ยังสอดคล้องกับหลักการ แนวคิด และทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น ดังนี้คือ 1) การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา) นักเรียนส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการปฏิบัติโดยนั่งอย่างสำรวม ไม่ทำงานอื่นในขณะนั่งสมาธิ มีความเพียรพยายามนั่งตามเวลาที่กำหนด (สัมมาวายามะ) ใช้สติติดตามลมหายใจเข้า – ออก (สัมมาสติ) ทำให้เกิดสมาธิชั่วขณะ ส่งผลให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เรียนได้ง่ายขึ้น โดยสังเกตจากเมื่อนักเรียนอ่านใบความรู้ นักเรียนอ่านอย่างตั้งใจ มีความเพียรพยายามในการอ่านให้จบตามเวลาที่ครูกำหนด มีสติ และสมาธิ ในการอ่าน สามารถตอบคำถามของครูได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับพุทธธรรม เรื่อง ระดับสมาธิ กล่าวถึงสมาธิขั้นต้น คือ ขณิกสมาธิ เป็นสมาธิชั่วขณะ (momentary concentration) ซึ่งคนทั่วไปอาจใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่การงานในชีวิตประจำวันให้ได้ผลดี (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) 2538 : 826) 2) การร่วมกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การทำงานกลุ่ม โดยนักเรียนแบ่งกลุ่มกันเองอย่างอิสระ ทำงานร่วมกัน สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใช้วาจาสุภาพ ไม่พูดคำหยาบ หรือพูดเพ้อเจ้อไร้สาระ (สัมมาวาจา) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม ไม่ขโมยผลงาน หรืออุปกรณ์การเรียนของคนอื่น หรือกลุ่มอื่น (สัมมากัมมันตะ) มีความขยันหมั่นเพียรทำงานไม่คั่งค้าง ส่งงานตรงเวลา มีความรับผิดชอบ (สัมมาอาชีวะ) จากการสังเกตพบว่า มีนักเรียนบางคนไม่มีกลุ่มเนื่องจากไม่มีความรับผิดชอบ ไม่ช่วยเหลืองานเพื่อน ครูแก้ปัญหาโดยให้นักเรียนที่ไม่มีกลุ่มปรับปรุงตนเองโดยให้ช่วยเหลืองานเพื่อนตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย พร้อมทั้งแนะนำให้เพื่อนๆให้โอกาสในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม การส่งงานนักเรียนส่วนใหญ่ส่งงานตรงเวลา มีนักเรียนบางคนส่งงานช้า ครูต้องคอยติดตาม และกระตุ้นให้ส่งงาน การพูดนักเรียนส่วนใหญ่ใช้คำพูดที่สุภาพ มีนักเรียนบางคนเผลอพูดไม่สุภาพบ้าง และได้รับการตักเตือนจากครู 3) การนำเสนอผลงาน หลังจากที่นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าแล้ว นักเรียนกล้าแสดงออกในการนำเสนอผลงาน มีแนวความคิดที่ถูกต้องตามหลักแห่งความดีเป็นไปตามคลองธรรม หรือสอดคล้องกับศีลธรรม (สัมมาทิฏฐิ) และนักเรียนมีความดำริชอบ หรือความนึกคิดที่ถูกต้อง สังเกตจากการยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน (สัมมา

สังกัปปะ) ซึ่งเป็นการแสดงออกด้านปัญญา โดยสามารถวัดได้หลายอย่าง เช่น การนำเสนอผลงาน การทำแบบฝึกหัด การแสดงความคิดเห็น การทำใบงาน การสรุปความรู้ การทำแผนที่ความคิด เป็นต้น นักเรียนส่วนใหญ่สามารถทำงานตามที่ครูมอบหมายได้ดีโดยเฉพาะการทำแผนที่ความคิดที่มีความหลากหลาย และมีสีสันสวยงาม การนำเสนอผลงานนักเรียนส่วนใหญ่กล้าแสดงออก ผลัดกันนำเสนอผลงานในแต่ละหน่วยการเรียนรู้

2. การศึกษากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery Learning Process) (ทักษะ 7 ส.) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ผลการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้าน ส.สงสัย และ ส.สังเกต อยู่ในระดับพอใช้ ส่วนด้าน ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล อยู่ในระดับดี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเอื้อต่อการเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ กล่าวคือ 1) ผู้ที่ศึกษาตามกระบวนการศึกษาของหลักไตรสิกขา ต้องปฏิบัติฝึกอบรมตนด้วยตนเอง ศีล สมาธิ และปัญญา จะไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงจากการฟัง การอ่าน หรือการบอกเล่า ต้องเรียนรู้ด้วยการกระทำ เรียนรู้ด้วยการคิด การควบคุม เรียนด้วยความอดกลั้น อดทน ข่มใจ และเรียนด้วยวิริยะอุตสาหะ ความสำเร็จของการศึกษาแต่ละระดับนั้น ผู้ศึกษาย่อมวัด และรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่มีผู้ใดประเมินให้ได้ (สุมน อมรวิวัฒน์ 2530 : 44 – 45) หลักไตรสิกขาเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเองซึ่งมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยการค้นพบตามทฤษฎีของบรุนเนอร์ (Brunner) ที่กล่าวว่าวิธีสอนแบบค้นพบเป็นวิธีสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child – Centered) โดยยึดหลักที่ John Dewey กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำ (Learning by Doing) (อ้างถึง http://home.dsd.go.th/techno/edutech10/images/stories/dowload) 2) เนื่องจาก ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นระบบการฝึกหัดอบรมที่ต้องสามารถละสิ่งที่ควรละ และเจริญสิ่งที่ควรเจริญ ดังนั้นผู้ที่ศึกษาตามหลักไตรสิกขาจึงได้รับการแนะนำสั่งสอนจากผู้เป็นกัลยาณมิตรก่อน แต่จะหยุดอยู่เพียงนั้นไม่ได้ ต้องรู้จักคิดและใช้ปัญญา ฝึกฝนไปทีละขั้น จนสามารถวินิจฉัย แยกแยะสิ่งดี สิ่งชั่ว (อย่างที่เรียกว่ารู้ผิดชอบชั่วดี) แล้วละเว้นสิ่งชั่ว เพิ่มพูนสิ่งที่ชอบธรรม และมีจิตใจผ่องใสบริสุทธิ์ได้ (สุมน อมรวิวัฒน์ 2530 : 44 – 45) การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาต้องได้รับการแนะนำจากกัลยาณมิตรซึ่งหมายถึง ครู ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของผู้สนับสนุนการเรียนรู้ในกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ กล่าวคือ ครู ผู้ปกครอง ต้องฝึกเด็กให้เกิดทักษะในแต่ละด้านดังนี้ ส.สงสัย ต้องชักชวนให้สงสัย อะไร ทำไม อย่างไร ตั้งคำถามปลายเปิด ไม่รีบให้คำตอบ ไม่มองข้ามเรื่องเล็กน้อย ส.สังเกต ต้องให้เวลากับการสังเกตของเด็ก ไม่เร่งรัด ให้เวลาในการพินิจพิเคราะห์ ใช้บันทึกช่วยจำ ส.สัมผัส ต้องไม่ปิดกั้นการเรียนรู้ด้วย การสัมผัส ไม่รีบใช้ “ห้าม..อย่า..หยุด..” กระตุ้นให้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5

ในการเรียนรู้ ส.สำรวจ ต้องสนับสนุนให้เด็กๆ สำรวจสิ่งต่างๆ ช่วยหาเครื่องมือที่เหมาะสมเป็นผู้ช่วยในการสำรวจ แนะนำให้เก็บผลลัพธ์จากการสำรวจ ส.สืบค้น ต้องส่งเสริมให้เด็กสืบค้นด้วยตนเอง แนะนำแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม ช่วยเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ ส.สั่งสม ต้องให้โอกาสเด็กทำซ้ำเพื่อให้เกิดการสั่งสม เชื่อว่าการทำซ้ำช่วยให้เกิดความชำนาญ และเกิดการเรียนรู้ใหม่ ไม่เบื่อหน่ายรำคาญการทำซ้ำ และส.สรุปผล ต้องฝึกให้เด็กสรุปผลด้วยตนเอง ไม่ยึดติดคำตอบเดียว ให้อิสระกับคำตอบและฟังคำอธิบาย ชื่นชมและให้กำลังใจทุกครั้งของการเรียนรู้ (เอกสารเผยแพร่ความรู้ บริษัทรักลูกดิสคัฟเวอร์รี่ เลิร์นนิ่ง จำกัด) จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.)ในการทดลองครั้งนี้ พบว่า ส.สงสัย ผลการประเมินพฤติกรรมอยู่ในระดับพอใช้ เนื่องจากนักเรียนคอยให้ครูกระตุ้น ยังไม่ใช่พฤติกรรมที่เกิดขึ้นเองกับนักเรียน ดังนั้นครูต้องคอยตั้งปัญหา หรือประเด็นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้ และหาคำตอบจากความสงสัย อย่างต่อเนื่อง ส.สังเกต ผลการประเมินอยู่ในระดับพอใช้เนื่องจากยังขาดทักษะการเก็บรายละเอียดจากการสังเกต เช่น รายละเอียดของฉลากสินค้าที่สำคัญประกอบด้วยอะไรบ้าง (บริษัทที่ผลิต สถานที่ที่ผลิต ขนาดบรรจุ วัน เดือน ปี ที่ผลิต วันหมดอายุ เครื่องหมาย อย. ราคา ยี่ห้อ คำแนะนำในการใช้ เป็นต้น) ซึ่งนักเรียนจะบอกได้ไม่ครบหรือสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว นักเรียนไม่สามารถบอกรายละเอียดได้ครบดังนั้นครูจะต้องคอยจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับการสังเกตให้นักเรียนได้ปฏิบัติให้มากขึ้น ด้าน ส.สัมผัส ผลการประเมินอยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนเรียนรู้โดยการลงมือปฏิบัติโดยใช้อวัยวะของร่างกายในการเรียนรู้ เช่น การนั่งสมาธิ การอ่านหนังสือ การค้นคว้า ทำใบงาน สรุปความรู้ เป็นต้น ผลงานมีความถูกต้อง ส่งงานตามเวลาที่กำหนด กล่าวโดยรวมเป็นการพัฒนาทางด้านวินัยของนักเรียนนั่นเอง ซึ่งนักเรียนปฏิบัติได้ตามเกณฑ์การประเมินซึ่งสอดคล้องกับวิลาพัณย์ อุรบุญนวลชาติ (2549 : 96 -99) ที่ได้พัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้นักเรียนสามารถควบคุมกิริยาหรือสำรวมกาย วาจา ใจ เมื่อนักเรียนได้รับการฝึกให้มีสติในการควบคุมกาย วาจา ใจแล้วย่อมจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางด้านกาย วาจา และจิตใจ ในอันที่จะนำไปสู่การฝึกวินัยในตนเอง หลังการศึกษาพบว่า หลังเข้าร่วมโปรแกรมนักเรียนมีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองที่ได้จากแบบประเมินพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองตามการเรียนรู้ของครูสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับสุรพงษ์ ชูเดช (2542 : 88 – 113) ที่ ศึกษาผลของการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาวินัยในตนเอง ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมวินัยในตนเองตามแนวทางไตรสิกขามีวินัยในตนเองสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมวินัยตามวิธีปกติ ทั้งเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมและเมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมแล้ว 1 เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้าน ส.สำรวจ ผลการประเมินอยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนออกสำรวจข้อมูลตามใบงานที่ครูมอบหมาย ส่งงานตรงเวลา ทำงานได้ถูกต้อง ไม่ลอกผลงานของเพื่อน ส.สืบค้น

ผลการประเมินอยู่ในระดับดี เนื่องจากนักเรียนสืบค้นข้อมูลตามกิจกรรมที่ครูมอบหมาย และสืบค้นจากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต เป็นต้น นำเสนอวิธีค้นคว้า และแนะนำเพื่อนได้ ส. สั่งสม ผลการประเมินอยู่ในระดับดี สังเกตจากการส่งงานตรงเวลา การตอบคำถามถูกต้อง การสรุปความรู้หลังเรียน การทำแผนที่ความคิด ทำใบงาน ทำแบบฝึกหัด ซึ่งถือว่าเป็นการสั่งสมความรู้ และ ส. สรุปผล ผลการประเมินอยู่ในระดับดี เนื่องจากการสังเกตพฤติกรรม พบว่า นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้ร่วมกับครูในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ แสดงความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นจากเพื่อนๆ นักเรียนแต่ละคนสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง

3. ความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา โดยภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับเห็นด้วยมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ ลำดับ 1 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ และลำดับสุดท้ายด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเน้นการให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และมีความหลากหลาย เช่น การศึกษาใบความรู้ การทำแผนที่ความคิด การทำกิจกรรมกลุ่ม การสรุปความรู้ การนำเสนอผลงาน เป็นต้น ทำให้นักเรียนไม่รู้สึกเบื่อ 2) ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดการเรียนรู้ การเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง เช่น 1. การฝึกสมาธิตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก) และปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปด ข้อสัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ เพื่อให้จิตมีความตั้งมั่น สงบ ไม่ฟุ้งซ่าน มีระเบียบ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดความตั้งใจเรียน เหมาะแก่การใช้งาน 2. การควบคุมพฤติกรรมทางกาย วาจา ให้เรียบร้อย โดยยึดศีล 5 ซึ่งเป็นศีลพื้นฐานสำหรับประชาชนมาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยใช้คู่กับมรรคมีองค์แปด ข้อสัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา การปฏิบัติตามข้อตกลงร่วมกันของห้องเรียน เป็นต้น 3. ปัญญา การฝึกอบรมเพื่อให้เกิดความรู้ โดยปฏิบัติตามมรรคมีองค์แปดข้อสัมมาทิฏฐิ และสัมมาสังกัปปะ เช่น การร่วมทำกิจกรรมต่างๆในชั้นเรียน การสรุปความรู้ การนำเสนอผลงาน เป็นต้น 3) ด้านบรรยากาศ การเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ครูเป็นกัลยาณมิตร และมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดทั้งองค์ความรู้และแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีงามให้แก่นักเรียน มีไมตรีจิตที่ดีแก่ผู้เรียน ยิ้มแย้มแจ่มใส สร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2546 : 130) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกับสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาให้เห็นประโยชน์ คุณ โทษ ตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้วนำความรู้นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติตามอย่างจริงจัง วัตถุประสงค์เพื่อ

1) ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยการฝึกปฏิบัติจริง 2) ให้ผู้เรียนนำความรู้มาใช้เป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาจะเน้นการฝึกปฏิบัติจริง โดยเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติโดยสำรวม กาย วาจา และฝึกจิตให้ตั้งมั่นจนมีระเบียบทางความคิด ความสามารถคิดเป็นเหตุเป็นผลได้โดยตลอด และยังสอดคล้องกับ สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์ (2546 : 8 – 10) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาเป็นการจัดการเรียนการสอนที่นำกระบวนการฝึกอบรม และพัฒนามนุษย์ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาประยุกต์เป็นการสอนที่ครูเป็นผู้สร้างสถานการณ์ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ปฏิบัติทางกาย วาจา ใจ แล้วพิจารณาผลของการปฏิบัติตนต่อสถานการณ์นั้น จนกำหนดควบคุมความประพฤติทางกาย วาจา ใจ และเกิดปัญญาในตนได้ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอยให้คำแนะนำในทางที่ถูกที่ควรทำให้นักเรียนสามารถประพฤติปฏิบัติตนได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้อง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ผู้วิจัยมีข้อค้นพบและแนวความคิดมาใช้เป็นข้อเสนอแนะดังรายละเอียด ดังนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ให้สูงขึ้นได้ และนักเรียนมีเจตคติ ที่ดีต่อการสอน ดังนั้นสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูนำการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาไปใช้ในสาระอื่นของวิชาสังคมศึกษา เช่น หน้าที่พลเมือง ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หรือสาระการเรียนรู้อื่น เช่น สาระการเรียนรู้ภาษาไทย

2. จากผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (Discovery Learning Process) (ทักษะ 7 ส.) โดยภาพรวมอยู่ในระดับดี ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาสามารถพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบได้ ครูผู้สอนสามารถนำไปพัฒนากับสาระอื่นของวิชาสังคมศึกษา และกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นได้ ทั้งนี้การนำทักษะ 7 ส. มาใช้ควรบูรณาการเข้าด้วยกันในแต่ละขั้นของการสอน เนื่องจากทักษะ 7 ส. ได้แก่ ส.สงสัย ส.สังเกต ส.สำรวจ ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล จะมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเหมือนกับมรรคมีองค์แปดแต่ละข้อต้องใช้ร่วมกันไม่สามารถแยกได้ในกระบวนการการนำมาใช้ และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะ 7 ส. ครูผู้สอนควรเน้นกิจกรรมมากกว่าการศึกษาค้นคว้าจากใบความรู้ เพราะเป็นการเน้นวิชาการมากเกินไปจะทำให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเบื่อ ไม่

สนุกกับการเรียนรู้ ครูควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ศึกษานอกชั้นเรียนแล้วนำเสนอผลงานในชั้นเรียนเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความรู้จากการค้นคว้ากับเพื่อน ซึ่งสอดคล้องตามทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ของนักเรียนเกิดขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง ไม่เน้นการให้เนื้อหาที่ผู้เรียนจะต้องเรียนแต่เน้นที่ตัวผู้เรียน และประสบการณ์ของผู้เรียน

3. ผลจากการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ผู้เรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อเป็นการช่วยเหลือผู้ปกครองในสภาวการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากค่าครองชีพสูง โดยการใช้จ่ายอย่างประหยัด ซื้อสินค้ามาบริโภคตามหลักของเหตุผล และความจำเป็น ใช้สิ่งของให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า พร้อมทั้งรู้จักออมเงิน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการดำเนินชีวิตตามทางสายกลาง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวแปรอื่นจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการคิดสังเคราะห์ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นต้น

2. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อเปรียบเทียบกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) ของนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้ด้วยหลักไตรสิกขากับวิธีการสอนอื่น

3. ควรมีการศึกษารูปแบบการสอนตามแนวพุทธวิธีอื่น เช่น การสอนแบบอริยสัจ 4 การสอนแบบโยนิโสมนสิการ เพื่อศึกษาวิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ DLP (Discovery Learning Process) ของนักเรียน

4. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ในการเรียนการสอนด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

บรรณานุกรม

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม.1. กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญ, 2546.

กวี วรกวิน และคณะ. เศรษฐศาสตร์ ม.1. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2550.

กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.), 2545.

_____. การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment). พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , 2542.

_____. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 . กรุงเทพมหานคร : ไทยร่มเกล้า, 2544.

_____. การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , 2544.

_____. กรมวิชาการ. คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.) , 2545.

_____. คู่มือการจัดกระบวนการเรียนรู้หน้าที่พลเมือง-ศีลธรรมระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว , 2544.

_____. ชุดฝึกอบรมวิทยากรหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ , 2544.

_____. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด , 2542.

_____. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. ม.ป.พ.

_____. เอกสารเสริมความรู้การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ , 2545.

_____. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน. แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญระดับก่อนประถมศึกษา , 2545.

กรมวิชาการ. การประเมินผลจากสภาพจริง (Authentic Assessment). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว , 2542.

กลุ่มศึกษานิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. การจัดการเรียนรู้แบบ DLP (DISCOVERY LEARNING PROCESS). [Online]. Accessed 27 April 2008. Available from http://school.obec.go.th/niteduthai/file/DLP.doc

คนัย ไชยโยธา. พจนานุกรมพุทธศาสน์. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ ,2543.

ดุษฎี สีตลวรางค์. "การเปรียบเทียบวิธีสอนแบบไตรสิกขาและธรรมสากัจฉาในการสอนเบญจศีลและฆราวาสธรรมในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1" ปริญญานิพนธ์ ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2524.

เดชา ศิริรัตน์, จิตรลดา ศิริรัตน์ และวรลักษณ์ รัตติกาลชลากร. เศรษฐกิจพอเพียง กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด, 2550.

ทวี ทวีวาร และคณะ. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (เล่ม 1) ม.1 กรุงเทพมหานคร : ประสานมิตร, 2547.

ทับทิม วงศ์ประยูร และ พรทิพย์ คำพอ. สังคมกับเศรษฐกิจ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสารจำกัด. พิมพ์ครั้งที่ 2 , 2547 (ปรับปรุง)

ทับทิม วงศ์ประยูร และคณะ. หลักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร , 2550.

นัดดา ธรรมวงศ์ผล. "ผลของการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อการคิดแบบโยนิโสมนสิการและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง หลักธรรมในรายวิชา ส 0412 พระพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสีกัน (วัฒนานันท์อุปถัมภ์) กรุงเทพมหานคร." ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2542.

บัณฑิต ผังนิรันดร์. เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Microeconomics) ฉบับปรับปรุงใหม่ กรุงเทพมหานคร. : บริษัทธรรมสารจำกัด , 2548.

บุญเลิศ พงษ์มงคลสาม และจิรพร สุเมธีประสิทธิ์. หลักเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ก.วิวรรธน์, 2546.

บรรเทา กิตติศักดิ์. จริยธรรมทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2528.

ปฏิรูปการศึกษา. สำนักงาน. รายงานปฏิรูปการศึกษาต่อประชาชน. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์ ,2544.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย , 2543.

_____. แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด , 2544.

_____. วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : บริษัท ธรรมสาร จำกัด , 2546.

_____. ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎกหมวดพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา ,2542.

_____. พุทธวิธีในการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมิก จำกัด , 2546.

_____. พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรราชวิทยาลัย , 2538.

เพ็ญรุ่ง ปานใหม่. “ไตรสิกขา รากแก้วแห่งคุณค่าในยุคปฏิรูปการศึกษา. สีมาจารย์.” 15,30 (2544) : 20-23.

พจนา ทรัพย์สมาน. การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.,2540.

ไพรัตน์ ญาติฉิมพลี. “การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา โดยการสอนแบบไตรสิกขากับการสอนตามคู่มือครู.” ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต การมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2540.

ไพรินทร์ แย้มจินดา และ วรรณา ทองเจริญศิริกุล. เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด, 2546.

มาเรียม นิลพันธุ์. วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2 . นครปฐม : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549.

รัตนา สายคณิต และชลดา จามรกุล. เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกร์มหาวิทยาลัย, 2545.

วันเพ็ญ วรรณโกมล. การพัฒนาการสอนสังคมศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2544.

วารุณี วงศ์วิเชียร. “การพัฒนาชีวิตตามแนวพระพุทธศาสนา”. วารสารดวงแก้ว วารสารทางวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา , (มกราคม – มิถุนายน 2550) : 101

วรรณี ลิมอักษร. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4 ฉบับปรับปรุง. สงขลา : นำศิลป์โฆษณา , 2551

วิทยากร เชียงกูล. เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2546.

วิลาพัณย์ อุรบุญนวลชาติ. “การพัฒนาโปรแกรมการฝึกอบรมตามแนวทางไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างความมีวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตร มหาบัณฑิต ภาควิชาหลักสูตรและการสอน และเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2549.

ศิริบูรณ์ สายโกสุม. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง , 2551.

สถาบันราชภัฏนครราชสีมา. สีมาจารย์ วารสารวิชาการ , (เมษายน 2543 – ตุลาคม 2543) : 20.

สุนีย์ ผจญศิลป์. “ผลการสอนแบบไตรสิกขาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6” วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันราชภัฏนครสวรรค์ , 2547.

สุมาลี ปิตยานนท์. เศรษฐศาสตร์แรงงาน. กรุงเทพมหานคร : คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2539.

สุมน อมรวิวัฒน์. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ตรีรณสาร , 2528.

_____. การสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์โอเดียนสโตร์ , 2530.

_____. พุทธวิธีสอน. เอกสารการประชุมทางวิชาการพระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, 2513

_____. การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช , 2542.

สุรพงษ์ ชูเดช. “ผลของการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขาที่มีต่อการพัฒนาวินัยในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.” ปริญญานิพนธ์ ปริญญาเอก. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ , 2542.

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 20 วิธีจัดการเรียนรู้ : เพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมค่านิยมและการเรียนรู้การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ภาพพิมพ์ , 2546.

สุวิมล ว่องวาณิช. รวมบทความการประเมินผลการเรียนรู้แนวใหม่. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2546.

สมพร พงษ์เสถียรศักดิ์. “การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประพฤติตนตามคุณธรรมในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ที่เรียนหลักธรรมในพุทธศาสนาด้วยการสอนแบบโยนิโสมนสิการกับการสอนแบบไตรสิกขา.” ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต การมัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ,2546.

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. เด็กดีมีครูสร้างที่บางกอก. กรุงเทพมหานคร : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด , 2551

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ . แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (2550 – 2545) [online]. Accessed 27 April 2008. Available form http://www.nesdb.go.th/Default.aspx?tabid=139

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนิเทศและมาตรฐานการศึกษา. องค์ประกอบ ตัวแปร และดัชนี การวิจัยและประเมินคุณภาพประสิทธิภาพการศึกษา. ม.ป.ท. ,2540.

_____. ยุทธศาสตร์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพมหานคร : คุรุสภาลาดพร้าว, 2543.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค , 2542.

_____. แผนการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมแห่งชาติ (พ.ศ.2545 – 2559). ม.ป.พ. , 2549.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) สมศ. “รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน , 2549.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. สำนักนายกรัฐมนตรี. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิดต้นแบบการเรียนรู้ทางด้านหลักทฤษฎีและแนวปฏิบัติ.” ม.ป.ท.,2540.

เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. การวัดและประเมินผล. กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์ , 2528.

อำนวย เลิศชยันตี. การประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศิลปะสนองการพิมพ์ ,2542

Amnuay Tapingkae. “The Buddhist Theories of the Learner and of the Teacher,” in Education in Thailand, Some Thai Perspectives. , 14 – 18 Washington D.C., U.S. Department of Health Education and welfare, 1973.

Bloom, B.J.ED. Taxonomy of Educational Objectives : Handbook / Cognitive Domain. London : Longman , 1979.

Judith, A. Burry – Stock. et. al. (1996, April). “Rater Agreement Indexes for Performance Assessment,” Educational and Psychological Measurement. (April 1996) : 56

Sakda Prangpatanpon. A Buddhist Philosophy of Education : with Implications for Education in Thailand. Doctor’ s Thesis. Boston College, 1978.

Sombunwit trilingual School. "Discovery Learning Process คู่มือกระบวนการเรียนรู้". DLP [Online]. Available from http://www.sombunwit.ac.th/parentcenter/tips02.html

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระมหาประกิต ฐิตสีโล	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิธีสอน ป.ธ.๙. , ปริญญาโทอักษรศาสตรมหาบัณฑิต อ.ม. สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล วัดชลประทานรังสฤษฎ์ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี
2. นางธิติยา จันทพลาบูลย์	ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผล ศึกษานิเทศก์เชี่ยวชาญ (คศ. 4) หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร
3. นางบุญปลูก เนินกลาง	ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา ครูเชี่ยวชาญ (คศ. 4) โรงเรียนศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง
2. การคำนวณหาค่าความยากง่าย
3. การคำนวณหาค่าอำนาจจำแนก
4. การคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น

ตารางที่ 17 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องขององค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	ความคิดเห็น
	1	2	3			
1. สาระสำคัญ 1.1 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของสาระสำคัญกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหา	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ 2.1 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของจุดประสงค์การเรียนรู้กับเนื้อหา	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
2.2 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของการเรียนรู้กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผล	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
3. เนื้อหา 3.1 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเนื้อหากับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
3.2 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของเนื้อหากับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 4.1 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
4.2 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับเนื้อหา	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
4.3 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับการประเมินผล	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม

ตารางที่ 17 (ต่อ)

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	ความคิดเห็น
	1	2	3			
5. การประเมินผล						
5.1 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของการประเมินผลกับจุดประสงค์การเรียนรู้	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
5.2 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของการประเมินผลกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
6. สื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้						
6.1 ความเหมาะสมและความสอดคล้องของสื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้กับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม

ตาราง 18 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ที่ได้จากการประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดผลการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- บอกความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้	1. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐศาสตร์	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	2. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐศาสตร์	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
- บอกความเป็นมาโดยสังเขปของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้	3. ใครได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
- บอกขอบข่ายและเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้	4. สาขาหลักของวิชาเศรษฐศาสตร์ คือข้อใด	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	5. ข้อใดต่อไปนี้เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์จุลภาค	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
- สามารถระบุประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้	6. การศึกษาเศรษฐศาสตร์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	7. ข้อใดแสดงให้เห็นว่านักเรียนเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจในวิชาเศรษฐศาสตร์และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของตนเองได้	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- สามารถระบุประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้	8. นักเรียนคิดว่าบุคคลใดสามารถจัดสรรทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
- บอกความหมายของผู้บริโภค และการบริโภค พร้อมทั้งยกตัวอย่างได้	9. ข้อใดให้ความหมายของ “ผู้บริโภค” ได้อย่างชัดเจนที่สุด	ความรู้- ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	10. การบริโภคทางเศรษฐศาสตร์มีความหมายตามข้อใด	ความรู้- ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	11. ข้อใดคือความหมายของการบริโภคทางเศรษฐศาสตร์	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	12. เพราะเหตุใดผู้บริโภคจึงเป็นปัจจัยสำคัญของระบบเศรษฐกิจและเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศชาติ	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	13. ตัวเลือกในข้อใดต่อไปนี้ไม่จัดเป็นการบริโภค	ความรู้ - ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	14. ข้อใดไม่ใช่การบริโภค	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- บอกวิธีเลือกบริโภคสินค้าและบริการได้ถูกต้อง	15. การเลือกซื้อสินค้าของคนใดต่อไปนี้จัดเป็นลักษณะของผู้บริโภคที่ดี	การนำไปใช้	+1	+1	+1	+3	1
- บอกวิธีเลือกบริโภคสินค้าและบริการได้ถูกต้อง	16. ถ้านักเรียนจะซื้อสินค้าเพื่อบริโภคสิ่งแรกที่นักเรียนต้องพิจารณาในการซื้อคือสิ่งใด	การนำไปใช้	+1	+1	+1	+3	1
- สามารถวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับการบริโภคได้	17. ข้อใดสัมพันธ์กับค่าเสียโอกาส	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	18. การบริโภคจะอยู่ในระดับสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับปัจจัยข้อใดสำคัญที่สุด	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
- สามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมได้	19. สมศรีมีพฤติกรรมชอบซื้อสินค้าที่มีของแถม โดยที่เธอจะไม่พิจารณาถึงองค์ประกอบอย่างอื่นเลย นักเรียนคิดว่าพฤติกรรมในการบริโภคสินค้าของสมศรีถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด	การประเมินค่า	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- สามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมได้	20. รุ่งทิพย์ ชอบซื้อสินค้าที่มียี่ห้อ และมีราคาแพงหรือที่เรียกว่าสินค้าแบรนด์เนมไว้อวดเพื่อนๆ เป็นประจำ นักเรียนเห็นด้วยกับการกระทำของรุ่งทิพย์หรือไม่ เพราะเหตุใด	การประเมินค่า	+1	+1	+1	+3	1
- บอกความหมายและบทบาทหน้าที่ของหน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาลได้	21. หน่วยเศรษฐกิจประกอบด้วยอะไรบ้าง	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	22. หน่วยเศรษฐกิจประเภทใดที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการสู่สังคม	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
- บอกความหมายและบทบาทหน้าที่ของหน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาลได้	23. ศูนย์การค้าทุกแห่งจัดเป็นหน่วยเศรษฐกิจประเภทใด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	24. ก้อยและครอบครัวขายข้าวแกงและก๋วยเตี๋ยวมีผู้มาอุดหนุนมากมายถือว่าเป็นหน่วยเศรษฐกิจข้อใด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	25. วัตถุประสงค์ที่สำคัญของหน่วยธุรกิจคือข้อใด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
	26. เพราะเหตุใดรัฐบาลจึงต้องเป็นผู้ให้การบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
- วิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของหน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาลได้	27. หน่วยเศรษฐกิจใดทำหน้าที่ทั้งผู้ให้ปัจจัยการผลิต ผู้ประกอบการ และผู้บริโภคสินค้า และบริการ	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	28. ข้อใดไม่สอดคล้องโดยตรงระหว่างหน่วยงานของรัฐบาลกับครัวเรือน	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
- สังเคราะห์บทบาทหน้าที่ของหน่วยครัวเรือนได้	29. ข้อใดกล่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงตามข้อความที่กำหนดให้ (สังเคราะห์)	สังเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	30. นักเรียนจะมีวิธีการประดิษฐ์ดอกกุหลาบจากวัสดุต่างๆ ที่ราคาไม่แพงอย่างไร	สังเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
- บอกองค์ประกอบของปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้	31. ปัญหามูลฐานในการผลิตที่สำคัญประกอบด้วยอะไร	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	32. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจเกิดจากภาวะใดต่อไปนี้	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
- บอกสาเหตุของการเกิดปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้	33. นายแดงซื้อสินค้าจากโรงงานและนำมาขายที่ตลาด แสดงว่าเขาประกอบกิจกรรมเศรษฐกิจในข้อใด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- บอกความหมายและขั้นตอนของการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ได้	34. ข้อใด คือ การผลิตในความหมายทางเศรษฐศาสตร์	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	35. การผลิตในข้อใดเป็นการผลิตขั้นปฐมภูมิ	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	36. การผลิตน้ำตาลทรายเป็นการผลิตในขั้นใด	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
- บอกประโยชน์ของการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ได้	37. นายมานพช่างปั้นดินเผาแห่งอำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา มีความสามารถผลิตภาชนะดินเผาลวดลายประณีตได้อย่างน่าทึ่ง ถือว่าเป็นการผลิตที่ให้ประโยชน์ในด้านใด	การนำมาใช้	+1	+1	+1	+3	1
- บอกประโยชน์ของการผลิตในทางเศรษฐศาสตร์ได้	38. นางสาวน้ำทิพย์ ผลิตการ์ด ส.ค.ส. ออกวางจำหน่ายในท้องตลาดก่อนช่วงเทศกาลปีใหม่ ถือว่าเป็นการผลิตที่ให้ประโยชน์ในด้านใด	การนำมาใช้	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียนเรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
สามารถวิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบันได้	39. ผลการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมาทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาสำคัญใดในปัจจุบัน	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	40. ข้อใดไม่ถูกต้องเมื่อกล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	41. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมีความสำคัญอย่างไร	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	42. เป้าหมายสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2545) เน้นการพัฒนาในด้านใด	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
- บอกความหมายและประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ได้	43. ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบใด	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	44. ประเทศใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- บอกความหมายและประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ได้	45. ทำไมเราจึงสามารถกล่าวได้ว่าระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นแบบผสม	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	46. ระบบเศรษฐกิจแบบผสมมีลักษณะอย่างไร	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	47. เพราะเหตุใดระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมแบบบังคับจึงไม่มีกลไกราคา	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	48. เพราะเหตุใดสินค้าในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจึงมีคุณภาพ	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
- สามารถวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้	49. ข้อใดไม่ใช่ลักษณะของระบบเศรษฐกิจไทย	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	50. ลักษณะใดของระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่ถือว่านำมาจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	51. ระบบเศรษฐกิจมีความสำคัญอย่างไรต่อประเทศ	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	52. สิ่งใดมีลักษณะสำคัญที่สุดของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียนเรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- บอกความหมายของคำว่ากลไกราคาได้	53. ข้อใดคือความหมายของกลไกราคา หรือกลไกตลาดที่สมบูรณ์ที่สุด	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
- อธิบายเกี่ยวกับอุปสงค์อุปทานได้	54. ราคาดุลยภาพของสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งจะเกิดขึ้นเมื่อใด	ความรู้ – ความจำ	+1	+1	+1	+3	1
	55. หมู่บ้านแห่งหนึ่งในภาคเหนือประสบกับภัยหนาว จึงมีความต้องการสั่งซื้อผ้าห่มและเสื้อกันหนาวเพิ่มขึ้นจากเดิม 3,000 ตัว กลายเป็น 5,000 ตัว แต่พ่อค้าไม่สามารถนำผ้าห่มและเสื้อกันหนาวมาจำหน่ายให้เพียงพอต่อความต้องการได้ ตามกฎของอุปสงค์จะเป็นอย่างไร	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	56. จากตาราง ณ ระดับราคาเท่าไรเป็นราคาดุลยภาพ	ความรู้ – ความเข้าใจ	+1	+1	+1	+3	1
	57. บุคคลใดซื้อสินค้าตามกฎอุปสงค์	การนำไปใช้	+1	+1	+1	+3	1
	58. การกระทำของใครไม่เป็นไปตามกฎของอุปสงค์	การนำไปใช้	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 18 (ต่อ)

จุดประสงค์การเรียนรู้	แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียนเรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์	ประเภท	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
			1	2	3		
- สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์และหลักการเกี่ยวกับกลไกราคาได้	59. กลไกราคามีความสัมพันธ์กับข้อใดมากที่สุด	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1
	60. โรงงานที่ผลิตสินค้า จะตั้งราคาสินค้าโดยใช้หลักการใด	วิเคราะห์	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 19 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

ทักษะ 7 ส.	เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
		1	2	3		
1. ส.สงสัย - ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครูผู้สอนทั้งในและนอกชั้นเรียน	3 หมายถึง ตั้งใจเรียน ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครูผู้สอนบ่อยครั้ง มีมารยาทในการถาม ใช้คำพูดสุภาพ ตั้งคำถามตรงประเด็น ไม่คุยในเวลาเรียน 2 หมายถึง ตั้งใจเรียน ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครูผู้สอนบางครั้ง มีมารยาทในการถาม ใช้คำพูดสุภาพ ตั้งคำถามตรงประเด็น ไม่คุยในเวลาเรียน 1 หมายถึง ไม่ตั้งใจเรียน ไม่ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนไม่ว่ากับเพื่อนหรือครูผู้สอน ไม่มีมารยาทในการถาม ใช้วาจาไม่สุภาพ ถามไม่ตรงประเด็น คุยกับเพื่อนในเวลาเรียน	+1	+1	+1	+3	1
2. ส.สังเกต - การรู้จักสังเกตอย่างรอบคอบ บอกรายละเอียดในสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวและสิ่งแวดล้อม -เปรียบเทียบสิ่งของ ข้อมูล ตามสถานการณ์ที่ครูกำหนด	3 หมายถึง บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนรู้ และเปรียบเทียบความแตกต่างได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน 2 หมายถึง บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนรู้ และเปรียบเทียบความแตกต่างได้อย่างถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน 1 หมายถึง บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆ ที่ใช้ในการเรียนรู้ไม่ได้ และเปรียบเทียบความแตกต่างไม่ได้	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ทักษะ 7 ส.	เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
		1	2	3		
3. ส.สำรวจ - เรียนรู้ด้วยการสำรวจข้อมูลสอบถามสัมภาษณ์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน	3 หมายถึง ออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงตามที่ครูมอบหมาย ทำงานได้ถูกต้องครบถ้วนไม่ลอกผลงานเพื่อน 2 หมายถึง ออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงที่ครูมอบหมาย ทำงานได้ถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วนไม่ลอกผลงานเพื่อน 1 หมายถึง ไม่ออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงตามที่ครูมอบหมาย ทำงานไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน และลอกผลงานเพื่อน	+1	+1	+1	+3	1
4. ส.สัมผัส - การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย	3 หมายถึง ฝึกปฏิบัติสมาธิอย่างตั้งใจทำงานด้วยตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย ผลงานถูกต้อง ครบถ้วน ส่งงานตรงเวลา ไม่ลอกผลงานเพื่อน แต่ถามเพื่อนและครูบ้าง 2 หมายถึง ฝึกปฏิบัติสมาธิอย่างตั้งใจทำงานด้วยตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย ผลงานถูกต้อง แต่ไม่ครบถ้วน ส่งงานตรงเวลา ไม่ลอกผลงานเพื่อนแต่ถามเพื่อนและครูบ้าง 1 หมายถึง ไม่ตั้งใจฝึกปฏิบัติสมาธิ ไม่ค่อยลงมือทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย ผลงานถูกต้องแต่ไม่ครบ ส่งงานช้า ถามเพื่อนและลอกเพื่อนเป็นส่วนใหญ่	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ทักษะ 7 ส.	เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
		1	2	3		
5. ส.สืบค้น - ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ในชุมชน อินเทอร์เน็ต	3 หมายถึง ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้หลากหลาย เขียนอ้างอิงที่มาได้ถูกต้อง นำเสนอวิธีค้นคว้าหาข้อมูลและแนะนำเพื่อนได้ ค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง 2 หมายถึง ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ได้แต่ไม่หลากหลาย เขียนอ้างอิงที่มาได้ถูกต้อง นำเสนอวิธีค้นคว้าหาข้อมูลและแนะนำเพื่อนได้ ค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง 1 หมายถึง ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือเรียนเพียงอย่างเดียว เขียนอ้างอิงที่มาไม่ถูกต้อง นำเสนอวิธีค้นคว้าข้อมูลและแนะนำเพื่อนไม่ได้	+1	+1	+1	+3	1
6. ส.สั่งสม - ทบทวนความรู้หลังเรียน ทำแบบฝึกหัด ทำใบงาน อ่านหนังสือเพิ่มเติมทั้งในตำราเรียนและนอกตำราเรียน	3 หมายถึง ทบทวนความรู้หลังเรียนโดยสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุดทุกครั้ง ทำแบบฝึกหัด ใบงาน ได้ถูกต้องครบถ้วน ส่งงานตรงเวลา 2 หมายถึง ทบทวนความรู้หลังเรียนโดยสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุดทุกครั้ง ทำแบบฝึกหัด ใบงาน ได้ถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน ส่งงานตรงเวลา 1 หมายถึง ทบทวนความรู้หลังเรียนโดยสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุดบางครั้ง ทำแบบฝึกหัด ใบงาน ไม่ถูกต้องไม่ครบถ้วน ส่งงานไม่ตรงเวลา	+1	+1	+1	+3	1

ตารางที่ 19 (ต่อ)

ทักษะ 7 ส.	เกณฑ์การประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC
		1	2	3		
7. ส.สรุปผล - การเขียนสรุปความรู้ด้วยตนเอง ช่วยกันสรุปความรู้เป็นกลุ่ม - คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหาในเรื่องที่เรียนด้วยตนเองหรือช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม	3 หมายถึง สรุปความรู้โดยเขียนสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุด หรือทำแผนที่ความคิดได้ถูกต้องทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว ปฏิบัติทุกครั้ง มีการวางแผนในการทำงาน แก้ไข และตรวจสอบผลงานก่อนส่ง ทำงานเรียบร้อยถูกต้อง ยอมรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมใน การทำงาน 2 หมายถึง สรุปความรู้โดยเขียนสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุด หรือทำแผนที่ความคิดได้ถูกต้องทั้งงานกลุ่มและงานเดี่ยว ปฏิบัติบ่อยครั้ง มีการวางแผนในการทำงาน แก้ไข และตรวจสอบผลงานก่อนส่ง ทำงานเรียบร้อยถูกต้อง ยอมรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกือบทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน 1 หมายถึง สรุปความรู้โดยเขียนสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุด หรือทำแผนที่ความคิดได้ไม่ค่อยถูกต้องทั้งงานกลุ่มหรืองานเดี่ยว ไม่วางแผนในการทำงาน หรือแก้ไขตรวจสอบผลงานก่อนส่ง ทำงานไม่เรียบร้อย ยอมรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมใน การทำงาน	+1	+1	+1	+3	1

ตาราง 20 ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

รายการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญ			$\sum R$	IOC	ความคิดเห็น
	1	2	3			
ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ตาม หลักไตรสิกขา						
1. การจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
2. ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกันด้วยไมตรีจิต และให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
3. ครูมีสื่อการสอนหลายอย่าง และการดำเนินกิจกรรมมีความหลากหลายทำให้มีความรู้สึกสนุกและทำให้อยากเรียนวิชาสังคมศึกษา	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา						
4. นักเรียนชอบที่ครูให้โอกาสแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
5. นักเรียนพอใจที่ได้มีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
6. นักเรียนชอบที่ได้มีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียน	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
7. นักเรียนพอใจที่ครูคอยช่วยเหลือให้ความสะดวกในการทำกิจกรรม	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา						
8. นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนๆ จากการค้นคว้า	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
9. นักเรียนรู้จักการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม
10. นักเรียนนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน	+1	+1	+1	+3	1	เหมาะสม

ตารางที่ 21 แสดงค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ จำนวน 60 ข้อ

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น Reliability	หมายเหตุ
1	.60	.31	.74	คัดเลือกไว้
2	.67	.30	.74	คัดเลือกไว้
3	.83*	.21	.75	ข้อสอบง่าย , ตัดทิ้ง
4	.29	.32	.74	คัดเลือกไว้
5	.26	.04*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
6	.67	.34	.74	คัดเลือกไว้
7	.43	-.18*	.76	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
8	.93*	-.10*	.76	ง่าย , จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
9	.67	.36	.74	คัดเลือกไว้
10	.40	.15*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
11	.36	.33	.74	คัดเลือกไว้
12	.69	.06*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
13	.29	.49	.73	คัดเลือกไว้
14	.71	.38	.74	คัดเลือกไว้
15	.93*	.38	.75	ข้อสอบง่าย , ตัดทิ้ง
16	.86*	-.13*	.76	ง่าย , จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
17	.36	.09*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
18	.50	.50	.74	คัดเลือกไว้
19	.93*	.31	.75	ข้อสอบง่าย , ตัดทิ้ง
20	.71	.10	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
21	.26	.28	.75	คัดเลือกไว้
22	.29	.29	.75	คัดเลือกไว้
23	.64	.31	.74	คัดเลือกไว้
24	.69	.40	.74	คัดเลือกไว้
25	.40	.28	.75	คัดเลือกไว้

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น Reliability	หมายเหตุ
26	.43	.41	.74	คัดเลือกไว้
27	.38	.19*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
28	.21	-.12*	.76	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
29	.67	.33	.74	คัดเลือกไว้
30	.52	.18*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
31	.57	.34	.74	คัดเลือกไว้
32	.86*	.19*	.75	ง่าย ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
33	.12*	-.11*	.76	ยาก ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
34	.71	.38	.74	คัดเลือกไว้
35	.69	.43	.74	คัดเลือกไว้
36	.60	.30	.74	คัดเลือกไว้
37	.62	.46	.74	คัดเลือกไว้
38	.64	.37	.74	คัดเลือกไว้
39	.29	-.10*	.76	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
40	.12*	.52	.74	ข้อสอบยาก , ตัดทิ้ง
41	.52	-.26*	.77	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
42	.10*	-.050*	.75	ยาก ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
43	.60	.26	.75	คัดเลือกไว้
44	.29	.15*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
45	.12*	-.36*	.76	ยาก ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
46	.43	.36	.74	คัดเลือกไว้
47	.36	-.24*	.76	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
48	.38	-.06*	.76	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
49	.07*	-.09*	.76	ยาก ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
50	.31	.28	.75	คัดเลือกไว้

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น Reliability	หมายเหตุ
51	.19*	-.25*	.76	ยาก ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
52	.12*	.18*	.75	ยาก ,จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
53	.43	.26	.75	คัดเลือกไว้
54	.29	.21	.75	คัดเลือกไว้
55	.43	.06*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
56	.31	.24	.75	คัดเลือกไว้
57	.40	.05*	.75	จำแนกไม่ได้ , ตัดทิ้ง
58	.64	.31	.74	คัดเลือกไว้
59	.36	.29	.75	คัดเลือกไว้
60	.50	.23	.75	คัดเลือกไว้

ทดลองใช้แบบทดสอบกับนักเรียนที่ผ่านการเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 42 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ .752 และคัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อจากแบบทดสอบทั้งหมด 60 ข้อ แล้วนำมาประมวลผลเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงใหม่โดยไม่รวมข้อที่ตัดทิ้ง ได้ผลดังนี้

ตารางที่ 22 แสดงค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ จำนวน 30 ข้อ

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น Reliability	หมายเหตุ
1	.60	.43	.84	
2	.67	.33	.84	
3	.29	.23	.84	
4	.67	.28	.84	
5	.67	.32	.84	
6	.36	.28	.84	
7	.29	.30	.84	
8	.71	.40	.84	
9	.50	.50	.84	
10	.26	.29	.84	
11	.29	.46	.84	
12	.64	.45	.84	
13	.69	.49	.84	
14	.40	.41	.84	
15	.43	.52	.85	
16	.38	.13	.85	
17	.57	.48	.84	
18	.71	.46	.84	
19	.69	.46	.84	
20	.60	.38	.84	
21	.62	.45	.84	
22	.64	.43	.84	
23	.60	.24	.84	
24	.43	.44	.84	
25	.31	.42	.84	

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ข้อที่	ค่าความยากง่าย (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ค่าความเชื่อมั่น Reliability	หมายเหตุ
26	.43	.26	.84	
27	.31	.25	.84	
28	.64	.25	.84	
29	.36	.27	.84	
30	.50	.23	.85	

ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของแบบทดสอบทั้งฉบับหลังจากตัดข้อที่ไม่ต้องการทิ้งแล้ว มีค่าเท่ากับ .845

ภาคผนวก ค
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 23 คะแนนจากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (แบบปรนัย จำนวน 30 ข้อ)

เลขที่	คะแนน		ค่าความต่าง		เลขที่	คะแนน		ค่าความต่าง	
	ก่อนเรียน	หลังเรียน	D	D^2		ก่อนเรียน	หลังเรียน	D	D^2
1	9	19	10	100	18	20	27	7	49
2	14	21	7	49	19	6	17	11	121
3	8	18	10	100	20	12	18	6	36
4	12	22	10	100	21	9	16	7	49
5	11	18	7	49	22	10	20	10	100
6	8	20	12	144	23	10	21	11	121
7	14	23	9	81	24	19	26	7	49
8	12	19	7	49	25	11	18	7	49
9	11	20	9	81	26	18	26	8	64
10	8	18	10	100	27	18	24	6	36
11	10	19	9	81	28	19	25	6	36
12	8	17	9	81	29	13	22	9	81
13	12	23	11	121	30	18	27	9	81
14	23	28	5	25	31	16	24	8	64
15	4	18	14	196	32	5	18	13	169
16	12	21	9	81	33	12	20	8	64
17	9	17	8	64					
รวม						401	690	$\sum D$	$\sum D^2$
$\overline{X}$						12.15	20.91	289	2671

ตารางที่ 24 ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

เลขที่	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1									แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2								
	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.									พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.								
	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย
	3	3	3	3	3	3	3	21	3	3	3	-	3	3	3	3	18	3
1	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2	2		3	3	3	3	16	2.67
2	2	2	3	3	2	2	3	17	2.43	2	2		2	2	2	2	12	2.00
3	2	2	3	2	2	3	2	16	2.29	2	2		3	3	3	3	16	2.67
4	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2	2		3	2	3	3	15	2.50
5	2	2	3	3	3	2	2	17	2.43	2	2		3	3	3	2	15	2.50
6	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	2	3	2	14	2.33
7	2	2	2	3	2	3	2	16	2.29	2	2		2	3	3	3	15	2.50
8	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2	2		2	2	3	2	13	2.17
9	2	2	3	3	2	2	2	16	2.29	2	2		3	3	3	3	16	2.67
10	2	2	3	3	2	2	3	17	2.43	2	2		3	3	3	2	15	2.50
11	2	2	3	3	2	2	3	17	2.43	2	2		3	3	3	3	16	2.67
12	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2	2		3	3	3	2	15	2.50
13	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2	2		3	3	3	3	16	2.67
14	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	3	3	2	15	2.50
15	2	2	3	2	2	2	3	16	2.29	2	2		3	2	3	3	15	2.50
16	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2	2		3	2	3	2	14	2.33
17	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	2	3	3	15	2.50
18	2	2	3	2	3	3	3	18	2.57	3	2		3	3	3	3	17	2.83
19	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	3	2	3	15	2.50
20	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	3	2		3	2	3	2	15	2.50
21	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	3	2	3	15	2.50
22	2	2	3	3	3	2	3	18	2.57	2	2		3	3	3	3	16	2.67
23	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	3	3	3	16	2.67
24	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2	2		3	3	3	3	16	2.67
25	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2	2		3	3	3	2	15	2.50
26	2	2	3	2	3	3	3	18	2.57	2	2		3	3	3	3	16	2.67
27	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		2	2	3	3	14	2.33
28	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	3	3	2	15	2.50
29	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2	2		3	3	2	3	15	2.50
30	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	3	2		3	3	3	3	17	2.83
31	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	3	2		3	3	3	3	17	2.83
32	2	2	3	2	2	3	2	16	2.29	2	2		2	3	3	2	14	2.33
33	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2	2		3	3	3	2	15	2.50
รวม	66	66	98	94	74	92	87	577	82	70	66		94	90	95	86	501	84
$\overline{X}$	2	2	3	2.8	2.2	2.8	2.6	17.5	2.50	2.1	2		2.8	2.7	2.9	2.6	15	2.53
S.D.	0	0	0.2	0.4	0.4	0.4	0.5	0.91	0.13	0.3	0		0.4	0.5	0.3	0.5	1.1	0.18

ตารางที่ 24 ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ต่อ)

เลขที่	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3									แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4								
	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.									พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.								
	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย
	3	3	3	3	3	3	3	21	3	3	-	-	3	3	3	3	15	3
1	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2			3	3	3	3	14	2.8
2	2	2	2	2	2	2	2	14	2.00	2			3	3	3	3	14	2.8
3	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2			3	3	3	3	14	2.8
4	2	2	3	2	2	3	2	16	2.29	2			3	3	2	3	13	2.6
5	2	2	3	3	3	3	2	18	2.57	2			3	3	3	3	14	2.8
6	2	2	2	3	2	3	2	16	2.29	2			2	3	2	2	11	2.2
7	2	2	3	3	2	2	3	17	2.43	2			3	3	3	2	13	2.6
8	2	2	2	2	3	3	2	16	2.29	2			3	3	3	3	14	2.8
9	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2			3	2	3	3	13	2.6
10	2	2	3	2	3	3	2	17	2.43	2			3	3	2	3	13	2.6
11	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2			3	3	3	3	14	2.8
12	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2			2	3	3	2	12	2.4
13	3	2	3	3	3	3	3	20	2.86	2			3	2	3	2	12	2.4
14	3	2	3	3	3	2	3	19	2.71	2			3	3	3	3	14	2.8
15	2	2	3	3	3	2	3	18	2.57	2			3	3	2	3	13	2.6
16	2	2	3	2	3	3	3	18	2.57	2			3	3	2	3	13	2.6
17	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2			3	3	3	3	14	2.8
18	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2			3	3	3	2	13	2.6
19	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2			3	3	3	3	14	2.8
20	2	2	3	3	3	2	3	18	2.57	2			3	2	3	3	13	2.6
21	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2			2	3	3	3	13	2.6
22	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2			3	3	2	3	13	2.6
23	2	2	3	3	3	3	3	19	2.71	2			3	3	2	2	12	2.4
24	3	2	3	3	3	3	3	20	2.86	2			3	3	3	2	13	2.6
25	2	2	3	2	3	2	3	17	2.43	2			3	3	3	3	14	2.8
26	3	2	3	3	3	3	3	20	2.86	2			3	3	3	3	14	2.8
27	2	2	3	2	3	2	2	16	2.29	2			3	2	3	3	13	2.6
28	2	2	3	3	2	3	3	18	2.57	2			3	3	3	3	14	2.8
29	2	2	3	2	2	3	2	16	2.29	2			3	3	3	2	13	2.6
30	3	2	3	3	3	3	3	20	2.86	2			3	3	3	3	14	2.8
31	3	2	3	3	3	3	3	20	2.86	2			2	3	3	3	13	2.6
32	2	2	3	3	2	3	2	17	2.43	2			2	3	3	3	13	2.6
33	2	2	3	2	3	2	3	17	2.43	2			3	3	3	3	14	2.8
รวม	72	66	96	90	87	91	87	589	84.14	66			94	95	92	91	438	87.6
$\overline{X}$	2.2	2	2.9	2.7	2.6	2.8	2.6	17.8	2.55	2			2.8	2.9	2.8	2.8	13	2.65
S.D.	0.4	0	0.3	0.5	0.5	0.4	0.5	1.48	0.21	0			0.4	0.3	0.4	0.4	0.8	0.15

ตารางที่ 24 ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ต่อ)

เลขที่	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5									แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6								
	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.									พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.								
	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย
	3	-	-	3	3	3	3	15	3	3	-	-	3	3	3	3	15	3
1	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	3	15	3
2	2			3	3	3	2	13	2.6	2			3	3	3	2	13	2.6
3	2			3	3	3	2	13	2.6	2			3	3	3	2	13	2.6
4	2			3	3	3	3	14	2.8	2			3	3	3	3	14	2.8
5	2			3	3	2	3	13	2.6	2			3	3	3	3	14	2.8
6	2			3	2	3	3	13	2.6	2			3	3	3	3	14	2.8
7	2			2	3	3	3	13	2.6	2			3	2	2	3	12	2.4
8	2			3	3	3	2	13	2.6	2			3	2	3	3	13	2.6
9	2			3	3	3	3	14	2.8	3			2	3	3	3	14	2.8
10	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	3	15	3
11	2			3	2	3	3	13	2.6	3			3	3	3	3	15	3
12	2			3	3	3	2	13	2.6	2			3	3	3	3	14	2.8
13	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	2	2	13	2.6
14	2			2	3	3	3	13	2.6	3			3	2	3	3	14	2.8
15	2			3	3	3	3	14	2.8	2			2	3	3	3	13	2.6
16	2			3	2	3	3	13	2.6	3			3	2	3	3	14	2.8
17	2			3	3	2	3	13	2.6	2			3	3	3	3	14	2.8
18	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	2	14	2.8
19	2			3	3	3	2	13	2.6	3			3	3	3	3	15	3
20	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	3	15	3
21	2			3	3	3	3	14	2.8	2			3	3	2	3	13	2.6
22	2			3	3	3	3	14	2.8	3			2	3	3	3	14	2.8
23	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	2	3	2	13	2.6
24	2			3	3	3	2	13	2.6	3			3	3	3	3	15	3
25	2			2	3	3	2	12	2.4	2			3	3	3	3	14	2.8
26	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	3	15	3
27	2			3	3	2	3	13	2.6	2			3	3	3	3	14	2.8
28	2			3	2	3	3	13	2.6	2			2	3	3	3	13	2.6
29	2			3	3	3	3	14	2.8	2			2	3	2	3	12	2.4
30	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	3	15	3
31	2			3	3	3	3	14	2.8	3			3	3	3	3	15	3
32	2			3	3	2	2	12	2.4	2			3	3	3	3	14	2.8
33	2			3	3	3	2	13	2.6	2			3	3	3	3	14	2.8
รวม	66			96	95	95	90	442	88.4	82			94	94	95	94	459	91.8
$\overline{X}$	2			2.9	2.9	2.9	2.7	13.4	2.68	2.5			2.8	2.8	2.9	2.8	14	2.78
S.D.	0			0	0.3	0.3	0.3	0.33	0.3	0.5			0.4	0.4	0.3	0.4	0.9	0.18

ตารางที่ 24 สรุปผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 - 6 (ต่อ)

เลขที่	พฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยทักษะ 7 ส.								
	ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	รวม	เฉลี่ย
	3	3	3	3	3	3	3	21	3
1	2.2	2	3	3.0	3.0	3.0	3.0	19.17	2.74
2	2.0	2	2.5	2.7	2.5	2.5	2.3	16.50	2.36
3	2.0	2	3	2.8	2.7	3.0	2.3	17.83	2.55
4	2.0	2	3	2.8	2.5	2.8	2.7	17.83	2.55
5	2.0	2	3	3.0	3.0	2.7	2.5	18.17	2.60
6	2.0	2	2.5	2.8	2.3	2.8	2.5	17.00	2.43
7	2.0	2	2.5	2.7	2.5	2.7	2.7	17.00	2.43
8	2.0	2	2.5	2.7	2.5	3.0	2.3	17.00	2.43
9	2.2	2	3	2.8	2.7	2.8	2.8	18.33	2.62
10	2.2	2	3	2.8	2.8	2.7	2.7	18.17	2.60
11	2.2	2	3	3.0	2.7	2.8	3.0	18.67	2.67
12	2.0	2	3	2.8	2.7	3.0	2.2	17.67	2.52
13	2.3	2	3	3.0	2.8	2.8	2.7	18.67	2.67
14	2.3	2	3	2.8	2.7	2.8	2.8	18.50	2.64
15	2.0	2	3	2.7	2.7	2.5	3.0	17.83	2.55
16	2.2	2	3	2.8	2.3	2.8	2.7	17.83	2.55
17	2.0	2	3	3.0	2.5	2.8	2.8	18.17	2.60
18	2.3	2	3	2.8	3.0	3.0	2.7	18.83	2.69
19	2.2	2	3	3.0	2.7	2.8	2.8	18.50	2.64
20	2.3	2	3	3.0	2.5	2.8	2.7	18.33	2.62
21	2.0	2	3	2.8	2.7	2.7	3.0	18.17	2.60
22	2.2	2	3	2.8	3.0	2.7	3.0	18.67	2.67
23	2.2	2	3	3.0	2.7	2.8	2.7	18.33	2.62
24	2.3	2	3	3.0	3.0	3.0	2.7	19.00	2.71
25	2.0	2	3	2.7	3.0	2.8	2.7	18.17	2.60
26	2.3	2	3	2.8	3.0	3.0	3.0	19.17	2.74
27	2.0	2	3	2.7	2.5	2.7	2.8	17.67	2.52
28	2.0	2	3	2.8	2.5	3.0	2.8	18.17	2.60
29	2.0	2	3	2.7	2.7	2.7	2.7	17.67	2.52
30	2.5	2	3	3.0	2.8	3.0	2.8	19.17	2.74
31	2.5	2	3	2.8	2.8	3.0	3.0	19.17	2.74
32	2.0	2	3	2.5	2.7	2.8	2.3	17.33	2.48
33	2.0	2	3	2.8	2.8	2.8	2.5	18.00	2.57
รวม	70.3	66	97.0	93.7	89.2	93.3	89.2	598.7	85.52
$\overline{X}$	2.1	2	2.9	2.8	2.7	2.8	2.7	18.1	2.59
S.D.	0.2	0	0.2	0.1	0.2	0.1	0.2	0.7	0.10

ตารางที่ 25 ผลการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.)

พฤติกรรมทักษะ 7 ส.	แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์		แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อสินค้าและบริการ		แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หน่วยเศรษฐกิจ		แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ		แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ		แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 เรื่อง กลไกราคา	
	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.	$\overline{X}$	S.D.
ส.สงสัย	2.00	0.00	2.10	0.30	2.20	0.40	2.00	0.00	2.00	0.00	2.50	0.50
ส.สังเกต	2.00	0.00	2.00	0.00	2.00	0.00	-	-	-	-	-	-
ส.สำรวจ	3.00	0.20	-	-	2.90	0.30	-	-	-	-	-	-
ส.สัมผัส	2.80	0.40	2.80	0.40	2.70	0.50	2.80	0.40	2.90	0.00	2.80	0.40
ส.สืบค้น	2.20	0.40	2.70	0.50	2.60	0.50	2.90	0.30	2.90	0.30	2.80	0.40
ส.สั่งสม	2.80	0.40	2.90	0.30	2.80	0.40	2.80	0.40	2.90	0.30	2.90	0.30
ส.สรุปผล	2.60	0.50	2.60	0.50	2.60	0.50	2.80	0.40	2.70	0.30	2.80	0.40
รวม	2.50	0.13	2.53	0.18	2.55	0.21	2.65	0.15	2.68	0.30	2.78	0.18

ตารางที่ 26 วิเคราะห์แบบสอบถามความคิดเห็นต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และประโยชน์ที่ได้รับ

1. ด้านบรรยากาศ			
ข้อ	N	Mean	Std.Deviation
1	33	2.30	.47
2	33	2.58	.50
3	33	2.61	.50
รวม		2.50	.49
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
4	33	2.79	.42
5	33	2.67	.48
6	33	2.45	.51
7	33	2.61	.50
รวม		2.63	.47
3. ด้านประโยชน์			
8	33	2.48	.51
9	33	2.36	.49
10	33	2.73	.45
รวม		2.52	.48

ภาคผนวก ง

เครื่องมือการวิจัย

1. แบบทดสอบก่อนเรียน – หลังเรียน เรื่องความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์
2. แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา
3. แบบประเมินกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ
4. แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

แบบทดสอบก่อนเรียน และหลังเรียน

วิชาเศรษฐศาสตร์ สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ช่วงชั้นที่ 3 ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์
โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2552

****

คำชี้แจง

ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียวแล้วทำเครื่องหมายกากบาท (X) ลงในกระดาษคำตอบ

1. ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับความหมายของเศรษฐศาสตร์ (ความรู้ – ความจำ)
   ก. ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และสังคมในการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด
   ข. ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และสังคมในการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมากมายเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด
   ค. ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และสังคมในการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างจำกัด
   ง. ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และสังคมในการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างไม่จำกัดเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างจำกัด
2. ข้อใดคือความหมายของเศรษฐศาสตร์ (ความรู้ – ความจำ)
   ก. ศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในการดำรงชีวิต
   ข. ศึกษาการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด
   ค. ศึกษาว่ามนุษย์จะจัดการเกี่ยวกับครอบครัวอย่างไร
   ง. ศึกษาถึงการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อบำบัดความต้องการที่มีไม่จำกัด
3. สาขาหลักของวิชาเศรษฐศาสตร์ คือข้อใด (ความรู้ – ความจำ)
   ก. เศรษฐศาสตร์ทฤษฎี เศรษฐมิติ
   ข. เศรษฐศาสตร์จุลภาค เศรษฐศาสตร์มหภาค
   ค. เศรษฐศาสตร์มหภาค เศรษฐศาสตร์พัฒนาการ
   ง. เศรษฐศาสตร์จุลภาค เศรษฐศาสตร์การค้าระหว่างประเทศ

4. การศึกษาเศรษฐศาสตร์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใด (ความรู้ – ความเข้าใจ)
   ก. แก้ปัญหาการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ
   ข. แก้ไขปัญหาการไม่มีงานทำของประชาชน
   ค. แก้ปัญหาการติดต่อซื้อขายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
   ง. แก้ปัญหาการจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
5. ข้อใดให้ความหมายของ “ผู้บริโภค” ได้อย่างชัดเจนที่สุด (ความรู้- ความจำ)
   ก. ผู้อุดหนุนสินค้าหรือบริการ
   ข. ผู้ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของผู้ผลิต
   ค. ผู้ที่มีฐานะทางการเงินที่ดีพอที่จะซื้อสินค้าหรือบริการ
   ง. ผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการเพื่อแสวงหาความพอใจให้ตนเองมากที่สุด
6. ข้อใดคือความหมายของการบริโภคทางเศรษฐศาสตร์ (ความรู้- ความเข้าใจ)
   ก. การตั้งโรงงานอุตสาหกรรม
   ข. การรักษาคนไข้ของนายแพทย์
   ค. การดูภาพยนตร์และฟังข่าวสาร
   ง. การขายสินค้าราคาถูกของห้างสรรพสินค้า
7. ตัวเลือกในข้อใดต่อไปนี้ไม่จัดเป็นการบริโภค (ความรู้- ความเข้าใจ)
   ก. การโดยสารรถประจำทาง
   ข. การให้บริการซ่อมรถยนต์
   ค. การชมโทรทัศน์ภายในบ้าน
   ง. การรับประทานอาหารที่ปรุงขึ้นเอง
8. ข้อใดไม่ใช่การบริโภค (ความรู้ - ความเข้าใจ)
   ก. นายวุฒิซื้อรถยนต์คันใหม่
   ข. นายสุเทพมีอาชีพร้องเพลง
   ค. นายสุขุมอ่านข่าวจากหนังสือพิมพ์ทุกวัน
   ง. นายอำนาจเช่าบ้านหลังใหญ่สำหรับครอบครัว

9. การบริโภคจะอยู่ในระดับสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับปัจจัยข้อใดสำคัญที่สุด (วิเคราะห์)

ก. มีเงินออมมากขึ้น

ข. ราคาสินค้าถูกลง

ค. รายได้ของผู้บริโภคสูงขึ้น

ง. อัตราดอกเบี้ยเงินฝากลดต่ำลง

10. หน่วยเศรษฐกิจประกอบด้วยอะไรบ้าง (ความรู้ - ความจำ)

ก. ปัจจัยการผลิต ทุน ผลผลิต

ข. การผลิต การจำหน่าย การบริโภค

ค. ระบบเศรษฐกิจ กลไกราคา ผลผลิต

ง. หน่ายครัวเรือน หน่วยธุรกิจ หน่วยรัฐบาล

11. หน่วยเศรษฐกิจประเภทใดที่ทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการสู่สังคม (ความรู้- ความจำ)

ก. หน่วยธุรกิจ

ข. หน่วยบริการ

ค. หน่วยรัฐบาล

ง. หน่วยครัวเรือน

ใช้ตัวเลือกต่อไปนี้ตอบคำถามข้อ 12 – 13

ก. หน่วยธุรกิจ

ข. หน่วยรัฐบาล

ค. หน่วยพลเรือน

ง. หน่วยครัวเรือน

12. ศูนย์การค้าทุกแห่งจัดเป็นหน่วยเศรษฐกิจประเภทใด (ความรู้- ความเข้าใจ)

13. ก้อยและครอบครัวขายข้าวแกงและก๋วยเตี๋ยวมีผู้มาอุดหนุนมากมาย ถือว่าเป็นหน่วยเศรษฐกิจข้อใด (ความรู้- ความเข้าใจ)

14. วัตถุประสงค์ที่สำคัญของหน่วยธุรกิจคือข้อใด (ความรู้ - ความเข้าใจ)

ก. การเข้าถึงผู้บริโภคและทำให้ผู้บริโภครู้จักตัวสินค้าหรือบริการ

ข. การเพิ่มกำลังการผลิตให้ผลิตสินค้าให้ได้มากที่สุดในเวลาสั้นที่สุด

ค. การแสวงหาผลตอบแทนสูงสุดจากการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพที่สุด

ง. การขยายสาขาของโรงงานหรือบริษัทไปสู่ภูมิภาคเพื่อให้ได้ฐานลูกค้าที่กว้างขึ้น

15. เพราะเหตุใดรัฐบาลจึงต้องเป็นผู้ให้การบริการสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน
(ความรู้ - ความเข้าใจ)
ก. เพราะรัฐบาลต้องการผูกขาดอำนาจการผลิตไว้ฝ่ายเดียว
ข. เพราะรัฐบาลไม่ต้องการให้เอกชนได้ผลประโยชน์ฝ่ายเดียว
ค. เพราะสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานให้ผลตอบแทนสูงจึงช่วยเพิ่มรายได้ให้รัฐบาล และช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจ
ง. เพราะผลตอบแทนต่ำแต่เป็นสินค้าและบริการที่สังคมจะได้รับประโยชน์และเป็นที่ต้องการของสังคม

ในวันลอยกระทงที่จะมาถึงรุ่งทิพย์ และครอบครัวจะทำกระทงขาย รุ่งทิพย์วางแผนจะช่วยครอบครัวทำกระทง โดยจะนำวัสดุธรรมชาติที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในการประดิษฐ์กระทง เพื่อจะทำให้ต้นทุนไม่แพง และขายได้ในปริมาณมาก ดังนั้นกระทงของรุ่งทิพย์จึงมีความหลากหลาย และสวยงาม

16. ข้อใดกล่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงตามข้อความที่กำหนดให้ในการประดิษฐ์กระทง
(สังเคราะห์)
ก. นำกะลามะพร้าว / เปลือกมะพร้าวมาทำเป็นฐานของกระทง ตกแต่งด้วยใบมะพร้าวสาน ดอกไม้สด ธูป และเทียน
ข. นำต้นกล้วยตัดเป็นทรงกลมมาทำเป็นฐานของกระทง ตกแต่งด้วยใบตองพับเป็นกลีบรูปแบบต่างๆ ดอกไม้สด ธูป และเทียน
ค. นำแผ่นโฟมมาตัดเป็นทรงกลมทำเป็นฐานของกระทง ตกแต่งด้วยกระดาษสีสันต่างๆ ทำเป็นกลีบดอกไม้ ดอกไม้พลาสติก ธูป และเทียน
ง. นำต้นกล้วยตัดเป็นทรงกลมมาทำเป็นฐานของกระทงตกแต่งโดยนำลำต้นของพลับพลึงมาพับเป็นกลีบรูปแบบต่างๆ ดอกไม้สด ธูป และเทียน

17. ปัญหามูลฐานในการผลิตที่สำคัญประกอบด้วยอะไร (ความรู้- ความจำ)
ก. ผลิตอะไร ผลิตที่ไหน ผลิตเมื่อไร
ข. ผลิตอะไร ผลิตที่ไหน ผลิตเพื่อใคร
ค. ผลิตเท่าไร ผลิตเพื่อใคร ผลิตที่ไหน
ง. ผลิตอะไร ผลิตอย่างไร ผลิตเพื่อใคร

18. ข้อใด คือ การผลิต ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ (ความรู้-ความเข้าใจ)
    ก. สุดาดื่มน้ำ 1 แก้ว
    ข. ดำรงตักน้ำคลองใส่ตุ่มเตรียมไว้อาบ
    ค. สมหมายซื้อปลาสดจากตลาด 3 ตัว
    ง. สมศรีนั่งดูโทรทัศน์รายการธรรมะพระพะยอม
19. การผลิตในข้อใดเป็นการผลิตขั้นปฐมภูมิ (ความรู้-ความเข้าใจ)
    ก. การเลี้ยงสัตว์
    ข. การผลิตเสื้อผ้า
    ค. การขนส่งสินค้า
    ง. การทำน้ำผลไม้กระป๋อง
20. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติมีความสำคัญอย่างไร (วิเคราะห์)
    ก. เป็นแนวทางในการผลิตสินค้า
    ข. เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจ
    ค. เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากร
    ง. เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต
21. ข้อใดไม่ถูกต้องเมื่อกล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (วิเคราะห์)
    ก. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 1 เน้นการลงทุนเศรษฐกิจขั้นพื้นฐานอุตสาหกรรม
    ข. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 2 เริ่มเน้นทางด้านสังคมด้วย
    ค. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 3 เริ่มเน้นนโยบายประชากร
    ง. แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ 4 เริ่มเน้นการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้
22. ผลของการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมาทำให้ประเทศไทยต้องประสบปัญหาสำคัญใดในปัจจุบัน (วิเคราะห์)
    ก. ดุลการค้าขาดดุลเพิ่มขึ้น
    ข. ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นมาก
    ค. ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมมากขึ้น
    ง. ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง

23. ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบใด (ความรู้ - ความจำ)

ก. เศรษฐกิจแบบผสม

ข. เศรษฐกิจแบบทุนนิยม

ค. เศรษฐกิจแบบชาตินิยม

ง. เศรษฐกิจแบบสังคมนิยมบังคับ

24. ระบบเศรษฐกิจแบบผสมมีลักษณะอย่างไร (ความรู้ - ความเข้าใจ)

ก. มีการรวมศูนย์การตัดสินใจทางเศรษฐกิจโดยรัฐ

ข. มีหน่วยเศรษฐกิจเอกชนทำหน้าที่ในการตัดสินใจทางเศรษฐกิจแทนรัฐ

ค. มีการกระจายการตัดสินใจทางเศรษฐกิจให้แก่หน่วยเศรษฐกิจทุกหน่วย

ง. มีหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กันโดยอาศัยศาสนา ประเพณี เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

25. ลักษณะใดของระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่ถือว่านำมาจากระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (วิเคราะห์)

ก. มีการแข่งขัน

ข. เอกชนมีเสรีภาพ

ค. มีกำไรเป็นแรงจูงใจ

ง. มีการวางแผนจากส่วนกลาง

26. ประเทศใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (ความรู้- ความจำ)

ก. ไทย

ข. ลาว

ค. มาเลเซีย

ง. สิงคโปร์

27. ข้อใดคือความหมายของกลไกราคา หรือกลไกตลาดที่สมบูรณ์ที่สุด (ความรู้- ความจำ)

ก. การกำหนดราคาสินค้าในตลาดตามนโยบายรัฐบาล

ข. การกำหนดราคาสินค้าในตลาดตามตลาดต่างประเทศ

ค. การเปลี่ยนแปลงราคาสินค้าในตลาดตามการแทรกแซงจากรัฐบาล

ง. การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าในตลาดตามความต้องการในการซื้อและความต้องการในการขาย

ปริมาณซื้อส้ม (กก.)	ราคาส้ม (บาท/กก.)	ปริมาณขายส้ม (กก.)
138	48	0
125	35	80
120	20	120
0	10	200

28. จากตาราง ณ ระดับราคาเท่าไรเป็นราคาดุลยภาพ (ความรู้-ความเข้าใจ)

ก. กิโลกรัมละ 10 บาท

ข. กิโลกรัมละ 20 บาท

ค. กิโลกรัมละ 35 บาท

ง. กิโลกรัมละ 48 บาท

29. การกระทำของใครไม่เป็นไปตามกฎของอุปสงค์ (การนำมาใช้)

ก. เด็กหญิงจันทร์เพ็ญซื้อครีมทาผิวในฤดูหนาว

ข. เด็กหญิงดวงใจอยากได้รถจักรยานยนต์สีน้ำเงิน

ค. เด็กหญิงกนก ตั้งใจเรียนเพราะอยากได้รางวัลเรียนดีเป็นอุปกรณ์การเรียน

ง. เด็กหญิงพลอย ซื้อกางเกงยีนต์ลดราคาในช่วงเทศกาลปีใหม่เพื่อใส่ไปเที่ยวกับพ่อแม่

30. กลไกราคามีความสัมพันธ์กับข้อใดมากที่สุด (วิเคราะห์)

ก. การแทรกแซงตลาดของรัฐบาล

ข. การโฆษณาเพื่อชวนเชื่อผู้บริโภค

ค. การลดต้นทุนการผลิตสินค้าและบริการ

ง. การกำหนดปริมาณและราคาสินค้าในตลาด

เฉลยแบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน

1. ก	2. ง	3. ข	4. ง	5. ง	6. ค
7. ข	8. ข	9. ค	10. ง	11. ก	12. ก
13. ง	14. ค	15. ง	16. ค	17. ง	18. ข
19. ก	20. ข	21. ง	22. ค	23. ก	24. ค
25. ง	26. ง	27. ง	28. ข	29. ข	30. ง

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2552
แผนการเรียนรู้ที่ 1 ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ จำนวน 1 ชั่วโมง
ผู้สอน นางจาตุพร อยู่ศิริ โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสอน วันที่ 30 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 เวลา 12.30 – 13.30 น.
****

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1- ม. 3)

เข้าใจความหมายของเศรษฐศาสตร์ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตโดยคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่างคุ้มค่าและมีคุณธรรม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1. รู้และเข้าใจ ความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์
2. รู้และเข้าใจขอบข่ายและเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์

สาระสำคัญ

เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับการดำรงชีพให้ดีขึ้น นอกจากนี้วิชาเศรษฐศาสตร์ยังช่วยให้มนุษย์รู้จักใช้จ่ายสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมและช่วยให้มนุษย์เข้าใจปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสามารถนำความรู้ไปเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้
2. นักเรียนบอกความเป็นมาโดยสังเขปของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้
3. นักเรียนสามารถระบุประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้
4. นักเรียนบอกขอบข่ายและเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้

สาระการเรียนรู้

1. ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์
2. ความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์
3. ขอบข่ายและเป้าหมายวิชาเศรษฐศาสตร์
4. ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูแสดงภาพอดัม สมิธ (Adam Smith) บิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ แล้วซักถามนักเรียนว่าคนในภาพคือใคร น่าจะเป็นคนชาติใด มีบทบาทสำคัญในเรื่องใด (ทักษะการจำ , การตั้งคำถามเพื่อฝึกฝนการเป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย : ส.สงสัย)

2. ครูชูธนบัตรให้นักเรียนดู แล้วซักถามนักเรียนว่า ด้านหลังธนบัตรทุกใบจะมีลายเซ็นของใคร (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง , ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย) นักเรียนทราบหรือไม่ว่า เงินมีความสำคัญอย่างไร (เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต) นักเรียนทราบหรือไม่ว่าสาระใดในวิชาสังคมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเงิน (เศรษฐศาสตร์) : (การดูธนบัตรเป็นการฝึกให้นักเรียนรู้จักเก็บรายละเอียด ไม่รีบร้อน ไม่มองข้าม นำไปสู่การเป็นคนละเอียดรอบคอบ : ส.สังเกต , ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส และการตั้งคำถามเพื่อฝึกฝนการเป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย : ส.สงสัย)

3. ครูเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากกิจกรรม โดยบอกนักเรียนว่า เงิน และทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์ในการบริโภคสินค้าและบริการมีไม่จำกัด จึงต้องมีการเลือก และตัดสินใจซื้อสินค้า และบริการเท่ากับจำนวนเงินที่มีอยู่ เราจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเรียนรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ เพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นวันนี้เราจะเรียนเรื่อง ความหมาย ความเป็นมา ขอบข่าย เป้าหมาย และประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

4. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

4.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์)

โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่น ขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจ ในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

5. ครูให้นักเรียนอ่านประวัติโดยย่อของอดัม สมิธ และบทบาทสำคัญของเขาที่มีต่อวิชาเศรษฐศาสตร์ จากใบความรู้ที่ 1.1 ใช้เวลา 2 นาที (นักเรียนฟังครูและปฏิบัติตามคำสั่ง : สัมมาทิฏฐิ , สัมมาสังกัปปะ , สัมมาวายามะ , สัมมาสติ , สัมมาสมาธิ , สัมมาวาจา , สัมมากัมมันตะ และสัมมาอาชีวะ) ครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบตามความสมัครใจโดยการยกมือเมื่อได้รับอนุญาตจากครูแล้วจึงตอบ (ทักษะการอ่าน , ทักษะการคิดวิเคราะห์) ตัวอย่างคำถาม

- อดัม สมิธ เป็นคนชาติใด (เชื้อชาติอังกฤษ ชาวสกอตแลนด์)
- อดัม สมิธ มีบทบาทสำคัญในด้านใด (เศรษฐศาสตร์ , ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์)
- หนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลกมีชื่อว่าอะไร (An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations หรือเรียกย่อๆ ว่า The Wealth of Nations)
- ผลงานที่สำคัญของอดัม สมิธ มีอะไรบ้าง (เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวตลาดเสรี เป็นบุคคลสำคัญในขบวนการที่เป็นที่รู้จักในชื่อว่า "ยุคสว่างของสกอตแลนด์" (Scotland Enlightenment) โดยเป็นผู้แต่งศาสตร์นิพนธ์สองเรื่องคือ ทฤษฎีว่าด้วยศีลธรรมเร้าอารมณ์ และการสอบสวนธรรมชาติและสาเหตุแห่งความมั่งคั่งของประชาชาติ)

นักเรียนช่วยกันตอบคำถามให้ตรงตามเนื้อหาที่อ่าน ไม่ตอบนอกประเด็น (ทักษะการสื่อสาร)ใช้คำพูดที่สุภาพ ไพเราะ (สัมมาวาจา) นักเรียนตั้งใจฟัง และแสดงออกอย่างเหมาะสม มีมารยาทในการเรียนไม่หยอกล้อ หรือแกล้งเพื่อนในขณะเรียน (สัมมากัมมันตะ)

6. ครูยกบัตรคำคำว่า “วิชาเศรษฐศาสตร์” แล้วซักถามนักเรียนว่ามีความหมายว่าอย่างไร นักเรียนยกมือ เมื่อได้รับอนุญาตจากครูแล้วตอบคำถามด้วยวาจาที่สุภาพไม่ตอบคำถามแบบกวนๆ (สัมมาวาจา)

7. ครูให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 1.2 (สาระการเรียนรู้ในใบความรู้ที่ 1.2 ประกอบด้วยหัวข้อดังนี้ 1) ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ 2) ความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ 3) ขอบข่ายและเป้าหมายวิชาเศรษฐศาสตร์ 4) ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์) และหนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์ ม. 1 หานิยามความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของ

นักเศรษฐศาสตร์ท่านต่างๆ เรียบเรียงเป็นคำพูดของตนเอง แล้วเขียนลงในใบงานที่ 1.1 ใช้เวลา 5 นาที (มีความตั้งใจ ความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีสติในการทำงาน (สัมมาสติ) มีสมาธิ (สัมมาสมาธิ) การงานไม่คั่งค้าง ทำงานเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด : สัมมาอาชีวะ , ทักษะการอ่าน , ทักษะการสรุปความ , ทักษะ การสังเคราะห์ข้อมูล , การเขียนสรุปความ , ฝึกฝนให้นักเรียนค้นคว้าหาข้อมูล นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้ รักการอ่าน การค้นคว้า : ส.สืบค้น)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

8. ครูสุ่มนักเรียนจำนวน 5 คน ออกมานำเสนอผลงานของตนหน้าชั้นเรียน (สัมมาทิฐิ , ส.สรุปผล : ฝึกให้นักเรียนรู้จักการประมวลความคิด ลำดับขั้นตอน รู้จักกล้าแสดงความคิดหรือคำตอบในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่าง ด้วยตนเอง)

9. ครูซักถามให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับขอบข่าย เป้าหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์

- ขอบข่ายของวิชาเศรษฐศาสตร์มีอะไรบ้าง
- วิชาเศรษฐศาสตร์มีเป้าหมายอย่างไร
- เศรษฐศาสตร์สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไร

นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างมีมารยาท และใช้วาจาที่สุภาพ (สัมมาวาจา , สัมมาสติ , สัมมาสมาธิ)

10. ครูเขียนแต่ละแนวความคิดของนักเรียนลงบนกระดานดำแล้วอธิบายเพิ่มเติม (สัมมาสังกัปปะ)

ขั้นสรุปผล

11. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา โดยนักเรียนสรุปความรู้จากใบความรู้ที่ 1.2 ลงในสมุดบันทึกวิชาสังคมศึกษา นักเรียนทำงานด้วยตนเอง ไม่ลอกหรือขโมยงานเพื่อนไม่นำอุปกรณ์การเรียนของเพื่อนมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่บังคับให้เพื่อนทำงานให้ตนเอง (สัมมากัมมันตะ , ส.สรุปผล : ฝึกให้นักเรียนรู้จักการประมวลความคิด ลำดับขั้นตอน รู้จักกล้าแสดงความคิดหรือคำตอบในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่างด้วยตนเอง)

12. นักเรียนทำใบงานที่ 1.1 ให้เสร็จเรียบร้อย และส่งครูตามเวลาที่กำหนด (สัมมาอาชีวะ , ส. สั่งสม : ให้โอกาสนักเรียนทำซ้ำเพื่อให้เกิดการสั่งสม เชื่อว่าการทำซ้ำช่วยให้เกิดความชำนาญและผลการเรียนรู้ใหม่ ไม่เบื่อหน่ายรำคาญการทำซ้ำ)

13. ให้นักเรียนสำรวจสมาชิกภายในบ้านว่าบุคคลใดได้ใช้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ได้ตามคุณลักษณะในแบบประเมิน ใบงานที่ 1.2 ส่งครูตามเวลาที่กำหนด

(สัมมาอาชีวะ , ส.สำรวจ : สนับสนุนให้นักเรียนสำรวจสิ่งต่างๆ ช่วยหาเครื่องมือที่เหมาะสมเป็นผู้ช่วยในการสำรวจ แนะนำให้เก็บผลลัพธ์จากการสำรวจ)

สื่อการเรียนรู้

1. ภาพอดัม สมิธ (Adam Smith) บิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์
2. ใบความรู้ที่ 1.1 และใบความรู้ที่ 1.2
3. หนังสือประกอบการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ (เอนก เธียรถาวร และคณะ หนังสือเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กรุงเทพมหานคร : วัฒนาพานิช ; 2550.)
4. บัตรคำ
5. ใบงานที่ 1.1 และใบงานที่ 1.2

แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1. ห้องสมุดโรงเรียน
2. อินเทอร์เน็ต

http://school.obec.go.th/bankokwit/Untitled-1.htm

http://knowledge.eduzones.com/knowledge-2-10-3764.html

http://kroo.ipst.ac.th/teacher/result/file_link/12333653771.doc

http://www.uinthai.com/index.php?lay=show&ac=article&Id=5373798&Ntype=81

http://edltv.thai.net/index.php?mod=Courses&file=showcontent&cid=230&sid=210

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ด้านความรู้ - ความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ - ความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ - ขอบข่ายและเป้าหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ - ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์	- ศึกษาใบความรู้และหนังสือเรียน - ทำใบงาน - การตอบปากเปล่า	- ใบความรู้ที่ 1 - หนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์ - ใบงานที่ 1.1 , 1.2 - คำถาม	ครูผู้สอน
2. ด้านทักษะการจำ , ส.สงสัย , ส.สังเกต , ส.สัมผัส , ส.สืบค้น , ส.สำรวจ , ส.สรุปผล , ส.สั่งสม การอ่าน , การคิดวิเคราะห์ , การเขียน , การสรุปความ , การอภิปราย การสังเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอผลงาน	การสังเกต	- แบบประเมินพฤติกรรม 7 ส. - แบบสังเกตพฤติกรรม	ครูผู้สอน นักเรียน
3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จริยธรรม ค่านิยม - ความตั้งใจ - มารยาทในชั้นเรียน - ความรับผิดชอบ	การสังเกต	- แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - แบบสังเกตพฤติกรรม	ครูผู้สอน นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

(นายปิยะพงษ์ ภิรมย์ไชย)

…….. /……/……

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

นักเรียนให้ความร่วมมือดีในการฝึกนั่งสมาธิ มีนักเรียน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 ที่นั่งสมาธิได้ช้ากว่าเพื่อน มีพฤติกรรมนั่งไม่นิ่ง ยิ้ม หัวเราะ ไม่หลับตา ครูต้องคอยกำชับให้ปฏิบัติเหมือนเพื่อน ส่วนการศึกษาใบความรู้ โดยใช้มรรคมีองค์แปด จากการสังเกตพบว่า นักเรียนตั้งใจอ่านใบความรู้อย่างมีสมาธิ ไม่คุยกันกับเพื่อน อ่านเสร็จตามเวลาที่ครูกำหนด และสามารถตอบคำถามได้ถูกต้อง ในด้านพฤติกรรมทักษะ 7 ส. นักเรียนได้เริ่มฝึกฝนและปฏิบัติโดยให้ความร่วมมือด้วยดี งานที่มอบหมายในใบงานที่ 1.2 นักเรียนส่งครบทุกคน คิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

ปัญหาและอุปสรรค

การตอบคำถามของนักเรียน มีนักเรียนจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 6.06 ตอบคำถามไม่ตรงประเด็น ใช้คำพูดไม่สุภาพในการสนทนากับเพื่อน และนักเรียนส่งงานช้า จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 (ใบงานที่ 1.1)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ครูคอยตักเตือนเพื่อปรับพฤติกรรมนักเรียน ที่ตอบคำถามไม่ตรงประเด็น และใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ คอยติดตาม และกระตุ้นนักเรียนที่ส่งงานช้าให้รีบส่งงาน โดยแจ้งผลการส่งงาน และคะแนนให้นักเรียนทราบ

ลงชื่อ ..... ผู้สอน

(นางจาตุพร อยู่ศิริ)

แบบสังเกตพฤติกรรม

นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 /.... ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

เลขที่	ชื่อ – สกุล	แบบสังเกตพฤติกรรม										รวม 5 คะแนน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
		ความรับผิดชอบ		ความตั้งใจ		การตอบคำถาม		การแสดงความคิดเห็น		การทำกิจกรรม				
		0	1	0	1	0	1	0	1	0	1			

รวม ได้ 0-2 คะแนน = ไม่ผ่าน

ได้ 3-5 คะแนน = ผ่าน

แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

ชื่อผู้ประเมิน ..... ชั้น..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการประเมิน	พฤติกรรมที่แสดงออก	ระดับการปฏิบัติ			หมายเหตุ
		3	2	1	
1. มีความสนใจใฝ่รู้	1. มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้				
	2. หาความรู้เพิ่มเติมโดยการสนทนา ถาม ฟัง และอ่าน				
	3. มีความสุขในการเรียนรู้				
2. ความมีระเบียบวินัย	4. มีการวางแผน และจัดระบบในการทำงาน				
	5. ทำงานตามขั้นตอนต่างๆที่ได้วางไว้				
	6. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อยของงาน				
3. ความรับผิดชอบ	7. ยอมรับผลการทำงานของตนเองทั้งดีและไม่ดี				
	8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันกำหนด				
	9. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม				
4. ความมุ่งมั่นและอดทน	10. ไม่ท้อถอยในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
	11. มีความอดทนในการแก้ปัญหา				
	12. ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ ไม่ทิ้งงานกลางคัน				
5. ความซื่อสัตย์สุจริต	13. บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงและไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองไปเกี่ยวข้อง				
	14. ไม่ลอกผลงานของคนอื่น				
	15. เคารพหรือปฏิบัติตามข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มที่กำหนดไว้				
6. ความเสียสละ	16. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว				
	17. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น				
7. ความมีเหตุผล	18. อธิบายหรือแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล				
	19. ยอมรับฟังข้อคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้อื่น				
	20. ไม่ยึดมั่นความคิดเห็นของตนเองยอมรับการเปลี่ยนแปลง				

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่า ปานกลาง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
41 – 60	ดี
21 – 40	พอใช้
0 - 20	ปรับปรุง

ใบความรู้ที่ 1.1

อดัม สมิท (Adam Smith) นักเศรษฐศาสตร์เชื้อชาติอังกฤษ ชาวสกอตแลนด์ ได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ ได้ศึกษาค้นคว้าและเขียนหนังสือชื่อ An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations หรือเรียกย่อๆ ว่า The Wealth of Nations เมื่อ พ.ศ. 2319 นับเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของโลก

ประวัติโดยย่อ

อาดัม สมิธ (5 มิถุนายน พ.ศ. 2266 - 17 กรกฎาคม, พ.ศ. 2333) นักปรัชญาศีลธรรม และนักเศรษฐศาสตร์การเมืองผู้บุกเบิกชาวสกอตแลนด์ **อาดัม สมิธ** เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการกำหนดแนวคิดเศรษฐศาสตร์แนวตลาดเสรี เป็นบุคคลสำคัญในขบวนการที่เป็นที่รู้จักในชื่อว่า "ยุคสว่างของสกอตแลนด์" (Scotland Enlightenment) โดยเป็นที่รู้จักในฐานะผู้แต่งศาสตร์นิพนธ์สองเรื่อง คือ ทฤษฎีว่าด้วยศีลธรรมเร้าอารมณ์ (พ.ศ.2302) และการสอบสวนธรรมชาติและสาเหตุแห่งความมั่งคั่งของประชาชาติ (พ.ศ. 2319) ซึ่งศาสตร์นิพนธ์เรื่องหลังนับเป็นความพยายามในยุคแรกๆ ของการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของการพัฒนาอุตสาหกรรมและพานิชกรรมในยุโรป อีกทั้งยังเป็นการโจมตีลัทธิพาณิชย์นิยมอย่างไม่ปล่อย งานของ อาดัม สมิธ ได้กลายเป็นรากฐานวิชาการเศรษฐศาสตร์ตลาดเสรีและช่วยเป็นเหตุผลเชิงปัญญาที่เป็นที่รู้จักมากที่สุดที่มารองรับการค้าเสรี ระบอบทุนนิยมและอิสรเสรีนิยม

อ้างอิง

http://learners.in.th/file/suteenice/%E0%B8%8A%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD.doc

ใบความรู้ที่ 1.2

ความหมายและขอบข่ายของเศรษฐศาสตร์

ความหมายของเศรษฐศาสตร์

มนุษย์มีความต้องการในการอุปโภคบริโภคที่ไม่จำกัด แต่ทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมีอยู่อย่างจำกัด สินค้า และบริการที่จะผลิตออกมาตอบสนองความต้องการของมนุษย์จึงมีไม่เพียงพอ เพราะฉะนั้น เราต้องใช้ของทุกอย่างให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และนานที่สุด เพื่อยืดระยะเวลาในการนำทรัพยากรมาใช้ในการผลิตและการบริโภค

คำจำกัดความนิยามของเศรษฐศาสตร์ ได้มีผู้ให้คำจำกัดความ ดังนี้

อัลเฟรด มาร์แชลล์ (Alfred Marshall) กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ว่า “เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการดำรงชีวิตตามปกติของมนุษย์ โดยศึกษาถึงการกระทำของสังคม และปัจเจกชน เฉพาะส่วนที่มีความสัมพันธ์อย่างแน่นแฟ้นที่สุดกับการบรรลุความอยู่ดีกินดีและการชี้วัดปัจจัยเพื่อการอยู่ดีกินดี”

พอล เอ. แซมมวลสัน (Paul A. Samuelson) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ให้คำนิยามของเศรษฐศาสตร์ว่า “เศรษฐศาสตร์ คือการศึกษาวิธีการที่มนุษย์และสังคมตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรการผลิตอันมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและการบริการต่างๆ และแจกแจงสินค้าและบริการเหล่านี้เพื่อการบริโภค ทั้งในยุคปัจจุบันและในอนาคต ระหว่างประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในสังคมไม่ว่าจะต้องใช้เงินหรือไม่ก็ตาม”

ไลออนเนล ซี. รอบบินส์ (Lionel C. Robbins) กล่าวถึงเศรษฐศาสตร์ว่า “เป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงการเลือกหาหนทางที่จะใช้ปัจจัยการผลิตอันมีอยู่อย่างจำกัด เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์อันมีอยู่มากมายนับไม่ถ้วน”

เมื่อพิจารณาจากแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า “เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้ทรัพยากร (resources) ที่มีอยู่อย่างจำกัด ไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ(Goods and Services) ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด”

ดังนั้นคำที่มีความสำคัญมีอยู่ 3 คำ คือ ทรัพยากร สินค้าและบริการ ความต้องการ

- ทรัพยากร ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์จะหมายถึง ปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และการประกอบการ
- สินค้าและบริการ ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์ สินค้าจะหมายถึง ของที่มีรูปร่าง บริการ หมายถึง สิ่งที่จับต้องไม่ได้

o สินค้าและบริการ จึงหมายถึง สิ่งต่างๆ ที่มีอำนาจสนองความต้องการที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความพอใจ

o ความต้องการ ตามความหมายทางเศรษฐศาสตร์จะหมายถึง ความต้องการทางวัตถุและความต้องการทางด้านจิตใจ

ความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์มีมาตั้งแต่สมัยโบราณกาลแล้ว โดยมีนักปราชญ์ชาวกรีกที่มีชื่อเสียง เช่น เพลโต อริสโตเติล เป็นต้น ได้เน้นเรื่องการแบ่งงานกันทำ ความมั่งคั่งและการกินดีอยู่ดี ลงในหนังสือหรือบทความต่างๆ จนกระทั่งคริสต์ศตวรรษที่ 13 – 16 เป็นช่วงที่ธุรกิจการค้าของทวีปยุโรปมีความเจริญก้าวหน้าเป็นอย่างมาก เพราะประชาชนตระหนักว่าการค้าจะนำความมั่งคั่งมาสู่ประเทศของตน จึงหาวิธีการส่งสินค้าออกไปขายให้ได้มากกว่าการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ หรือที่เรียกว่า “การได้เปรียบทางการค้า” นั่นเอง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ได้กลายมาเป็นลัทธิทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “ลัทธิพาณิชยนิยม” แพร่หลายจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 15 จึงค่อยๆ เสื่อมความนิยมลง ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 18 ศาสตราจารย์ชาวอังกฤษชื่อ อดัม สมิธ (Adam Smith) ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มเศรษฐศาสตร์ สำนักคลาสสิก และได้รับสมญานามว่าเป็น **บิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์** ได้เขียนหนังสือชื่อ “ความมั่งคั่งของชาติ (The Wealth of Nations)” ถือเป็นหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกที่เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งงานกันทำตามความถนัด และให้เอกชนมีเสรีภาพในการผลิตที่เรียกว่า “ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม” ช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญรุ่งเรือง เนื่องจากรัฐบาลไม่เข้ามาแทรกแซงการดำเนินงานของภาคเอกชน จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เอกชนทำการผลิตและการบริโภคภายใต้กลไกตลาดหรือกลไกราคา ซึ่งเปรียบเสมือนมือที่มองไม่เห็น (Invisible Hand)

เศรษฐศาสตร์ได้รับการยอมรับและมีการศึกษากันมากขึ้น จนถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากทำให้เกิดปัญหาต่างๆขึ้น เช่น ค่าจ้างแรงงาน การว่างงาน ภาวะสินค้าล้นตลาด เป็นต้น ประชาชนเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจมากขึ้นในช่วงของคาร์ล มาร์ก (Karl Mark) เขาได้เสนอทฤษฎีค่าจ้างแรงงานเป็นทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งแก้ปัญหาทางการเมืองและสังคมให้เป็นระเบียบและเป็นธรรมแก่สังคม ในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 นักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิกชื่อ อัลเฟรด มาร์แชล (Alfred Marshall) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยการผลิต โดยเน้นการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับความพอใจสูงสุดและผู้ผลิตได้รับกำไรสูงสุดหรือเสียต้นทุนต่ำสุด

ในปี ค.ศ. 1930 (พ.ศ. 2473) นายจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) นักเศรษฐศาสตร์ชาวอังกฤษ ได้เข้ามาช่วยแก้ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำอย่างรุงแรงทั่วโลก โดย

เน้นการเพิ่มรายจ่ายของรัฐบาลเพื่อช่วยกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ได้เขียนหนังสือชื่อ “ทฤษฎีทั่วไปของการจ้างงาน อัตราดอกเบี้ยและเงินตรา (The General Theory of Employment , Interest and Money)” ซึ่งกล่าวถึงเรื่อง “พฤติกรรมเศรษฐกิจโดยรวม ผลิตผลมวลรวมประชาชาติ การจ้างงาน การออม การลงทุน การเงิน การธนาคาร การพัฒนาประเทศ และการค้าระหว่างประเทศ” รัฐบาลจะเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อให้เศรษฐกิจมีเสถียรภาพและมีการกระจายรายได้อย่างเท่าเทียมกัน นับว่าเคนส์เป็นนักเศรษฐศาสตร์คนแรกที่ทำให้การศึกษาเศรษฐศาสตร์แยกออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ เศรษฐศาสตร์จุลภาค เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจส่วนย่อย กับเศรษฐศาสตร์มหภาค ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับเศรษฐกิจส่วนรวม

ประวัติความเป็นมาของเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช สมัยกรุงสุโขทัยมีการค้าอย่างเสรีไม่มีการเก็บภาษีแต่อย่างใด ในสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมีหลักฐานว่า ประเทศไทยได้ทำการค้ากับต่างประเทศโดยเรือสำเภา มีการให้สัมปทานและมีการจัดเก็บภาษีอากร ดังนั้นความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ในสมัยนั้นได้มาจากการฝึกอบรมในทางปฏิบัติเท่านั้น ไม่มีการรวบรวมเป็นทฤษฎีหลักวิชาระเบียบแบบแผนเช่นปัจจุบัน และเริ่มมีการนำวิทยาการจากต่างประเทศมาใช้ เช่น ระบบเงินตรา การผลิตเหรียญกษาปณ์ การคลัง การธนาคาร ค่าจ้าง แรงงาน การกระจายรายได้ การจัดทำงบประมาณ การค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2454 พระยาสุริยานุวัตร์ ได้เรียบเรียงหนังสือเศรษฐศาสตร์เล่มแรกของไทย ชื่อ “ทรัพย์ศาสตร์” แต่รัฐบาลขอร้องไม่ให้นำออกเผยแพร่ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงได้นำมาจัดพิมพ์โดยใช้ชื่อใหม่ว่า “เศรษฐศาสตร์วิทยาภาคต้น เล่ม 1” ศึกษาเรื่องการสร้างทรัพย์ การแบ่งปันทรัพย์หรือการกระจายรายได้ ค่าเช่าที่ดิน ค่าแรงงาน กำไร การร่วมทุนร่วมแรง ผลประโยชน์ หลังปี พ.ศ. 2495 กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ (น.ม.ส.) ได้เรียบเรียงหนังสือชื่อ “ตลาดเงินตรา” ขึ้น ได้นำมาใช้ในการเรียนการสอนอย่างจริงจังเมื่อปี พ.ศ. 2477 เมื่อจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้นเป็นการศึกษาแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ของประเทศฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2480 - 2481 พระสารสาร์นพลขันธ์ ได้เรียบเรียงหนังสือเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยเศรษฐกิจการค้าและเศรษฐศาสตร์ว่าด้วยการเงินขึ้น มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยกระตุ้นให้คนไทยตื่นตัวในการทำการค้าขาย แต่การศึกษาก็ได้หยุดชะงักไป เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 จนกระทั่งต่อมาในปี พ.ศ. 2492 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เปิดการเรียนการสอนโดยแยกออกเป็น 4 คณะ ได้แก่ คณะนิติศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี และคณะเศรษฐศาสตร์ สำหรับการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์นั้นมีเป้าหมาย เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา

เข้าใจสภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ศึกษาการกินดีอยู่ดีและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุด รวมทั้งการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ให้ประหยัดคุ้มค่ามากที่สุด

ขอบข่ายและเป้าหมายวิชาเศรษฐศาสตร์

ขอบข่ายของวิชาเศรษฐศาสตร์

การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์แบ่งเป็น เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro-Economics) และเศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro-Economics)

เศรษฐศาสตร์จุลภาค เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของหน่วยย่อยๆ ในสังคม เช่น พฤติกรรมของผู้ผลิตว่าจะผลิตสินค้าอะไร จำนวนเท่าใด และควรกำหนดราคาเท่าใด การจำหน่ายจ่ายแจก พฤติกรรมการบริโภค เป็นต้น รวมทั้งสินค้าและบริการของหน่วยเศรษฐกิจหน่วยย่อย เช่น การบริโภคของบุคคล ของครัวเรือน และการผลิตของหน่วยธุรกิจ

เศรษฐศาสตร์มหภาค เป็นการศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของทั้งระบบเศรษฐกิจหรือของประเทศโดยรวม เช่น เรื่องรายได้ประชาชาติ ภาวะเงินเฟ้อ ระดับราคาทั่วไป การจ้างงาน การค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นต้น

วิชาเศรษฐศาสตร์ศึกษาครอบคลุมถึงประเด็นต่างๆ มากมาย โดยพยายามอธิบายถึงปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรทรัพยากรและการแก้ไขปัญหาที่สังคมไม่พึงปรารถนา ด้วยเหตุนี้ วิชาเศรษฐศาสตร์จึงมีการศึกษาใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. เศรษฐศาสตร์บริสุทธิ์ เป็นการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งอธิบายถึงปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจและแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล หรือระหว่างปัจจัยหรือสาเหตุกับผลลัพธ์ เช่น ถ้าสินค้าชนิดหนึ่งมีราคาสูง ผู้ซื้อจะตัดสินใจอย่างไร โดยไม่คำนึงถึงว่าการตัดสินใจนั้นเป็นที่น่าพึงพอใจของสังคมหรือไม่ เป็นต้น

2. เศรษฐศาสตร์นโยบาย เป็นการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับความพึงพอใจของสังคมว่า การดำเนินกิจกรรมหรือการตัดสินใจหนึ่งๆ เป็นสิ่งที่ควรกระทำหรือไม่ เช่น ถ้าสินค้าชนิดหนึ่งมีราคาสูง ผู้ซื้อควรจะตัดสินใจอย่างไร หรือรัฐบาลควรจะดำเนินการอย่างไร เป็นต้น ดังนั้น การศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์นโยบายจึงมักมีคำว่าควรหรือไม่ควรอยู่ด้วย

เป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์

สำหรับเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์นั้น มีดังต่อไปนี้

1. มุ่งทำความเข้าใจในพฤติกรรมทางด้านเศรษฐกิจของมนุษย์ เพื่อใช้ความรู้นั้นให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของตน

2. มุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมถึงสภาพต่างๆ ที่เกิดขึ้น และผลกระทบต่อชีวิต

ความเป็นอยู่ของประชาชน

3. มุ่งศึกษาเพื่อช่วยให้รัฐบาลสามารถกำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับปัญหาเศรษฐกิจต่างๆ รวมทั้งการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเศรษฐกิจของประเทศและของรัฐบาลเอง

ประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์

ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์เป็นความรู้ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ เช่น การทำงานเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว การซื้อหาสินค้าและบริการ การผลิต ซึ่งช่วยทำให้เข้าใจการดำเนินงานของระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาประเทศ การค้าระหว่างประเทศ เป็นต้น ประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ มีดังนี้ คือ

1. ช่วยให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปอย่างมีหลักเกณฑ์และมีเหตุมีผล เพื่อหลีกเลี่ยงความขาดแคลน ความเดือดร้อน และเพื่อตอบสนองความต้องการให้ได้มากที่สุด เช่น ในการใช้จ่ายของครัวเรือน ทำให้สามารถตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการด้วยจำนวนเงินที่มีอยู่อย่างจำกัดว่าควรซื้ออะไร เป็นจำนวนเท่าใด หรือควรซื้อที่ไหนจึงจะเกิดประโยชน์สูงสุด ในกรณีที่มีเงินออม ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ช่วยให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรฝากเงินไว้กับสถาบันการเงิน หรือควรนำไปลงทุน จึงจะทำให้เกิดผลตอบแทนตามเป้าหมาย

2. เศรษฐศาสตร์เป็นความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ซึ่งสามารถใช้ความรู้เกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ไปช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่ว่าจะประกอบอาชีพส่วนตัว หรือรับจ้างก็ตาม เช่น ในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป การใช้ความรู้เรื่องเศรษฐศาสตร์ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถประมาณการต้นทุนจึงสามารถตัดสินใจได้ว่าควรจะใช้แรงงานคนหรือใช้เครื่องจักรมากกว่าจึงจะทำให้ได้ผลผลิตมากที่สุดและทำให้ต้นทุนต่ำที่สุด ดังนั้นวิชาเศรษฐศาสตร์ จึงช่วยให้การจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

3. ทำให้หน่วยธุรกิจเข้าใจผู้บริโภคว่าทำไมจึงเลือกซื้อสินค้าและบริการชนิดนั้นๆ เช่น ผู้บริโภคที่มีรายได้สูงย่อมที่จะจ่ายซื้อสินค้า และบริการราคาสูงจำพวกผ้าไหมแพรวา กระเป๋าย่านลิเพา เนื่องจากเป็นสินค้าที่ผลิตยาก มีลักษณะพิเศษไม่เหมือนกับผ้าไหมโดยทั่วไปหรือกระเป๋าอื่นๆ ความรู้เรื่องภาวะเศรษฐกิจช่วยให้หน่วยธุรกิจนำมาใช้ในการกำหนดราคาสามารถวางแผนธุรกิจและวางแผนการลงทุนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ในช่วงที่เศรษฐกิจเจริญเติบโตมาก ประชากรมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นก็คาดการณ์ได้ว่าความต้องการสินค้าราคาสูงย่อมเพิ่มขึ้นด้วย ซึ่งหน่วยธุรกิจสามารถจะวางแผนการผลิต การลงทุนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค

4. ช่วยให้เข้าใจบทบาทของรัฐบาลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น เรื่องการเก็บภาษีอากร การลงทุนของภาครัฐในโครงการต่างๆ การใช้จ่ายและการให้บริการต่างๆ ของรัฐบาล เป็นต้น

5. เข้าใจหน้าที่และความรับผิดชอบของสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ เช่น ธนาคาร ตลาด ตลาดหลักทรัพย์ เป็นต้น

หนังสืออ้างอิง

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ. หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ม. 1 ช่วงชั้นที่ 3 กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์ , 2546.

กวี วรกวิน และคณะ. สาระการเรียนรู้พื้นฐาน ภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. สำนักพิมพ์บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)จำกัด , 2548

ทวี ทวีวาร และคณะ. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (เล่ม 1) ม.1 กรุงเทพ : ประสานมิตร , 2547

อเนก เธียรถาวร และคณะ. เศรษฐศาสตร์ ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. กรุงเทพ : บริษัทวัฒนาพานิช จำกัด , 2550

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความหมายและความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์

จุดประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนบอกความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้
2. เพื่อให้นักเรียนบอกขอบข่ายและเป้าหมายของการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ได้
3. เพื่อให้นักเรียนบอกประโยชน์และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ได้

คำชี้แจง

ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 1 แล้วตอบคำถามต่อไปนี้

ตอนที่ 1

1. หานิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ท่านต่างๆ แล้วเรียบเรียงตามความเข้าใจของตนเอง

……

……

……

……

……

ตอนที่ 2

หน่วยเศรษฐกิจต่อไปนี้จัดอยู่ในเศรษฐศาสตร์จุลภาคหรือเศรษฐศาสตร์มหภาค ให้นักเรียนเติมคำตอบที่ถูกต้องลงในตาราง

1. การบริโภครายบุคคล
2. ภาวะเงินเฟ้อ
3. รายได้ประชาชาติ
4. การผลิตของหน่วยธุรกิจ
5. ระดับราคาทั่วไป
6. การจ้างงาน
7. การค้าระหว่างประเทศ
8. การบริโภคของครัวเรือน
9. การพัฒนาเศรษฐกิจ
10. การบริโภค

เศรษฐศาสตร์จุลภาค	เศรษฐศาสตร์มหภาค

<u>ตอนที่ 3</u>

1. ให้นักเรียนบอกประโยชน์ และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ มาอย่างน้อย 3 ข้อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนยกตัวอย่างการนำเศรษฐศาสตร์มาใช้ในชีวิตประจำวัน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อ – สกุล ..... ชั้น ..... เลขที่ .....
วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

ใบงานที่ 1.2

<u>คำชี้แจง</u> **ให้นักเรียนสำรวจสมาชิกภายในบ้านว่าบุคคลใดได้นำความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ได้ตามคุณลักษณะในแบบประเมิน โดยทำเครื่องหมาย √ ในช่องที่ต้องการ**

คุณลักษณะที่ประเมิน	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. ปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเอง				
2. มีการวางแผนการซื้อสินค้า				
3. ชอบติดตามข่าวเศรษฐกิจเกี่ยวกับราคาสินค้า				
4. จัดลำดับความจำเป็นของสิ่งของที่จะซื้อ				
5. ทำกิจกรรมภายในครัวเรือนเพื่อเสริมรายได้จากงานประจำ				
6. ปรุงอาหารรับประทานเองในบ้าน				
7. เปรียบเทียบราคาก่อนซื้อ				
8. มีการออมเงิน				
9. นำสิ่งของที่ไม่ใช้ไปบริจาค				
10. จัดทำงบประมาณรายรับ - รายจ่าย				

เกณฑ์การให้คะแนน

4 หมายถึง มากที่สุด
3 หมายถึง มาก
2 หมายถึง ปานกลาง
1 หมายถึง น้อย

ระดับคุณภาพ

คะแนน 33 – 40 ดีมาก/ดีเยี่ยม
คะแนน 25 – 32 ดี
คะแนน 17 – 24 ค่อนข้างดี
คะแนน 9 – 16 พอใช้
คะแนน 0 – 8 ควรปรับปรุงพฤติกรรม

…….....
ผู้สำรวจ

.....
บุคคลที่ถูกสำรวจ

เฉลยใบงานที่ 1.1

ตอนที่ 1

1. หานิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์ในทัศนะของนักเศรษฐศาสตร์ท่านต่างๆ แล้วเรียบเรียงตามความเข้าใจของตนเอง

ตามที่นักเรียนเสนอแนะ และอยู่ในดุลพินิจของครูผู้สอน

ตอนที่ 2

หน่วยเศรษฐกิจต่อไปนี้จัดอยู่ในเศรษฐศาสตร์จุลภาคหรือเศรษฐศาสตร์มหภาค ให้นักเรียนเติมคำตอบที่ถูกต้องลงในตาราง

1. การบริโภครายบุคคล
2. ภาวะเงินเฟ้อ
3. รายได้ประชาชาติ
4. การผลิตของหน่วยธุรกิจ
5. ระดับราคาทั่วไป
6. การจ้างงาน
7. การค้าระหว่างประเทศ
8. การบริโภคของครัวเรือน
9. การพัฒนาเศรษฐกิจ
10. การบริโภค

เศรษฐศาสตร์จุลภาค	เศรษฐศาสตร์มหภาค
การบริโภคของบุคคล	ภาวะเงินเฟ้อ
การผลิตของหน่วยธุรกิจ	รายได้ประชาชาติ
การบริโภคของครัวเรือน	ระดับราคาทั่วไป
	การจ้างงาน , การบริโภค
	การค้าระหว่างประเทศ , การพัฒนาเศรษฐกิจ

ตอนที่ 3

1. ให้นักเรียนบอกประโยชน์ และความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ มาอย่างน้อย 3 ข้อ
   ตามที่นักเรียนเสนอแนะ และอยู่ในดุลพินิจของครูผู้สอน
2. ให้นักเรียนยกตัวอย่างการนำเศรษฐศาสตร์มาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน
   ตามที่นักเรียนเสนอแนะ และอยู่ในดุลพินิจของครูผู้สอน

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2552
แผนการเรียนรู้ที่ 2 ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ จำนวน 2 ชั่วโมง
ผู้สอน นางจาตุพร อยู่ศิริ โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสอน วันที่ 1 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552 เวลา 12.30 – 14.30 น.
****

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1- ม. 3)

สามารถตัดสินใจเลือกในฐานะผู้บริโภค โดยพิจารณาจากประโยชน์ที่ได้รับอย่างคุ้มค่า

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

รู้ เข้าใจ และสามารถเลือกบริโภคสินค้าและบริการได้อย่างถูกต้อง

สาระสำคัญ

การบริโภคเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทและความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องบริโภคสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และการบริโภคยังมีความสำคัญต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม เพราะก่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านการผลิต การลงทุน การจ้างงาน ทำให้ประชาชนมีรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมายของผู้บริโภค และการบริโภค พร้อมทั้งยกตัวอย่างได้
2. นักเรียนสามารถบอกวิธีเลือกบริโภคสินค้าและบริการได้อย่างถูกต้อง
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัจจัยเกี่ยวกับการบริโภคได้
4. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพฤติกรรมการบริโภคที่เหมาะสมได้อย่างน้อย 2 ข้อ

สาระการเรียนรู้

1. ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจ
2. การบริโภค
3. หลักการและวิธีเลือกบริโภค

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นนำ

1. ครูทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับความหมายของวิชาเศรษฐศาสตร์ แล้วแสดงแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร ความต้องการ ความขาดแคลน การเลือก และค่าเสียโอกาส ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ (ทักษะการจำ , ทักษะการฟัง : ฟังอย่างตั้งใจ (สัมมาสติ) มีสมาธิในการฟัง ไม่คุยกันในขณะฟัง หรือทำงานอื่นในขณะฟัง (สัมมาสมาธิ) , ทักษะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์)

2. ครูตั้งคำถามให้นักเรียนอภิปรายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ในแผนภูมิว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร (ส.สงสัย : ฝึกฝนให้นักเรียนเป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย รู้จักตั้งคำถาม นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้ ตื่นตัว คิดเป็น)

- ถ้านักเรียนมีเงิน 50 บาท นักเรียนจะใช้เงินอย่างไร (เพื่อนชวนเข้าร้านอินเทอร์เน็ต , ซื้อขนม , ซื้ออุปกรณ์การเรียน ฯลฯ)

- เงิน 50 บาท สามารถเข้าร้านอินเทอร์เน็ต ซื้อขนม ซื้ออุปกรณ์การเรียนได้ครบตามที่นักเรียนต้องการหรือไม่

การที่นักเรียนมีเงินที่จำกัด การตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการจะต้องมีการเลือก เมื่อนักเรียนเลือกซื้ออุปกรณ์การเรียน นักเรียนก็จะเสียโอกาสในการซื้อขนม และเข้าร้านอินเทอร์เน็ต หรือ ถ้านักเรียนเลือกเข้าร้านอินเทอร์เน็ต นักเรียนก็เสียโอกาสในการซื้อขนมและอุปกรณ์การเรียน เพื่อให้นักเรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของแผนภูมิดังกล่าว วันนี้เราจะเรียนเรื่อง ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการ

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์)

โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเป็น 5 กลุ่ม ตามความสมัครใจ ศึกษาใบความรู้ที่ 2 และหนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์ พร้อมทั้งเกณฑ์การประเมินแผนที่ความคิด แล้วให้นักเรียนสรุปสาระสำคัญในรูปแบบแผนที่ความคิดอย่างอิสระ พร้อมทั้งระบายสี โดยเขียนแผนที่ความคิดเกี่ยวกับหัวข้อที่แต่ละกลุ่มศึกษา ใช้เวลาประมาณไม่เกิน 15 นาที กลุ่มละ 1 หัวข้อ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ทรัพยากรมีจำกัด (Limited Resources)

กลุ่มที่ 2 ความต้องการมีไม่จำกัด (Unlimited Wants)

กลุ่มที่ 3 ความขาดแคลน (Scarcity)

กลุ่มที่ 4 การเลือก (Choice)

กลุ่มที่ 5 ค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost)

นักเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- นักเรียนแบ่งกลุ่มกันด้วยความเรียบร้อย ตามความสมัครใจ เลือกหัวข้อที่จะศึกษา แบ่งหน้าที่และมอบหมายงานกันโดยใช้วาจาที่สุภาพ ไพเราะน่าฟัง และรู้จักพูดถนอมน้ำใจผู้อื่น (สัมมาวาจา)

- ไม่บังคับเพื่อนให้เข้ากลุ่มกับตนเองโดยที่เพื่อนไม่เต็มใจ ไม่ปฏิเสธหากเพื่อนจะขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม และทำหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย (สัมมากัมมันตะ)

- ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด การงานไม่คั่งค้าง (สัมมาอาชีวะ) ในขณะทำงานนักเรียนสังเกตพฤติกรรมของเพื่อนร่วมชั้นเรียนด้วย

(ทักษะการอ่าน : มีความเพียรพยายามที่จะอ่านเนื้อหาที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด (สัมมาวายามะ) มีความตั้งใจในการอ่าน มีสติในการอ่าน (สัมมาสติ) และมีสมาธิในการอ่านไม่คุยกับเพื่อนในขณะที่อ่าน (สัมมาสมาธิ) อ่านในใจไม่อ่านเสียงดังรบกวนเพื่อน (สัมมาวาจา) , ทักษะการสรุปความ , ทักษะการทำแผนที่ความคิด , ทักษะการทำกิจกรรมกลุ่ม , ส.สืบค้น : ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการค้นคว้าหาข้อมูล ความรู้จากแหล่งต่างๆ นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้

รักการอ่าน การค้นคว้า , ส.สัมผัส : ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจ ในการเรียนรู้ เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 (ส. สัมผัส)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมานำเสนอผลงานของกลุ่มตน พร้อมทั้งอธิบายสาระสำคัญต่างๆ ให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน (ส.สรุปผล : ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลความคิด ลำดับขั้นตอน รู้จักกล้านำเสนอความคิดหรือคำตอบในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่าง ด้วยตนเอง , สัมมาทิฐิ) เพื่อนร่วมชั้นเรียนร่วมกันซักถามปัญหา กลุ่มที่นำเสนอช่วยกันตอบคำถาม (ส.สงสัย : ฝึกฝนให้นักเรียนเป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย รู้จักตั้งคำถาม นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้ ตื่นตัว คิดเป็น , สัมมาสังกัปปะ)

6. ครูอธิบายเพิ่มเติม แล้วให้นักเรียนช่วยกันนำผลงานของแต่ละกลุ่มไปจัดป้ายนิเทศ

ขั้นสรุปผล

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา โดยครูนำแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่าง ทรัพยากร ความต้องการ ความขาดแคลน การเลือก และค่าเสียโอกาส ให้นักเรียนดู พร้อมทั้งตั้งคำถามให้นักเรียนช่วยกันตอบ ดังนี้

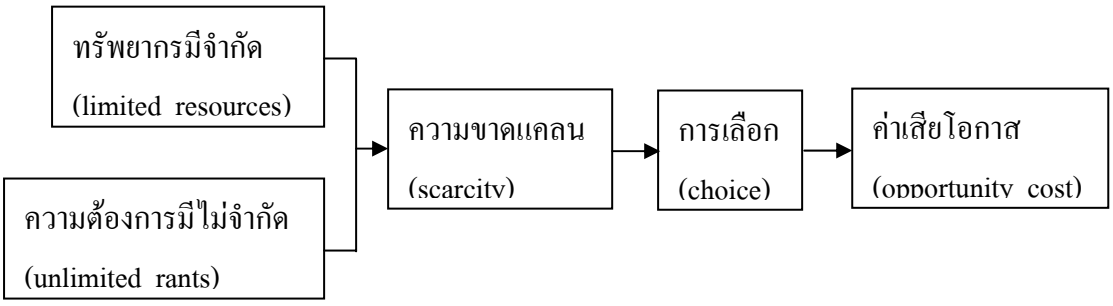

- ทรัพยากรการผลิต มีอะไรบ้าง (ที่ดิน แรงงาน ทุน การประกอบการ)
- ความต้องการทางเศรษฐศาสตร์(economic wants) และความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์ (economic needs) ต่างกันอย่างไร (ความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์ (economic needs) หมายถึงความจำเป็นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องมีไว้เพื่อสนองความต้องการให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามอัตภาพ เช่น ปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค เป็นสิ่งที่มนุษย์จะขาดไม่ได้ ส่วนความต้องการทางเศรษฐศาสตร์(economic wants) เป็นความต้องการบางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่แล้วแต่ไม่เพียงพอหรือไม่มีอยู่เลย และต้องมีเงินพอที่จะซื้อหามาได้ เช่น

เครื่องสำอาง เสื้อผ้าแฟชั่นราคาแพง เครื่องประดับมีค่า เหล่านี้เป็นต้นซึ่งถ้าไม่มีมนุษย์ก็ยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้)

- ปัญหาความขาดแคลนทรัพยากรของประเทศต่างๆมาจากอะไร

(ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด)

- การเลือกใช้ทรัพยากรมีหลักการอย่างไร

(เลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นที่พึงพอใจของคนส่วนใหญ่ และต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน)

- ค่าเสียโอกาส หมายถึงอะไร

(หมายถึง มูลค่าของทางเลือกที่ดีที่สุดในการใช้ทรัพยากร ที่ต้องเสียสละไปเมื่อได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกอื่น)

- ให้นักเรียนอธิบายความสัมพันธ์ของแผนภูมิที่ครูนำมาแสดงพอสังเขป

(ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด ทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ดังนั้นในการผลิตสินค้าและบริการต้องเลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเป็นที่พึงพอใจของคนส่วนใหญ่ และต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนตัดสินใจ การนำทรัพยากรมาใช้มีทางเลือกหลายทางหากเลือกทางใดทางหนึ่งก็จะทำให้เสียโอกาสในการใช้ทรัพยากรในทางเลือกอื่นเรียกว่า ค่าเสียโอกาส)

(ทักษะการแสดงความรู้ออกมาด้วยตนเอง (สัมมาทิฐิ) , ทักษะการจำ , ทักษะการสรุปความรู้ , ทักษะการวิเคราะห์ , ทักษะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ , ส.สรุปผล : ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประมวลความคิด ลำดับขั้นตอน รู้จักกล้านำเสนอความคิดหรือคำตอบในมุมมองที่เหมือนหรือแตกต่าง ด้วยตนเอง , ส.สั่งสม : ฝึกฝนให้นักเรียนมีหลักคิดทางวิทยาศาสตร์ ทบทวนความถูกต้องแม่นยำ รู้จักฝึกหาทางออกเพื่อแก้ปัญหา พัฒนาตนเองสู่ความชำนาญ , มีมารยาทในการตอบคำถาม ไม่แย่งเพื่อนตอบ เมื่อเพื่อนตอบผิดไม่โห่เสียงดัง หัวเราะ หรือล้อเลียนเพื่อน (สัมมาวาจา))

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นนำ

1. ครูนำภาพเกี่ยวกับการบริโภคสินค้าของประชาชนให้นักเรียนดู แล้วตั้งคำถามดังนี้ (ทักษะการจำ , การแสดงความคิดเห็น)

- ภาพที่นักเรียนเห็นเป็นภาพอะไร
- บุคคลต่างๆ ในภาพกำลังทำอะไร
- การเลือกซื้อสินค้ามาบริโภคมีหลักการอย่างไร

ครูอธิบายเพิ่มเติมว่า การบริโภคเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทและความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องบริโภคสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง

2. ครูกล่าวกับนักเรียนว่า “วันนี้เราจะเรียนเรื่อง การบริโภค”

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ให้นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 2 ตามหัวข้อที่ครูกำหนดให้ ดังนี้ (ส.สืบค้น)

- ความหมายของการบริโภค
- ประเภทการบริโภค
- ปัจจัยที่กำหนดการบริโภค
- บทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค

- หลักการและวิธีการเลือกบริโภค

แล้วเขียนสรุปสาระสำคัญลงในสมุด ใช้เวลา 20 นาที (ทักษะการอ่าน , การสรุปความรู้ , การเขียน : สัมมาวายามะ (ความเพียรพยายาม) , สัมมาสติ (มีสติ รู้ตัวว่ากำลังทำอะไร) สัมมาสมาธิ (จดจ่อในงานที่ทำ ไม่คุย ไม่เล่น)) นักเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- ตั้งใจทำงาน หากมีข้อสงสัยให้ซักถามคุณครู หรือเพื่อน โดยใช้วาจาที่สุภาพ ไม่อ่านเสียงดังรบกวนเพื่อน (สัมมาวาจา)

- ไม่ลอกงานเพื่อน หรือไม่ขโมยงานของเพื่อนมาเป็นของตนเอง ไม่นำอุปกรณ์การเรียนของเพื่อนมาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของ (สัมมากัมมันตะ)

- มีความเพียรพยายามในการทำงาน (สัมมาวายามะ) ทำงานให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด การงานไม่คั่งค้าง (สัมมาอาชีวะ)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

5. ครูสุ่มนักเรียน 5 คน ออกมาสรุปสาระสำคัญตามหัวข้อที่ครูมอบหมายให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน แล้วครูอธิบายเพิ่มเติม (ทักษะการนำเสนอ , ส.สรุปผล , สัมมาทิฐิ , สัมมาสังกัปปะ)

ขั้นสรุปผล

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา

7. ครูให้นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่างที่ 2 จากใบงานที่ 2.1 แล้วร่วมกันตอบคำถามของครูดังนี้ (ทักษะการอ่าน , การคิดวิเคราะห์ , การประเมินค่า)

- ก่อนที่ครอบครัวของจักรจะไปซื้อสินค้าที่ตลาดแม่ของจักรมีการเตรียมตัวอย่างไร (สำรวจของใช้ภายในบ้าน และจดรายการสินค้าที่จะซื้อ เพื่อป้องกันการลืมซึ่งจะทำให้ เสียเวลาและค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น)

- พรมีพฤติกรรมในการซื้อสินค้าอย่างไร นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่ เพราะเหตุใด (ชอบสินค้าที่มีของแถม , ไม่เห็นด้วย , เพราะสินค้าอาจมีคุณภาพไม่ดี)

- แม่มีวิธีเลือกซื้อผักอย่างไร ให้ปลอดภัยในการบริโภค (สังเกตใบของผักที่มีแมลงกินเป็นรู)

- การซื้อนมสดบรรจุกล่อง มีหลักการเลือกบริโภคอย่างไร (ดูเครื่องหมายการค้า ดูวันผลิตและวันหมดอายุ)

- ถ้าต้องการซื้อผัก ผลไม้ที่สด และราคาถูก มีหลักปฏิบัติอย่างไร (ซื้อผักผลไม้ตามฤดูกาล)

8. นักเรียนทำใบงานที่ 2.1 และใบงานที่ 2.2 เป็นการบ้าน ส่งตามเวลาที่ครูกำหนด (ส.สั่งสม , สัมมาอาชีวะ , สัมมาวายามะ , สัมมาสติ , สัมมาสมาธิ)

สื่อการเรียนรู้

1. รูปภาพเกี่ยวกับการบริโภคสินค้า
2. หนังสือเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์
3. ใบความรู้ที่ 2
4. แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร ความต้องการ ความขาดแคลน การเลือก และค่าเสียโอกาส
5. ใบงานที่ 2.1 , 2.2

แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1. ห้องสมุดโรงเรียน
2. อินเทอร์เน็ต

http://www.piyapongedu.com/index.php/bank/25-lesson-1

http://learners.in.th/file/genius/data_consumer-behavior.doc

http://www.ba.cmu.ac.th/~ek/mobile721/mat/consumer.ppt#256,1,ภาพนิ่ง 1

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ด้านความรู้ - ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจ - การบริโภค - หลักการและวิธีการเลือกบริโภค	- การตอบปากเปล่า - ศึกษาใบความรู้และหนังสือเรียน - ทำใบงาน - ทำแผนที่ความคิด	- คำถาม - ใบความรู้ที่ 2 - หนังสือเศรษฐศาสตร์ - ใบงานที่ 2.1 , 2.2 - แบบประเมินผลงาน	ครูผู้สอน
2. ด้านทักษะ - ทักษะการจำ - ทักษะการฟัง - ทักษะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์	- การศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย - การสังเกตพฤติกรรม	- รูปภาพ - แผนภูมิ - คำถาม - แบบประเมินการทำงานกลุ่ม	ครูผู้สอน นักเรียน

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
- ทักษะการสรุปความรู้		- แบบประเมินทักษะ 7 ส.	
- ทักษะการทำแผนที่ความคิด - ทักษะการทำกิจกรรมกลุ่ม - ทักษะการคิดวิเคราะห์ - ทักษะการเขียน - ทักษะการประเมินค่า - ทักษะการแสดงความรู้ออกมาด้วยตนเอง - ทักษะการนำเสนอ - ส.สงสัย - ส.สังเกต - ส.สัมผัส - ส.สืบค้น - ส.สรุปผล - ส.สั่งสม	- การศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย - การสังเกตพฤติกรรม	- รูปภาพ - แผนภูมิ - คำถาม - แบบประเมินการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินทักษะ 7 ส.	ครูผู้สอน นักเรียน
3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จริยธรรม ค่านิยม - ความตั้งใจ - มารยาทในชั้นเรียน - ความรับผิดชอบ	สังเกตพฤติกรรม	- แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - แบบสังเกตพฤติกรรม	ครูผู้สอน นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

(นายปิยะพงษ์ ภิรมย์ไชย)

…….. /……/……

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

นักเรียนเริ่มฝึกสมาธิได้ดีขึ้น นั่งสมาธิอย่างพร้อมเพรียง การใช้มรรคแปดในการทำกิจกรรมกลุ่ม พบว่า นักเรียนช่วยกันทำกิจกรรมกลุ่ม และทำแผนที่ความคิด ผลการประเมินการทำกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 6 กลุ่ม อยู่ในระดับดี จำนวน 4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66.66 ระดับพอใช้ จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33.33 ผลการประเมินแผนที่ความคิดอยู่ในระดับดีมาก จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระดับดี จำนวน 3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.00 และระดับพอใช้ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.66 ส่วนทักษะ 7 ส. การใช้ ส.สงสัย นักเรียนตั้งคำถามซึ่งเกิดจากความสงสัยของนักเรียนยังมีน้อย นักเรียนบางคนอาจสงสัยแต่ไม่กล้าถามครู ส.สังเกต นักเรียนบอกรายละเอียดของสิ่งของที่ครูนำมายกตัวอย่าง ได้ไม่ครบ นักเรียนควรฝึกเก็บรายละเอียดของสิ่งต่างๆ จากการสังเกตให้มากขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

ในการแบ่งกลุ่มนักเรียนเพื่อร่วมกิจกรรมตามความสมัครใจ มีนักเรียนจำนวน 3 คน ไม่มีกลุ่ม เนื่องจากเพื่อนปฏิเสธให้เข้ากลุ่ม เพราะไม่มีความรับผิดชอบ คิดเป็นร้อยละ 9.09 และมีนักเรียนส่งงานช้าจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.15 (ใบงานที่ 2.1 ,2.2)

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ให้นักเรียนทั้ง 3 คน ปรับปรุงพฤติกรรมให้มีความรับผิดชอบ ช่วยเหลืองานเพื่อน พร้อมทั้งให้เพื่อนร่วมชั้นเรียนให้โอกาสนักเรียนทั้ง 3 คน เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพฤติกรรมตนเองให้ดีขึ้น

ลงชื่อ ..... ผู้สอน

(นางจาตุพร อยู่ศิริ)

แบบประเมินแผนที่ความคิด

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. …….. 6. ……

7. …….. 8. ……

ลำดับที่	รายการ	คุณภาพผลงาน			
		4	3	2	1
1	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
2	ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย				
3	ผลงานแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
4	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
5	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
รวม					

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
17-20	4 หมายถึง ดีมาก
13-16	3 หมายถึง ดี
9-12	2 หมายถึง พอใช้
5-8	1 หมายถึง ปรับปรุง

(เกณฑ์ประเมินผลอยู่หน้าถัดไป)

เกณฑ์การประเมินผลงานกลุ่ม (ผังมโนทัศน์)

รายการที่ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์ทุกข้อ / ทุกประเด็นสมบูรณ์	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับจุดประสงค์บางข้อ / บางประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์
2. ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการและมีแนวคิดแปลกใหม่และเป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการและมีแนวคิดแปลกใหม่แต่ยังไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการแต่ยังไม่มีแนวคิดแปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่องและไม่มีแนวคิดแปลกใหม่
4. ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องเป็นบางประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานไม่ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. ……... 6. ……

7. ……... 8. ……

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			ไม่ปฏิบัติควรปรับปรุง
		ดี	ปานกลาง	พอใช้	
1	มีการปรึกษาและวางแผนร่วมกันก่อนทำงาน	3	2	1	0
2	มีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมและสมาชิกทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
9	สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
รวม					

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจน ถือว่าดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลางให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่าพอใช้ ให้ 1 คะแนน

ลงชื่อ .....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
21 – 30	ดี
11 – 20	พอใช้
0 - 10	ปรับปรุง

แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

ชื่อผู้ประเมิน ..... ชั้น..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการประเมิน	พฤติกรรมที่แสดงออก	ระดับการปฏิบัติ			หมายเหตุ
		3	2	1	
1. มีความสนใจใฝ่รู้	1. มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้				
	2. หาความรู้เพิ่มเติมโดยการสนทนา ถาม ฟัง และอ่าน				
	3. มีความสุขในการเรียนรู้				
2. ความมีระเบียบวินัย	4. มีการวางแผน และจัดระบบในการทำงาน				
	5. ทำงานตามขั้นตอนต่างๆที่ได้วางไว้				
	6. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อยของงาน				
3. ความรับผิดชอบ	7. ยอมรับผลการทำงานของตนเองทั้งดีและไม่ดี				
	8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันกำหนด				
	9. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม				
4. ความมุ่งมั่นและอดทน	10. ไม่ท้อถอยในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
	11. มีความอดทนในการแก้ปัญหา				
	12. ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ ไม่ทิ้งงานกลางคัน				
5. ความซื่อสัตย์สุจริต	13. บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงและไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองไปเกี่ยวข้อง				
	14. ไม่ลอกผลงานของคนอื่น				
	15. เคารพหรือปฏิบัติตามข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มที่กำหนดไว้				
6. ความเสียสละ	16. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว				
	17. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น				
7. ความมีเหตุผล	18. อธิบายหรือแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล				
	19. ยอมรับฟังข้อคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้อื่น				
	20. ไม่ยึดมั่นความคิดเห็นของตนเองยอมรับการเปลี่ยนแปลง				

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่า ปานกลาง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
41 – 60	ดี
21 – 40	พอใช้
0 - 20	ปรับปรุง

แบบสังเกตพฤติกรรม

นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 /.... ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552

เลขที่	ชื่อ – สกุล	แบบสังเกตพฤติกรรม										รวม 5 คะแนน	ผ่าน	ไม่ผ่าน
		ความรับผิดชอบ		ความตั้งใจ		การตอบคำถาม		การแสดงความคิดเห็น		การทำกิจกรรม				
		0	1	0	1	0	1	0	1	0	1			

รวม ได้ 0-2 คะแนน = ไม่ผ่าน

ได้ 3-5 คะแนน = ผ่าน

ใบความรู้ที่ 2

ปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร ความต้องการ ความขาดแคลน การเลือก และค่าเสียโอกาส

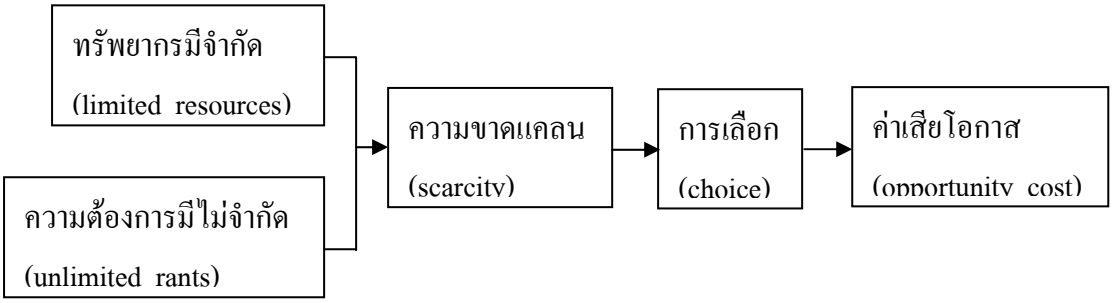

1. ทรัพยากรมีจำกัด

ทรัพยากรในทางเศรษฐศาสตร์ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ทรัพยากรการผลิต (productive resources) หรือ ปัจจัยการผลิต (factors of production) หมายถึง สิ่งที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ได้แก่

ที่ดิน (land) คือ พื้นดิน รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่บนผิวดิน ปะปนในดิน และในอากาศเหนือพื้นดินนั้น

แรงงาน (labor) คือ กำลังของมนุษย์ ทั้งกำลังกายและกำลังความคิดที่ใช้ในการผลิต

ทุน (capital) ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่สามารถใช้ได้คงทน และผลิตสินค้าและบริการได้โดยตรง เช่น โรงงาน เครื่องจักร อุปกรณ์การผลิตซึ่งแตกต่างจากความหมายทางธุรกิจ หมายถึง เงินสด หรือเงินที่ใช้ในการดำเนินงาน

การประกอบการ (entrepreneurship) คือ การรวบรวมปัจจัยการผลิตต่างๆ มาผลิตสินค้าและบริการ ผู้ที่ทำหน้าที่นี้เรียกว่า ผู้ประกอบการ (entrepreneur)

2. ความต้องการมีไม่จำกัด

มนุษย์โดยทั่วไปมีความต้องการ หรือความอยากได้อยู่ตลอดเวลาโดยไม่มีขอบเขต เช่น เมื่อมีปัจจัยสี่ คือ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยเพียงพอแล้วก็อยากได้สิ่งอำนวยความสะดวกสบาย สิ่งที่ให้ความเพลิดเพลินบันเทิงใจ สิ่งที่จะเชิดหน้าชูตาและยกระดับฐานะทางสังคมของตนและอื่นๆ ต่อไปอีกไม่มีที่สิ้นสุด กิจกรรมทางเศรษฐกิจเกี่ยวกับการตัดสินใจในการผลิต การกระจาย และการแลกเปลี่ยนเกิดจากความพยายามที่จะสนองความต้องการอันไม่จำกัดของมนุษย์

ความต้องการทางเศรษฐศาสตร์ (economic wants) หมายถึง ความปรารถนาที่จะได้มาซึ่งบางสิ่งบางอย่างที่มีอยู่แล้วแต่ไม่เพียงพอหรือไม่มีอยู่เลย และเราต้องมีเงินพอที่จะซื้อหามาได้ ความต้องการของมนุษย์เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต การกระจาย การแลกเปลี่ยน และการบริโภค ส่วนความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์ (economic needs) หมายถึง ความจำเป็นขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ต้องมีไว้เพื่อสนองความต้องการให้สามารถดำรงชีพได้ตามแต่อัตภาพ ได้แก่ ปัจจัยสี่ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค ส่วนความต้องการ เครื่องสำอาง เสื้อผ้าแฟชั่นราคาแพง เครื่องประดับมีค่าเหล่านี้เป็นความต้องการทางเศรษฐศาสตร์ มิใช่ความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยี อาจมีสิ่งจำเป็นสำหรับการครองชีพเพิ่มขึ้น เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รถยนต์ เครื่องใช้ ไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งแต่เดิมจัดเป็นของฟุ่มเฟือยสำหรับผู้มีรายได้สูงเท่านั้น ความต้องการทางเศรษฐศาสตร์ จำเป็นต้องสัมผัสได้และสามารถวัดหรือคำนวณมูลค่าเป็นตัวเงินได้ แต่มีความต้องการหลายประเภทที่ไม่สามารถสัมผัสและคำนวณมูลค่าเป็นตัวเงินได้ เช่น ความรักจากพ่อแม่ การยอมรับจากเพื่อนร่วมชั้น ความเคารพนับถือจากเพื่อนบ้าน ดังนั้นสิ่งเหล่านี้จึงไม่จัดเป็นความต้องการทางเศรษฐศาสตร์ เราจะเห็นได้ว่าเป็นเรื่องยากจะจำแนกให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างความต้องการและความจำเป็นในทางเศรษฐศาสตร์ ตัวอย่างเช่น การมีบ้านหลังใหญ่ จำนวนครอบครัวที่มีสมาชิกจำนวนมากก็จะถือได้ว่าเป็นความจำเป็นต้องมีบ้านหลังใหญ่ แต่สำหรับครอบครัวที่มีสมาชิกเพียงไม่กี่คนเท่านั้น การมีบ้านหลังใหญ่นับเป็นความต้องการสินค้าฟุ่มเฟือยและไม่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เป็นต้น

3. ความขาดแคลน

หากเรามีทรัพยากรเหล่านี้อยู่มากมายหรือมีไม่จำกัด เราก็สามารถผลิตสินค้าและบริการสนองตอบความต้องการของคนในประเทศได้อย่างเพียงพอ ปัญหาความขาดแคลน (scarcity) ในประเทศต่างๆ ก็ย่อมไม่เกิดขึ้น แต่ในความเป็นจริงนั้น ความขาดแคลนและปัญหาเศรษฐกิจยังคงมีอยู่ทั่วโลก เนื่องจากทรัพยากรการผลิตของประเทศต่างๆ มีอยู่อย่างจำกัด แต่ความต้องการของคนเรามีมากมายไม่จำกัดนั่นเอง

เนื่องจากทรัพยากรทุกชนิดนำไปใช้ประโยชน์ได้หลายทาง จึงเป็นทางเลือก (choice) ประกอบกับการขาดสมดุลระหว่างทรัพยากรกับความต้องการของมนุษย์ จึงต้องมีการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นที่พึงพอใจของคนส่วนใหญ่ ส่วนทางด้านการบริโภค ผู้บริโภคก็จะต้องตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีประโยชน์ หรือให้ความพอใจแก่ตนเพื่อให้คุ้มค่าเงินที่จ่ายไป

4. ค่าเสียโอกาส

การเลือกทุกกรณีจะมีต้นทุนการเลือก เรียกว่า ค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ซึ่งหมายถึงมูลค่าของทางเลือกที่ดีที่สุดในการใช้ทรัพยากร ที่ต้องเสียสละไปเมื่อได้ตัดสินใจเลือกทางเลือกอื่น ตัวอย่างเช่น มีที่ดินอยู่แปลงหนึ่งถ้าให้เขาเช่าจะได้ค่าเช่าปีละ 60,000 บาท ถ้าปลูกผักจะมีรายได้ปีละ 12,000 บาท และถ้าปลูกพืชไร่จะมีรายได้ปีละ 10,000 บาท ดังนั้น

- ถ้าให้เขาเช่า มีต้นทุนค่าเสียโอกาส เป็นรายได้จากการปลูกผักปีละ 12,000 บาท (รายได้จากการปลูกผักสูงกว่าการปลูกพืชไร่)
- ถ้าปลูกผัก มีต้นทุนค่าเสียโอกาส เป็นค่าเช่าปีละ 60,000 บาท (รายได้จากค่าเช่าสูงกว่ารายได้จากการปลูกผักและปลูกพืชไร่)
- ถ้าปลูกพืชไร่ มีต้นทุนค่าเสียโอกาส เป็นค่าเช่าปีละ 60,000 บาท (รายได้จากค่าเช่าสูงกว่ารายได้จากการปลูกผัก)

ในทางเศรษฐศาสตร์การเลือกจะเกิดขึ้นจากการแลกเปลี่ยนการได้ใช้ทรัพยากรหนึ่งๆ โดยยอมเสียโอกาสการใช้ทรัพยากรอื่นลักษณะเช่นนี้ เรียกว่า trade - offs

5. การเลือก

ในการตัดสินใจทางเศรษฐศาสตร์ เมื่อพิจารณาจากทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่จำกัดในขณะที่มนุษย์มีความต้องการอยู่อย่างไม่จำกัด จึงมีความขาดแคลนด้านต่างๆ อันเกิดจากการนำปัจจัยการผลิตไปใช้ในกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าและบริการ ซึ่งการผลิตอาจทำได้หลายทาง ดังนั้นผู้ผลิตจำเป็นต้องเลือกใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการตัดสินใจเลือกนี้จะต้องพิจารณาองค์ประกอบต่างๆ อย่างละเอียดถี่ถ้วน ตัวอย่างเช่น มีที่ดิน 1 ไร่ มีบ่อสำหรับเก็บกักน้ำ 2 บ่อ เงินทุน 5,000 บาท

- หากต้องการลงทุนเลี้ยงปลา จะเสียค่าใช้จ่ายเพียง 2 ด้าน คือ ค่าปลาและค่าอาหารปลา
- หากต้องการลงทุนเลี้ยงไก่ จะเสียค่าใช้จ่ายหลายด้านไม่ว่าจะเป็น ค่าไก่ ค่าทำเล้าไก่ ค่าอาหารไก่ ค่าอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นในการเลี้ยง

จากตัวอย่างจะเห็นได้ว่า หากเลือกลงทุนเลี้ยงปลาจะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่าการลงทุนเลี้ยงไก่เพราะที่ดินที่มีอยู่มีบ่อเก็บกักน้ำ ซึ่งสามารถนำมาใช้เลี้ยงปลาได้เลย ไม่ต้องลงทุนขุดบ่อใหม่ แต่หากต้องการเลี้ยงไก่ จะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนสูง การเลือกโดยพิจารณาจากปัจจัยที่มีอยู่สามารถช่วยให้เกิดการนำทรัพยากรที่มีอยู่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

การผลิต (production) หมายถึง การนำปัจจัยการผลิตซึ่งมีอยู่จำกัด ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ มาผ่านกระบวนการผลิตอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อผลิตเป็นสินค้าและบริการ

ประเภทเศรษฐทรัพย์ (economic goods) สำหรับผลิตสนองความต้องการของผู้บริโภค (needs and wants) เช่น โรงงานน้ำตาลนำอ้อยไปผ่านกระบวนการผลิต รวมทั้งการใช้เครื่องมือ เครื่องจักร อุปกรณ์ และแรงงานขนย้าย ได้ผลผลิตเป็นน้ำตาลทราย เป็นต้น

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต และผลผลิต

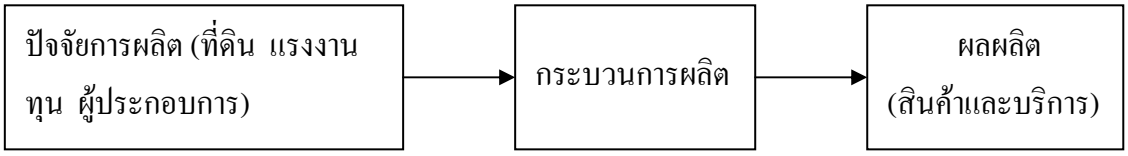

ความสามารถของสินค้าและบริการในการบำบัดความต้องการของมนุษย์ ในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่า อรรถประโยชน์ หรือ ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (utility) จึงกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า การผลิตก็คือการสร้างอรรถประโยชน์ (creation of utilities) จากปัจจัยการผลิตต่างๆ นั่นเอง

ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากร

ทรัพยากรทางธรรมชาติ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งอำนวยประโยชน์แก่มนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญมีอยู่ 4 ประเภท คือ

1. ดิน
2. น้ำ สัตว์ และพืชตามธรรมชาติ
3. ป่าไม้ ทั้งของป่าและสัตว์ป่า
4. แร่ธาตุต่างๆ

ทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งมีค่าต่างๆ ทั้งหมดที่อาจจะมีหรือไม่มีรูปร่างก็ได้ ซึ่งสามารถเกิดขึ้นได้ 2 วิธี คือ เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดจากมนุษย์สร้างหรือประดิษฐ์ขึ้น

ทรัพยากรของครัวเรือน หมายถึง สิ่งที่มีค่าทั้งหลายของครัวเรือนที่ใช้สติปัญญาความรู้ความสามารถรวมทั้งกำลังแรงงานของคนในครัวเรือน ตลอดจนทรัพย์สินของครัวเรือนด้วย เช่น บ้าน เงิน ที่ดิน อุปกรณ์ เครื่องใช้ต่างๆ รถยนต์ เป็นต้น

ทรัพยากรมีทั้งประเภทใช้แล้วหมดไป เช่น แร่ธาตุ น้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น และประเภทใช้แล้วสร้างทดแทนได้ เช่น สัตว์ประเภทต่างๆ ป่าไม้ เป็นต้น

ดังนั้นควรใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งร่วมกันอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้อยู่คู่โลกสืบไป

เศรษฐศาสตร์ครัวเรือน

ทรัพยากรมีจำนวนจำกัดทำให้ผู้ผลิตเผชิญกับปัญหาว่าจะใช้ทรัพยากรไปในการผลิตอะไร จึงจะได้รับประโยชน์สูงสุด ผู้ผลิตต้องใช้เทคนิคในการผลิตอย่างไร จึงจะได้ผลผลิตมากที่สุด และสุดท้ายสินค้าที่ผลิตได้จะนำไปขายให้กับใคร จึงจะได้รับกำไรสูงสุด ซึ่งการตัดสินใจในการเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตของหน่วยครัวเรือนต้องคำนึงถึงเงินทุน ประโยชน์ที่จะได้รับ ความคุ้มค่า และความมีคุณธรรม ดังนี้

1. เงินทุน ครัวเรือนต้องประมาณการว่าจะใช้เงินทุนจำนวนมากน้อยเพียงใดในการผลิต หรือมีเงินสะสมเพียงพอที่จะนำมาลงทุนในการผลิตหรือไม่ ถ้ามีไม่เพียงพอ ครัวเรือนจำเป็นต้องระดมเงินกู้จากแหล่งใด และต้องเสียดอกเบี้ยเงินกู้หรือไม่ ถ้าเสียต้องเสียจำนวนเท่าใด

2. ประโยชน์ที่จะได้รับ ครัวเรือนต้องประมาณการว่าจะได้รับประโยชน์ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงินจากการผลิตหรือไม่ ประโยชน์ที่จะได้รับนั้นเป็นประโยชน์เพื่อการบริโภคในครัวเรือน หรือเป็นประโยชน์จากการจัดจำหน่าย เป็นประโยชน์ที่ครัวเรือนจะได้รับในปัจจุบันหรืออนาคต และครัวเรือนพอใจในประโยชน์ที่จะได้รับหรือไม่

3. ความคุ้มค่า ครัวเรือนต้องเปรียบเทียบเงินทุนที่ต้องจ่ายไปในการผลิตกับประโยชน์ที่จะได้รับจากการผลิต ซึ่งครัวเรือนต้องแยกพิจารณาว่าจะได้รับประโยชน์หรือได้รับกำไรสุทธิจากการขายมากน้อยเพียงใด ถ้ามีกำไรมากครัวเรือนก็จะดำเนินการผลิตต่อไป

4. ความมีคุณธรรม ครัวเรือนควรคำนึงถึงศีลธรรมและผลกระทบที่จะมีต่อสังคมโดยพิจารณาว่าสินค้าที่ผลิตนั้นเป็นอันตรายต่อผู้บริโภคหรือไม่ เช่น การผลิตเฮโรอีน การผลิตฝิ่น การผลิตยาบ้า การผลิตอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ การใช้สารเร่งเนื้อแดงในสุกรซึ่งยากลุ่มเบตาอโกนิสติก่อให้เกิดมะเร็ง จึงเป็นอันตรายแก่ผู้บริโภคเนื้อสุกร

การผลิตสินค้าบางชนิดจะมีผลกระทบต่อสังคมทั้งในด้านบวกและด้านลบ เช่น การผลิตกล่องโฟม เพื่อจำหน่ายให้แก่ร้านค้าหรือร้านอาหารทั่วๆ ไป แม้ว่าครัวเรือนจะได้รับรายได้จากการจำหน่าย แต่ในขณะเดียวกันกระบวนการในการย่อยสลายโฟมนั้นทำได้ยาก ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางสิ่งแวดล้อม เช่น อากาศเป็นพิษจากการเผาไหม้ของโฟม ย่อยสลายยากทำให้เกิดขยะมูลฝอยขึ้นจำนวนมาก เป็นการเพิ่มต้นทุนและระยะเวลาในการกำจัดหรือย่อยสลาย เป็นต้น

การบริโภค (Consumption)

การบริโภคเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทและความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องบริโภคสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง และการบริโภคยังมีความสำคัญต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม เพราะก่อให้เกิดการขยายตัวทางด้านการผลิต การลงทุน การจ้างงาน ทำให้ประชาชนมีรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนได้

การบริโภค หมายถึง การใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการเพื่อบำบัดความต้องการของตนเอง และเพื่อนำมาเป็นปัจจัยในการผลิตสินค้าและบริการประเภทอื่นๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์โดยตรง เช่น การรับประทานอาหาร การดื่มน้ำ ยาสีฟัน ผงซักฟอก การใช้บริการรถโดยสารประจำทาง การรับการรักษาพยาบาลจากแพทย์ การบริการทางการศึกษา การซื้อเสื้อผ้า รถยนต์ นาฬิกา ตู้เย็น โทรทัศน์ เป็นต้น สรุปได้ว่า การบริโภคมีความสำคัญและความจำเป็นต่อมนุษย์และทำให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพราะเมื่อมีการบริโภคก็จะก่อให้เกิดการผลิต การแลกเปลี่ยน การบริโภค การขนส่งและการสื่อสาร การมีงานทำและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในสังคม ตลอดจนเกิดการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ ส่งผลดีต่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนทั้งประเทศ

ประเภทของการบริโภค

ในการบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ นั้น จะพิจารณาตามลักษณะของการผลิตสินค้าหรือประเภทของการบริโภคได้ดังนี้

1. การบริโภคสินค้าตามลักษณะของการผลิตสินค้า ได้แก่ การบริโภคสินค้าเกษตรกรรม เช่น พืชผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์ต่างๆ เป็นต้น การบริโภคสินค้าอุตสาหกรรม เช่น ตู้เย็น โทรทัศน์ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ เสื้อผ้า รองเท้า เป็นต้น และการบริโภคบริการต่างๆ เช่น การฟังดนตรี การรักษาพยาบาล เป็นต้น

2. การบริโภคสินค้าตามลักษณะความคงทนของสินค้า ได้แก่ การบริโภคสินค้าถาวร มีอายุการใช้งานที่ยาวนาน เช่น จักรเย็บผ้า พัดลม ตู้เย็น โทรทัศน์ รถยนต์ เสื้อผ้า เป็นต้น สินค้าดังกล่าวนี้ใช้บริโภคได้หลายครั้ง และการบริโภคสินค้าสิ้นเปลืองหรือเปลี่ยนสภาพไปทันทีจากการบริโภค เช่น อาหาร น้ำมันเชื้อเพลิง ก๊าซหุงต้ม เป็นต้น

3. การบริโภคสินค้าตามลักษณะความจำเป็นของการดำรงชีพ ได้แก่ การบริโภคสินค้าที่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวัน เช่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น และการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย เช่น เพชร เครื่องสำอาง รถยนต์ เป็นต้น

ปัจจัยที่กำหนดการบริโภค

ในการบริโภคสินค้าและบริการแต่ละครั้ง มนุษย์จะต้องมีการตัดสินใจในการเลือกบริโภคตามสภาพเศรษฐกิจและความต้องการที่มีอยู่เดิม แต่อย่างไรก็ตาม ความต้องการในการบริโภคสินค้าและบริการยังขึ้นอยู่กับปัจจัยบางอย่างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภค ดังต่อไปนี้

1. รายได้ของผู้บริโภค เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากต่อการบริโภคของผู้บริโภคซึ่งการบริโภคจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรายได้ หากผู้บริโภคมีรายได้มากก็จะบริโภคมากในทางตรงกันข้าม ถ้าผู้บริโภคมีรายได้น้อยก็จะบริโภคน้อย จึงเห็นได้ว่า รายได้เป็นตัวจำกัดการบริโภค

2. รสนิยมของผู้บริโภค ความพึงพอใจในสินค้าและบริการของประชาชนขึ้นอยู่กับรสนิยมของผู้บริโภค ซึ่งรสนิยมอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมในช่วงเวลานั้นด้วย เช่น บางคนชอบแต่งกายตามสมัยนิยม ค่าใช้จ่ายในการแต่งกายก็จะสูงกว่าปกติ บางคนชอบดูภาพยนตร์ บางคนชอบใช้เครื่องประดับราคาแพง เป็นต้น ผู้บริโภคบางคนต้องการได้รับการยอมรับหรือการยกย่องจากสังคม

3. การเลียนแบบการบริโภค จากอิทธิพลของสื่อมวลชนทุกประเภท ทำให้ผู้บริโภคเลียนแบบผู้อื่นเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของคนอื่น เช่น การเลียนแบบดารา นักร้อง การซื้อรถยนต์มาใช้โดยไม่มีความจำเป็น การแต่งกาย การใช้สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นต้น

4. การศึกษาของผู้บริโภค การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ย่อมมีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมการบริโภคของผู้บริโภค กล่าวคือ มีเหตุผลในการเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพและประโยชน์ในการใช้สอย

5. ระบบการค้าและเครดิต การซื้อสินค้าและบริการในปัจจุบันมักใช้ระบบการผ่อนส่ง ทำให้ผู้บริโภคที่มีรายได้น้อยนิยมใช้ระบบสินเชื่อมากขึ้น เพราะได้สินค้าและบริการมาใช้ทันที ทำให้เกิดการบริโภคเพิ่มมากขึ้น เช่น บ้าน รถยนต์ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

6. ราคาของสินค้า ซึ่งเป็นไปตามกฎอุปสงค์ กล่าวคือ สินค้ามีราคาถูก ผู้บริโภคจะซื้อมากขึ้น และจะซื้อลดลงเมื่อราคาสินค้าแพงขึ้น ผู้บริโภคที่มีรายได้น้อยก็จะเลือกบริโภคสินค้าที่มีราคาถูกตามสภาพฐานะของตนเอง

7. ความต้องการออมทรัพย์ของผู้บริโภค ผู้บริโภคบางรายต้องการเก็บเงินไว้เป็นมรดกให้ลูกหลาน บางรายเก็บเงินไว้เพื่อใช้จ่ายในยามจำเป็น เป็นต้น จึงทำให้การบริโภคลดน้อยลงในปัจจุบัน

8. การคาดคะเนราคาสินค้าและบริการในอนาคต ถ้าผู้บริโภคคาดว่าสินค้าชนิดใดจะมีราคาแพงขึ้นในอนาคต ผู้บริโภคก็จะเพิ่มการซื้อสินค้าชนิดนั้นในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า การคาดคะเน

ราคาสินค้าและบริการในอนาคต จะมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับการตัดสินใจเลือกบริโภคในปัจจุบัน

จากปัจจัยในการกำหนดการบริโภคดังกล่าว ผู้บริโภคต้องคำนึงถึงความเหมาะสมในเรื่องต่างๆ เพราะถ้าไม่มีหลักการในการบริโภคแล้วก็จะทำให้เกิดความเดือดร้อนในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ผู้บริโภคจึงต้องมีหลักการในการบริโภคประจำใจ

บทบาทหน้าที่ของผู้บริโภค

ในปัจจุบันมีการแข่งขันทางการค้ากันมากขึ้น ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ มากขึ้น ผู้ประกอบการนำหลักการตลาดและการโฆษณาเข้ามาช่วยในการส่งเสริมการขายสินค้าและบริการ จนในบางครั้งมีการโฆษณาชวนเชื่อจนเกินความเป็นจริงทำให้ผู้บริโภคไม่ทราบความจริงเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าชนิดนั้นหรือเข้าใจผิดเกี่ยวกับคุณภาพของสินค้าชนิดนั้น เมื่อบริโภคเข้าไปอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อผู้บริโภคได้ ในการซื้อสินค้าและบริการทุกครั้ง ผู้บริโภคควรพิจารณาถึงคุณภาพสินค้าและบริการ คุณประโยชน์ของสินค้าและบริการนั้นแล้ว ทำให้เกิดอันตรายต่อตัวผู้บริโภค ผู้บริโภคมีสิทธิที่จะร้องเรียนต่อหน่วยงานที่ให้การคุ้มครองผู้บริโภค เช่น สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ เป็นต้น รวมทั้งมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคเพื่อให้ผู้บริโภคได้รับการคุ้มครองอีกทางหนึ่ง ซึ่งการร้องเรียนของผู้บริโภคจะมีประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้ทุกคนที่ได้รับความเดือดร้อนได้รับความคุ้มครองหรือไม่ต้องรับอันตรายจากสินค้าและบริการต่างๆ นั้น จึงถือว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของผู้บริโภคทางหนึ่งด้วย

หลักการและวิธีการเลือกบริโภค

1. หลักการบริโภค ในการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการมีปัจจัยมากมายหลายประการที่ควรพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ ดังนั้น หลักในการพิจารณาเลือกซื้อสินค้าและบริการมี 3 ประการ ดังนี้

1. ความจำเป็น ในอันดับแรกต้องดูที่ความจำเป็นก่อนว่ามีความจำเป็นในการใช้สินค้าและบริการนั้นมากน้อยเพียงใด เพราะมีรายได้จำกัด จึงต้องเลือกซื้อของที่มีความจำเป็น

2. ประโยชน์ของสินค้าและบริการ นอกจากความจำเป็นในการเลือกซื้อสินค้าและบริการต่างๆ แล้วยังต้องคำนึงถึงประโยชน์ของสินค้าและบริการชนิดนั้นๆ ว่ามีประโยชน์มากน้อยเพียงใด

3. ความประหยัด สิ่งที่ควรคำนึงถึงอีกประการหนึ่ง คือ ราคาของสินค้าควรพิจารณาว่าสินค้าและบริการมีระดับราคาที่เหมาะสมมากน้อยเพียงใดกับคุณภาพของสินค้าควร

เปรียบเทียบราคาและคุณภาพของสินค้าก่อนการตัดสินใจซื้อ เพื่อจะได้ซื้อสินค้าและบริการที่ประหยัดและคุ้มค่ามากที่สุด

วิธีการเลือกบริโภค

ในการเลือกซื้อสินค้าและบริการมีวิธีการเลือกอยู่หลายประการดังนี้

1. เปรียบเทียบราคาและคุณภาพของสินค้าและบริการ ปัจจุบันธุรกิจด้านการค้ามีการแข่งขันกันสูงมาก ทำให้เกิดการแข่งขันด้านราคาขึ้น จึงควรเลือกซื้อสินค้าและบริการที่มีราคาเหมาะสมกับคุณภาพ การซื้อสินค้าและบริการที่มีราคาถูกที่สุดอาจจะได้สินค้าที่ไม่มีคุณภาพได้ เพราะบางครั้งสินค้าที่มีราคาถูกก็ไม่ใช่สินค้าที่มีคุณภาพเสมอไป หากเป็นสินค้าอุปโภคบริโภค ควรคำนึงถึงความสดของสินค้า และตรวจสอบวันผลิต วันหมดอายุของสินค้า ส่วนสินค้าที่เป็นเครื่องใช้ต่างๆ เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ควรคำนึงถึงคุณภาพ การรับประกัน การบริการหลังการขาย เป็นต้น

2. พิจารณาราคาต่อหน่วยของสินค้าโดยการพิจารณาเปรียบเทียบราคาและปริมาณของสินค้าชนิดเดียวกันหรือสินค้าที่คล้ายคลึงกันในกรณีที่คุณภาพไม่แตกต่างกันแต่มีขนาดหรือปริมาณไม่เท่ากัน ในสินค้าแต่ละชนิดจะมีหลายยี่ห้อ เช่น ยาสีฟัน ผงซักฟอก สบู่ ยาสระผม เป็นต้น ในการพิจารณาควรใช้วิธีการเปรียบเทียบราคาต่อหน่วย โดยการนำราคาสินค้าหารด้วยปริมาณหรือน้ำหนักสินค้า เช่น ผงซักฟอกบัส น้ำหนัก 700 กรัม ราคา 39 บาท ผงซักฟอกแฟร์ น้ำหนัก 700 กรัม ราคา 30 บาท หากเปรียบเทียบราคาต่อหน่วย จะเห็นได้ว่า ผงซักฟอกแฟร์มีราคาต่อหน่วยถูกกว่าผงซักฟอกบัส

3. บริการหลังการขาย เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการเลือกซื้อสินค้าที่เป็นเครื่องใช้ต่างๆ เช่น โทรทัศน์ เครื่องซักผ้า พัดลม เป็นต้น ควรเลือกสินค้าจากผู้ผลิตที่มีความมั่นคง ได้รับความเชื่อถือ และมีความเชี่ยวชาญทางด้านสินค้าชนิดนั้นโดยเฉพาะ เพราะสินค้าบางชนิดมีความละเอียดอ่อนสูง จำเป็นต้องได้รับการดูแลรักษาอย่างสม่ำเสมอ ผู้ผลิตรายใดที่มีบริการหลังการขายที่ดี สินค้าของผู้ผลิตรายนั้นก็มักจะได้รับความนิยมจากผู้บริโภคเสมอ

4. ช่วงเวลาในการซื้อสินค้าและบริการ สินค้าบางชนิดในช่วงเวลาหนึ่งจะมีราคาสูงมากและจะมีราคาถูกลงในช่วงเวลาหนึ่ง คือ ผลผลิตทางด้านการเกษตร เช่น ผักชนิดต่างๆ จะมีราคาแพงมากในช่วงเทศกาลถือศีลกินเจ เพราะผู้บริโภคมีความต้องการบริโภคผักมากในช่วงเทศกาลกินเจ หรือมะนาวจะมีราคาแพงมากในช่วงฤดูร้อน และมีราคาถูกมากในช่วงฤดูหนาว เพราะมะนาวจะออกผลมากในช่วงฤดูหนาว เป็นต้น

หนังสืออ้างอิง

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ. **หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม** : สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม. 1 ช่วงชั้นที่ 3 . กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2546.

ทวี ทวีวาร และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (เล่ม 1) ม. 1** กรุงเทพฯ : ประสานมิตร, 2547

เพ็ญสุรัตน์ (ศรีสวัสดิ์) หอมแย้ม และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม. 1-2-3.** กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์, มปป.

เอนก เธียรถาวร. **เศรษฐศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1** ช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช , 2546

ใบงานที่ 2.1

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่างแล้วร่วมกันวิเคราะห์และประเมินค่าตามหัวข้อที่กำหนดให้

<u>กรณีตัวอย่างที่ 2</u>

พ่อแม่ชวนจักร และพรไปตลาดในวันหยุดเพื่อซื้อเครื่องใช้ และของกินมาเก็บไว้ เนื่องจากในวันธรรมดานั้น พ่อแม่ ต้องไปทำงาน จักรและพรต้องไปโรงเรียน

พ่อ : แม่ได้จดรายการที่จะซื้อของเรียบร้อยแล้วใช่ไหมจ๊ะ

แม่ : เรียบร้อยแล้วค่ะมีรายการที่จะต้องซื้อประเภทของใช้และของกิน ซึ่งเป็นของพวกลูก ๆ ต้องการ

จักร : ผมต้องการซื้อแปรงสีฟันอันใหม่ครับ

พร : พี่จักรซื้อแปรงสีฟันชนิดมีของแถมด้วยนะ หนูชอบของแถม

พ่อ : การเลือกซื้อแปรงนั้นควรดูว่ามีขนแปรงนุ่ม ไม่ระคายเหงือก และทนทาน ดูจากคุณภาพซึ่งเป็นที่รับรองของผู้ที่เคยใช้แล้วได้ผลมิใช่ดูที่ของแถมนะจ๊ะ

แม่ : พ่อพูดถูกแล้วละจ๊ะเพราะการจูงใจผู้ซื้อด้วยของแถมนั้นเราไม่แน่ใจว่าคุณภาพเขาดีหรือไม่ และต้องดูที่เครื่องหมายการค้าด้วย แต่ถ้าเป็นเทศกาลที่ผู้จำหน่ายเขาต้องการคืนกำไรให้แก่ลูกค้าก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง

พร : รายการอาหารประเภทผักที่เราจะซื้อมีอะไรบ้างคะแม่

แม่ : มีผักบุ้ง ผักกาด ผักคะน้า เราช่วยกันเลือกซิจ๊ะ

พร : หนูเลือกผักประเภทแมลงกินเป็นรู ๆ บ้าง จะได้ปลอดภัย แสดงว่า พวกแมลงยังกินได้ ก็คงปลอดจากสารเป็นพิษ

พ่อ : เก่งมากจ๊ะ ที่ลูกรู้จักคิดที่จะเลือกซื้อผักสด จักรไปซื้อข้าวสารกับพ่อดีกว่า ให้แม่กับน้องดูผลไม้ แล้วนัดพบกันที่หน้าตลาดสดนะจ๊ะ

พร : พ่อคะ หนูซื้อขนมปุยฝ้ายมาฝากพ่อ 1 ถุง เอาชนิดไม่ใส่สีมาด้วย

พ่อ : ดีแล้ว พ่อชอบของกินที่ไม่ใช้สีปรุงแต่ง ถ้าจะใช้สีก็เป็นสีที่ได้มาจากพืชธรรมชาติ

จักร : แม่ครับ ข้าวสารที่แม่สั่งให้ซื้อนั้น คราวนี้ผมกับพ่อเลือกซื้อข้าวกล้องมากินแทนที่จะใช้ข้าวขาวเหมือนครั้งก่อน ๆ

แม่ : แม่ซื้อนมสดบรรจุกล่องมาให้ลูก ๆ ด้วย ดูเครื่องหมายการค้า ดูวันผลิตและวันหมดอายุ เรียบร้อยแล้ว สามารถกินได้จนถึงเดือนหน้า

พร : หนูเห็นทุเรียนวางอยู่ที่แผงขายของ แต่มีไม่มาก ราคากิโลกรัมละ 80 บาท แม่อยากทานไหมคะ

แม่ : ราคาแพงเกินไปนะจ๊ะ ตอนนี้ไม่ใช่ฤดูกาลที่ทุเรียนจะออกผล เอาไว้ซื้อตอนที่มีมาก ๆ ก็แล้วกันราคาจะถูกลงไปมาก บางครั้งราคากิโลกรัมละ 30 - 35 บาท เท่านั้นเอง อดใจไว้หน่อยกินผลไม้อย่างอื่นไปก่อน ประเทศไทยเราอุดมสมบูรณ์ไปด้วยผลไม้ทุกฤดูกาลอยู่แล้ว

1. บุคคลในครอบครัวนี้เลือกซื้อสินค้าด้วยหลักการใด ยกตัวอย่างประกอบ

.....

.....

.....

2. การเลือกซื้อสินค้าของครอบครัวในกรณีตัวอย่าง มีประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของสมาชิกในครอบครัว และพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวอย่างไร จงอธิบาย

.....

.....

.....

3. การเป็นผู้บริโภคที่ดีของครอบครัวในกรณีตัวอย่างเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติอย่างไร

.....

.....

.....

เรื่อง รู้จักบริโภค

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่าง ที่ 1 แล้วช่วยกันตอบคำถาม

กรณีตัวอย่างที่ 1

นุชเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ก่อนวันเปิดภาคเรียนพ่อและแม่พานุชไปซื้อเสื้อผ้าและอุปกรณ์การเรียนในฐานะเป็นนักเรียนใหม่ของโรงเรียน พ่อ แม่ บอกนุชว่ามีเงินอยู่ในวงเงินจำกัดเพียงจำนวนห้าพันบาท ให้นุชตัดสินใจเลือกซื้อเฉพาะของที่จำเป็น

คำถาม

ถ้านักเรียนเป็นนุชจะวางแผนตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าอะไรบ้าง ราคาประมาณเท่าใดมีหลักการในการตัดสินใจซื้ออย่างไรบ้าง อธิบายเหตุผล

.....

.....

.....

เฉลยใบงานที่ 2.1

คำถาม 1. บุคคลในครอบครัวนี้เลือกซื้อสินค้าด้วยหลักการใด ยกตัวอย่างประกอบ

1. สินค้าที่มีคุณภาพ ตัวอย่างเช่น การเลือกซื้อแปรงสีฟัน พ่อแนะนำให้ซื้อแปรงที่มีขนแปรงนุ่ม มีการรับรองคุณภาพ มีตราเครื่องหมายการค้า

2. สินค้าที่ปลอดภัย ตัวอย่างเช่น การเลือกซื้อผักของพร โดยการเลือกซื้อผักที่ปลอดสารพิษและการเลือกซื้อขนมชนิดที่ไม่ใส่สี หรือใช้สีจากพืชธรรมชาติ

3. สินค้าที่มีประโยชน์มากกว่าชนิดอื่น ตัวอย่างเช่น การซื้อข้าวสารประเภทข้าวกล้องเพราะอุดมไปด้วยวิตามินบี ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อร่างกาย

4. สินค้าที่ได้มาตรฐาน ตัวอย่างเช่น การซื้อนมสดแม่จะดูวันผลิต วันหมดอายุ ตลอดจนมีเครื่องหมายการค้าที่ได้รับอนุญาตแล้วที่ข้างกล่องด้วย

5. สินค้าที่ราคาถูก ตัวอย่างเช่น แม่สอนให้ลูกรู้ว่าควรซื้อผลไม้คือทุเรียนตามฤดูกาล เพราะราคาจะถูก

2. การเลือกซื้อสินค้าของครอบครัวในกรณีตัวอย่าง มีประโยชน์ต่อสุขภาพอนามัยของสมาชิกในครอบครัว และพฤติกรรมการบริโภคของครอบครัวอย่างไร จงอธิบาย

ได้ของดีมีคุณภาพ ปลอดภัย และราคาถูก ทำให้มีความปลอดภัยในการบริโภคไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพอนามัย และส่งผลให้สมาชิกในครอบครัวเลือกบริโภคในสิ่งที่จำเป็น

3. การเป็นผู้บริโภคที่ดีของครอบครัวในกรณีตัวอย่างที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติอย่างไร

1. ปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัย
2. ได้ของดีราคาถูก
3. ประหยัดค่าใช้จ่าย

เฉลยใบงานที่ 2.2

เรื่อง การผลิต การบริโภค

ตอนที่ 1 คำชี้แจง ให้นักเรียนช่วยกันทำแผนผังความคิดเกี่ยวกับเรื่องการผลิต

กรณีตัวอย่างที่ 1

ตามข้อเสนอแนะของนักเรียน และอยู่ในดุลยพินิจของครูผู้สอน

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2552
แผนการเรียนรู้ที่ 3 หน่วยเศรษฐกิจ จำนวน 1 ชั่วโมง
ผู้สอน นางจาตุพร อยู่ศิริ โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสอน วันที่ 8 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552 เวลา 12.30 – 13.30 น.
****

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1- ม. 3)

เข้าใจความหมายของเศรษฐศาสตร์ปัจจัยการตัดสินใจเลือกใช้ทรัพยากรเพื่อการผลิตโดยคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะได้รับอย่างคุ้มค่าและมีคุณธรรม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

บอกความหมายและบทบาทของหน่วยเศรษฐกิจที่สำคัญซึ่งได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล

สาระสำคัญ

การผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้า เป็นกระบวนการทางเศรษฐกิจ ส่วนหน่วยที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเรียกว่า หน่วยเศรษฐกิจ

หน่วยเศรษฐกิจ ที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยครัวเรือน (Household) หน่วยธุรกิจ (Firm or Enterprise) และหน่วยรัฐบาล (Government Agency) แต่ละหน่วยเศรษฐกิจมีหน้าที่และวัตถุประสงค์แตกต่างกัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมาย และบทบาทหน้าที่ ของหน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาลได้

2. จากตัวอย่างของจริงที่ครูนำมานักเรียนสามารถแยกประเภทของหน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล ตามบทบาท และหน้าที่ได้ถูกต้อง

เนื้อหาสาระ

1. หน่วยครัวเรือน
2. หน่วยธุรกิจ
3. หน่วยรัฐบาล

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ขั้นนำ

1. ครูนำ “ข้าวเหนียวหมูปิ้ง / นมเปรี้ยวดัชมิลล์ / น้ำประปาดื่มได้” ให้นักเรียนวิเคราะห์ถึงแหล่งที่มาของการผลิตว่ามาจากที่ใด (ข้าวเหนียวหมูปิ้ง – จากแม่ค้า / นมเปรี้ยวดัชมิลล์ – บริษัทดัชมิลล์ จำกัด / น้ำประปาดื่มได้ – รัฐบาลเป็นผู้กำหนดการผลิต) (ทักษะการจำ ทักษะการวิเคราะห์)

2. เมื่อนักเรียนทราบถึงแหล่งที่มาของตัวอย่างข้างต้นแล้ว ครูสรุปว่าที่มาดังกล่าวเรียกว่า หน่วยเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงความรู้ว่า “วันนี้เราจะมาศึกษากันว่าหน่วยเศรษฐกิจแต่ละหน่วยมีหน้าที่อะไร และมีความสัมพันธ์กันอย่างไร ครูเขียนหัวข้อที่จะเรียนบนกระดาน

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม ตามความสมัครใจ เพื่อจับสลากศึกษาเกี่ยวกับความหมาย บทบาทหน้าที่ของหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ กลุ่มละ 1 หน่วย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยครัวเรือน

กลุ่มที่ 2 หน่วยผลิตหรือหน่วยธุรกิจ

กลุ่มที่ 3 หน่วยรัฐบาล

นักเรียนแต่ละกลุ่มต้องปฏิบัติ ดังนี้

- นักเรียนแบ่งกลุ่มกันด้วยความเรียบร้อย จับสลากหัวข้อที่จะศึกษา แบ่งหน้าที่และมอบหมายงานกันโดยใช้วาจาที่สุภาพ ไพเราะ พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และพูดถนอมน้ำใจผู้อื่น ในขณะศึกษาใบความรู้ และหนังสือ ควรอ่านในใจไม่อ่านเสียงดังรบกวนเพื่อน ไม่ชวนเพื่อนคุย หรือพูดจาเหลวไหล ไร้สาระ หรือพูดจาเพ้อเจ้อ (สัมมาวาจา)

- ไม่บังคับเพื่อนให้เข้ากลุ่มกับตนเองโดยที่เพื่อนไม่เต็มใจ และไม่ปฏิเสธหากเพื่อนจะขอเข้ากลุ่มด้วย ต้องปฏิบัติ หรือกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมในการอยู่ร่วมกันในสังคม (สัมมากัมมันตะ)

- ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันเวลาที่กำหนด มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง (สัมมาอาชีวะ)

โดยให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนสรุปสาระสำคัญในหัวข้อที่กลุ่มตนศึกษาจากใบความรู้ที่ 3 และหนังสือเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ใช้เวลา 10 นาที (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ ทักษะการอ่าน การทำกิจกรรมกลุ่ม การสรุปความรู้ การเขียน ส.สืบค้น)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมานำเสนอในหัวข้อที่กลุ่มตนศึกษาให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เพื่อนร่วมชั้นซักถามปัญหาที่สงสัย และสมาชิกกลุ่มช่วยกันตอบคำถามของเพื่อน นักเรียนที่ฟังการนำเสนอของแต่ละกลุ่ม สรุปความรู้ที่ได้รับลงในสมุดวิชาสังคมศึกษา (ทักษะการนำเสนอ , ทักษะการฟัง , การเขียนสรุปความ ,ส.สรุปผล , ส.สงสัย , สัมมาวาจา , สัมมาทิฐิ ,สัมมาสังกัปปะ)

6. ครูอธิบายเพิ่มเติม

ขั้นสรุปผล

7. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (ส.สรุปผล , สัมมาสังกัปปะ)

นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม ดังนี้

- หน่วยเศรษฐกิจ มี 3 ชนิด มีความสัมพันธ์กันอย่างไร (เอื้อให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ)

8. ครูให้นักเรียนช่วยกันคิด และวางแผนขั้นตอนการผลิตสินค้าและบริการในระดับ

ครัวเรือน 1 ตัวอย่าง (ส.สงสัย , ส.สั่งสม)

- จะผลิตอะไร
- มีปัจจัยการผลิตอะไรบ้าง
- มีขั้นตอนการผลิตอย่างไร

โดยครูเขียนข้อเสนอของแต่ละคนลงบนกระดาน นักเรียนช่วยกันตัดสินใจโดยยกมือนับจำนวนคนที่เห็นด้วย ตัดสินตามเสียงข้างมาก เมื่อเลือกสินค้าที่จะผลิตได้แล้วช่วยกันคิดและวางแผนการใช้ปัจจัยการผลิต (ที่ดิน ทุน แรงงาน การประกอบการ) พร้อมทั้งบอกขั้นตอนของการผลิตมาพอเข้าใจ (ทักษะการสังเคราะห์ความรู้ , การแสดงความคิดเห็น , สัมมาวาจา , การใช้หลักประชาธิปไตย)

9. นักเรียนทำใบงานที่ 3.1 , 3.2 ส่งตามเวลาที่ครูกำหนด (สัมมาวายามะ , สัมมาสติ ,สัมมาสมาธิ , สัมมากัมมันตะ , สัมมาอาชีวะ , ส.สั่งสม)

10. ครูให้นักเรียนนำสินค้าที่ใช้ในการอุปโภค หรือบริโภค เช่น ขนม ปากกา แป้ง ผลไม้ เป็นต้น มาคนละ 1 อย่าง ในชั่วโมงถัดไป

สื่อการเรียนรู้

1. บัตรคำ
2. ใบความรู้ที่ 3
3. ใบงานที่ 3.1 , 3.2
4. หนังสือเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์

แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1. ห้องสมุดโรงเรียน
2. อินเทอร์เน็ต

   http://school.obec.go.th/bankokwit/Untitled-1.htm

   http://school.obec.go.th/mrPattra/k4.htm

   http://reg.ksu.ac.th/teacher/sakkasam/lession2.html

   http://eduarea.bkk2ict.net/economic/e-learning/unit03/lesson2.html

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ด้านความรู้ - ความหมาย บทบาทหน้าที่ของหน่วยครัวเรือน - ความหมาย บทบาทหน้าที่ของหน่วยธุรกิจ - ความหมาย บทบาทหน้าที่ของหน่วยรัฐบาล	- การตอบปากเปล่า - ศึกษาใบความรู้และหนังสือเรียน - การทำใบงาน	- คำถาม - ใบความรู้ที่ 3 - หนังสือเศรษฐศาสตร์ - ใบงานที่ 3.1 , 3.2	ครูผู้สอน
2. ด้านทักษะ - การทำงานกลุ่ม - การจำ - การอ่าน - การวิเคราะห์ - การสังเคราะห์ - การตั้งคำถาม - การนำเสนอผลงาน - ทักษะ 7 ส.	การสังเกต	- คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินพฤติกรรม 7 ส.	ครูผู้สอน นักเรียน
3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จริยธรรม ค่านิยม - ความตั้งใจ - ความมารยาทในชั้นเรียน - ความรับผิดชอบ	การสังเกต	- แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - แบบบันทึกการส่งงาน	ครูผู้สอน นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

(นายปิยะพงษ์ ภิรมย์ไชย)

…….. /……/……

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

นักเรียนฝึกสมาธิได้ดีขึ้น และพร้อมเพรียง ใช้มรรคมีองค์แปด ในการทำกิจกรรมกลุ่ม โดยแบ่งกลุ่มกันทำงานตามความสมัครใจด้วยความเรียบร้อย ช่วยเหลือกันทำงานให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด ใช้วาจาที่สุภาพ ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนร่วมกลุ่ม การประเมินพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม ปรากฏผล ดังนี้ อยู่ในระดับดี จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66.66 และอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33.33 ด้านการส่งงาน พบว่า มีนักเรียนส่งงานตรงเวลา จำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 87.87 และนักเรียนที่ส่งงานช้า จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 12.12 ใช้ทักษะ 7 ส. ในการทำกิจกรรมกลุ่ม ได้แก่ ส.สงสัย ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล โดย ส.สืบค้น ช่วยกันศึกษาใบความรู้ หนังสือเรียน ในหัวข้อที่ได้รับมอบหมาย ส.สั่งสม การทบทวนความรู้ การทำใบงาน ทำแบบฝึกหัด และ ส.สรุปผล ช่วยกันสรุปความรู้ร่วมกับเพื่อนและครู จากการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมแล้วพบว่า อยู่ในระดับดี

ปัญหาและอุปสรรค

ตัวแทนกลุ่มที่ออกไปนำเสนอผลงานไม่ค่อยมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน โดยมากมักจะเป็นคนเดิมที่เคยออกไปนำเสนอแล้ว

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ครูให้นักเรียนเปลี่ยนตัวแทนกลุ่มในการนำเสนอข้อมูล โดยคนที่เคยนำเสนอแล้วเปิดโอกาสให้เพื่อนคนอื่นออกไปนำเสนอผลงาน และช่วยแนะนำขั้นตอน วิธีการนำเสนอให้ถูกต้อง

ลงชื่อ ..... ผู้สอน

(นางจาตุพร อยู่ศิริ)

แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. …….. 6. ……

7. …….. 8. ……

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			ไม่ปฏิบัติควรปรับปรุง
		ดี	ปานกลาง	พอใช้	
1	มีการปรึกษาและวางแผนร่วมกันก่อนทำงาน	3	2	1	0
2	มีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมและสมาชิกทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
9	สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
รวม					

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจน ถือว่าดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลางให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่าพอใช้ ให้ 1 คะแนน

ลงชื่อ .....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
21 – 30	ดี
11 – 20	พอใช้
0 - 10	ปรับปรุง

แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

ชื่อผู้ประเมิน ..... ชั้น..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการประเมิน	พฤติกรรมที่แสดงออก	ระดับการปฏิบัติ			หมายเหตุ
		3	2	1	
1. มีความสนใจใฝ่รู้	1. มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้				
	2. หาความรู้เพิ่มเติมโดยการสนทนา ถาม ฟัง และอ่าน				
	3. มีความสุขในการเรียนรู้				
2. ความมีระเบียบวินัย	4. มีการวางแผน และจัดระบบในการทำงาน				
	5. ทำงานตามขั้นตอนต่างๆที่ได้วางไว้				
	6. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อยของงาน				
3. ความรับผิดชอบ	7. ยอมรับผลการทำงานของตนเองทั้งดีและไม่ดี				
	8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันกำหนด				
	9. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม				
4. ความมุ่งมั่นและอดทน	10. ไม่ท้อถอยในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
	11. มีความอดทนในการแก้ปัญหา				
	12. ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ ไม่ทิ้งงานกลางคัน				
5. ความซื่อสัตย์สุจริต	13. บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงและไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองไปเกี่ยวข้อง				
	14. ไม่ลอกผลงานของคนอื่น				
	15. เคารพหรือปฏิบัติตามข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มที่กำหนดไว้				
6. ความเสียสละ	16. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว				
	17. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น				
7. ความมีเหตุผล	18. อธิบายหรือแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล				
	19. ยอมรับฟังข้อคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้อื่น				
	20. ไม่ยึดมั่นความคิดเห็นของตนเองยอมรับการเปลี่ยนแปลง				

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่า ปานกลาง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
41 – 60	ดี
21 – 40	พอใช้
0 - 20	ปรับปรุง

ใบความรู้ที่ 3

หน่วยธุรกิจ

หน่วยธุรกิจ

การผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคสินค้า เป็นกระบวนการทางเศรษฐกิจ ส่วนหน่วยที่ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเรียกว่า หน่วยเศรษฐกิจ

หน่วยเศรษฐกิจ ที่สำคัญ ได้แก่ หน่วยครัวเรือน (Household) หน่วยธุรกิจ (Firm or Enterprise) และหน่วยรัฐบาล (Government Agency) แต่ละหน่วยเศรษฐกิจมีหน้าที่และวัตถุประสงค์แตกต่างกันไปดังนี้

1. **หน่วยครัวเรือน** หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่อาศัยอยู่ด้วยกัน มีการตัดสินใจร่วมกันในการใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยสมาชิกของครัวเรือน อาจเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตไปพร้อมกันก็ได้ หรือทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง

- ผู้บริโภค คือ ผู้ใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการเพื่อแสวงหาความพอใจให้ตนเองมากที่สุด
- เจ้าของปัจจัยการผลิต ปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และผู้ประกอบการ ซึ่งผลตอบแทนของเจ้าของที่ดิน คือ ค่าเช่า ผลตอบแทนของเจ้าของแรงงาน คือ เงินเดือน ผลตอบแทนของเจ้าของทุน คือ ดอกเบี้ย และผลตอบแทนของผู้ประกอบการ คือ กำไร

2. **หน่วยธุรกิจ** หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการผลิตสินค้าและบริการจากทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้รับกำไรสูงสุด หน่วยธุรกิจจึงหมายถึงผู้ผลิตหรือผู้ขายก็ได้ซึ่งหน่วยธุรกิจบางหน่วยก็ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตและผู้ขายหรือเป็นเพียงผู้ผลิตหรือผู้ขายอย่างหนึ่งอย่างใด วัตถุประสงค์ที่สำคัญของหน่วยธุรกิจคือการแสวงหากำไรหรือผลตอบแทนสูงสุดจากการประกอบการด้วยการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของธุรกิจนั้นๆ จะเห็นได้ว่าบางธุรกิจมีวัตถุประสงค์ให้ธุรกิจมีความเจริญเติบโตเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยไม่ได้มุ่งเน้นที่กำไรสูงสุดในระยะเวลาสั้นๆ ในขณะที่บางธุรกิจมีวัตถุประสงค์ให้ผลิตภัณฑ์ของตนเองเป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากที่สุด เพื่อจะขยายยอดขายในอนาคต เช่น สถานีน้ำมันบางจาก รณรงค์เรื่องผลิตภัณฑ์น้ำมันที่มีสารตะกั่วต่ำ ซึ่งจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมมาก โดยผู้ประกอบการยอมมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับธุรกิจของตน ซึ่งในระยะยาวแล้วก็จะได้กำไร

สูงขึ้นเนื่องจากมีกลุ่มผู้บริโภคน้ำมันบางจากเพิ่มขึ้น หน่วยธุรกิจเป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตของเจ้าของปัจจัยการผลิตต่างๆ ดังนั้น ผู้ผลิตและผู้ขายจึงจ่ายผลตอบแทนในการใช้ปัจจัยการผลิต ในรูปของค่าเช่า เงินเดือน หรือค่าจ้าง ดอกเบี้ย และกำไร

เมื่อเจ้าของปัจจัยการผลิตมีความต้องการบริโภคก็จะนำรายได้ไปจับจ่ายใช้สอยเพื่อซื้อหาสินค้าและบริการจากผู้ผลิตหรือผู้ขาย ดังนั้นเจ้าของปัจจัยการผลิตต่างก็เป็นผู้บริโภคด้วย

ตัวอย่างหน่วยธุรกิจ

- กิจการที่มีเจ้าของคนเดียว ตัดสินใจคนเดียว ผลกำไรเป็นของเจ้าของ หากเจ้าของเสียชีวิตไม่สามารถดำเนินกิจการต่อได้ ขยายกิจการได้ยาก
- ห้างหุ้นส่วน เป็นธุรกิจที่ประกอบด้วย หุ้นส่วน 2 คนขึ้นไป แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ
    1. ห้างหุ้นส่วนจำกัด (จำกัดความรับผิดชอบตามหุ้นที่ถือเมื่อกิจการขาดทุน)
    2. ห้างหุ้นส่วนสามัญ (หุ้นส่วนทุกคนรับผิดชอบไม่จำกัดจำนวนเมื่อกิจการขาดทุน)
- บริษัทจำกัด (มหาชน) จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป ถือหุ้นเป็นเจ้าของร่วมกัน จำกัดความรับผิดชอบตามจำนวนหุ้นที่ถือ
- สหกรณ์ จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตั้งแต่ 10 คนขึ้นไปดำเนินการด้านธุรกิจตามวัตถุประสงค์ของสมาชิก โดยไม่แสวงหาผลกำไร
- รัฐวิสาหกิจ รัฐเป็นเจ้าของ / มีหุ้นส่วนมากกว่า 50 % ของหุ้นส่วนทั้งหมด ไม่หวังผลกำไร

3. **หน่วยรัฐบาล** หมายถึง หน่วยงานของรัฐหรือส่วนราชการต่างๆ ที่ทำหน้าที่ประสานงานกันโดยมีวัตถุประสงค์ในการบริหารประเทศให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง มีการจ้างงานเพิ่มขึ้น มีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ มีความเป็นธรรมและเสมอภาคทางเศรษฐกิจเพื่อให้ประชาชนอยู่ดีกินดี แต่วัตถุประสงค์ในการบริหารงานของแต่ละประเทศอาจแตกต่างกันไปตามระบบเศรษฐกิจแต่ละแบบ เช่น ระบบสังคมนิยม ประชาชนจะไม่มีสิทธิในการเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต ไม่มีอิสระในการเลือกผลิตหรือเลือกบริโภค รัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดทั้งหมด ในขณะที่ระบบทุนนิยมให้ความเป็นอิสระกับประชาชนสูงสุด โดยประชาชนมีสิทธิเป็นเจ้าของทรัพย์สินมากเท่าที่ตนจะหามาได้ เป็นต้น

รัฐบาลซึ่งเป็นหน่วยเศรษฐกิจหนึ่งในสังคมทำหน้าที่ดังนี้

- รัฐบาลเป็นผู้ผลิตสินค้าและบริการที่สาธารณชนต้องใช้ร่วมกันโดยการจัดให้มีสาธารณูปโภคพื้นฐานจำพวก ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ ถนน สนามบิน เนื่องจากหน่วยธุรกิจจะผลิตเฉพาะสินค้าและบริการที่ให้ผลตอบแทนสูงเท่านั้น รัฐบาลจึงต้องเข้ามามีบทบาท

ในการผลิตสินค้าและบริการที่ไม่สามารถให้ผลตอบแทนสูงหรือบางครั้งอาจต้องขาดทุน แต่เป็นสินค้าและบริการที่สังคมจะได้รับประโยชน์หรือเป็นที่ต้องการของสังคม เช่น โรงเรียน โรงพยาบาล การปราบปรามสารเสพติด

- รัฐบาลเป็นผู้กระจายรายได้และความมั่งคั่ง โดยการจัดเก็บภาษีให้ผู้มีรายได้มากต้องเสียภาษีในอัตราที่สูงขึ้น และผู้ที่มีความมั่งคั่งมากกว่า เช่น มีบ้าน ที่ดินก็จะต้องเสียภาษีมากกว่าผู้ที่มีฐานะปานกลาง หรือผู้ยากจน เมื่อรัฐบาลมีรายได้จากการจัดเก็บภาษี ก็จะนำไปใช้จ่ายในการบริหารประเทศให้เจริญรุ่งเรือง รวมทั้งจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก สวัสดิการสังคมให้กับประชาชน เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หนังสืออ้างอิง

กวี วรกวิน และคณะ. **เศรษฐศาสตร์. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม** ชั้นม. 1 กรุงเทพ : บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)จำกัด , 2548.

กวี วรกวิน และคณะ. **เศรษฐศาสตร์. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม** ชั้นม. 1 กรุงเทพ : บริษัทพัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.)จำกัด , 2550.

http://eduarea.bkk2ict.net/economic/e-learning/unit03/lesson2.html

ใบงานที่ 3.1

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของหน่วยเศรษฐกิจ

คำสั่ง

ให้นักเรียนจัดประเภทของหน่วยเศรษฐกิจต่อไปนี้ให้สัมพันธ์กับหน้าที่และวัตถุประสงค์ที่โจทย์ให้มา (คะแนน 10 คะแนน ข้อละ 1 คะแนน)

หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ หน่วยรัฐบาล

..... 1. เป็นผู้ดำเนินการผลิตสินค้าและบริการจากทรัพยากรที่มีอยู่

..... 2. ตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

..... 3. แสวงหาผลกำไรหรือผลตอบแทนสูงสุดจากการประกอบการ

..... 4. ผลิตสินค้าและบริการที่สาธารณชนต้องใช้ร่วมกัน

..... 5. กระจายรายได้และความมั่งคั่ง

..... 6. เป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตของเจ้าของปัจจัยการผลิตต่างๆ

..... 7. บริหารประเทศให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง

..... 8. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

..... 9. อาจต้องการให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคให้มากที่สุดเพื่อจะขยายยอดขายในอนาคต

..... 10. อาจเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตไปพร้อมกันก็ได้ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง

ชื่อ – สกุล ..... ชั้น ..... เลขที่ .....
วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

ใบงานที่ 3.2

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของหน่วยเศรษฐกิจ

คำสั่ง

ให้นักเรียนจัดประเภทของหน่วยเศรษฐกิจต่อไปนี้ให้สัมพันธ์กับหน้าที่และวัตถุประสงค์ที่โจทย์ให้มา (คะแนน 10 คะแนน ข้อละ 1 คะแนน)

ครัวเรือน สหกรณ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด รัฐวิสาหกิจ บริษัทมหาชน บริษัทรัฐบาล

1. ป้าแดงขายส้มตำหน้าโรงเรียน …….
2. เกิดการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีอาชีพเหมือนกันเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน …….
3. เกิดจากการร่วมมือกันดำเนินกิจการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตามสัญญาที่ตกลงกัน …….
4. เกิดจากการรวมทุนจากสมาชิกมากกว่าการรวมคน ……..
5. เป็นองค์กรที่รัฐมีหุ้นเกินกว่าร้อยละ 50 …….
6. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ……
7. ขนมหม้อแกงแม่กิมไล้ ……
8. บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ ……..
9. สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการจำกัด ……
10. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ……

ชื่อ – สกุล ..... ชั้น ..... เลขที่ .....
วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

ใบงานที่ 3.3

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของหน่วยเศรษฐกิจ

คำสั่ง

ให้นักเรียนสำรวจ กิจกรรม บทบาท หน้าที่ ของหน่วยเศรษฐกิจ ที่มีอยู่ในบริเวณโรงเรียน และชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่

หน่วยครัวเรือน	หน่วยธุรกิจ	หน่วยรัฐบาล
- ร้านขายอาหารตามสั่งหน้าโรงเรียน	- นมเปรี้ยวดัชมิลล์ /บริษัทดัชมิลล์ จำกัด	- กำหนดผลิตน้ำประปา

ชื่อ – สกุล ..... ชั้น ..... เลขที่ .....

วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

เฉลยใบงานที่ 3.1

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของหน่วยเศรษฐกิจ

คำสั่ง

ให้นักเรียนจัดประเภทของหน่วยเศรษฐกิจต่อไปนี้ให้สัมพันธ์กับหน้าที่และวัตถุประสงค์ที่โจทย์ให้มา (คะแนน 10 คะแนน ข้อละ 1 คะแนน)

หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ หน่วยรัฐบาล

หน่วยธุรกิจ 1. เป็นผู้ดำเนินการผลิตสินค้าและบริการจากทรัพยากรที่มีอยู่

หน่วยครัวเรือน 2. ตัดสินใจร่วมกันเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

หน่วยธุรกิจ 3. แสวงหาผลกำไรหรือผลตอบแทนสูงสุดจากการประกอบการ

หน่วยรัฐบาล 4. ผลิตสินค้าและบริการที่สาธารณชนต้องใช้ร่วมกัน

หน่วยรัฐบาล 5. กระจายรายได้และความมั่งคั่ง

หน่วยธุรกิจ 6. เป็นผู้ใช้ปัจจัยการผลิตของเจ้าของปัจจัยการผลิตต่างๆ

หน่วยรัฐบาล 7. บริหารประเทศให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง

หน่วยรัฐบาล 8. จัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

หน่วยธุรกิจ 9. อาจต้องการให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคให้มากที่สุดเพื่อจะขยายยอดขายในอนาคต

หน่วยครัวเรือน 10. อาจเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตไปพร้อมกันก็ได้ หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง

เฉลยใบงานที่ 3.2

จุดประสงค์

เพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของหน่วยเศรษฐกิจ

คำสั่ง

ให้นักเรียนจัดประเภทของหน่วยเศรษฐกิจต่อไปนี้ให้สัมพันธ์กับหน้าที่และวัตถุประสงค์ที่โจทย์ให้มา (คะแนน 10 คะแนน ข้อละ 1 คะแนน)

ครัวเรือน สหกรณ์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด รัฐวิสาหกิจ บริษัทมหาชน บริษัท รัฐบาล

1. ป้าแดงขายส้มตำหน้าโรงเรียน ครัวเรือน
2. เกิดการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีอาชีพเหมือนกันเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน สหกรณ์
3. เกิดจากการร่วมมือกันดำเนินกิจการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปตามสัญญาที่ตกลงกัน ห้างหุ้นส่วนจำกัด
4. เกิดจากการรวมทุนจากสมาชิกมากกว่าการรวมคน สหกรณ์
5. เป็นองค์กรที่รัฐมีหุ้นเกินกว่าร้อยละ 50 รัฐวิสาหกิจ
6. การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย รัฐวิสาหกิจ
7. ขนมหม้อแกงแม่กิมไล้ ครัวเรือน
8. บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ บริษัทมหาชน
9. สำนักพิมพ์พัฒนาคุณภาพวิชาการจำกัด บริษัท
10. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รัฐบาล

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2552
แผนการเรียนรู้ที่ 4 ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จำนวน 2 ชั่วโมง
ผู้สอน นางจาตุพร อยู่ศิริ โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสอน วันที่ 14 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552 เวลา 08.30 – 10.30 น.

****

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1- ม. 3)

รู้ความหมาย ความแตกต่าง และวิธีการนำทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ

สาระสำคัญ

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เกิดขึ้นจากการที่ทรัพยากรเศรษฐกิจมีจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกสังคมประสบปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 ปัญหา คือ

จะเลือกผลิตอะไร (What to produce)
ผลิตอย่างไร (How to produce)
ผลิตเพื่อใคร (For Whom to produce)

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- รู้และเข้าใจปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการผลิต การเลือกใช้ทรัพยากรธรรมชาติและการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า
- สามารถวิเคราะห์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจของสินค้าและบริการได้ถูกต้อง

2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับปัจจุบันได้

เนื้อหาสาระ

1. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ
2. ปัจจัยการผลิตและผลตอบแทน
3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนนำสินค้าอุปโภค หรือบริโภค ตามที่ครูมอบหมายในชั่วโมงที่แล้ว มานำเสนอหน้าชั้นเรียนทีละคน (ประมาณ 5 – 10 คน) พร้อมทั้งบอกเหตุผล (ทักษะการให้เหตุผล) เช่น ขนม เหตุผลนักเรียนส่วนใหญ่ชอบบริโภค ปากกา เหตุผลเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน ผ้าเช็ดหน้า เหตุผลเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องใช้

2. จากสิ่งที่นักเรียนนำมานั้น ครูกล่าวว่า “วันนี้เราจะมาวิเคราะห์กันว่า สิ่งที่นักเรียนนำมานั้นสามารถแก้ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้อย่างไร” แล้วครูนำเสนอหัวข้อที่เรียนบนกระดาน

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียน

รู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ครูอธิบายปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ แล้วให้นักเรียนซักถามข้อสงสัยจากครูในเรื่องที่เรียน (ทักษะการฟัง , การตั้งคำถาม : ส.สงสัย)

5. ครูให้นักเรียนร่วมทำกิจกรรม “แข่งกันขาย” โดยให้นักเรียนแต่ละคนนำเสนอขายสิ่งที่ตนนำมา และกำหนดให้นักเรียนแต่ละคนมีเงินอยู่คนละ 50 บาท ห้ามซื้อสินค้าเกินจำนวนเงินที่กำหนดให้ ให้เวลา 5 นาที ในการร่วมกิจกรรมนักเรียนต้องปฏิบัติดังนี้

- นำเสนอขายสินค้าด้วยวาจาที่สุภาพ (สัมมาวาจา)
- ไม่บังคับให้เพื่อนซื้อสินค้าของตนเอง (สัมมากัมมันตะ)
- ทำกิจกรรมให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด (สัมมาอาชีวะ)

(ทักษะการแก้ปัญหา การนำเสนอ)

6. ครูให้นักเรียนร่วมกันตอบคำถามต่อไปนี้

- ทำไมสินค้าบางอย่างสามารถขายได้ (เป็นที่ต้องการของผู้บริโภค เพราะมีความจำเป็นในการดำรงชีวิต ราคาไม่แพงผู้ซื้อมีกำลังซื้อได้ ฯลฯ)
- ทำไมสินค้าบางอย่างไม่สามารถขายได้ (ผู้บริโภคไม่ต้องการ หรือจำนวนเงินมีไม่เพียงพอเนื่องจากซื้อสินค้าชนิดอื่นแล้ว ฯลฯ) (ทักษะการวิเคราะห์ การให้เหตุผล)

7. ครูรวบรวมแต่ละแนวความคิดของนักเรียนลงบนกระดาน แล้วช่วยกันสรุปเป็นปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ (ทักษะการสังเคราะห์ , ส.สรุปผล)

8. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 3 คน แล้วให้แต่ละคนในกลุ่มแบ่งหัวข้อกันศึกษาเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จากหนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน เศรษฐศาสตร์ ม. 1 และใบความรู้ที่ 4 โดยศึกษาหัวข้อดังนี้

คนที่ 1 จะเลือกผลิตอะไร (What to produce)

คนที่ 2 ผลิตอย่างไร (How to produce)

คนที่ 3 ผลิตเพื่อใคร (For Whom to produce)

(ทักษะการอ่าน , การสรุปความรู้ , ส.สืบค้น)

9. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มอธิบายสาระสำคัญในหัวข้อที่ตนศึกษาให้เพื่อนในกลุ่มฟังจนเข้าใจ แล้วให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนคำถามเกี่ยวกับปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ กลุ่มละ 2 ข้อ เพื่อเล่นเกมแข่งขันตอบปัญหา (กิจกรรมข้อ 7 – 8 ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)
(ทักษะการสื่อสาร , ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

10. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาถามคำถามเพื่อนกลุ่มอื่น โดยให้แข่งขันกันยกมือตอบคำถาม กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดชนะ (สัมมาทิฐิ)

11. ครูให้รางวัลหรือกล่าวคำชมเชยแก่กลุ่มที่ชนะ

ขั้นสรุปผล

12. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (สัมมาสังกัปปะ)

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นนำ

1. ครูแสดงหนังสือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แล้วซักถามนักเรียนด้วยคำถามดังต่อไปนี้ (ส.สงสัย)

- หนังสือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด (เป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ)
- เริ่มมีใช้ครั้งแรกเมื่อปีพ.ศ.ใด (พ.ศ. 2504)
- ปัจจุบันเป็นฉบับที่เท่าไร (ฉบับที่ 10)
- แต่ละฉบับเน้นในเรื่องใด

2. ครูเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากกิจกรรม โดยบอกกับนักเรียนว่า วันนี้เราจะมาร่วมกันวิเคราะห์ความสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับ ครูนำเสนอหัวข้อที่เรียนบนกระดาน

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 10 กลุ่ม ตามความสมัครใจ เพื่อจับสลากศึกษาเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กลุ่มละ 1 ฉบับ แล้วเขียนสรุปลงในใบงานที่ 4 ใช้เวลาประมาณ 15 นาที โดยให้แต่ละกลุ่มศึกษาประเด็นสำคัญต่อไปนี้

- แผนพัฒนาฯ ฉบับที่กลุ่มตนศึกษาอยู่เป็นฉบับที่เท่าไร
- แผนพัฒนาฯ ฉบับที่กลุ่มตนศึกษาอยู่ตรงกับสมัยของนายกรัฐมนตรีท่านใด
- แผนพัฒนาฯ ฉบับที่กลุ่มตนศึกษาอยู่เน้นพัฒนาในเรื่องใดบ้าง

(ทักษะการอ่าน , ทักษะการวิเคราะห์ , ส.สืบค้น , การสรุปความรู้ (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ) , การเขียน)

การทำกิจกรรมนักเรียนต้องปฏิบัติดังนี้

- การแบ่งกลุ่มนักเรียนต้องใช้วาจาที่สุภาพ รู้จักพูดถนอมน้ำใจผู้อื่น (สัมมาวาจา)
- ไม่บังคับเพื่อนเข้าร่วมกลุ่มหากเพื่อนไม่เต็มใจ ไม่ปฏิเสธเพื่อนในการขอเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม (สัมมากัมมันตะ)
- ช่วยกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายและทำให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด (สัมมาอาชีวะ) ในการทำงานจะต้องใช้ทั้ง (สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มออกมาอภิปรายหัวข้อที่กลุ่มตนศึกษาให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน นักเรียนที่ร่วมฟังสามารถซักถามข้อสงสัยจากกลุ่มที่นำเสนอ สมาชิกกลุ่มที่นำเสนอร่วมกันตอบคำถาม แล้วครูอธิบายเพิ่มเติม (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) (ทักษะการนำเสนอ , ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง , การตั้งคำถาม , การตอบคำถาม , ส.สรุปผล , ส.สงสัย)

ขั้นสรุปผล

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (สัมมาสังกัปปะ)

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 4
2. หนังสือเรียนสาระเศรษฐศาสตร์
3. หนังสือแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 - 10

แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1. ห้องสมุดโรงเรียน
2. อินเทอร์เน็ต

   http://www.bus.ubu.ac.th/call1.doc

   http://school.obec.go.th/palianpadungsit/word/s1.doc

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ด้านความรู้ 1.1 การตอบคำถามต่างๆ 1.2 การค้นคว้า	- การตอบปากเปล่า - ศึกษาใบความรู้และหนังสือเรียน	- คำถาม - ใบความรู้ที่ 4 - หนังสือเศรษฐศาสตร์	ครูผู้สอน
2. ด้านทักษะ - การทำงานกลุ่ม - การจำ - การวิเคราะห์ - การสังเคราะห์ - การตั้งคำถาม - การนำเสนอผลงาน - ทักษะ 7 ส.	- การศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย - การสังเกตพฤติกรรม	- คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินพฤติกรรม 7 ส.	ครูผู้สอน นักเรียน
3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จริยธรรม ค่านิยม - ความรับผิดชอบ - ความซื่อสัตย์ - ความมีวินัย	สังเกตพฤติกรรม	- แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - แบบบันทึกการส่งงาน	ครูผู้สอน นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

(นายปิยะพงษ์ ภิรมย์ไชย)

……../……/……

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

นักเรียนฝึกจิตเบื้องต้นโดยการนั่งสมาธิ ด้วยความตั้งใจ และร่วมกิจกรรมแข่งขันการขายสินค้า ซึ่งนักเรียนสนุกกับกิจกรรมแข่งขันขายสินค้าที่ตนนำมา โดยต้องปฏิบัติตามกติกา และเวลาที่กำหนด พบว่า นักเรียนบางคนขายสินค้าไม่ได้เลย เนื่องจากสินค้าที่นำมาเสนอขายไม่เป็นที่ต้องการของเพื่อน และนักเรียนบางคนไม่ยอมซื้อสินค้าที่เพื่อนนำมาเสนอขายเพราะต้องการออมเงิน นักเรียนใช้มรรคมีองค์แปดในการร่วมกิจกรรม ช่วยเหลือเพื่อนร่วมกลุ่ม มีส่วนร่วมทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ร่วมกันคิด อภิปราย และนำเสนอผลงาน ผลการประเมินการร่วมกิจกรรมกลุ่ม จำนวน 10 กลุ่ม ปรากฏผล ดังนี้ การทำงานอยู่ในระดับดี จำนวน 6 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 60.00 และอยู่ในระดับพอใช้ จำนวน 4 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 40.00 ใช้ทักษะ 7 ส. ในการร่วมกิจกรรม ได้แก่ ส.สงสัย ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และส.สรุปผล ผลการประเมินพฤติกรรมในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับดี

ปัญหาและอุปสรรค

มีนักเรียนจำนวน 5 คน ไม่มีส่วนร่วมในการตอบคำถาม คิดเป็นร้อยละ 15.15 ด้านการนำเสนอผลงานยังไม่ครอบคลุม เพราะเนื้อหาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับมีมาก

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ครูกระตุ้นนักเรียนจำนวน 5 คน ที่ไม่มีส่วนร่วมในการตอบปัญหา โดยครูตั้งคำถามแล้วให้นักเรียนทั้ง 5 คน ตอบทีละคน ส่วนในด้านการทำงานที่ยังไม่ครอบคลุมเนื้อหา ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน และเพิ่มเติมส่วนที่บกพร่องให้สมบูรณ์ในใบงาน

ลงชื่อ ..... ผู้สอน

(นางจาตุพร อยู่ศิริ)

แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. ……... 6. ……

7. ……... 8. ……

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			ไม่ปฏิบัติควรปรับปรุง
		ดี	ปานกลาง	พอใช้	
1	มีการปรึกษาและวางแผนร่วมกันก่อนทำงาน	3	2	1	0
2	มีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมและสมาชิกทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
9	สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
รวม					

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจน ถือว่าดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลางให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่าพอใช้ให้ 1 คะแนน

ลงชื่อ .....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
21 – 30	ดี
11 – 20	พอใช้
0 - 10	ปรับปรุง

แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

ชื่อผู้ประเมิน ..... ชั้น..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการประเมิน	พฤติกรรมที่แสดงออก	ระดับการปฏิบัติ			หมายเหตุ
		3	2	1	
1. มีความสนใจใฝ่รู้	1. มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้				
	2. หาความรู้เพิ่มเติมโดยการสนทนา ถาม ฟัง และอ่าน				
	3. มีความสุขในการเรียนรู้				
2. ความมีระเบียบวินัย	4. มีการวางแผน และจัดระบบในการทำงาน				
	5. ทำงานตามขั้นตอนต่างๆที่ได้วางไว้				
	6. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อยของงาน				
3. ความรับผิดชอบ	7. ยอมรับผลการทำงานของตนเองทั้งดีและไม่ดี				
	8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันกำหนด				
	9. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม				
4. ความมุ่งมั่นและอดทน	10. ไม่ท้อถอยในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
	11. มีความอดทนในการแก้ปัญหา				
	12. ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ ไม่ทิ้งงานกลางคัน				
5. ความซื่อสัตย์สุจริต	13. บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงและไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองไปเกี่ยวข้อง				
	14. ไม่ลอกผลงานของคนอื่น				
	15. เคารพหรือปฏิบัติตามข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มที่กำหนดไว้				
6. ความเสียสละ	16. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว				
	17. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น				
7. ความมีเหตุผล	18. อธิบายหรือแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล				
	19. ยอมรับฟังข้อคิดเห็นที่มีเหตุผลของผู้อื่น				
	20. ไม่ยึดมั่นความคิดเห็นของตนเองยอมรับการเปลี่ยนแปลง				

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลาง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
41 – 60	ดี
21 – 40	พอใช้
0 - 20	ปรับปรุง

ใบความรู้ที่ 4

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เกิดขึ้นจากการที่ทรัพยากรเศรษฐกิจมีจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด ทำให้ทุกสังคมประสบปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 3 ปัญหา คือ

จะเลือกผลิตอะไร (What to produce)

ผลิตอย่างไร (How to produce)

ผลิตเพื่อใคร (For Whom to produce)

1. ปัญหาว่าจะผลิตอะไร (What) เนื่องจากมีทรัพยากรจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการ ดังนั้นจึงต้องมีการตัดสินใจว่าควรจะเลือกทรัพยากรที่มีอยู่ นำไปผลิตสินค้าและบริการอะไรได้บ้างที่จำเป็น และเป็นจำนวนเท่าใด จึงจะสามารถสนองความต้องการและเป็นประโยชน์สูงสุดต่อสังคม ตัวอย่างเช่น ประเทศชาติมีทรัพยากรจำกัดก็ต้องตัดสินใจว่าจะเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดนั้นไปในการผลิตอาหารเพื่อปากท้องของพลเมืองอย่างทั่วถึง หรือควรจะผลิตอาวุธยุทโธปกรณ์ทางทหารให้เป็นประเทศมหาอำนาจ เป็นต้น

2. ปัญหาว่าควรผลิตอย่างไร (How) หลังจากตัดสินใจได้ว่าจะผลิตอะไรเป็นจำนวนสักเท่าใดแล้วปัญหาที่เราจะต้องตัดสินใจขั้นต่อไปก็คือ เราจะใช้เทคนิคและกรรมวิธีการผลิตสินค้าและบริการที่ผู้บริโภคต้องการด้วยวิธีการใด และจะใช้ปัจจัยการผลิตมากน้อยในสัดส่วนเท่าใดจึงจะมีประสิทธิภาพมากที่สุด หรือเสียต้นทุนต่ำที่สุด เนื่องจากผู้ผลิตมีเทคนิคและกรรมวิธีการผลิตสินค้าได้หลายวิธีที่สามารถให้ผลผลิตเท่าเทียมกัน จึงต้องเลือกวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ตัวอย่างเช่น เกษตรกรต้องการปลูกข้าวให้ได้ข้าวเปลือก 1,000 เกวียน อาจเลือกใช้ที่นาจำนวนมากโดยใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์การเกษตรจำนวนน้อย หรืออาจเลือกใช้ที่นาจำนวนน้อยโดยใช้เทคโนโลยีการเกษตรจำนวนมาก ไม่ว่าเราใช้การผลิตวิธีใดก็สามารถได้ข้าวเปลือก 1,000 เกวียนเท่ากัน เป็นต้น

3. ปัญหาว่าจะผลิตเพื่อใคร (For Whom) ปัญหาว่าจะผลิตสินค้าและบริการเพื่อใคร คำตอบก็คือผลิตเพื่อประชาชนซึ่งเป็นผู้บริโภค หลังจากผลิตสินค้าและบริการได้แล้วก็จะมีการจำหน่ายจ่ายแจกไปยังผู้บริโภค เงินที่ผู้บริโภคใช้จ่ายเพื่อเป็นเจ้าของสินค้าและบริการจะตกไปอยู่กับใคร จำนวนเท่าใด เป็นการศึกษาถึงการผลิต การบริโภค และการแบ่งสรรทรัพยากรการผลิต

โดยการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน การที่ผู้บริโภคแต่ละคนจะได้สินค้าและบริการมาใช้บริโภค เขาจะต้องมีอำนาจซื้อคือรายได้ ดังนั้นรายได้จึงเป็นตัวกำหนดว่าใครจะเป็นผู้ได้รับสินค้าและบริการมากินมาใช้มากน้อยแค่ไหน หรือรัฐบาลของบางประเทศอาจเป็นผู้กำหนดตามนโยบายของรัฐบาลว่าจะจัดสรรให้แก่กลุ่มบุคคลใด ด้วยวิธีการอย่างไร

การตัดสินใจว่า เราควรจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใครดังกล่าวนี้ เป็นเรื่องของการจัดสรรทรัพยากรการผลิตที่มีอยู่จำกัด เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีไม่จำกัด ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและอำนวยประโยชน์สูงสุดต่อสังคม เศรษฐกิจ ส่วนการแก้ปัญหาจะแตกต่างกันไป แล้วแต่ระบบเศรษฐกิจของสังคมนั้นๆ

ปัจจัยประกอบการตัดสินใจในการผลิต

เมื่อพื้นฐานของปัญหาคือการมีทรัพยากรอยู่อย่างจำกัด เช่น มีป่าไม้อยู่อย่างจำกัด มีแร่ดีบุกอยู่อย่างจำกัด มีน้ำมันอยู่อย่างจำกัด มีแรงงานอยู่อย่างจำกัด ดังนั้นจึงต้องพยายามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพสูงสุดให้คุ้มค่ามากที่สุด ซึ่งจะทำให้มีต้นทุนต่ำสุดและให้ผลตอบแทนซึ่งอาจอยู่ในรูปของกำไรหรือความพึงพอใจมากที่สุด

เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรมีประสิทธิภาพสูงสุด จะต้องพิจารณาตัดสินใจถึงสิ่งต่อไปนี้

ปัญหา	วัตถุประสงค์ที่ต้องการ	ปัจจัยการประกอบการตัดสินใจ
1. จะผลิตอะไร	- เพื่อให้ได้กำไรสูงสุด	- ควรผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใดหรือประเภทใด - ควรผลิตในปริมาณมากน้อยเท่าใด
2. จะผลิตอย่างไร	- เพื่อให้มีต้นทุนต่ำที่สุด - เพื่อให้ได้รับผลตอบแทนสูงสุด	- ควรใช้เทคโนโลยีแบบใดจะใช้เครื่องมือ เครื่องจักรมากกว่า หรือจะใช้แรงงานมากกว่า - ควรใช้วิธีการผลิตแบบดั้งเดิมหรือแบบผสมผสานหรือแบบสมัยใหม่ - ควรใช้ปัจจัยการผลิตอะไร ชนิดใดบ้าง
3. จะผลิตเพื่อใคร	- เพื่อผลิตสินค้าหรือบริการชนิดที่เหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพตามความต้องการของผู้บริโภค	- ควรจัดแบ่งสินค้าและบริการอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับกลุ่มผู้บริโภค - ใครคือกลุ่มผู้บริโภคสินค้าและบริการ

ปัญหา	วัตถุประสงค์ที่ต้องการ	ปัจจัยการประกอบการตัดสินใจ
4. จะจำหน่ายจ่ายแจกอย่างไร	- เพื่อจัดสรรผลผลิตให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค	- ควรใช้วิธีการขนส่งแบบไหน - ควรใช้วิธีการทางตลาดแบบใดที่จะทำให้สินค้าไปถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายได้

จะผลิตอะไร

ผู้ประกอบการจะต้องพิจารณาเลือกใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติหรือวัตถุดิบที่มีอยู่ รวมทั้งปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพื่อที่จะสามารถนำมาใช้ในการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เช่น ประเทศไทยมีรัตนชาติที่สวยงามเป็นจำนวนมาก ในจังหวัดจันทบุรีมีทับทิม ในจังหวัดกาญจนบุรีมีนิลเป็นจำนวนมาก เป็นต้น ประกอบกับมีช่างเจียระไนพลอยที่ชำนาญ สามารถเจียระไนพลอยต่างๆ ได้สวยงาม มีช่างฝีมือในการประกอบพลอยให้เป็นเครื่องประดับประเภทแหวน สายสร้อย ดังนั้นผู้ประกอบการในจังหวัดกาญจนบุรีก็ควรเลือกผลิตอัญมณี เครื่องประดับที่ทำจากนิล เพราะสามารถผลิตได้โดยมีต้นทุนต่ำกว่าซึ่งจะให้ผลกำไรมากกว่า

ส่วนการจะผลิตในปริมาณมากน้อยเท่าใด ก็ต้องพิจารณาถึงจำนวนผู้บริโภค หากเป้าหมายของผู้ผลิตคือต้องการขายให้นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัด ผู้ผลิตก็ต้องพิจารณาถึงจำนวนนักท่องเที่ยวในแต่ละเดือนหรือแต่ละฤดูกาล เพื่อจะได้เตรียมสินค้าไว้อย่างเพียงพอ รวมทั้งรูปแบบที่เป็นที่ต้องการของลูกค้ากลุ่มต่างๆ เป็นต้น

นักเรียนจะสังเกตเห็นได้ว่า ชุมชน อำเภอ หรือจังหวัดต่างๆ มีการนำทรัพยากรทางเศรษฐศาสตร์มาใช้ในการผลิตสินค้าหรือบริการแตกต่างกันไปตามทรัพยากรที่มีมากในท้องถิ่นนั้นๆซึ่งจะทำให้มีต้นทุนต่ำ และมีผลกำไรสูง เช่น โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีของการใช้ทรัพยากรที่มีมากในท้องถิ่นนั้นๆ ประกอบกับการใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่นซึ่งช่วยสร้างกิจกรรมและมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับท้องถิ่นนั้นๆ ตัวอย่างของสินค้าที่มีการผลิตมากในท้องถิ่นต่างๆ เช่น

จังหวัด	สินค้าและบริการที่มีการผลิตมาก
กาญจนบุรี	อัญมณีเครื่องประดับนิล
จันทบุรี	อัญมณีเครื่องประดับทับทิม
ลำปาง	เครื่องปั้นดินเผา

จังหวัด	สินค้าและบริการที่มีการผลิตมาก
เชียงใหม่	การท่องเที่ยว
นครราชสีมา	ผ้าไหม
สงขลา	ยางพารา

จะผลิตอย่างไร

ปัจจุบันมีเครื่องมือ เครื่องจักร เทคโนโลยีให้เลือกใช้มากมาย ผู้ผลิตจะเลือกใช้เทคโนโลยีแบบใดขึ้นอยู่กับความเหมาะสม เช่น การเจียระไนพลอย อาจใช้วิธีการดั้งเดิมโดยใช้แรงงานคนทั้งหมดหรืออาจใช้เครื่องเจียระไนซึ่งจะทำให้สามารถเจียระไนได้รวดเร็วขึ้น แต่ผู้ผลิตจะต้องลงทุนมากขึ้นในการซื้อเครื่องมือ เครื่องจักร

ผู้ผลิตผ้าไหมที่จังหวัดนครราชสีมา ต้องพิจารณาว่าจะใช้วิธีการย้อมสีแบบดั้งเดิมโดยใช้สีธรรมชาติจากพืชหรือยางไม้ หรือจะเลือกใช้สารเคมีในการย้อมสี ทั้งนี้ผู้ผลิตจะต้องทำการเปรียบเทียบต้นทุนในการผลิตทั้งสองวิธี ประกอบกับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าการย้อมสีธรรมชาติมีต้นทุนสูงกว่า แต่หากผู้บริโภคมีความต้องการมากกว่า ผู้ผลิตก็จะหันไปผลิตแบบนั้นๆ เพราะจะทำให้สินค้าขายได้มากกว่าและได้ราคาดีกว่า ซึ่งในที่สุดจะทำให้ผู้ผลิตได้รับผลตอบแทนสูง

จะผลิตเพื่อใคร

ผู้ผลิตสินค้าและบริการจะวางเป้าหมายว่าจะผลิตสินค้าและบริการเพื่อจำหน่ายให้กับใคร เพราะเมื่อมีกลุ่มเป้าหมายแล้วก็จะสามารถวางแผนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ เช่น เป้าหมายของผู้ผลิต ผู้ขายเสื้อผ้าแฟชั่นคือกลุ่มวัยรุ่น ดังนั้นจึงมีการวางขายเสื้อผ้าแฟชั่นตามสถานที่ที่กลุ่มวัยรุ่นนิยมไป เช่น สยามสแควร์ ตลาดนัดสวนจตุจักร เป็นต้น แต่ถ้าเป้าหมายของผู้ผลิตเสื้อผ้าแฟชั่นอีกรายหนึ่งคือผู้ค้าส่ง เนื่องจากผู้ผลิตต้องการขายในปริมาณมากๆ ในแต่ละครั้ง ในกรณีนี้ผู้ผลิตก็จะนำเสื้อผ้าไปขายที่ตลาดขายส่ง เช่น ตลาดโบ๊เบ๊ เป็นต้น

ปัจจัยการผลิตและผลตอบแทน

ปัจจัยการผลิต สามารถแบ่งโดยทั่วๆ ไปดังนี้

1. ที่ดิน และทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หินอ่อน ก๊าซธรรมชาติ แม่น้ำ ปริมาณน้ำฝน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มนุษย์สร้างขึ้นไม่ได้ แต่สามารถปรับปรุงคุณภาพของทรัพยากรได้ดีขึ้น
2. แรงงาน ได้แก่ แรงกาย หรือสติปัญญา
3. ทุน ได้แก่ เงินทุน เครื่องจักร โรงงาน เป็นต้น
4. ผู้ประกอบการ คือ ผู้ดำเนินการเปลี่ยนทรัพยากรต่างๆ ให้เป็นสินค้าและบริการ

ผลตอบแทนของปัจจัยการผลิตต่างๆ

ในการใช้ปัจจัยการผลิตแต่ละอย่างย่อมต้องมีต้นทุนโดยต้นทุนของการใช้ปัจจัยการผลิตก็คือ ผลตอบแทนของการใช้ปัจจัยการผลิตนั้นๆ เช่น

ปัจจัยการผลิต	ต้นทุนของผู้ประกอบการหรือ ผลตอบแทนของปัจจัยการผลิต
ที่ดิน	ค่าเช่า
แรงงาน	เงินเดือน ค่าจ้าง
ทุน	ดอกเบี้ย
ผู้ประกอบการ	กำไร

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

จากการที่สภาพบ้านเมืองของประเทศไทยได้เริ่มมีความเจริญเติบโตมากขึ้น ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมได้เข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้นในระบบเศรษฐกิจ จนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชน เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหาการกระจายรายได้ ปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรม ปัญหาการว่างงาน เป็นต้น ทำให้รัฐต้องหาวิธีช่วยเหลือโดยการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งตั้งแต่อดีตประเทศไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้ว 9 ฉบับ และในปัจจุบันเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 โดยต่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประเทศไทยได้เล็งเห็นความจำเป็นที่ต้องมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศมานานแล้ว โดยเริ่มมีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 1 ใน พ.ศ. 2504 จนมาถึงปัจจุบันกำลังอยู่ในช่วงระยะเวลาของการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 แผนพัฒนาเศรษฐกิจแต่ละฉบับมักจะระบุวัตถุประสงค์ นโยบาย และเป้าหมายในการพัฒนาไว้ เพื่อให้สอดคล้องกับภาวการณ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมในช่วงนั้นและภาวการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอันใกล้

ระยะเวลาของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มีดังนี้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 – 2509

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2510 – 2514

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 – 2519

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2520 – 2524

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2525 – 2529
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2530 – 2534
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2535 – 2539
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 – 2544
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 พ.ศ. 2545 – 2549
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 – 2554

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504 – 2509) สาระสำคัญของแผน คือ การพัฒนาประเทศโดยเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจการลงทุนในสิ่งก่อสร้างขั้นพื้นฐานเพื่อการปูพื้นฐานให้มีการลงทุนของเอกชนในอนาคต

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510 – 2514) สาระสำคัญของแผน คือ ยังยึดแนวเดิมของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 1 และได้มีการขยายขอบเขตของแผนให้ครอบคลุมถึงการพัฒนาของรัฐโดยสมบูรณ์ โดยได้รวมการพัฒนาในด้านรัฐวิสาหกิจและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้าไว้ด้วยกัน

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515 – 2519) สาระสำคัญ คือ การใช้กลยุทธ์เพื่อจัดช่องว่างระหว่างรายได้ เร่งปรับปรุงโครงสร้างทางเศรษฐกิจขยายขีดความสามารถทางการผลิตและรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

4. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2520 – 2524) สาระสำคัญ คือ เน้นการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ เร่งบูรณะและปรับปรุงการบริหารทรัพยากรหลักของชาติ

5. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) สาระสำคัญ คือ ใช้แนวนโยบายในการพัฒนาประเทศ “แนวใหม่” โดยยึดพื้นที่เป็นหลักในการวางแผนและโครงการ เน้นเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ความสมดุลในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคม การแก้ปัญหาความยากจน และบทบาทความร่วมมือจากภาคเอกชน

6. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 – 2534) สาระสำคัญ คือ ดำเนินการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในสาขาสำคัญๆ ต่อจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เพิ่มประสิทธิภาพและปรับปรุงคุณภาพการผลิตให้แข่งขันกับต่างประเทศได้ ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนและปรับบทบาทและองค์กรบริหารงานของรัฐ

7. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) สาระสำคัญ

คือ รักษาอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม กระจายรายได้และพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทได้กว้างขวางยิ่งขึ้น และเร่งรัดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

8. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) สาระสำคัญ คือ เน้นการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของคนทุกคน เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชน การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและดูแลทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์

9. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) สาระสำคัญ คือ การอัญเชิญ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญาในการพัฒนาประเทศ โดยเน้นการเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานราก การบรรเทาปัญหาสังคมและการแก้ปัญหาความยากจน

10. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554) สาระสำคัญ คือ เป็นแผนที่เกิดจากการระดมพลังความคิดและการมีส่วนร่วมของประชาชนชาวไทยจากทุกภาคส่วนทุกหมู่เหล่า ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ มาร่วมกันดำเนินการในทุกขั้นตอนอย่างกว้างขวาง และเห็นพ้องร่วมกันอัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นแนวทางปฏิบัติ ควบคู่ไปกับการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาอย่างจริงจัง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้เกิดความสมดุล เป็นธรรมและยั่งยืน มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน”

หนังสืออ้างอิง

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ. **หนังสือสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม** : สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม. 1 ช่วงชั้นที่ 3 . กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2546.

ทวี ทวีวาร และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (เล่ม 1) ม. 1** กรุงเทพฯ : ประสานมิตร,2547

เพ็ญสุรัตน์ (ศรีสวัสดิ์) หอมแย้ม และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม. 1-2-3.** กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์, มปป.

ใบงานที่ 4

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. …….. 2. ……..

3. …….. 4. ……..

5. …….. 6. …….

1. กลุ่มของนักเรียนศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ .....

(พ.ศ. .....- .....)

2. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่กลุ่มของนักเรียนศึกษา (คำตอบจากข้อ 1) ตรงกับสมัยของใครเป็นนายกรัฐมนตรี

.....

3. สรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่กลุ่มของนักเรียนศึกษา

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

……

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2552
แผนการเรียนรู้ที่ 5 ระบบเศรษฐกิจ จำนวน 2 ชั่วโมง
ผู้สอน นางจาตุพร อยู่ศิริ โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสอน วันที่ 15 , 17 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552

****

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1- ม. 3)

รู้และเข้าใจระบบเศรษฐกิจที่มีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการผลิตและบริการ

สาระสำคัญ

ระบบเศรษฐกิจ คือ กลุ่มของหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ ที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ อยู่ภายใต้กรอบขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม กฎหมาย โดยลักษณะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นไปในแบบแผนอันเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจจึงมีผลต่อการตัดสินใจดำเนินการผลิตสินค้าและบริการ ระบบเศรษฐกิจสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระบบใหญ่ๆ ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม หรือระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจสังคมนิยม และระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

- รู้และเข้าใจความหมายและประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ
- วิเคราะห์ถึงลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมายและประเภทของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ได้
2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้

เนื้อหาสาระ

1. ความหมายของระบบเศรษฐกิจ
2. ประเภทของระบบเศรษฐกิจ
3. ลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจรูปแบบต่างๆ
4. ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นนำ

1. ครูนำรูปภาพให้นักเรียนดู เช่น ภาพชาวนา ชาวสวน พ่อค้า คนซื้อขายสินค้า ภาพคนแบกของในตลาด ให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ถึงการประกอบอาชีพของประชากรไทย (ทักษะการจำ , ฝึกให้นักเรียนรู้จักเก็บรายละเอียด ไม่รีบร้อน ไม่มองข้าม นำไปสู่การเป็นคนละเอียดรอบคอบ : ส.สังเกต , ทักษะการคิดวิเคราะห์)

2. จากกิจกรรมครูเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจว่าโครงสร้างทางเศรษฐกิจพื้นฐานของไทยมาจากอาชีพเกษตรกรรม และในขณะเดียวกันเราก็มีการประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย ซึ่งบางอาชีพมาจากอาชีพเกษตรกรรม และชี้ให้เห็นว่าเรามีการประกอบอาชีพอย่างเสรี แต่ต้องเป็นอาชีพที่สุจริต ในประเทศต่างๆ มีโครงสร้างทางเศรษฐกิจพื้นฐานที่ไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับระบบเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ เพื่อให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นวันนี้เราจะเรียนเรื่อง ระบบเศรษฐกิจ ครูเขียนหัวข้อที่จะสอนบนกระดาน (ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง)

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียน

รู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ครูซักถามนักเรียน เกี่ยวกับความหมายของระบบเศรษฐกิจ และประเภทของระบบเศรษฐกิจ ในปัจจุบันมีอะไรบ้าง

(ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง การจัดองค์การทางเศรษฐกิจอย่างมีแบบแผน มีวัตถุประสงค์ และมีแนวทางปฏิบัติให้กับสถาบันทางเศรษฐกิจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจไปในแนวทางเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันแบ่งเป็น 3 ระบบ คือ 1) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม 2) ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ ซึ่งแยกเป็น แบบสังคมนิยมเสรี และแบบคอมมิวนิสต์ 3) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม)

5. ครูเขียนแต่ละแนวคิดของนักเรียนลงบนกระดาน แล้วร่วมกันสรุป

(การแสดงความคิดโดยใช้วาจาที่สุภาพ เหมาะสม : สัมมาวาจา , การสังเคราะห์ข้อความ)

6. ให้นักเรียนจับคู่กับเพื่อนที่นั่งติดกัน เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ จากใบความรู้ที่ 5 และหนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์ แล้วสรุปลงในสมุด ใช้เวลาประมาณ 10 นาทีตามหัวข้อที่กำหนดให้ ดังนี้

- ความหมายของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม
- สรุปลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม
- สรุปข้อดีและข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม

ในการร่วมกิจกรรมนักเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- สนทนา ปรึกษา กันโดยใช้วาจาที่สุภาพ (สัมมาวาจา)
- ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ผลักภาระหรือบังคับให้เพื่อนทำ (สัมมากัมมันตะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ)
- ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันตามเวลาที่กำหนด (สัมมาอาชีวะ)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

7. ครูสุ่มนักเรียน 3 คู่ ออกมาอภิปรายเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม ทั้ง 3 ข้อ ให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน เมื่อเพื่อนนำเสนอเสร็จนักเรียนร่วมตั้งคำถามในส่วนที่ไม่เข้าใจ โดยนักเรียนที่นำเสนอช่วยกันตอบคำถาม แล้วครูอธิบายเพิ่มเติม

(การนำเสนอ , ส.สรุปผล , ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง , การตั้งคำถาม , การตอบคำถาม , สัมมาวาจา , สัมมาทิฐิ , สัมมาสังกัปปะ)

ขั้นสรุปผล

8. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (สัมมาสังกัปปะ)

9. นักเรียนเขียนแผนที่ความคิดลงในกระดาษ A4 พร้อม ระบายสีให้สวยงาม ในหัวข้อ ลักษณะของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม , ข้อดี และข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบ ทุนนิยม ทำเป็นกลุ่มๆ ละ 3 คน ส่งในชั่วโมงถัดไป (การทำแผนที่ความคิด , ส.สั่งสม)

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นนำ

1. ครูทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม (ทักษะการจำ , ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง)

2. ครูเชื่อมโยงความสัมพันธ์โดยกล่าวว่า นอกจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแล้วยังมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม แบบคอมมิวนิสต์ และแบบผสม ดังนั้นวันนี้เราจะมาเรียนรู้เกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจทั้ง 3 แบบ

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า - ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความสมัครใจ กลุ่มละ 7 – 8 คน เพื่อศึกษาค้นคว้ารายละเอียดเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจ จากใบความรู้ที่ 5 และจากหนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์ ใช้เวลาประมาณ 10 นาที ตามหัวข้อที่กำหนดให้ ดังนี้

- ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม
- ระบบเศรษฐกิจแบบคอมมิวนิสต์
- ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

การทำกิจกรรมนักเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- การแบ่งกลุ่มนักเรียนต้องใช้วาจาที่สุภาพ รู้จักพูดถนอมน้ำใจผู้อื่น (สัมมาวาจา)
- ไม่บังคับเพื่อนเข้าร่วมกลุ่มหากเพื่อนไม่เต็มใจ ไม่มอบภารงานให้เพื่อนคนใดคนหนึ่ง ทุกคนต้องช่วยกันทำ (สัมมากัมมันตะ)
- ช่วยกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายและทำให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาอาชีวะ)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมารายงานให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน เมื่อตัวแทนกลุ่มรายงานเสร็จ หากเกิดข้อสงสัยนักเรียนที่ฟังสามารถตั้งคำถามถามได้โดยสมาชิกกลุ่มที่รายงานจะช่วยกันตอบคำถาม และครูอธิบายเพิ่มเติม (ทักษะการนำเสนอ , ส.สรุปผล , ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง , การตั้งคำถาม , การตอบคำถาม , สัมมาทิฐิ ,สัมมาสังกัปปะ)

ขั้นสรุปผล

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (สัมมาสังกัปปะ)

- ครูให้นักเรียนอ่านใบความรู้ที่ 5 ในหัวข้อระบบเศรษฐกิจของไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ใช้เวลา 3 นาที แล้วร่วมกันตอบคำถามต่อไปนี้

1. ประเทศไทยใช้ระบบเศรษฐกิจแบบใด (แบบผสมค่อนไปทางทุนนิยม)
2. ประเทศใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (มาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และเนการาบรูไนดารุสซาลาม)
3. ประเทศใดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ใช้ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม (สหภาพพม่า สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา)
4. ระบบเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมแต่จะค่อนไปทางทุนนิยมหรือสังคมนิยมนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยใด (ระบอบการปกครองของประเทศนั้นๆ)

(ทักษะการอ่าน อ่านในใจไม่รบกวนคนอื่น : สัมมาวาจา , การสรุปความรู้)

7. ครูให้นักเรียนเขียนแผนที่ความคิดรูปแบบอิสระ เพื่อเป็นการสรุปลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจแบบต่างๆ ตามหัวข้อรายงานของแต่ละกลุ่ม (งานกลุ่ม) ลงในกระดาษ A4 พร้อมทั้งระบายสีให้สวยงาม แล้วนำไปจัดเป็นป้ายนิเทศ (ส.สั่งสม) ส่งในชั่วโมงถัดไป

8. ให้นักเรียนทำใบงานที่ 5 เรื่องระบบเศรษฐกิจ (ส.สั่งสม)

สื่อการเรียนรู้

1. ใบความรู้ที่ 5
2. ใบงานที่ 5
3. บัตรคำ
4. หนังสือเรียนสาระเศรษฐศาสตร์

แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1. ห้องสมุดโรงเรียน
2. อินเทอร์เน็ต

http://school.obec.go.th/bankokwit/d3.htm

http://www.mu.ac.th/e-QuizMarie/html/1096/social%201.htm

http://www.geocities.com/motaldragon02/rabob.html

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ด้านความรู้ 1.1 การตอบคำถามต่างๆ 1.2 การค้นคว้า	- การตอบปากเปล่า - ศึกษาใบความรู้และหนังสือเรียน - การทำใบงาน - การทำแผนที่ความคิด	- คำถาม - ใบความรู้ที่ 5 - หนังสือเศรษฐศาสตร์ - ใบงานที่ 5 - แผนที่ความคิด	ครูผู้สอน
2. ด้านทักษะ - การทำงานกลุ่ม - การจำ - การวิเคราะห์ - การสังเคราะห์ - การตั้งคำถาม - การนำเสนอผลงาน - การทำแผนที่ความคิด - ทักษะ 7 ส.	- การศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย - การสังเกตพฤติกรรม	- คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แผนที่ความคิด - แบบประเมินทักษะ 7 ส.	ครูผู้สอน นักเรียน
3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จริยธรรม ค่านิยม - ความรับผิดชอบ - ความซื่อสัตย์ - ความมีวินัย	สังเกตพฤติกรรม	- แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - แบบบันทึกการส่งงาน	ครูผู้สอน นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

(นายปิยะพงษ์ ภิรมย์ไชย)

…….. /……/……

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

นักเรียนฝึกสมาธิได้ดีขึ้น และมีความตั้งใจ ไม่พูดคุย หรือเล่นกับเพื่อนในขณะนั่งสมาธิ การนำมรรคมีองค์แปด มาใช้ในการร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนก็มีความตั้งใจมากขึ้น ส่งผลให้การนำเสนอผลงานโดยใช้แผนที่ความคิด เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ มีความหลากหลาย และสวยงาม จากการประเมินผลงานกลุ่มในการร่วมมือกันทำ และนำเสนอแผนที่ความคิด จำนวน 6 กลุ่ม ปรากฏผล ดังนี้ อยู่ในระดับดีมาก จำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระดับดี จำนวน 3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.00 และระดับพอใช้ จำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 16.16 การใช้ทักษะ 7 ส.ในการเรียนการสอน ได้แก่ ส.สงสัย ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล ผลการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

ปัญหาและอุปสรรค

ด้านการส่งงาน มีนักเรียนส่งงานช้า จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 18.18 การฝึกฝนทักษะการสังเกต และการสำรวจ มีน้อยทำให้นักเรียนขาดทักษะ ส.สังเกต และ สำรวจ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ครูคอยกระตุ้นนักเรียนที่ส่งงานช้า ให้ปรับปรุงความรับผิดชอบ และการทำงานให้ดีขึ้น ครูควรจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนฝึกทักษะการสังเกต และการสำรวจให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อส่งเสริมทักษะ ส.สังเกต และ ส.สำรวจ

ลงชื่อ ..... ผู้สอน

(นางจาตุพร อยู่ศิริ)

แบบประเมินแผนที่ความคิด

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. …….. 6. ……

7. …….. 8. ……

ลำดับที่	รายการ	คุณภาพผลงาน			
		4	3	2	1
1	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
2	ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย				
3	ผลงานแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
4	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
5	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
รวม					

ลงชื่อ ..... ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
17-20	4 หมายถึง ดีมาก
13-16	3 หมายถึง ดี
9-12	2 หมายถึง พอใช้
5-8	1 หมายถึง ปรับปรุง

(เกณฑ์ประเมินผลอยู่หน้าถัดไป)

เกณฑ์การประเมินผลงานกลุ่ม (ผังมโนทัศน์)

รายการที่ประเมิน	ระดับคุณภาพ / คะแนน			
	ดีมาก (4)	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนด	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์ทุกข้อ / ทุกประเด็นสมบูรณ์	ผลงานสอดคล้องกับจุดประสงค์เป็นส่วนใหญ่ / เกือบทุกประเด็น	ผลงานสอดคล้อง กับจุดประสงค์บางข้อ / บางประเด็น	ผลงานไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์
2. ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา	ผลงานเสร็จทันตามเวลาที่กำหนด	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 1 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนด 2 วัน	ผลงานเสร็จช้ากว่าวันที่กำหนดเกิน 2 วัน
3. ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการและมีแนวคิดแปลกใหม่และเป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการและมีแนวคิดแปลกใหม่แต่ยังไม่เป็นระบบ	ผลงานถูกต้องตามหลักวิชาการแต่ยังไม่มีแนวคิดแปลกใหม่	ผลงานมีข้อบกพร่องและไม่มีแนวคิดแปลกใหม่
4. ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องครบถ้วนทุกประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่	นำความรู้มาจัดทำผลงานได้ถูกต้องเป็นบางประเด็น	นำความรู้มาจัดทำผลงานไม่ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่
5. ผลงานมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	ผลงานเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานส่วนใหญ่เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานบางส่วนเป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาด ชัดเจน สวยงาม สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา	ผลงานไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่สะอาด ไม่ชัดเจน ไม่สวยงาม ไม่สะดวกต่อการใช้ / ศึกษา

แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. ……... 6. ……

7. ……... 8. ……

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			ไม่ปฏิบัติควรปรับปรุง
		ดี	ปานกลาง	พอใช้	
1	มีการปรึกษาและวางแผนร่วมกันก่อนทำงาน	3	2	1	0
2	มีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมและสมาชิกทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
9	สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
รวม					

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจน ถือว่าดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลางให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่าพอใช้ให้ 1 คะแนน

ลงชื่อ .....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
21 – 30	ดี
11 – 20	พอใช้
0 - 10	ปรับปรุง

แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

ชื่อผู้ประเมิน ..... ชั้น..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการประเมิน	พฤติกรรมที่แสดงออก	ระดับการปฏิบัติ			หมายเหตุ
		3	2	1	
1. มีความสนใจใฝ่รู้	1. มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้				
	2. หาความรู้เพิ่มเติมโดยการสนทนา ถาม ฟัง และอ่าน				
	3. มีความสุขในการเรียนรู้				
2. ความมีระเบียบวินัย	4. มีการวางแผน และจัดระบบในการทำงาน				
	5. ทำงานตามขั้นตอนต่างๆที่ได้วางไว้				
	6. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อยของงาน				
3. ความรับผิดชอบ	7. ยอมรับผลการทำงานของตนเองทั้งดีและไม่ดี				
	8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันกำหนด				
	9. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม				
4. ความมุ่งมั่นและอดทน	10. ไม่ท้อถอยในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
	11. มีความอดทนในการแก้ปัญหา				
	12. ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ ไม่ทิ้งงานกลางคัน				
5. ความซื่อสัตย์สุจริต	13. บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงและไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองไปเกี่ยวข้อง				
	14. ไม่ลอกผลงานของคนอื่น				
	15. เคารพหรือปฏิบัติตามข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มที่กำหนดไว้				
6. ความเสียสละ	16. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว				
	17. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น				
7. ความมีเหตุผล	18. อธิบายหรือแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล				

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่า ปานกลาง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
41 – 60	ดี
21 – 40	พอใช้
0 - 20	ปรับปรุง

ใบความรู้ที่ 5

เรื่อง ระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจในประเทศหรือสังคมหนึ่งๆ จะมีความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจที่แตกต่างกันไป ซึ่งต่างก็ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุด รวมทั้งแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม ระบบเศรษฐกิจในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมของประเทศนั้นๆ อันได้แก่ การเมือง การปกครอง สังคมและวัฒนธรรม นโยบายทางเศรษฐกิจของผู้นำประเทศ เป็นต้น

ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง การจัดองค์การทางเศรษฐกิจอย่างมีแบบแผน มีวัตถุประสงค์และมีแนวทางปฏิบัติให้กับสถาบันทางเศรษฐกิจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจไปในแนวทางเดียวกัน

ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันแบ่งได้ 3 ระบบ คือ

1. ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม (Capitalism)
2. ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ ซึ่งแยกเป็น แบบสังคมนิยมเสรี (Socialism) และแบบคอมมิวนิสต์ (Communism)
3. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม (Mixed Economy)

ระบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม หมายถึง ระบบเศรษฐกิจที่เอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่างๆ มีเสรีภาพในการเลือกที่จะประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างเต็มที่ไม่ว่าในเรื่องการกำหนดนโยบายในการผลิต ว่าจะผลิตอะไร ผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อใคร ระบบนี้จะมีการแข่งขันระหว่างเอกชนอย่างเสรี หน่วยงานของรัฐจะเข้าไปเกี่ยวข้องน้อยที่สุด

ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐจะเป็นผู้วางแผนการผลิตจากส่วนกลาง มีการจำกัดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล และการทำงานของกลไกราคา แต่เน้นการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมแก่ประชาชน ระบบนี้มี 2 รูปแบบ คือ

ระบบสังคมนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเข้าไปเป็นผู้ดำเนินการผลิตโดยเน้นในด้านสวัสดิการของประชาชนในประเทศเป็นหลัก รัฐบาลเป็นผู้กำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและกิจกรรมขนาดใหญ่ที่สำคัญ เช่น กิจการสาธารณูปโภค เอกชนไม่มีเสรีภาพในการตัดสินใจเพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ยังมีกรรมสิทธิ์ในการถือครองทรัพย์สินส่วนตัว และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดเล็ก ประชาชนทั่วไปยังมีเสรีภาพอยู่บ้าง

ระบบคอมมิวนิสต์ เป็นระบบเศรษฐกิจที่รัฐบาลเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทุกชนิด โดยรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการในการตัดสินใจทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม โดยรัฐบาลจะกำหนดว่า จะ

ให้ประชาชนในประเทศผลิตสินค้าและบริการอะไร ผลิตอย่างไร และเพื่อส่งให้ใครบริโภค ประชาชนไม่มีเสรีภาพในการถือครองทรัพย์สิน ไม่มีเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพ หรือการเลือกซื้อสินค้าและบริการมาบริโภค

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม คือ ระบบเศรษฐกิจที่นำลักษณะสำคัญของระบบทุนนิยมและสังคมนิยมมารวมไว้ด้วยกัน กล่าวคือ มีทั้งส่วนที่ปล่อยให้เอกชนตัดสินใจดำเนินการกิจกรรมทางเศรษฐกิจเอง และส่วนที่รัฐบาลเข้าไปควบคุมและวางแผนทางเศรษฐกิจ

สรุปลักษณะสำคัญของระบบเศรษฐกิจรูปแบบต่างๆ

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีลักษณะสำคัญดังนี้

- เอกชนเป็นเจ้าของทรัพย์สินและปัจจัยการผลิต บุคคลมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัว มีสิทธิ์ที่จะใช้ แสวงหา หรือจำแนกแจกจ่ายอย่างใดก็ได้ นอกจากนี้ยังอาจให้ผู้อื่นโดยระบุเงื่อนไขการใช้ให้ชัดเจน เช่น การให้เช่าที่อยู่อาศัย เป็นต้น
- เอกชนมีเสรีภาพในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งในด้านการผลิตสินค้า การจำแนกแจกจ่ายหรือการกระจายสินค้า การบริโภค ซึ่งจะทำให้เกิดการผลิตสินค้าใหม่ๆ มากขึ้น และส่งผลให้สังคมนั้นเจริญก้าวหน้า
- มีการแข่งขันระหว่างเอกชนในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง เนื่องจากทุกคนมีอิสระในการผลิต การบริโภค การค้า การแข่งขันจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ การแข่งขันจึงทำให้มีการเพิ่มประสิทธิภาพมากขึ้นและเป็นผลดีต่อระบบเศรษฐกิจ
- การผลิตขึ้นอยู่กับกลไกราคา ในระบบนี้ราคาและตลาดจะทำหน้าที่ตัดสินปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในเรื่องการผลิต กรรมวิธีในการผลิต การจัดสรรผลผลิต จะถูกจัดสรร โดยผ่านตลาด ผู้ที่มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องนี้ ได้แก่ ผู้ผลิตและผู้บริโภค โดยทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจผ่านกระบวนการปรับตัวของราคา ผ่านกลไกราคา
- มีกำไรเป็นแรงจูงใจในการผลิต จุดมุ่งหมายสูงสุดของการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ คือ การพยายามแสวงหาผลประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ให้ได้มากที่สุด โดยผู้ผลิตมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสวงหากำไรสูงสุด ในขณะที่ผู้บริโภคก็จะพยายามให้ตนเองได้รับความพอใจสูงสุดจากการซื้อสินค้าและบริการมาบริโภคในแต่ละครั้ง
- มีการใช้ทุนและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า จากการที่เอกชนมีการแข่งขันกันอย่างกว้างขวางผู้ผลิตแต่ละรายต่างเน้นการผลิตสินค้าที่ดีมีคุณภาพเหนือคู่แข่งขัน จึงนำทุนและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ามาใช้ในการผลิต ส่งผลให้ประเทศชาติเจริญก้าวหน้ามากขึ้น

- รัฐไม่เข้าแทรกแซงการผลิต รัฐบาลไม่เข้าควบคุมหรือแทรกแซงใดๆ ปล่อยให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างเสรี

ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

- เกิดประโยชน์ต่อผู้บริโภค เพราะมีการแข่งขัน ทำให้มีสินค้าที่มีคุณภาพ และราคาไม่สูงมาก
- เกิดประโยชน์ต่อผู้ผลิต เพราะมีเสรีภาพในการผลิตทำให้เอกชนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะผลิตสินค้าใหม่ๆ และมีคุณภาพที่ดีเพื่อสนองความต้องการผู้บริโภค
- ลดภาระของรัฐบาลในการเข้าไปดำเนินธุรกิจด้วยตนเอง
- การมีเสรีภาพในการประกอบธุรกิจอย่างเต็มที่ ก่อให้เกิดการแข่งขันอย่างเสรี ทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการผลิต
- ทำให้เกิดการสะสมความมั่งคั่งในรูปทุนต่างๆ ซึ่งเป็นแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการขยายความมั่งคั่งออกไปและพัฒนาความสามารถในการสร้างสรรค์เทคโนโลยีต่างๆ ต่อไป

ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

- เกิดความไม่เท่าเทียมกันของรายได้เกิดช่องว่างทางสังคม
- เกิดกลุ่มผู้มีอิทธิพลในวงการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เช่น นายทุนอุตสาหกรรม นายธนาคาร ฯลฯ
- การใช้ทรัพยากรเป็นไปอย่างสิ้นเปลืองเพราะมีการให้เสรีภาพในการผลิตมาก
- ธุรกิจขนาดเล็กจะเสียเปรียบธุรกิจขนาดใหญ่ และในไม่ช้าต้องเลิกกิจการ เกิดการผูกขาดของธุรกิจขนาดใหญ่ทำให้สินค้ามีราคาแพง

ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม มีลักษณะสำคัญดังนี้

- รัฐเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เพราะรัฐเป็นตัวแทนของประชาชน แต่ยินยอมให้เอกชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตได้บางส่วน เช่น การเกษตร การค้าย่อย ที่อยู่อาศัย เป็นต้น
- รัฐควบคุมการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกขั้นตอนตั้งแต่การผลิต การกระจายและการแลกเปลี่ยน โดยรัฐยินยอมให้เอกชนมีเสรีภาพในการผลิตบางอย่างได้แต่รัฐสามารถเข้าควบคุมและแทรกแซงการผลิตและการตลาดได้
- รัฐวางแผนดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากส่วนกลาง และดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางอย่างที่มีความสำคัญต่อส่วนรวม เช่น การสาธารณูปโภค เป็นต้น

- ระบบสหกรณ์มีความสำคัญมาก
- การจัดสวัสดิการของรัฐเป็นไปอย่างกว้างขวาง
- รัฐจัดเก็บภาษีในอัตราที่ก้าวหน้า

ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

- ลดปัญหาช่องว่างทางสังคม คนรวยต้องเสียภาษีมาก สร้างความเสมอภาคทางสังคมและเศรษฐกิจ
- มีการจัดรัฐสวัสดิการแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม
- รัฐควบคุมการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด
- รัฐควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่
- ประชาชนยังคงมีเสรีภาพทางการเมืองอย่างสมบูรณ์

ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม

- เอกชนขาดเสรีภาพในการผลิตจึงไม่มีแรงจูงใจในการทำงาน นอกจากนี้ระบบภาษีในอัตราก้าวหน้าทำให้นายทุนขาดแรงจูงใจ เพราะเก็บภาษีในอัตราสูง เป็นผลกระทบต่อการขยายธุรกิจและการลงทุนใหม่ๆ
- กิจการบางอย่างที่รัฐดำเนินการเองอาจขาดประสิทธิภาพและขาดทุนได้
- เกิดความล่าช้าในการตัดสินใจ เพราะการควบคุมโดยรัฐบาลจากส่วนกลางและอาจตัดสินใจผิดพลาดได้

ระบบเศรษฐกิจแบบผสม มีลักษณะสำคัญดังนี้

- การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน มุ่งควบคุมการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ที่ดิน ป่าไม้ แร่ธาตุ เป็นต้น โดยรัฐจะออกกฎหมายควบคุมการใช้ การเป็นเจ้าของ กฎหมายเวนคืน หรือโอนมาดำเนินการโดยรัฐได้เพื่อเป็นการป้องกันและแก้ไขความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นแก่ส่วนรวม ส่วนทรัพย์สินถาวรที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก ฯลฯ เอกชนจะมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเหล่านั้นได้โดยเสียภาษีให้รัฐ เพื่อที่รัฐจะสามารถควบคุมการใช้จ่าย และเป็นการหารายได้เข้ารัฐ หรือเพื่อขจัดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม
- มีการดำเนินธุรกิจโดยเอกชนกับรัฐ เอกชนจะดำเนินธุรกิจและเป็นเจ้าของผู้ประกอบการในธุรกิจส่วนใหญ่ของประเทศ ส่วนรัฐจะเข้าไปแทรกแซงหรือดำเนินธุรกิจบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับประชาชนส่วนรวมในรูปแบบของรัฐวิสาหกิจ

- มีการแข่งขันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้บริโภค และเจ้าของปัจจัยการผลิต มีโอกาสเลือกดำเนินกิจการของตนและเจรจาตกลงหรือแข่งขันต่อรองกัน ก่อให้เกิดการเลือกวิธีการและเครื่องมือที่ดีที่สุดเพื่อจะได้สามารถอยู่แข่งขันกับผู้อื่นได้ จึงไม่ก่อให้เกิดระบบผูกขาดในระบบเศรษฐกิจ

- แรงจูงใจทางด้านกำไร สิ่งที่กระตุ้นให้เอกชนดำเนินธุรกิจ คือ กำไร แต่ในบางกรณีรัฐบาลอาจเข้ามาแทรกแซงไม่ให้เอกชนนั้นได้รับกำไรมากเกินไป และกิจการบางอย่างรัฐจะเข้ามาดำเนินการเองโดยไม่ได้มุ่งหวังกำไร แต่เพื่อให้คนส่วนใหญ่ได้รับการบริโภคหรือการบริการอย่างเท่าเทียมกัน การเข้ามาแทรกแซงของรัฐจะมากหรือน้อยแค่ไหนสามารถพิจารณาจากกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่างๆ ที่รัฐออกมาควบคุม เช่น กฎหมายควบคุมอาหารและยา กฎหมายค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำ กฎหมายที่เกี่ยวกับบริการทางด้านสาธารณูปโภค เป็นต้น

<u>ข้อดีของระบบเศรษฐกิจแบบผสม</u>

- รัฐจะเข้าแทรกแซงการผลิตของเอกชน เฉพาะที่จำเป็น แต่เอกชนยังคงมีเสรีภาพในการผลิตเป็นส่วนใหญ่

- ประชาชนยังคงมีเสรีภาพทางการเมือง

<u>ข้อเสียของระบบเศรษฐกิจแบบผสม</u>

- การแก้ไขปัญหาช่องว่างทางสังคมและปัญหาความเหลื่อมล้ำทางรายได้ มักไม่มีประสิทธิภาพ

- นายทุนมีอิทธิพลเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยเป็นผู้สนับสนุนพรรคการเมือง ตลอดจนได้รับผลประโยชน์จากพรรคการเมืองที่ตนสนับสนุน

กล่าวโดยสรุป ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง กลุ่มบุคคลของสังคมที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มของสถาบันทางเศรษฐกิจซึ่งยึดถือแนวปฏิบัติแนวทางเดียวกันในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถบำบัดความต้องการแก่บุคคลต่างๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้นให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ระบบเศรษฐกิจของไทยเป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมที่ค่อนไปทางทุนนิยม เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะเปิดกว้าง โดยมีการติดต่อสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ เช่น การค้า การลงทุน การเรียนรู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี ความร่วมมือกันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศต่างๆ เป็นต้น ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยโบราณกาล เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศที่เหมาะและมีความอุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจในภาคเกษตรกรรมจึงมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทย ถึงแม้ว่าการผลิตในภาคเกษตรส่วนใหญ่ยังคงเป็นการผลิตที่ยังล้าสมัยอยู่ก็ตาม

ระบบเศรษฐกิจประเทศไทยมีลักษณะที่มีการแข่งขันและเอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่รัฐบาลก็มีบทบาทในการวางแผนและการแทรกแซงการทำงานของกลไกราคา ซึ่งสินค้าบางชนิดรัฐบาลจะเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าเอง ดังนั้นระบบเศรษฐกิจของไทย เอกชนจะมีบทบาทมากกว่ารัฐบาล แต่อย่างไรก็ตามรัฐบาลจะมีบทบาทในการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ การให้สัมปทานแก่เอกชนเพื่อให้เอกชนลงทุนในโครงการสาธารณูปโภคบางประเภท เช่น รถโดยสารประจำทาง โทรศัพท์ รถไฟฟ้ากรุงเทพมหานคร เป็นต้น

ระบบเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นระบบเศรษฐกิจแบบผสมเหมือนกับประเทศไทย แต่จะค่อนไปทางทุนนิยมหรือสังคมนิยมนั้นขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของประเทศนั้นๆ เช่น มาเลเซีย สาธารณรัฐสิงคโปร์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย และเนการาบรูไนดารุส-ซาลาม มีระบบเศรษฐกิจแบบผสม ส่วนประเทศสหภาพพม่า สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา มีระบบเศรษฐกิจแบบสังคม-นิยม โดยพื้นฐานแล้วประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นประเทศเกษตรกรรม มีสินค้าส่งออกที่คล้ายคลึงกัน เช่น ข้าว ยางพารา ผลไม้ต่างๆ เป็นต้น ยกเว้นประเทศสิงคโปร์ที่เป็นประเทศอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม รวมทั้งเป็นท่าเรือที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก และประเทศบรูไนที่มีรายได้จากก๊าซธรรมชาติและน้ำมันเป็นรายได้หลักของประเทศในปัจจุบันประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหลายประเทศ ได้แก่ ไทย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย มีรายได้จากการส่งออกสินค้าเกี่ยวกับอิเล็กทรอนิกส์ อุปกรณ์ และส่วนประกอบของเครื่องคอมพิวเตอร์ เครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ มากกว่ารายได้จากสินค้าเกษตร แต่อย่างไรก็ตาม สินค้าเกษตรกรรมก็เป็นสินค้าที่มีความสำคัญต่อภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความพยายามที่จะพัฒนาสินค้าเกษตรกรรมให้มีคุณภาพมากขึ้นและเก็บรักษาได้นานยิ่งขึ้น

หนังสืออ้างอิง

กมล ทองธรรมชาติ และคณะ. **สาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม** : สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม. 1 ช่วงชั้นที่ 3 . กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2546.

ทวี ทวีวาร และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (เล่ม 1) ม. 1** กรุงเทพฯ : ประสานมิตร,2547

เพ็ญสุรัตน์ (ศรีสวัสดิ์) หอมแย้ม และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม. 1-2-3.** กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิตการพิมพ์, มปป.

เอนก เธียรถาวร. **เศรษฐศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1** ช่วงชั้นที่ 3 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช ,2546

ใบงานที่ 5

ระบบเศรษฐกิจ

จุดประสงค์

นักเรียนสามารถบอกระบบเศรษฐกิจได้

คำสั่ง

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. ให้นักเรียนบอกความหมาย และรูปแบบของระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง .....

.....

.....

ระบบเศรษฐกิจมี ..... รูปแบบ ได้แก่

.....

.....

.....

.....

2. ให้นักเรียนนำตัวเลขหน้าข้อความเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจรูปแบบต่างๆ เติมลงในตารางด้านล่างให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

1. เอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่างๆ
2. รัฐเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด
3. รัฐให้สัมปทานกิจกรรมบางอย่างแก่เอกชนในกรณีที่รัฐไม่สามารถดำเนินการเอง
4. รัฐเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าและบริการ
5. เป็นระบบเศรษฐกิจที่นำลักษณะสำคัญของระบบทุนนิยมและสังคมนิยม
6. มีการแข่งขันกันผลิตและขายสินค้าอย่างเสรี
7. การตัดสินใจทางเศรษฐกิจเป็นไปตามภาวะของตลาด
8. รัฐวางแผนในการผลิตสินค้าและบริการ
9. รัฐเข้ามาดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน
10. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือทรัพยากรมักเป็นของรัฐ

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม	ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ	ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

ชื่อ – สกุล .....
ชั้น .....
เลขที่ .....
วันที่ ..... เดือน ..... พ.ศ. .....

เฉลยใบงานที่ 5

ระบบเศรษฐกิจ

จุดประสงค์

นักเรียนสามารถบอกระบบเศรษฐกิจได้

คำสั่ง

ให้นักเรียนตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้อง

1. ให้นักเรียนบอกความหมาย และรูปแบบของระบบเศรษฐกิจ

ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่รวมตัวกันทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้รูปแบบการปกครอง จารีตประเพณี สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ เพื่อจะกำหนดว่าจะผลิตอะไร จำนวนมากน้อยเท่าใด ใช้วิธีการผลิตอย่างไร และผลิตเพื่อขายให้ใคร

ระบบเศรษฐกิจมี 3 รูปแบบ ได้แก่

1. ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม
2. ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ ซึ่งแยกเป็นแบบสังคมนิยมเสรีและแบบคอมมิวนิสต์
3. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

2. ให้นักเรียนนำตัวเลขหน้าข้อความเกี่ยวกับระบบเศรษฐกิจรูปแบบต่างๆ เติมลงในตารางด้านล่างให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน

1. เอกชนสามารถมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่างๆ
2. รัฐเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจน้อยที่สุด
3. รัฐให้สัมปทานกิจกรรมบางอย่างแก่เอกชนในกรณีที่รัฐไม่สามารถดำเนินการเอง
4. รัฐเป็นผู้กำหนดราคาสินค้าและบริการ
5. เป็นระบบเศรษฐกิจที่นำลักษณะสำคัญของระบบทุนนิยมและสังคมนิยม
6. มีการแข่งขันกันผลิตและขายสินค้าอย่างเสรี
7. การตัดสินใจทางเศรษฐกิจเป็นไปตามภาวะของตลาด
8. รัฐวางแผนในการผลิตสินค้าและบริการ
9. รัฐเข้ามาดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับสาธารณูปโภคที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของประชาชน
10. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหรือทรัพยากรมักเป็นของรัฐ

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม	ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ	ระบบเศรษฐกิจแบบผสม
ข้อที่ 1	ข้อที่ 4	ข้อที่ 3
ข้อที่ 2	ข้อที่ 8	ข้อที่ 5
ข้อที่ 6	ข้อที่ 10	ข้อที่ 9
ข้อที่ 7		

แผนการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ปีการศึกษา 2552
แผนการเรียนรู้ที่ 6 กลไกราคา จำนวน 2 ชั่วโมง
ผู้สอน นางจาตุพร อยู่ศิริ โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสอน วันที่ 21 – 22 เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2552

****

มาตรฐานการเรียนรู้

ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ของระบบเศรษฐกิจและความจำเป็นของการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1- ม. 3)

เข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจการตลาด

สาระสำคัญ

ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม หรือแบบตลาด การดำเนินงานและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจล้วนเป็นไปตามภาวะของตลาดหรือกลไกราคา ซึ่งอาศัยราคาของสินค้าเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรให้แก่ทุกคนในระบบเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงกัน กล่าวคือ ราคาจะทำหน้าที่คล้ายเป็นสัญญาณให้ผู้ผลิตและผู้ขายทราบว่า สินค้าและบริการในตลาดเกิดการขาดแคลนหรือมีมากจนล้นตลาด ดังนั้น ราคาจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ภาวะทางตลาดทำงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการทำงานของราคาสินค้านี้ เราเรียกว่า กลไกราคา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สะท้อนถึงภาวการณ์แข่งขันกันเข้าครอบครองสินค้าและบริการระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย อนึ่ง ราคาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะตลาด ซึ่งขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานในขณะนั้น

ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

รู้และเข้าใจกลไกราคาในระบบเศรษฐกิจการตลาด

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นักเรียนบอกความหมายของคำว่า กลไกราคาได้
2. นักเรียนอธิบายเกี่ยวกับกฎอุปสงค์ อุปทานได้
3. นักเรียนสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์และหลักการเกี่ยวกับกลไกราคาได้

เนื้อหาสาระ

1. ความหมายของกลไกราคาหรือกลไกตลาด
2. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปทาน

กระบวนการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1

ขั้นนำ

1. ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์หาคำตอบ เช่น

- ทำไมในช่วงเทศกาลถือศีลกินเจ ผักและผลไม้จึงมีราคาแพง

(ผู้บริโภคหันมารับประทานผักและผลไม้ งดทานเนื้อสัตว์ในช่วงเทศกาล ความต้องการผักและผลไม้จึงมีมากราคาจึงแพง)

- ทำไมผลไม้ เช่น เงาะ มังคุด และทุเรียน จึงมีราคาถูกในช่วงเดือนพฤษภาคม – กรกฎาคม (เป็นฤดูกาลผลไม้ เงาะ มังคุด และทุเรียน มีผลผลิตออกมาจำหน่ายในท้องตลาดปริมาณมากจนเกินความต้องการของผู้บริโภคราคาจึงถูก)

(กระตุ้นให้นักเรียนสงสัยเพื่อฝึกฝนการเป็นคนช่างคิด ช่างสงสัย รู้จักตั้งคำถาม นำไปสู่การเป็นคนใฝ่รู้ ตื่นตัว คิดเป็น : ส.สงสัย)

2. จากกิจกรรมครูเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าใจเกี่ยวกับราคาสินค้าว่าขึ้นอยู่กับความต้องการสินค้าของผู้บริโภค และปริมาณสินค้าในตลาด ดังนั้นวันนี้เราจะเรียนเรื่องกลไกราคา ครูเขียนหัวข้อที่จะสอนบนกระดาน (ทักษะการฟัง , การเชื่อมโยงความสัมพันธ์)

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย(พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

หลับตากำหนดลมหายใจเข้า- ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จัก

การใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. นักเรียนศึกษาใบความรู้ที่ 6 และหนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์ เรื่องกลไกราคา หรือกลไกตลาด เพื่อหาความหมายของกลไกราคา แล้วเขียนสรุปความรู้ลงในสมุดบันทึกวิชาสังคมใช้เวลา 3 นาที (ทักษะการอ่าน การสรุปความรู้ การเขียน ส.สืบค้น สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ) ข้อควรปฏิบัติของนักเรียน

- นักเรียนควรอ่านใบความรู้ และหนังสือในใจ ไม่อ่านเสียงดังรบกวนเพื่อน : สัมมาวาจา มีความเพียรพยายามในการอ่านใบงานให้เสร็จ (สัมมาวายามะ) อ่านอย่างมีสติ (สัมมาสติ) จิตใจจดจ่อในเรื่องที่อ่านไม่คุยหรือเล่นกับเพื่อน (สัมมาสมาธิ)
- ทำงานที่ได้รับมอบหมายด้วยตนเอง ไม่ลอกงานเพื่อน ไม่บังคับให้เพื่อนทำให้ตนเอง ไม่นำอุปกรณ์การเรียนของคนอื่นมาใช้โดยไม่ขออนุญาตจากเจ้าของ : สัมมากัมมันตะ
- ตั้งใจทำงานให้เสร็จเรียบร้อยตามเวลาที่กำหนด : สัมมาอาชีวะ

5. ครูแสดงบัตรคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับกลไกราคา แล้วให้นักเรียนจับคู่กับเพื่อนที่นั่งติดกัน หานิยามของคำต่างๆ ดังนี้

- อุปสงค์
- อุปทาน
- ปริมาณดุลยภาพ
- ราคาดุลยภาพ

โดยศึกษาจากใบความรู้ที่ 6 และหนังสือเรียนสาระเศรษฐศาสตร์ แล้วสรุปความหมายของนิยามคำศัพท์ที่กำหนดให้ลงในสมุดบันทึกวิชาสังคม ใช้เวลาประมาณ 5 นาที (สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

6. ครูสุ่มนักเรียน 5 คู่ ออกมาเฉลยนิยามของคำศัพท์แต่ละคำให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน ครูอธิบายเพิ่มเติม (สรุปผล สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ)

7. ครูแสดงแผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ อุปทาน และจุดดุลยภาพ พร้อมทั้งอธิบายเพิ่มเติม

8. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (สัมมาสังกัปปะ) โดยครูให้นักเรียนศึกษา

ใบความรู้ที่ 6 ในหัวข้อ ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปทาน ใช้เวลา 5 นาที แล้วร่วมกันตอบคำถามดังนี้

- ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์มีอะไรบ้าง พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลประกอบพอเข้าใจ (ราคาสินค้า รายได้ของผู้บริโภค จำนวนประชากร ราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง รสนิยมของผู้บริโภค)

- ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปทานมีอะไรบ้าง พร้อมทั้งอธิบายเหตุผลประกอบพอเข้าใจ(ราคาสินค้า ต้นทุนการลิต ราคาสินค้าชนิดอื่น ปัจจัยอื่นๆ เช่น นโยบายรัฐบาล)

(ทักษะการอ่าน การวิเคราะห์ การสรุปความรู้ ส.สืบค้น การแสดงความคิดเห็น)

ขั้นสรุปผล

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา โดยให้นักเรียนช่วยกันพูดสรุปนิยามศัพท์เกี่ยวกับอุปสงค์ อุปทาน ปริมาณดุลยภาพ ราคาดุลยภาพ มาพอเข้าใจ พร้อมทั้งช่วยกันพูดสรุปปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ และอุปทาน มาเป็นข้อๆ พอเข้าใจ (สัมมาสังกัปปะ , ส.สรุปผล)

ชั่วโมงที่ 2

ขั้นนำ

1. ครูตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนร่วมกันวิเคราะห์ความสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์

- นักเรียนคิดว่าวิชาเศรษฐศาสตร์มีความจำเป็นหรือไม่ เพราะเหตุใด (จำเป็นเพราะสามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันโดยรู้จักใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า) (ทักษะการวิเคราะห์ , การประเมินค่า , การพูดแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล)

2. ครูเชื่อมโยงความสัมพันธ์จากกิจกรรมโดยกล่าวว่า ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ มีส่วนช่วยตัดสินใจในการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียนหลายอย่าง เช่น การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า การเลือกซื้อสินค้าและบริการมาอุปโภคและบริโภคได้อย่างเหมาะสม การวางแผนผลิตสินค้าในหน่วยครัวเรือน ฯลฯ ดังนั้นวันนี้เราจะมาทบทวนความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ที่เรียนมาแล้วทั้งหมด 6 หน่วยการเรียนรู้
(ทักษะการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ ทักษะการฟัง)

ขั้นสอน

ขั้นที่ 1 การฝึกจิตเบื้องต้น (จิตตภาวนา)

เป็นการเตรียมความพร้อมในการเรียนและฝึกจิตให้มีสมาธิ มีขั้นตอน ดังนี้

3. นักเรียนปฏิบัติสมาธิ ตามหลักอานาปานสติ (การกำหนดลมหายใจเข้า – ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้าออกเป็นหลัก) ใช้เวลา 5 นาที โดยการปฏิบัติดังนี้

3.1 นักเรียนทุกคนรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย(พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) โดยให้นั่งตัวตรง แต่ไม่เกร็งตัว หงายมือ มือขวาทับมือซ้าย

3.2 หลับตากำหนดลมหายใจเข้า- ออก ให้สติอยู่กับลมหายใจเข้า - ออก ไม่เผลอสติ ไม่คิดเรื่องอื่นขณะปฏิบัติสมาธิให้นักเรียนมีความเพียรพยายาม (สัมมาวายามะ) มีความรู้ตัวทั่วพร้อม (สัมมาสติ) และมีจิตใจจดจ่ออยู่กับลมหายใจเข้า - ออก (สัมมาสมาธิ) (ฝึกฝนให้นักเรียนรู้จักการใช้ หู ตา จมูก กาย และใจในการเรียนรู้เกิดการพัฒนาสมองและการใช้ทักษะของร่างกายทั้ง 5 : ส.สัมผัส)

ขั้นที่ 2 ขั้นการศึกษา

4. ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มตามความสมัครใจ กลุ่มละ 7 – 8 คน เพื่อช่วยกันทำแบบฝึกหัดทบทวนความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ ใบงานที่ 6 ใช้เวลา 7 นาที (ฝึกฝนให้นักเรียนทบทวนความถูกต้องแม่นยำของเนื้อหา : ส.สั่งสม)

การทำกิจกรรมนักเรียนควรปฏิบัติดังนี้

- การแบ่งกลุ่ม นักเรียนต้องใช้วาจาที่สุภาพ รู้จักพูดถนอมน้ำใจผู้อื่น (สัมมาวาจา)
- ไม่บังคับเพื่อนเข้าร่วมกลุ่มหากเพื่อนไม่เต็มใจ ไม่ปฏิเสธหากเพื่อนต้องการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม ไม่มอบภารงานให้เพื่อนคนใดคนหนึ่ง ทุกคนต้องช่วยกันทำ (สัมมากัมมันตะ)
- ช่วยกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายและทำให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด การงานไม่คั่งค้าง (สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาอาชีวะ)

ขั้นที่ 3 ขั้นผลของการศึกษา

5. ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกเฉลยคำตอบในใบงานที่ 6 ให้เพื่อนร่วมชั้นฟังหน้าชั้นเรียน เพื่อนกลุ่มอื่นที่รับฟังคำตอบร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าคำตอบถูกต้องหรือไม่ หากไม่ถูกต้องก็ช่วยกันเฉลยคำตอบให้ถูกต้อง ครูอธิบายเพิ่มเติม
(ทักษะการนำเสนอ , ส.สรุปผล , ทักษะการฟัง , มารยาทในการฟัง , สัมมาทิฐิ ,สัมมาสังกัปปะ)

ขั้นสรุปผล

6. ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปเนื้อหา (สัมมาสังกัปปะ) ด้วยการตอบคำถามดังต่อไปนี้

- ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ที่นักเรียนเรียนรู้แล้วมีหัวข้อใดบ้าง
(ความหมาย และความเป็นมาของวิชาเศรษฐศาสตร์ , ปัจจัยสำคัญในการซื้อสินค้าและบริการ , หน่วยเศรษฐกิจ , ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ , ระบบเศรษฐกิจ , กลไกราคา)
- วิชาเศรษฐศาสตร์เกี่ยวข้องกับอะไรมากที่สุด (การเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดไปใช้ในการผลิตสินค้า และบริการให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด)
- หลักการและวิธีเลือกบริโภคมีอะไรบ้าง
(หลักความจำเป็น ประโยชน์ของสินค้าและบริการ ความประหยัด)
- หน่วยเศรษฐกิจประกอบด้วยอะไรบ้าง
(หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ หน่วยรัฐบาล)
- ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจเกิดจากอะไร
(ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการของมนุษย์มีไม่จำกัด)

- ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันมีกี่ระบบ อะไรบ้าง

(ระบบเศรษฐกิจมี 3 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม 2) ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับซึ่งแยกเป็น แบบสังคมนิยมเสรี และแบบคอมมิวนิสต์ 3)ระบบเศรษฐกิจแบบผสม)

- กลไกราคา มีความหมายว่าอย่างไร

(กลไกราคา หมายถึง กลไกการทำงานของอุปสงค์และอุปทานในตลาดของสินค้าใดสินค้าหนึ่ง ถ้าเป็นตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างแท้จริง ราคาสินค้าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์ และอุปทานของสินค้านั้น การเปลี่ยนแปลงของราคา ปริมาณเสนอซื้อ และปริมาณเสนอขายของสินค้านั้น จะต้องเป็นไปโดยปราศจากการแทรกแซงราคาของรัฐ)

(ทักษะการจำ , การสรุปความรู้ ,ส.สรุปผล)

สื่อการเรียนรู้

1. บัตรคำ
2. ใบความรู้ที่ 6
3. หนังสือเรียนเศรษฐศาสตร์
4. แผนภูมิความสัมพันธ์ระหว่างอุปสงค์ อุปทาน และจุดดุลยภาพ

แหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

1. ห้องสมุดโรงเรียน
2. อินเทอร์เน็ต

http://www.chanupatham.ac.th/web/images/stories/doc/price.doc

http://school.obec.go.th/bankokwit/d1.htm

http://learners.in.th/file/wanna_chai/view/48202

การวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวัด	วิธีการ	เครื่องมือ	ผู้ประเมิน
1. ด้านความรู้ 1.1 การตอบคำถามต่างๆ 1.2 การค้นคว้า 1.3 ทำแบบทดสอบ	- การตอบปากเปล่า - ศึกษาใบความรู้และหนังสือเรียน - การทำใบงาน - ทำแบบทดสอบหลังเรียน	- คำถาม - ใบความรู้ที่ 1 - 6 - หนังสือเศรษฐศาสตร์ - การทำใบงานที่ 6 - แบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ	ครูผู้สอน
2. ด้านทักษะ - การทำงานกลุ่ม - การจำ - การวิเคราะห์ - การตั้งคำถาม - การนำเสนอผลงาน - ทักษะ 7 ส.	- การศึกษางานตามที่ได้รับมอบหมาย - การสังเกตพฤติกรรม	- คำถาม - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินทักษะ 7 ส.	ครูผู้สอน นักเรียน
3. ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จริยธรรม ค่านิยม - ความรับผิดชอบ - ความซื่อสัตย์ - ความมีวินัย	สังเกตพฤติกรรม	- แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์ - แบบบันทึกการส่งงาน	ครูผู้สอน นักเรียน

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

(นายปิยะพงษ์ ภิรมย์ไชย)

…….. /……/……

บันทึกผลการจัดการเรียนรู้

นักเรียนตั้งใจในการฝึกสมาธิดี ใช้มรรคมีองค์แปด ในการร่วมกันศึกษาใบความรู้ตามที่ได้รับมอบหมาย และนำความรู้จากการศึกษานิยามศัพท์มาแลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อน จากการสังเกตพฤติกรรม พบว่า นักเรียนมีสมาธิ มีความตั้งใจในการร่วมกิจกรรม ทำงานเสร็จตามเวลาที่กำหนด ยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน ด้านการประเมินผลการเรียนรู้หลังเรียน จากแบบทดสอบจำนวน 30 ข้อ แบบปรนัย 4 ตัวเลือก ผลการประเมินปรากฏว่า คะแนนเฉลี่ย $\overline{X}$ = 20.91 ซึ่งสูงกว่าผลการทดสอบก่อนเรียนโดยมีค่าเฉลี่ย $\overline{X}$ = 12.15 การใช้ทักษะ 7 ส.ในการเรียนการสอน ได้แก่ ส.สงสัย ส.สัมผัส ส.สืบค้น ส.สั่งสม และ ส.สรุปผล ผลการประเมินพฤติกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี

ปัญหาและอุปสรรค

นักเรียน ส่งงานช้า จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 15.15 การฝึกฝนทักษะการสังเกต และการสำรวจ มีน้อยทำให้นักเรียนขาดทักษะ ส.สังเกต และ สำรวจ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

หาสาเหตุของการไม่ส่งงานตามเวลาที่กำหนด พบว่า ทำใบงานไม่ได้ในบางข้อ ครูช่วยแก้ปัญหาโดยการอธิบายเพิ่มเติม และกระตุ้นให้นักเรียนส่งงานให้ตรงตามเวลาที่กำหนด ครูควรเพิ่มกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกทักษะการสังเกต และการสำรวจ ในกิจกรรมการเรียนการสอน

ลงชื่อ ..... ผู้สอน

(นางจาตุพร อยู่ศิริ)

แบบสังเกตพฤติกรรมการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กลุ่มที่ .....

สมาชิกภายในกลุ่ม 1. ……. 2. ……

3. ……. 4. ……

5. …….. 6. ……

7. …….. 8. ……

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

ที่	รายการพฤติกรรม	คุณภาพการปฏิบัติ			ไม่ปฏิบัติควรปรับปรุง
		ดี	ปานกลาง	พอใช้	
1	มีการปรึกษาและวางแผนร่วมกันก่อนทำงาน	3	2	1	0
2	มีการแบ่งหน้าที่อย่างเหมาะสมและสมาชิกทำตามหน้าที่ทุกคน				
3	มีการปฏิบัติงานตามขั้นตอน				
4	มีการให้ความช่วยเหลือกัน				
5	ผลงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด				
6	ผลงานเสร็จทันตามกำหนดเวลา				
7	ผลงานมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์				
8	ผลงานแสดงถึงการนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้				
9	สามารถให้คำแนะนำกลุ่มอื่นได้				
รวม					

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจน ถือว่าดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลางให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่าพอใช้ ให้ 1 คะแนน

ลงชื่อ .....ผู้ประเมิน

...../...../.....

เกณฑ์การตัดสินคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
21 – 30	ดี
11 – 20	พอใช้
0 - 10	ปรับปรุง

แบบประเมินคุณธรรมจริยธรรม / คุณลักษณะอันพึงประสงค์

.....

ชื่อผู้ประเมิน ..... ชั้น..... เลขที่ .....

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริง

รายการประเมิน	พฤติกรรมที่แสดงออก	ระดับการปฏิบัติ			หมายเหตุ
		3	2	1	
1. มีความสนใจใฝ่รู้	1. มีความกระตือรือร้นสนใจแสวงหาความรู้				
	2. หาความรู้เพิ่มเติมโดยการสนทนา ถาม ฟัง และอ่าน				
	3. มีความสุขในการเรียนรู้				
2. ความมีระเบียบวินัย	4. มีการวางแผน และจัดระบบในการทำงาน				
	5. ทำงานตามขั้นตอนต่างๆที่ได้วางไว้				
	6. ตรวจสอบความถูกต้อง ความเรียบร้อยของงาน				
3. ความรับผิดชอบ	7. ยอมรับผลการทำงานของตนเองทั้งดีและไม่ดี				
	8. ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จทันกำหนด				
	9. ไม่กระทำสิ่งที่เป็นผลเสียต่อส่วนรวม				
4. ความมุ่งมั่นและอดทน	10. ไม่ท้อถอยในการทำงานเมื่อมีอุปสรรค				
	11. มีความอดทนในการแก้ปัญหา				
	12. ตั้งใจทำงานจนสำเร็จ ไม่ทิ้งงานกลางคัน				
5. ความซื่อสัตย์สุจริต	13. บันทึกข้อมูลตามความเป็นจริงและไม่ใช้ความคิดเห็นของตนเองไปเกี่ยวข้อง				
	14. ไม่ลอกผลงานของคนอื่น				
	15. เคารพหรือปฏิบัติตามข้อตกลง กฎ กติกา หรือระเบียบของกลุ่มที่กำหนดไว้				
6. ความเสียสละ	16. เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว				
	17. มีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อผู้อื่น				
7. ความมีเหตุผล	18. อธิบายหรือแสดงความคิดอย่างมีเหตุผล				

เกณฑ์การให้คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานที่ชัดเจนถือว่า ดี ให้ 3 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานเทียบเท่าคนทั่วไป ถือว่าปานกลาง ให้ 2 คะแนน

พฤติกรรมหรือผลงานต่ำกว่าคนทั่วไป ถือว่า พอใช้ ให้ 1 คะแนน

เกณฑ์การตัดสินระดับคุณภาพ

ช่วงคะแนน	ระดับคุณภาพ
41 – 60	ดี
21 – 40	พอใช้
0 - 20	ปรับปรุง

ใบความรู้ที่ 6

กลไกราคาหรือกลไกตลาด

กลไกราคาหรือกลไกตลาด

ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม หรือแบบตลาด การดำเนินงานและการตัดสินใจทางเศรษฐกิจล้วนเป็นไปตามภาวะของตลาดหรือกลไกราคา ซึ่งอาศัยราคาของสินค้าเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดสรรทรัพยากรให้แก่ทุกคนในระบบเศรษฐกิจอย่างทั่วถึงกัน กล่าวคือ ราคาจะทำหน้าที่คล้ายเป็นสัญญาณให้ผู้ผลิตและผู้ขายทราบว่า สินค้าและบริการในตลาดเกิดการขาดแคลนหรือมีมากจนล้นตลาด ดังนั้น ราคาจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ภาวะทางตลาดทำงานไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการทำงานของราคาสินค้านี้ เราเรียกว่า กลไกราคา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สะท้อนถึงภาวการณ์แข่งขันกันเข้าครอบครองสินค้าและบริการระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย อนึ่ง ราคาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะตลาด ซึ่งขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานในขณะนั้น

กลไกราคาหรือกลไกตลาด หมายถึง กลไกการทำงานของอุปสงค์และอุปทานในตลาดของสินค้าใดสินค้าหนึ่ง ถ้าเป็นตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างแท้จริง ราคาสินค้าถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของสินค้านั้น การเปลี่ยนแปลงของราคา ปริมาณเสนอซื้อและปริมาณเสนอขายของสินค้านั้น จะต้องเป็นไปโดยปราศจากการแทรกแซงราคาของรัฐ

1. อุปสงค์ตลาด (Market Demand) หมายถึง ปริมาณต่างๆ ของสินค้าที่มีผู้เสนอซื้อ ณ ราคาต่างๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ผู้ซื้อมีอำนาจซื้อหรือมีเงินที่จะซื้อในขณะนั้นซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างปริมาณความต้องการเสนอซื้อสินค้ากับราคาสินค้าชนิดนั้นในทิศทางตรงกันข้าม ถ้านำไปสร้างเป็นเส้นกราฟ จะได้เส้นที่เรียกว่า “เส้นอุปสงค์” ดังแสดงในรูปต่อไปนี้

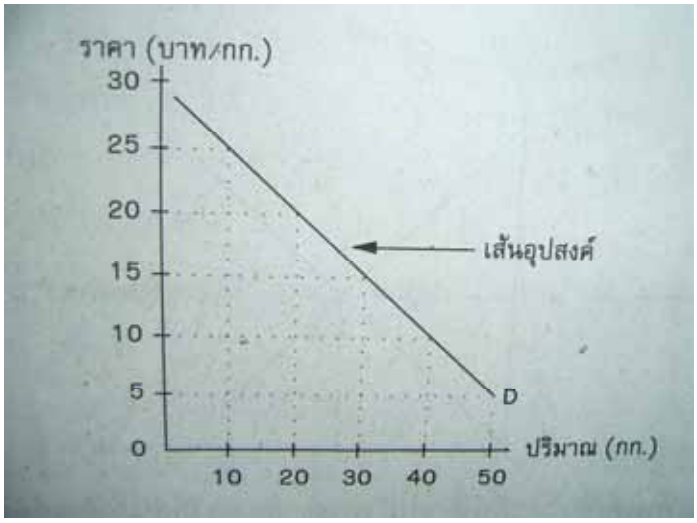

จากรูป แสดงให้เห็นว่าราคาสินค้ากับปริมาณความต้องการเสนอซื้อจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ ถ้าราคาสินค้าสูงขึ้น จะทำให้ความต้องการซื้อสินค้าลดลง ถ้าราคาสินค้าลดลง ความต้องการซื้อสินค้าจะมีจำนวนมากขึ้น

2. อุปทานตลาด (Market Supply) หมายถึง ปริมาณต่างๆ ของสินค้าที่หน่วยผลิตต้องการเสนอขาย ณ ราคาต่างๆ ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างราคาสินค้ากับปริมาณเสนอขายสินค้าชนิดนั้นในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ ถ้าราคาสินค้าสูงขึ้นจะจูงใจให้ผู้ผลิตผลิตสินค้าออกมาขายมากขึ้น และในทางตรงกันข้าม ถ้าราคาสินค้าลดลงปริมาณสินค้าที่ผู้ผลิตจะเสนอขายก็จะลดลงด้วย ถ้านำเอาราคาสินค้ากับปริมาณเสนอขายของสินค้าชนิดนั้นไปสร้างเป็นกราฟจะได้ “เส้นอุปทาน” ดังแสดงในรูปต่อไปนี้

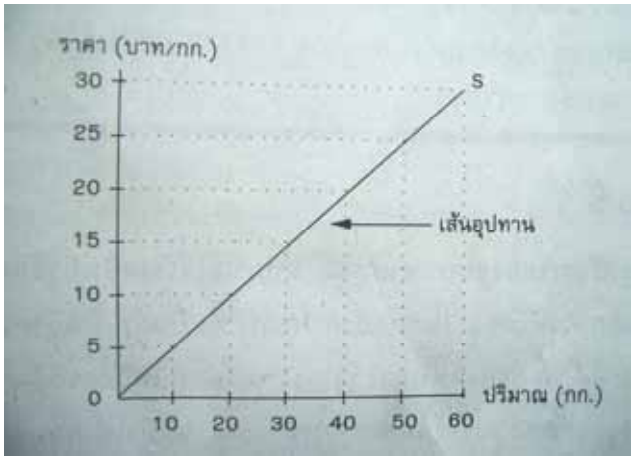

3. การกำหนดราคา (Price Determination) ในตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ ราคาจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานของตลาด ถ้านำเอาเส้นอุปสงค์และเส้นอุปทานมารวมไว้ในรูปกราฟเดียวกัน จะได้ “ดุลยภาพ (Equilibrium)” ดังแสดงในรูปที่ เรียกจุด E นี้ว่า จุดดุลยภาพ (Equilibrium) ซึ่งจะบอกให้รู้ว่าราคาดุลยภาพของสินค้าเท่ากับ 15 บาท และปริมาณดุลยภาพของสินค้าเท่ากับ 30 กิโลกรัม ดังรูป

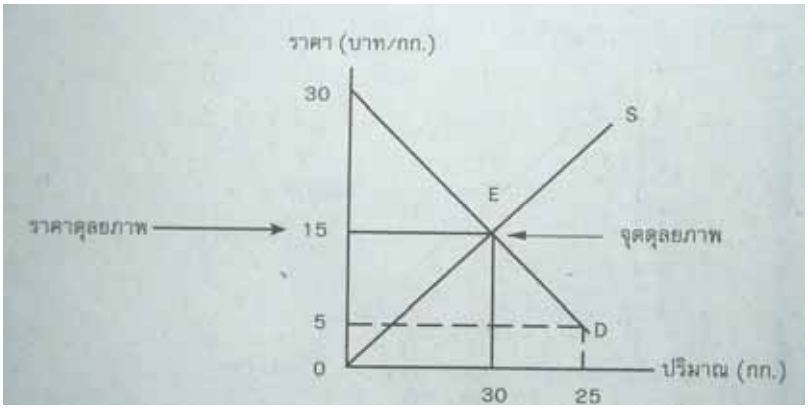

จากรูป จะเห็นว่าราคาสินค้าถูกกำหนด ณ จุดที่เส้นอุปสงค์ตัดกับเส้นอุปทาน หรืออุปสงค์เท่ากับอุปทานพอดี ราคาสินค้าดังกล่าวอาจจะเปลี่ยนแปลงไปได้เมื่ออุปสงค์หรืออุปทานเปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงราคาดุลยภาพและปริมาณดุลยภาพเกิดจาก

(1) การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์ (2) การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปทาน

(3) การเปลี่ยนแปลงของทั้งเส้นอุปทานและอุปสงค์

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์

การที่ผู้บริโภคจะทำการซื้อสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่งในขณะใดขณะหนึ่งเป็นจำนวนเท่าใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมายหลายชนิด อันได้แก่

1. ราคาสินค้า เป็นค่าใช้จ่ายของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อที่มีต่อสินค้านั้นๆ ดังนั้น เมื่อราคาสินค้าเพิ่มสูงขึ้น ผู้บริโภคก็จะรู้สึกว่าตนเองจะต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นสำหรับสินค้าชนิดเดียวกันจึงอาจตัดสินใจซื้อสินค้าดังกล่าวลดน้อยลง หรือในทางตรงข้าม ถ้าหากราคาสินค้าชนิดใดลดลงผู้บริโภคก็อาจจะซื้อสินค้าชนิดนั้นเพิ่มขึ้น

2. รายได้ของผู้บริโภค เป็นงบประมาณหรือกำลังซื้อของผู้บริโภค เช่น เมื่อผู้บริโภครายได้เพิ่มสูงขึ้นก็มีกำลังซื้อมากขึ้น และสามารถจัดสรรรายได้บางส่วนมาบริโภคสินค้าชนิดต่างๆ เพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม อุปสงค์ต่อสินค้าจึงเพิ่มสูงขึ้นตามรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น และในทางตรงข้ามถ้าผู้บริโภคมีรายได้น้อยลง อุปสงค์ต่อสินค้าจะลดลงตามไปด้วย

3. จำนวนประชากร ถึงแม้ว่าราคาสินค้าและรายได้ของผู้บริโภคแต่ละรายอาจไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในกรณีที่ประชากรหรือจำนวนผู้ซื้อมีจำนวนที่ขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว อุปสงค์โดยรวมหรืออุปสงค์ของตลาดที่มีต่อสินค้าก็อาจขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วตามไปด้วย หรือในทางตรงกันข้าม ถ้าประชากรหรือจำนวนผู้ซื้อมีการขยายตัวอย่างช้า อุปสงค์รวมต่อสินค้าก็จะขยายตัวช้าตามไปด้วย

4. ราคาสินค้าชนิดอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น ความต้องการบริโภคเนื้อไก่ซึ่งอาจขึ้นอยู่กับราคาเนื้อไก่ แต่ในขณะเดียวกันก็อาจขึ้นอยู่กับราคาเนื้อสุกรด้วย ถ้าราคาเนื้อสุกรเพิ่มสูงขึ้น ผู้บริโภคก็อาจตัดสินใจลดการบริโภคเนื้อสุกรลง แล้วไปบริโภคเนื้อไก่มากขึ้นทำให้อุปสงค์ต่อเนื้อไก่เพิ่มสูงขึ้น ทั้งๆ ที่ราคาเนื้อไก่อาจไม่เปลี่ยนแปลง

5. รสนิยมของผู้บริโภค รสนิยมของผู้บริโภคมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นปัจจัยทางจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของผู้บริโภค ผู้บริโภคอาจนิยมสินค้าบางลักษณะ เช่น นิยมยี่ห้อต่างๆ เป็นต้น

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอุปทาน

การที่ผู้ผลิตจะผลิตสินค้าเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้ซื้อมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ ได้แก่

1. ราคาสินค้า สินค้าที่ผู้ผลิตขายได้เป็นรายได้ผลตอบแทนที่ผู้ผลิตจะได้รับ ดังนั้นถ้าราคาสินค้าชนิดใดเพิ่มสูงขึ้น จะเป็นแรงจูงใจที่จะผลิตหรือขายสินค้านั้นๆ เป็นจำนวนมาก ในทางตรงข้าม ถ้าสินค้าชนิดใดมีราคาลดลง ผู้ผลิตอาจผลิตหรือขายสินค้านั้นในปริมาณที่ลดต่ำลงตามไปด้วย

2. ต้นทุนการผลิต ถ้าหากปัจจัยการผลิตมีราคาสูงขึ้น ผลกำไรสุทธิของผู้ผลิตย่อมน้อยลง ก็อาจจะผลิตหรือขายสินค้านั้นน้อยลง ในทางตรงกันข้ามถ้าราคาปัจจัยการผลิตลดต่ำลง ความต้องการขายของผู้ผลิตก็อาจจะเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้เทคโนโลยีที่ใช้ในการผลิตก็อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งจะทำให้เกิดการประหยัดต้นทุนการผลิตหรือทำให้ผลิตสินค้าได้มากขึ้นโดยเสียค่าใช้จ่ายเท่าเดิม

3. ราคาสินค้าชนิดอื่น ในกรณีที่ผู้ผลิตสามารถเลือกสินค้าหรือธุรกิจได้ดีพอสมควรเมื่อราคาสินค้าชนิดใดเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ผู้ผลิตก็อาจโยกย้ายทรัพยากรไปผลิตสินค้าชนิดนั้นมากขึ้นและลดอุปทานของสินค้าชนิดเดิมของตนลงไป

4. ปัจจัยอื่น เช่น นโยบายรัฐบาลในบางกรณีที่รัฐบาลอาจแทรกแซงกลไกตลาดหรือมีการกำหนดแผนการผลิตสินค้าบางชนิด เช่น สินค้าการเกษตรบางชนิดและบริการสาธารณะบางประเภทให้มากหรือน้อยตามนโยบายของรัฐบาลมากกว่าความต้องการของผู้บริโภคหรือภาวะราคาในตลาด

หนังสืออ้างอิง

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ. **หนังสือเรียนสาระการเรียนรู้พื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม : สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ม.1** ช่วงชั้นที่ 3 พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2546.

ทวี ทวีวาร และคณะ. **สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 3 (เล่ม 1) ม.1**. กรุงเทพฯ : ประสานมิตร , 2547.

ใบงานที่ 6

กิจกรรมกลุ่มทบทวนความรู้

<u>คำชี้แจง</u> นักเรียนช่วยกันตอบคำถามต่อไปนี้ให้ถูกต้องโดยเขียนคำตอบลงในสมุดบันทึกวิชาสังคม

1. วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับอะไร
2. การที่ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการมีไม่จำกัดจะส่งผลให้เกิดอะไร
3. ทรัพยากรการผลิตคืออะไร
4. ปัจจัยการผลิตได้แก่อะไรบ้าง
5. ทุนในความหมายทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงอะไร
6. ความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์หมายถึงอะไร
7. ค่าเสียโอกาสเกิดจากอะไร
8. การใช้ประโยชน์จากสินค้าและบริการเรียกว่าอะไร
9. ผู้ประกอบการจะได้ผลตอบแทนในรูปใด
10. หน่วยเศรษฐกิจแบ่งออกเป็นกี่หน่วย อะไรบ้าง
11. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจเกิดจากอะไร
12. ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันมีกี่ระบบ อะไรบ้าง
13. ประเทศใดบ้างในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม
14. ประเทศใดบ้างในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีระบบเศรษฐกิจแบบผสม
15. ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบใด
16. เศรษฐกิจภาครัฐจะให้ความสำคัญในเรื่องใด
17. ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาแล้วกี่ฉบับ
18. กลไกราคา หมายถึงอะไร
19. ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าและบริการของผู้บริโภคในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่างๆ กัน เรียกว่าอะไร
20. ราคาดุลยภาพ หมายความว่าอย่างไร

เฉลยใบงานที่ 6

1. เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ไปใช้ในการผลิตสินค้าและบริการให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัด

2. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

3. ทรัพยากรการผลิต หมายถึง สิ่งที่นำมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์

4. ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน การประกอบการ

5. ทุนในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นสำหรับใช้ร่วมกับปัจจัยการผลิตอื่นๆ เพื่อการผลิตสินค้าและบริการ ได้แก่ สิ่งก่อสร้าง เช่น โรงงาน ถนน สะพาน ทางรถไฟ , เครื่องจักรเครื่องมือ เช่น เครื่องจักรในโรงงาน เครื่องสูบน้ำ รถไถนา อุปกรณ์ต่างๆ

6. ความจำเป็นทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ความต้องการขั้นพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยสี่

7. ค่าเสียโอกาส เกิดจากการเลือกใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดมาผลิตสินค้าและบริการอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้เกิดค่าเสียโอกาสขึ้น

8. การบริโภค

9. กำไร

10. หน่วยเศรษฐกิจแบ่งออกเป็น 3 หน่วย ได้แก่ หน่วยครัวเรือน หน่วยธุรกิจ และหน่วยรัฐบาล

11. การที่ทรัพยากรมีจำกัด แต่ความต้องการมีไม่จำกัด

12. ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันมี 3 ระบบได้แก่ 1) ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมหรือเสรีนิยม 2) ระบบเศรษฐกิจแบบบังคับ ได้แก่ แบบสังคมนิยม และแบบคอมมิวนิสต์ 3) ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

13. ประเทศพม่า ลาว เวียดนาม กัมพูชา

14. ประเทศไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไน

15. ระบบเศรษฐกิจแบบผสม

16. รัฐจะควบคุมหรือดำเนินการในธุรกิจบางอย่างที่มีความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชน เช่น สาธารณูปโภค อุตสาหกรรมหลัก อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่ต้องลงทุนจำนวนมาก

17. ประเทศไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาแล้ว 10 ฉบับ

18. กลไกราคา หมายถึง กลไกการทำงานของอุปสงค์และอุปทานในตลาดของสินค้าใดสินค้าหนึ่ง ถ้าเป็นตลาดที่มีการแข่งขันกันอย่างแท้จริง ราคาสินค้าจะถูกกำหนดโดยอุปสงค์ และอุปทานของสินค้านั้น การเปลี่ยนแปลงของราคา ปริมาณเสนอซื้อ และปริมาณเสนอขายของสินค้านั้นจะต้องเป็นไปโดยปราศจากการแทรกแซงราคาของรัฐ

19. อุปสงค์

20. ปริมาณสินค้าชนิดนั้นที่จะซื้อเท่ากับปริมาณสินค้าชนิดนั้นที่จะขาย

แบบการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.)

พฤติกรรมที่แสดงออก	คะแนน		
	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
1. ส.สงสัย - ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครูผู้สอนทั้งในและนอกชั้นเรียน	- มีความตั้งใจในการเรียน ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครูผู้สอนบ่อยครั้ง - มีมารยาทในการถามโดยยกมือขึ้นและเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงเริ่มถาม - ใช้คำพูดที่สุภาพเหมาะสมในการตั้งคำถาม - ตั้งคำถามในเรื่องที่เรียน ถามตรงประเด็น - ไม่พูดคุย หรือหยอกล้อกับเพื่อนในเวลาเรียน	- มีความตั้งใจในการเรียน ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนกับเพื่อนและครูผู้สอนในบางครั้ง - มีมารยาทในการถามโดยยกมือขึ้นและเมื่อได้รับอนุญาตแล้วจึงเริ่มถาม - ใช้คำพูดที่สุภาพเหมาะสมในการตั้งคำถาม - ตั้งคำถามในเรื่องที่เรียน ถามตรงประเด็น - ไม่พูดคุย หรือหยอกล้อกับเพื่อนในเวลาเรียน	- ไม่ตั้งใจในการเรียน ไม่ซักถามปัญหาในเรื่องที่เรียนไม่ว่ากับเพื่อนหรือครูผู้สอน - ไม่มีมารยาทในการถาม ส่งเสียงดัง แย่งเพื่อนถามไม่ยกมือและครูยังไม่อนุญาต - ใช้คำพูดไม่สุภาพหรือไม่เหมาะสมในการตั้งคำถาม - ตั้งคำถามไม่ตรงประเด็นกับเรื่องที่เรียน - พูดคุยและหยอกล้อกับเพื่อนในเวลาเรียน
2. ส.สังเกต - การรู้จักสังเกตอย่างรอบคอบ บอกรายละเอียดในสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวและสิ่งแวดล้อม - เปรียบเทียบสิ่งของข้อมูล ตามสถานการณ์ที่ครูกำหนด	- บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆที่ใช้ในการเรียนรู้ เช่น รูปภาพ สื่อของจริง ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน - เปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งของข้อมูล ตามสถานการณ์ที่ครู	- บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆที่ใช้ในการเรียนรู้ เช่น รูปภาพ สื่อของจริง ได้อย่างถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน - เปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งของข้อมูล ตามสถานการณ์ที่ครู	- บอกรายละเอียดของสิ่งต่างๆที่ใช้ในการเรียนรู้ เช่น รูปภาพ สื่อของจริง ได้ไม่ถูกต้องและไม่ครบถ้วน - เปรียบเทียบความแตกต่างของสิ่งของข้อมูล ตาม

แบบการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) (ต่อ)

พฤติกรรมที่แสดงออก	คะแนน		
	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
	กำหนดให้ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน	กำหนดให้ได้อย่างถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน	สถานการณ์ที่ครูกำหนดให้ไม่ถูกต้องและไม่ครบถ้วน
3. ส.สำรวจ - เรียนรู้ด้วยการสำรวจข้อมูลสอบถาม สัมภาษณ์จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ ทั้งในโรงเรียนและในชุมชน	- ออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงตามใบงานหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมาย - ทำงานได้ถูกต้องและครบถ้วน - ไม่ลอกผลงานเพื่อน	- ออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงตามใบงานหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมาย - ทำงานได้ถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน - ไม่ลอกผลงานเพื่อน	- ไม่ออกสำรวจสอบถามข้อมูลจริงตามใบงานหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมาย - ทำงานไม่ถูกต้องและไม่ครบถ้วน - ลอกผลงานเพื่อน
4. ส.สัมผัส - การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการเรียนรู้ ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น และกาย	- การฝึกสมาธิอย่างตั้งใจควบคุมร่างกายให้พร้อมนั่งอย่างสำรวม หลังตรง หลับตา ใช้สติติดตามลมหายใจเข้า-ออก ปฏิบัติตามเวลาที่ครูกำหนด - ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย - ผลงานมีความถูกต้องและครบถ้วน ทันตามเวลาที่กำหนด - ไม่ลอกผลงานแต่สอบถามเพื่อนและครูบ้าง	การฝึกสมาธิอย่างตั้งใจควบคุมร่างกายให้พร้อมนั่งอย่างสำรวม หลังตรง หลับตา ใช้สติติดตามลมหายใจเข้า-ออก ปฏิบัติตามเวลาที่ครูกำหนด - ลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย - ผลงานมีความถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนและทันตามเวลาที่กำหนด - ไม่ลอกผลงาน มีการถามเพื่อนและครูบ้างในบางครั้ง	ไม่ตั้งใจในการฝึกสมาธิควบคุมร่างกายไม่ค่อยได้ลืมตาบ่อยครั้ง นั่งไม่นิ่ง ปฏิบัติไม่ได้ตามเวลาที่ครูกำหนด - ไม่ค่อยลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเองตามที่ได้รับมอบหมาย - ผลงานมีความถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน ส่งงานช้ากว่าเวลาที่กำหนด - สอบถามและลอกเพื่อนเป็นส่วนใหญ่

แบบการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) (ต่อ)

พฤติกรรมที่แสดงออก	คะแนน		
	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
5. ส.สืบค้น - ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ในชุมชน อินเทอร์เน็ต	- ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกเหนือจากหนังสือเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดชุมชน หอสมุดแห่งชาติ อินเทอร์เน็ต -เขียนอ้างอิงที่มาได้ถูกต้อง -นำเสนอวิธีการค้นคว้าหาข้อมูล การสืบค้นและแนะนำเพื่อนได้ - ค้นคว้า สืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง	- ค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกเหนือจากหนังสือเรียนในรายวิชาสังคมศึกษา เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดชุมชน -เขียนอ้างอิงที่มาได้ถูกต้อง -นำเสนอวิธีการค้นคว้าหาข้อมูล การสืบค้นและแนะนำเพื่อนได้ - ค้นคว้า สืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง	- ค้นคว้าหาความรู้จากหนังสือเรียนในรายวิชาสังคมศึกษาเพียงอย่างเดียว -เขียนอ้างอิงที่มาไม่ถูกต้อง -นำเสนอวิธีการค้นคว้าหาข้อมูล การสืบค้นและแนะนำเพื่อนไม่ได้ - ลอกผลงานเพื่อนบ่อยครั้ง
6. ส.สั่งสม - ทบทวนความรู้หลังเรียน ทำแบบฝึกหัด ทำใบงาน อ่านหนังสือเพิ่มเติมทั้งในตำราเรียนและนอกตำราเรียน	- ทบทวนความรู้หลังเรียนโดยสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุดบันทึกรายวิชาสังคมศึกษาทุกครั้ง -ทำแบบฝึกหัดหลังเรียนในใบงาน ได้ถูกต้องครบถ้วน -ส่งงานตรงเวลา	- ทบทวนความรู้หลังเรียนโดยสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุดบันทึกรายวิชาสังคมศึกษาเกือบทุกครั้ง -ทำแบบฝึกหัดหลังเรียนในใบงาน ได้ถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วน -ส่งงานตรงเวลา	- ทบทวนความรู้หลังเรียนโดยสรุปย่อเนื้อหาลงในสมุดบันทึกรายวิชาสังคมศึกษาบางครั้งหรือไม่ทำเลย -ทำแบบฝึกหัดหลังเรียนในใบงาน ไม่ค่อยถูกและไม่ครบถ้วน -ส่งงานช้ากว่าที่กำหนด

แบบการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ (ทักษะ 7 ส.) (ต่อ)

พฤติกรรมที่แสดงออก	คะแนน		
	ดี (3)	พอใช้ (2)	ปรับปรุง (1)
7. ส.สรุปผล - การเขียนสรุปความรู้ด้วยตนเอง ช่วยกันสรุปความรู้เป็นกลุ่ม - คิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหาในเรื่องที่เรียนด้วยตนเอง หรือช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม	-สรุปความรู้ในเรื่องที่เรียนโดยการเขียนสรุปย่อหรือทำแผนที่ความคิดได้ถูกต้องทั้งงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวรายบุคคลปฏิบัติทุกครั้ง -มีการวางแผนในการทำงานแก้ไขและตรวจสอบผลงานก่อนส่งทำงานเรียบร้อยถูกต้อง -ยอมรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม -สมาชิกกลุ่มทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน	-สรุปความรู้ในเรื่องที่เรียนโดยการเขียนสรุปย่อหรือทำแผนที่ความคิดได้ถูกต้องทั้งงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวรายบุคคลปฏิบัติบ่อยครั้ง -มีการวางแผนในการทำงานแก้ไขและตรวจสอบผลงานก่อนส่งทำงานเรียบร้อยถูกต้อง -ยอมรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม -สมาชิกกลุ่มเกือบทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน	-สรุปความรู้ในเรื่องที่เรียนโดยการเขียนสรุปย่อหรือทำแผนที่ความคิดได้ไม่ค่อยถูกต้องทั้งงานกลุ่มหรืองานเดี่ยวรายบุคคล - ไม่มีการวางแผนในการทำงาน ไม่แก้ไขและตรวจสอบผลงานก่อนส่งทำงานไม่เรียบร้อยและไม่ค่อยถูกต้อง - ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นส่วนใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม -สมาชิกกลุ่มส่วนน้อยมีส่วนร่วมในการทำงาน

เกณฑ์การให้คะแนนรวม

18 – 21	คะแนน	หมายถึง	ดีมาก
14 – 17	คะแนน	หมายถึง	ดี
10 – 13	คะแนน	หมายถึง	พอใช้
0 – 9	คะแนน	หมายถึง	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 27 แบบบันทึกคะแนนการประเมินพฤติกรรมกระบวนการเรียนรู้ด้วยการค้นพบ

ที่	ชื่อ - สกุล	พฤติกรรม ทักษะ 7 ส.							รวม
		ส.สงสัย	ส.สังเกต	ส.สำรวจ	ส.สัมผัส	ส.สืบค้น	ส.สังสม	ส.สรุปผล	
		3	3	3	3	3	3	3	21
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									
11									
12									
13									
14									
15									
16									
17									
18									
19									
20									
21									
22									
23									

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามความคิดเห็นฉบับนี้จัดทำขึ้นเพื่อ นำผลการตอบคำถามของนักเรียนไปใช้ประโยชน์ในการวิจัยเพื่อพัฒนาผลการเรียนรู้ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์ การตอบคำถามของนักเรียนจะไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด และจะไม่ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อนักเรียน ขอให้นักเรียนพิจารณาตอบและตัดสินใจด้วยตนเอง

2. แบบสอบถาม

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 3 ระดับ ประกอบด้วยความคิดเห็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

เห็นด้วยมาก	3	คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง	2	คะแนน
เห็นด้วยน้อย	1	คะแนน

แบบสอบถามความคิดเห็น

ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย √ ลงในช่องว่างทางขวามือช่องใดช่องหนึ่งเพียงช่องเดียว ตามความรู้สึกและความคิดเห็นของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ดังนี้

เห็นด้วยมาก 3 คะแนน
เห็นด้วยปานกลาง 2 คะแนน
เห็นด้วยน้อย 1 คะแนน

ข้อที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น		
		3	2	1
ด้านบรรยากาศในการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา				
1	การจัดห้องเรียนเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน			
2	ครูสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนด้วยการยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกันด้วยไมตรีจิต และให้ความเป็นกันเองกับนักเรียน			
3	ครูมีสื่อการสอนที่เอื้อต่อการดำเนินกิจกรรม มีความหลากหลาย ทำให้มีความรู้สึกสนุก			
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา				
4	ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน			
5	มีส่วนร่วมในการเรียนและเรียนรู้ร่วมกับเพื่อนๆ			
6	มีส่วนร่วมในการสรุปบทเรียน			
7	นักเรียนพอใจที่ครูคอยช่วยเหลือให้ความสะดวกในการทำกิจกรรม			
ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา				
8	สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนๆ จากการค้นคว้า			
9	รู้จักการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งต่างๆ และสรุปความรู้ได้ด้วยตนเอง			
10	สามารถนำความรู้ที่เรียนไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน			

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ – สกุล นางจาตุพร อยู่ศิริ

ที่อยู่ 435 ซอยพระรามที่ 2 ซอย 50 แขวงแสมดำ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 10150

สถานที่ทำงาน โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร 10150

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2528 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านโคกศรีสำราญ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี

พ.ศ. 2531 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจากโรงเรียนบ้านตาดวิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

พ.ศ. 2534 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนภัทรบพิตร อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พ.ศ. 2538 สำเร็จการศึกษาปริญญาบัณฑิต ครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาประวัติศาสตร์ จากสถาบันราชภัฏบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

พ.ศ. 2549 ศึกษาต่อระดับปริญญามหาบัณฑิต (ศษ.ม.) สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2548 อาจารย์ 1 ระดับ 3 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2550 – ปัจจุบัน ครู คศ. 1 โรงเรียนวัดกำแพง สำนักงานเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร